

it∞ls

ЗОГСОЛТГУЙ ХӨГЖИЖ, АМЖИЛТААРАА ЯЛГАРЪЯ

МОДУЛЯР ДАТА ТӨВИЙН ПАРК

ҮНЭТ ЦААСНЫ
ТАНИЛЦУУЛГА 2015

ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАГЧДЫН АНХААРАЛД

Үнэт цаас гаргагч **Айтүүлс ХХК** нь Монгол Улсын “Компанийн тухай хууль”, “Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хууль” болон Санхүүгийн зохицуулах хорооны холбогдох журмуудын дагуу өөрийн хувьцаанаас анх удаа олон нийгэд санал болгож байна.

ҮНЭТ ЦААСНЫ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН 7.1-Д ЗААСНЫ ДАГУУ НИЙТЭД САНАЛ БОЛГОН ХУДАЛДАХААР ГАРГАЖ БҮЙ ЭНЭХҮҮ ҮНЭТ ЦААСЫГ САНХҮҮГИЙН ЗОХИЦУУЛАХ ХОРОО БҮРТГЭСЭН НЬ УГ ҮНЭТ ЦААСНЫ ЭРСДЛИЙН ТАЛААР АЛИВАА БАТАЛГАА ГАРГААГҮЙ БОЛОХЫГ АНХААРАХ НЬ ЗҮЙТЭЙ. ЭНЭХҮҮ ҮНЭТ ЦААСЫГ ХУДАЛДАН АВАХ ЗАМААР ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТ ХИЙХ НЬ ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАГЧ ТАНЫ ХУВЬД ЯМАГТ ЭРСДЭЛТЭЙ ҮЙЛДЭЛ БАЙДГИЙГ ОНЦГОЙЛОН АНХААРЧ, ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГА, ҮНЭТ ЦААС ГАРГАХ АЖИЛЛАГААГ САЙТАР АНХААРАН СУДАЛСНЫ ҮНДСЭН ДЭЭР ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН ШИЙДВЭРЭЭ ГАРГАХЫГ ЗӨВЛӨЖ БАЙНА.

Үнэт цаас гаргагч болон үнэт цаастай холбоотой дэлгэрэнгүй мэдээллийг авахыг хүсвэл **Айтүүлс ХХК** болон андеррайтер Стандарт инвестмент ҮЦК-д хандана уу.

ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГАД ОРОЛЦСОН БАЙГУУЛЛАГУУД

Үнэт цаас гаргагч Айтүүлс ХХК нь Монгол Улсын Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хууль, Санхүүгийн зохицуулах хорооны “Үнэт цаасны бүртгэлийн журам”-ын дагуу хороо хүлээн зөвшөөрсөн болон тусгай зөвшөөрөл бүхий аудитын компани, үл хөдлөх хөрөнгийн ба бизнесийн үнэлгээчин, хуульч болон андеррайтерийн компанитай гэрээ байгуулан үнэт цаасны талаарх зохих дүгнэлтүүдийг гаргуулав. Эдгээр байгууллагууд, тэдгээрийн эрх бүхий албан тушаалтнууд нь хоорондоо нэгдмэл сонирхолгүй ба андеррайтер Стандарт инвестмент ҮЦК ХХК-аас бусад нь үнэт цаас гаргагч, түүний эрх бүхий албан тушаалтнуудтай нэгдмэл сонирхолгүй болно. Үнэт цаас гаргагч болон андеррайтер нь Стандарт капитал ХХК-ийн эзэмшлийн зэргэлдээ компаниуд юм.

АНДЕРРАЙТЕР

СТАНДАРТ ИНВЕСТМЕНТ ҮЦК ХХК

Хаяг: Улаанбаатар хот, Чингэлтэй дүүрэг, 1-р хороо, Жигжиджавын гудамж, 5/3 тоот
Утас/Факс: 976-70114433
И-мэйл: info@standardinvestment.mn
Вэбсайт: www.standardinvestment.mn

БИЗНЕСИЙН ҮНЭЛГЭЭ

ФАЙН ЭСТИМЕЙТ ХХК

Хаяг: Улаанбаатар хот, Чингэлтэй дүүрэг, 4-р хороо, Бага тойруу, 20-2
Утас: 976-88000267
И-мэйл: halo_tsoomoo@yahoo.com

ХӨРӨНГИЙН ҮНЭЛГЭЭ

ДАЛАЙВАН АУДИТ ХХК

Хаяг: Улаанбаатар хот, Баянгол дүүрэг, Амарсанаагийн гудамж-5, “Далайван Аудит ХХК”-ийн байр
Утас: 976-70005401
И-мэйл: info@dalaivanaudit.mn
Вэбсайт: www.dalaivanaudit.mn

АУДИТ

СИЭС АЙ АУДИТ ХХК

Хаяг: Улаанбаатар хот, Чингэлтэй дүүрэг, 4-р хороо, Сүхбаатарын гудамж, Цэцээ гүний байр, 206 тоот
Утас: 976-99096584
Факс: 976-77096584
И-мэйл: csi_sevjee@yahoo.com

ХУУЛЬ

МОНГОЛ ЗАРГА ӨМГӨӨЛЛИЙН НӨХӨРЛӨЛ

Хаяг: Улаанбаатар хот, Хан-Уул дүүрэг, 3-р хороо, 45А байр, 2 давхар, 202, 203 тоот
Утас/Факс: 976-77004445
И-мэйл: info@mongolzarga.mn
Вэбсайт: www.mongolzarga.mn

ТОВЧИЛСОН ҮГ

Товчлол	Тайлбар
ААН	Аж ахуйн нэгж
ААНОАТ	Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар
БҮХ	Байгууламжийн үндсэн хэсгүүд
SWOT	Давуу тал, сул тал, боломж, аюул /Strengths, Weaknesses, Opportunitites, Threats
ДНБ	Дотоодын нийт бүтээгдэхүүн
ЗЗХ	Захирлуудын зөвлөлийн хурал
КаТВ	Кабелийн телевиз
MNS	Монголын үндэсний стандарт
МХБ	Монголын хөрөнгийн бирж
МОНЦАМЭ	Монголын цахилгаан мэдээ
МТШХХГ	Мэдээллийн технологи, шуудан, харилцаа холбооны газар
МТХХ	Мэдээлэл, технологи, харилцаа холбоо
МХТ	Мэдээлэл холбооны технологи
МХХТГ	Мэдээлэл, харилцаа холбоо, технологийн газар
МШХХТГ	Мэдээлэл, шуудан харилцаа холбоо, технологийн газар
МХГ	Мэргэжлийн хяналтын газар
EPS	Нэгж хувьцаанд ногдох ашиг /Earnings per Share
НӨАТ	Нэмэгдсэн өртгийн албан татвар
СЗХ	Санхүүгийн зохицуулах хороо
СТОУС	Санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандарт
ТУЗ	Төлөөлөн удирдах зөвлөл
УТҮГ	Улсын төсөвт үйлдвэрийн газар
ҮДТ	Үндэсний дата төв
ҮСХ	Үндэсний статистикийн хороо
ҮЦТҮХ	Үндэсний цахилгаан тоноглол үйлдвэрлэгчдийн холбоо
P/E	Үнэ ашгийн харьцаа /Price to Earning ratio
P/B	Үнэ ба эзэмшигчдийн өмчийн харьцаа /Price to Book ratio
ҮЦТТХТ	Үнэт цаас төлбөр тооцоо, төвлөрсөн хадгаламжийн төв
ҮЦК	Үнэт цаасны компани
ХХЗХ	Харилцаа холбооны зохицуулах хороо
ROA	Хөрөнгийн өгөөж /Return on Assets
ХХЗХ	Харилцаа холбооны зохицуулах хороо
ХХОАТ	Хувь хүний орлогын албан татвар
ХЭХ	Хувьцаа эзэмшигчдийн хурал
ХК	Хувьцаат компани
ХХН	Хязгаарлагдмал хариуцлагатай нөхөрлөл
ХХК	Хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани
ROE	Эзэмшигчийн өмчийн өгөөж /Return on Equity

НЭР ТОМЬЕОНЫ ТАЙЛБАР

Нэр томьёо	Тайлбар
Үнэт цаас гаргагч	Олон нийтэд үнэт цаасаа санал болгож буй компани
Андеррайтер	Үнэт цаасыг олон нийтэд санал болгох мэргэжлийн үйлчилгээ үзүүлж буй компани
Нэгж хувьцаанд ногдох ашиг	Цэвэр ашгийн дүнг гаргасан хувьцааны тоонд харьцуулсан дүн
Үнэ ашгийн харьцаа	Зах зээлийн үнийг нэгж хувьцаанд ногдох ашигт харьцуулсан дүн
Хөрөнгийн өгөөж	Цэвэр ашгийг нийт хөрөнгөд харьцуулсан дүн
Эзэмшигчийн өмчийн өгөөж	Цэвэр ашгийг эзэмшигчийн өмчид харьцуулсан дүн
Апекс програм	Байгууллагын өдөр тутмын нягтлан бодох бүртгэлийг хийж, өгөгдлийн боловсруулалт, тооцооллыг гүйцэтгэн, санхүүгийн нэгдсэн тайлангуудыг гаргадаг санхүү, нягтлан бодох бүртгэлийн цогц програм
Модуляр дата төв	Зөөвөрлөн тээвэрлэхэд хялбар, мөн өгөгдлийн ачааллын хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх боломжтой, цахилгааны болон хөргөлтийн бие даасан дэд бүтцийн шийдэл бүхий нэг ба түүнээс дээш угсармал модулиудаас бүрддэг цогц дата төв
Домэйн нэр	Цахим хуудас буюу вэб сайтын хаяг /itools.mn гэх мэт/
Сервер	Тусгай програм хангамж суулгасан, өндөр хурдны интернэтэд холбогдсон, байнга асаалттай байж, вэб сайтын хэвийн үйл ажиллагааг хангадаг тусгай зориулалтын тоног төхөөрөмж
Вэб байршуулах	Серверийн тодорхой хэмжээний зайнд цахим хуудсыг байршуулж, домэйн нэрийг нь холбон тохируулж, нийтийн хүртээл болгох
Клауд	Үүлэн тооцоолол /cloud computing/: сүлжээнд холбогдсон програм хангамж ба виртуал хэлбэрт шилжсэн техник тоног төхөөрөмж, тэдгээрийг уян хаган удирдан зохицуулах програм хангамж болон түүнд үндэслэсэн үйлчилгээ
Нөөцлөлт	Аливаа мэдээлэл, өгөгдлийн сан, системүүдийг эрсдлээс сэргийлэх үүднээс өөр эх үүсвэрт хуулбарлан хадгалах үйлдэл
Дата хэрэглээ	Интернэтэд хандсан хандалт
Контент	Харилцаа холбооны сүлжээгээр тоон хэлбэрт хувирган дамжуулж байгаа бүтээлийн шинж чанартай тэмдэгт, дохио, текст, зураг, дуу, авиа, дүрс бичлэг болон бүх төрлийн мэдээ мэдээллийг хэлнэ. Мэдээллийн технологи, харилцаа холбооны сувгаар олон нийтэд түгээх, худалдан борлуулах зорилгоор зохиогчийн эрхийн бүтээлийг тоон хэлбэрт хувирган найруулж, дүрсжүүлсэн байдал

Гега байт	Мэдээллийн багтаамжийг хэмжих нэгж
Өргөн зурвас	Мэдээлэл холбооны дамжуулах сувгийн багтаамжийн хэмжээг хэлэх ба олон төрлийн дохиолол, траффикийг нэгэн зэрэг дамжуулах орчин
Шилэн кабель	Гэрлийг дамжуулдаг шил эсвэл хуванцар утас. Мэдээллийг өндөр хурдаар дамжуулах чадвартай.
Кноксал кабель	Зэсэн кабелийн төрөл, мэдээлэл дамжуулдаг
Шөрмөсийн түрээс	Шилэн кабелийн шөрмөсийн түрээс
Суваг түрээс	Шилэн кабель татах боломжтой суваг, түүнийг түрээслэх
TIER	АНУ-ын үндэсний стандартын институтын дата центрийн стандарт
SSL сертификат	Secure locked layer /SSL/ сертификат нь хэрэглэгчээс сервер рүү илгээж байгаа мэдээллийг encrypted буюу шифрлэж нууцлан илгээх ба серверээс хэрэглэгчид ирж байгаа мэдээллийг ямар нэг өөрчлөлтгүй, бүрэн бүтэн дамжуулах механизмыг үүсгэсний баталгаа юм.
IP хаяг	Интернэт протоколын хаяг /Internet protocol address/: интернетэд холбогдсон компьютер бүр өөрийн IP хаяг гэгч тоон хаягтай байдаг. Интернэт дэх олон зуун тооцоолуур дотроос IP хаягаараа ялгарч тооцоолуурууд хоорондоо мэдээлэл дамжуулдаг.
3G	Хөдөлгөөнт холбооны сүлжээний технологийн 3 дах үе
DSL	Телефон утасны шугам ашиглан боломжит өндөр хурдаар интернэтийг дамжуулах технологи
DWDM	Дамжуулах байгууламжийн ерөнхий шаардлага, хэмжилт
EVDO	3G технологийн стандарт
EDGE	GSM шийдэлд зориулсан өргөтгөсөн өгөгдлийн хурд
GPRS	Утасгүй холбооны стандарт, 2.5G технологи
FTTH	Оптик шилэн кабелийг айл бүрт түгээх сүлжээ
Mbps	Мэдээллийн багтаамжийг хэмжих нэгж
SDH	Оптик шилэн кабель болон радио долгионы нягтруулгын төхөөрөмж. Өөр өөр багтаамжаар дамжуулж нягтруулах боломжтой технологи
VPN	Шилэн кабелиар хувийн дотоод сүлжээ зохион байгуулж, онлайн холболт үүсгэх /виртуал хувийн сүлжээ/
VSAT	Сансрын холбоо
Wi-Fi	Радио долгион ашиглан интернэтэд холбогдох холболтын төрөл
Wimax	Утасгүй холбооны төрөл
WMWare	Физик болон виртуал сервер удирдах, хянах зориулалтын програм

ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГЫН ХУРААНГУЙ

Энэхүү үнэт цаасны танилцуулгын хураангуйд үнэт цаас гаргагч болон үнэт цаасны талаар зөвхөн товч дурдсан тул танилцуулгатай бүхэлд нь уншиж танилцсаны үндсэн дээр үнэт цаас худалдан авах шийдвэрээ гаргана уу.

Үнэт цаас гаргагчийн тухай ерөнхий мэдээлэл

Үнэт цаас гаргагч Айтүүлс ХХК нь 2011 онд үүсгэн байгуулагдсан ба програм хангамж, мэдээллийн технологийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг. Айтүүлс ХХК нь Улаанбаатар хотын нутаг дэвсгэрт интернэтийн үйлчилгээ эрхлэх тусгай зөвшөөрөл эзэмшдэг Си нэт ХХК-ийн хувьцааг 100 хувь эзэмшдэг ба өөрөө Ай Си Ти групп ХХК-ийн 100 хувийн эзэмшлийн охин компани юм.

Компанийн үндсэн үйлчилгээ нь интернэтийн технологид суурилсан дата төвийн үйлчилгээ бөгөөд түүний дагалдах үйлчилгээ болох домэйн нэрийн бүртгэл, и-мэйл, интернэт түгээлт зэрэг 30 гаруй төрлийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг цогцоор нь үзүүлдэг. Компани 2015 оны 1-р сард олон улсын TIER II стандартын шаардлагыг хангасан дата төвийг Улаанбаатар хотод байгуулан, амжилттай ажиллуулж, 2015 оны байдлаар 2,000 гаруй вэбсайт байршуулан, 3,000 гаруй харилцагчид үйлчилгээ үзүүлсэн байна.

Үнэт цаас гаргагч нь одоогоор 11 ажилтантай бөгөөд дата төвийн үйлчилгээг 24 цагийн турш үзүүлдэг. 2015 онд Монголын програм хангамж үйлдвэрлэгчдийн холбооноос Айтүүлс ХХК-ийг оны шилдэг үйлчилгээ үзүүлэгч компаниар тодорхойлсон.

Зах зээлийн судалгааг явуулахад үнэт цаас гаргагч нь 2015 оны байдлаар дотооддоо хамгийн их вэбсайт байршуулсан компани болсон ба дотоодод вэб байршуулах зах зээлийн 24.17 хувийг, нийт Монголын вэб байршуулах зах зээлийн 8.38 хувийг эзэлж байна. Үнэт цаас гаргагч нь цаашид дата төвийн үйлчилгээгээ тэлж, газарзүйн нөөц байршил болох Дархан хотод олон улсын TIER III стандартыг хангасан Модуляр дата төвийн паркийг байгуулахаар зорин ажиллаж байна.

Үнэт цаас гаргагчийн санхүүгийн мэдээлэл

Үнэт цаас гаргагч нь 2015 оны 9-р сарын 30-ны өдрийн аудитлагдсан санхүүгийн тайланд тайлагнаснаар нийт 1,417,031,195 төгрөгийн эзэмшигчдийн өмчтэй, 172,454,879 төгрөгийн богино хугацаат өр төлбөртэй, 15,168,659 төгрөгийн цэвэр ашигтай байна.

Компанийн санхүүгийн байдлын хураангуй тайлан

Балансын зүйл	2013.12.31	2014.12.31	2015.09.31
Эргэлтийн хөрөнгө	103,273,567	322,126,174	494,544,923
Эргэлтийн бус хөрөнгө	76,417,122	530,230,833	1,094,944,151
Нийт хөрөнгө	179,690,689	852,357,007	1,589,489,074
Өр төлбөр	81,238,360	224,164,838	172,454,879
Эзэмшигчдийн өмч	98,452,329	628,192,168	1,417,034,195
Өр төлбөр ба эзэмшигчдийн өмч	179,690,689	852,357,007	1,589,489,074

Компанийн орлогын хураангуй тайлан

Орлогын үзүүлэлтүүд	2013.12.31	2014.12.31	2015.09.31
Борлуулалтын орлого	155,719,573	268,486,227	222,501,876
Борлуулсан бүтээгдэхүүний өртөг	39,895,117	168,908,674	51,868,211
Нийт ашиг/алдагдал	115,824,456	99,577,553	170,633,665
Үндсэн бус үйл ажиллагааны орлого	178,166	25,705	3,619,485
Үндсэн үйл ажиллагааны зардал	125,335,528	109,603,488	158,823,734
Үндсэн бус үйл ажиллагааны зардал	6,435,210	10,865,527	260,755
ТТӨА/алдагдал	(15,768,116)	(20,865,757)	15,168,661
Татварын зардал	-	-	2
ТГДА/алдагдал	(15,768,116)	(20,865,757)	15,168,659
Ногдол ашиг	-	-	-
Цэвэр ашиг/алдагдал	(15,768,116)	(20,865,757)	15,168,659

Үнэт цаас гаргагчийн үйл ажиллагааны давуу тал, боломжууд

ДАВУУ ТАЛ **БОЛОМЖ**

- Үнэт цаас гаргагчийн оффис болон дата төвийн барилга, Дархан хот дах шинээр барих гэж буй Модуляр дата төв байрших газар нь үнэт цаас гаргагчийн өөрийн эзэмшлийнх учраас бусдаас хараат бус байна.
- Үйл ажиллагаандаа чанартай брэндийн, дэвшилтэт тоног төхөөрөмжүүдийг ашигладаг.
- Чадварлаг боловсон хүчинтэй баг хамт олныг бүрдүүлсэн, Компанийн дотоод дүрэм журам, засаглал сайн.
- Компанийн санхүүгийн үзүүлэлтүүд жил бүр байнга өсч байгаа ба урт хугацааны өр төлбөргүй.
- Дамжуулан борлуулж буй бүтээгдэхүүнүүдийг багасгаж, өөрийн шинэ бүтээгдэхүүнүүдийг зах зээлд гаргаж эхэлсэн.
- Өөрийн эзэмшлийн, олон улсын болон дотоодын стандартад нийцсэн үндсэн дата төвийг 2015 оноос ажиллуулж байна.
- Интернэтийн үйлчилгээ үзүүлдэг 100 хувийн эзэмшлийн охин компанитай.
- Үйл ажиллагаа болон бүтээгдэхүүн үйлчилгээгээрээ хэрэглэгчдэд танигдсан.
- Салбарын хөгжил, өсөлт хурдацтай нэмэгдэж, интернэт, мэдээллийн технологийн хэрэглээ өдөр өдрөөр нэмэгдэж, хэрэглэгчдийн тоо өсч, онлайн үйлчилгээ авах дадал бий болж байна.
- Хувийн хэвшлийн компаниудын хувьд вэбсайттай болох, онлайн үйлчилгээ үзүүлэх тал дээр илүү анхаарах болсон. Гэвч, дэлхийн өндөр хөгжилтэй орнуудтай харьцуулахад манай улсад цахим үйлчилгээ нь зөвхөн эхлэл төдий байгаа тул цаашид өргөжин тэлэх том орон зай бий.
- Төрийн зүгээс хэрэгжүүлж буй бодлого, дэмжлэг, хүчин чармайлт сайн байна. “Цахим засаглал” хөтөлбөр амжилттай хэрэгжиж, төрийн үйлчилгээ цахимжиж байна.
- Төрөөс мэдээлэл, харилцаа, холбооны хөгжлийн талаар 2025 он хүртэл баримтлах бодлогыг 2016 оноос хэрэгжүүлж эхэлбэл салбарыг хөгжүүлэх төрийн дунд хугацааны бодлого тодорхой болно. Тус бодлогод мэдээллийн аюулгүй байдлыг стратегийн нэг зорилго болгон онцолсон нь дата төвийн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд нийцэж байна.
- Гол хэрэглэгчид болох бизнесийн байгууллагууд мэдээллийн аюулгүй байдалдаа илүү ихээр анхаарах болсон.

- Салбарын өрсөлдөөн Модуляр дата төв одоогоор байхгүй
- Төрийн зохицуулах байгууллагуудаас банк, санхүү болон мэдээллийн технологийн салбарт үйл ажиллагаа явуулж байгаа байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдэд мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах, учирч болох эрсдлийг бууруулах шаардлага тавигдаж эхэлсэн.
- Мэдээллийн технологийн хөгжлийг даган дэлхий нийтээрээ даяарчлагдсан тул, орон зай, цаг хугацаанаас үл хамааран, бага өртгөөр бүтээгдэхүүн импортлох, гаднаас хэрэглэгчдийг татах боломжтой.

Үнэт цаасыг нийтэд санал болгох тухай ерөнхий мэдээлэл

Үнэт цаас гаргагч нь Дархан хотод Модуляр дата төвийн парк байгуулахад шаардагдах 1.9 тэрбум төгрөгийг олон нийтээс татах төвлөрүүлэх шийдвэрийг 2015 оны 10-р сарын 1-ний өдрийн Хувьцаа эзэмшигчдийн хурлын 2015/08 дугаар тогтоолоор гаргасан. Улмаар 2015 оны 10-р сарын 9-ний өдрийн Хувьцаа эзэмшигчдийн хурлын 2015/10 дугаар тогтоолоор нэг бүр нь 1,000 төгрөгийн нэрлэсэн үнэ бүхий 1,892,715 ширхэг энгийн хувьцааг буюу нийт хувьцааны 43.8 хувийг тогтоосон үнээр арилжих аргаар олон нийтэд санал болгохоор шийдвэрлэсэн. Тус тогтоолоор компанийн одоогийн хувьцаа эзэмшигчид нь үнэт цаасыг тэргүүн ээлжинд худалдан авах эрхээ хэрэгжүүлэхгүйгээр 43.8 хувийг бүхэлд нь олон нийтэд санал болгохоор тогтсон байна.

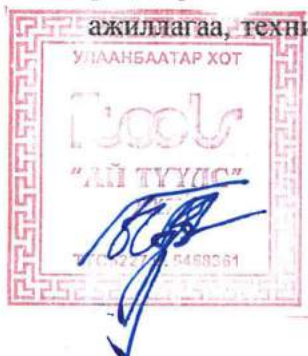
Компанийн хувьцааг анх удаа олон нийтэд санал болгох үнийг 1,000 төгрөгөөр тогтоосон ба хувьцаа худалдан авах захиалгыг тогтоосон үнээс өндөр үнээр өгч болох бөгөөд захиалгуудыг арилжааны үндсэн зарчмын дагуу үнийн болон цаг хугацааны ахлах дарааллаар биелүүлнэ.

Хөрвүүлэн эзэмших үнэт цаас

Үнэт цаас гаргагч нь нийт 4,324,263 ширхэг энгийн хувьцаа гаргаснаас олон нийтэд 1,892,715 ширхэг хувьцаа буюу 43.8 хувийг санал болгож байгаа бөгөөд үлдсэн 2,431,548 ширхэг хувьцааг компанийн одоогийн хувьцаа эзэмшигч Ай Си Ти групп ХХК хөрвүүлэн эзэмшиж, 56.2 хувийг эзэмшигч буюу хувьцааны хяналтын багцыг эзэмшигч болно.

Татан төвлөрүүлэх хөрөнгийн зарцуулалт

Олон нийтээс татан төвлөрүүлэхээр төлөвлөж буй 1.9 тэрбум төгрөгийг Дархан хотод Модуляр дата төвийн парк байгуулахад зарцуулна. Үнэт цаас гаргагчийн барих гэж буй Модуляр дата төв нь үйлдвэрлэгчээс дата төвийн үйлчилгээ үзүүлэх зориулалтаар урьдчилан инженерчлэгдэж тоноглогдсон контейнерэн дата модуль байх ба олон улсад танигдсан үйлдвэрлэгчээс цогцоор нь худалдан авч Монголд байршуулна. Дата төвийн байнгын аюулгүй ажиллагаа, техникийн бүрэн бүтэн байдал, аливаа гамшиг, гадны халдлагаас хамгаалагдсан

ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

орчныг бүрдүүлэхийн тулд паркийн барилга, оффисийн барилга, бусад дэд бүтэц төхөөрөмж зэргийг олон нийтээс татан төвлөрүүлэх хөрөнгөөр санхүүжүүлэх юм.

Татан төвлөрүүлэх хөрөнгийн зарцуулалт, төгрөгөөр

№	Хөрөнгө оруулалт	Тоо, ширхэг	Нэгж үнэ, төгрөг	Нийт үнэ, төгрөг	Хувь
1	Паркийн барилга	900 кв.м	650,000	585,000,000	30.9%
2	Гадна дэд бүтэц	1	280,000,000	280,000,000	14.8%
3	Оффисийн барилга	300 кв.м	900,000	270,000,000	14.3%
4	Контейнер модуль	1	269,730,000	269,730,000	14.3%
5	Цахилгааны систем	1	120,000,000	120,000,000	6.3%
6	Андеррайтерийн үйлчилгээний хөлс	1	109,176,900	109,176,900	5.8%
7	Хөргөлтийн систем	1	80,000,000	80,000,000	4.2%
8	Тоног төхөөрөмж	1	75,000,000	75,000,000	4.0%
9	Өргөгч кран	1	49,950,000	49,950,000	2.6%
10	Тавилга, эд хогшил	1	28,858,000	28,858,000	1.5%
11	Суудлын машин	1	25,000,000	25,000,000	1.3%
Нийт дүн				1,892,714,900	

Хүлээж буй үр дүн

Үнэт цаас гаргагч нь “Модуляр дата төвийн парк” төслийг 2016-2020 оны хооронд хэрэгжүүлж, 5 жилийн хугацаанд нийт 14.7 тэрбум төгрөгийн борлуулалтын орлоготой, 5.96 тэрбум төгрөгийн хуримтлагдсан ашигтай ажиллахаар төлөвлөсөн байна.

Үнэт цаас гаргагчийн 2016-2020 оны орлогын төсөөлөл, мянган төгрөгөөр

Үзүүлэлт	2016	2017	2018	2019	2020	Нийт
Нийт борлуулалтын орлого	794,583	1,584,416	2,616,583	4,066,416	5,654,583	14,716,581
Үндсэн үйл ажиллагааны	364,583	510,416	714,583	1,000,416	1,400,583	3,990,581
Модуляр дата төвийн	124,000	498,000	966,000	1,590,000	2,058,000	5,236,000
Түрээсийн /Оффис/	36,000	36,000	36,000	36,000	36,000	180,000
Интернэтийн /Си нэт/	270,000	540,000	900,000	1,440,000	2,160,000	5,310,000
НӨАТ, 10%	79,458	158,442	261,658	406,642	565,458	1,471,658
Цэвэр борлуулалт	715,125	1,425,975	2,354,925	3,659,775	5,089,124	13,244,923
Борлуулсан бүтээгдэхүүний өртөг	242,420	440,132	702,584	1,091,618	1,542,666	4,019,420
Нийт ашиг (алдагдал)	472,705	985,843	1,652,340	2,568,156	3,546,459	9,225,503
Үйл ажиллагааны зардал	448,310	490,970	521,097	555,107	591,296	2,606,780
Үйл ажиллагааны цэвэр ашиг/алдагдал	24,395	494,873	1,131,243	2,013,050	2,955,162	6,618,724
Татвар, 10%	2,439	49,487	113,124	201,305	295,516	661,872
Цэвэр ашиг (алдагдал)	21,955	445,386	1,018,119	1,811,745	2,659,646	5,956,851
Хуримтлагдсан цэвэр ашиг (алдагдал)	21,955	467,341	1,485,460	3,297,205	5,956,851	

Андеррайтерийн нөхцөл

Стандарт инвестмент ҮЦК нь 2015 оны 10-р сарын 12-ны өдөр Айтүүлс ХХК-тай андеррайтерийн үйлчилгээ үзүүлэх гэрээ байгуулсан ба гэрээнд заасны дагуу “Үнэт цаас гаргагчийн хувьцааг дээд зэргийн хүчин чармайлт гарган анхдагч зах зээлд борлуулах үйл

ажиллагааг зохион байгуулах ба зах зээлд борлуулагдаагүй үлдсэн хувьцааг худалдан авах нөхцлөөр ажиллана.

Үнэт цаас гаргагчийн хөрөнгө, санхүүгийн байдал, үйл ажиллагаа, бизнесийн төлөвлөгөөг Санхүүгийн зохицуулах хорооноос хүлээн зөвшөөрсөн, тусгай зөвшөөрөл бүхий, хараат бус мэргэжлийн байгууллагууд болох Си Эс Ай Аудит ХХК, Далайван Аудит ХХК, Файн Эстимэйт ХХК, Өмгөөллийн Монгол зарга ХХН хянаж, хөндлөнгийн тайлан, дүгнэлтүүдийг гаргасан. Эдгээр байгууллагууд, тэдгээрийн эрх бүхий албан тушаалтнууд нь хоорондоо нэгдмэл сонирхолгүй ба андеррайтер Стандарт инвестмент ҮЦК ХХК-аас бусад нь үнэт цаас гаргагч, түүний эрх бүхий албан тушаалтнуудтай нэгдмэл сонирхолгүй болно. Үнэт цаас гаргагч болон андеррайтер нь Стандарт капитал ХХК-ийн эзэмшлийн зэргэлдээ компаниуд юм.

Эрсдлийн хүчин зүйлс

Хувьцаанд хөрөнгө оруулах нь ямагт эрсдэлтэй байдаг тул дор дурдсан эрсдлийн хүчин зүйлтэй сайтар уншиж танилцсаны үндсэн дээр хөрөнгө оруулалтын шийдвэрээ гаргахыг зөвлөж байна. Дор дурдсан эрсдлийн хүчин зүйлсээс гадна үнэт цаас гаргагчийн үйл ажиллагаанд нөлөөлж болох өөр эрсдлүүд үүсэх боломжтойг анхаарна уу.

Төрийн бодлого, улс төрийн нөхцөл байдалтай холбоотой үүсэх эрсдэл

Мэдээллийн технологийн салбарт төрөөс баримталж буй одоогийн бодлого, чиглэлд өөрчлөлт орох эрсдэлтэй. Хэдийгээр манай улсын хувьд улс төрийн байдал харьцангуй тогтвортой ч төрийн бодлого, хууль эрх зүйн орчин сонгуулийн үр дүнгээс хамааран өөрчлөгдөх, мөн засгийн газар хугацаанаасаа өмнө солигдох эрсдэл байдаг. Тиймээс мэдээллийн технологийн салбарыг дэмжсэн одоогийн хөтөлбөр, төслийн хэрэгжилт нь сонгуулийн дараа, эсвэл засгийн газар солигдох зэргээс шалтгаалан өөрчлөгдвөл үнэт цаас гаргагчийн үйл ажиллагаанд шууд болон шууд бусаар нөлөөлнө.

Хууль эрх зүйн орчин, хяналт, зохицуулалттай холбоотой эрсдэл

Үнэт цаас гаргагчийн үйл ажиллагаа нь Компанийн тухай хууль, Харилцаа холбооны тухай хууль, Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хууль, Татварын тухай хууль, Аж ахуй нэгжийн орлогын албан татварын тухай хууль, Стандартчилал тохирлын тухай хууль, Төрийн хяналт шалгалтын тухай хууль, Байгууллагын нууцын тухай хууль, Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль, Газрын тухай хууль, Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, Иргэний хууль, Барилгын тухай хууль, Гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хууль зэрэг хууль, холбогдох дүрэм, журам, норм стандартын хүрээнд зохицуулагддаг. Эдгээр хууль эрх зүйн зохицуулалтанд аливаа өөрчлөлт орох, тухайлбал стандарт өөрчлөгдөх, татвар, шимтгэлийн хувь хэмжээ нэмэгдэх зэрэг гэнэтийн хориг, дүрэм, журам батлагдвал хүсэлт гаргагчийн үйл ажиллагаа, бизнесээс олох ашигт нөлөөлөх эрсдэлтэй. Түүнчлэн, дата төвийн барилга байгууламжид тавих улсын стандарт норм өөрчлөгдөх зэрэг нь үйл ажиллагааг төлөвлөгөөний дагуу хэрэгжүүлэхэд сөргөөр нөлөөлж болзошгүй юм.

Бизнесийн салбар, эдийн засгийн эрсдэл

Үнэт цаас гаргагчийн үйл ажиллагаанд макро болон микро эдийн засгийн тогтворгүй байдал, хямрал сөргөөр нөлөөлнө. Тухайлбал, дараах нөхцөл байдал үүсэх нь эрсдэл дагуулна. Үүнд:

- Төсөв, мөнгөний бодлого өөрчлөгдөх
- Валютын ханшийн тогтворгүй байдал
- Үнийн өсөлт, инфляци
- Ажилгүйдлийн түвшин
- Түүхий эдийн үнэ ханшийн хэлбэлзэл, нийлүүлэлт багасах
- Бүтээгдэхүүний эрэлт багасч, үнэ буурах

Бизнесийн салбарын хувьд тасралтгүй өсөн нэмэгдэж буй хүний хэрэглээ, техник технологийн дэвшил, хүмүүсийн амьдралын хэвшил, мэдлэг мэдээлэлд илүү ач холбогдол өгөх чиг хандлагатай холбоотойгоор тухайн салбарт бизнес эрхлэгчдийн тоо нэмэгдэж, зах зээлд хүчтэй өрсөлдөөнийг бий болгох нь салбарын эерэг болоод эрсдэлтэй тал байж болох юм.

Компанийн үйл ажиллагаатай холбоотой эрсдэл

Мэдээллийн технологийн салбарын дэд бүтэц болох дата төвийн үйл ажиллагаа нь өндөр технологитой учир мэргэшсэн боловсон хүчин, технологийн нарийн ажиллагаа, тоног төхөөрөмжийн аюулгүй ажиллагааны дүрэм журмууд, тэдгээрийн хэрэгжилтээс компанийн хэвийн ажиллагаа ихээхэн шалтгаалдаг. Үнэт цаас гаргагчийн хувьд бүтээгдэхүүн, үйлчилгээгээ харилцагчдад борлуулсны дараа үйл ажиллагааг нь доголдуулахгүйн тулд үйлчилгээгээ байнга, тасралтгүй хэвийн явуулахыг шаардсан өндөр хариуцлага хүлээдэг. Тухайлбал, дата төвийн байнгын тогтмол ажиллагаанд интернэт сүлжээний тасалдал, цахилгаан хангамжийн доголдол, тоног төхөөрөмжүүдийн хөргөлтийн систем хэвийн ажиллагаа, системийн инженерүүдийн ажлын хариуцлага, 24 цагийн үйлчилгээ зэрэг маш олон хүчин зүйлс шууд нөлөөлдөг. Вэб байршуулах, сервер байршуулах, өгөгдөл мэдээлэл хадгалах үйл ажиллагаа нь орон зай, цаг хугацаа, улирлын чанараас үл хамааран тасралтгүй байж, байнгын сайжруулалт, хөгжүүлэлт хийж байхыг шаарддаг.

Техник, технологитой холбоотой эрсдэл

Техник, технологийн хөгжил асар хурдацтайгаар урагшилж байгаа өнөө үед мэдээллийн технологи, харилцаа холбооны салбарт техник, технологийн хоцрогдол нь үйл ажиллагааны бүтээмж, зах зээлийн өрсөлдөх чадварыг бууруулах гол хүчин зүйлд тооцогддог. Ялангуяа, мэдээллийн технологийн салбарын хөгжлийн чухал дэд бүтэц болох дата төвийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж буй үнэт цаас гаргагчийн хувьд технологийн хоцрогдолд орох эрсдэл их. Тиймээс, энэ тал дээр байнга судалгаа явуулан хөгжүүлэлт хийж, технологийн хөгжилтэй хөл нийлүүлж байх нь чухал юм.

Өрсөлдөгчидтэй холбоотой эрсдэл

Мэдээллийн технологийн салбарын дэд бүтэц болох дата төвийн чиглэлээр үнэт цаас гаргагчтай ижил төрлийн үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгж, байгууллагууд олоогоор харьцангуй цөөн байгаа ч цаашид шинээр өрсөлдөгчид зах зээлд орж ирэх бүрэн боломжтой юм. Учир нь дата төвийн чиглэлээр үйл ажиллагаа эрхлэхэд зохицуулах байгууллагын зүгээс

тусгай зөвшөөрөл шаарддаггүй, ажиллагаа, өртөг зардлын хувьд тийм ч нүсэр биш болно. Иймд одоогоор Монголд Улсад цөөн хэдэн аж ахуйн нэгж дата төвийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байна. Мэдээллийн технологи, дата төвийн зах зээлд үйл ажиллагаа явуулж буй компаниуд эсхүл гадаадын хөрөнгө оруулалттай компаниуд, дотоодын томоохон аж ахуйн нэгжүүд хүчин чадал, дэвшилтэт технологийн давуу талыг ашиглан, тус зах зээлд түрэн орж ирэх боломжтой. Энэ нь үнэт цаас гаргагчийн ашигт ажиллагааг бууруулах магадлалтай юм.

Санхүүгийн эрсдэл

Санхүүгийн эрсдэлд төслийн санхүүжилтийн мөнгөн урсгал, гадаад валютын ханшийн хэлбэлзэл, тоног төхөөрөмж болон ажил үйлчилгээний үнийн хэлбэлзэл, мэдээллийн технологийн үйлчилгээний үнийн хэлбэлзэл, цаг хугацаатай холбоотой компанийн ашигт ажиллагаанд нөлөөлж болох аливаа эрсдэл орно. Тухайлбал, анхдагч зах зээлд хувьцаа гаргах ажиллагаа нь эдийн засгийн болон зах зээлийн хүндрэлтэй байдлаас хамаарч цаг хугацаандаа амжихгүй, хөрөнгө оруулалтаа бүрэн татаж чадахгүй байх эрсдэл үүсч болно. Түүнчлэн, бүтээгдэхүүн үйлчилгээний өртөг нэмэгдэх, компанийн борлуулалт буурах, хэрэглэгчдийн худалдан авах чадвар муудах зэрэг нь санхүүгийн эргэлтийг багасгах эрсдлийг дагуулна.

Хүний нөөцтэй холбоотой үүсч болох эрсдэл

Үнэт цаас гаргагч нь мэргэжлийн чадварлаг баг хамт олныг бүрдүүлж, тэдгээр ажилтнуудыг тогтвортой сайн ажиллуулахын тулд сурган, мэргэшүүлэх нь чухал ач холбогдолтой бөгөөд инженер техникийн ажилчдын ур чадвар, ажлын хариуцлагаас үүсэх үйл ажиллагааны эрсдлүүдийг бууруулах боломжтой юм. Үйл ажиллагаанд шаардагдах мэргэжилтнүүдийг бэлтгэж, хүний нөөцийн цогц бодлого боловсруулж ажиллах шаардлагатай бөгөөд системийн инженер, системийн администратор зэрэг мэргэжилтнүүд нь маш чухал үүрэгтэй. Мэдээллийн технологийн мэргэжлээр Монгол Улсад олон хүн төгсдөг ч мэргэшсэн, чадварлаг ажилтан олох болон сургаж мэргэшүүлэхэд цаг хугацааны хувьд хүндрэл гардаг.

Үнэт цаасны зах зээлтэй холбогдон үүсч болох эрсдэл

Үнэт цаасны зах зээлтэй холбоотой эрсдэлд холбогдох хууль, тогтоомжийн хэрэгжүүлэлт, санхүүжилт босгохтой холбоотой эрсдлүүдийг дурдаж болно. Үүнд, хөрөнгийн зах зээлээс татахаар төлөвлөсөн хөрөнгийг татаж чадахгүй байх, зах зээлд гаргасан хувьцааны үнийн хэлбэлзэл, арилжааны идэвх, хөрвөх чадвар муу байх асуудлууд орно.

Давагдашгүй хүчин зүйлсийн эрсдэл

Газар хөдлөлт, хөрсний гулгалт, үер гэх мэт байгалийн гамшиг, гал түймэр, халдварт өвчин, үймээн самуун, зэвсэгт мөргөлдөөн гэх мэт онцгой байдал, гэнэтийн давагдашгүй хүчин зүйлс нь үнэт цаас гаргагчийн үйл ажиллагааны тасралтгүй байдлыг алдагдуулах эрсдэлтэй. Иймд үйл ажиллагаанд нөлөөлж болохуйц бүх нөхцөл байдлыг урьдчилан тооцоолж сэргийлэх, давагдашгүй хүчин зүйл тохиох үед хамгаалах тодорхой нөөц хэрэгсэл, гамшигт үзэгдлийн үед авах арга хэмжээ, хохирлыг бууруулах арга замуудыг төлөвлөсөн бэлэн байдлын бодлоготой байх нь чухал.

ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

Аюулгүй байдлын эрсдэл

Үнэт цаас гаргагчийн эрхэлж буй бизнест аюулгүй байдал чухал ач холбогдолтой. Дата төвийн үйл ажиллагаа 24 цагийн турш тасралтгүй байх шаардлагатай, мөн төвд харилцагчдын дотоод чухал болон нууц мэдээлэл байршдаг тул найдвартай, аюулгүй байдлыг дээд зэргээр хангах шаардлагатай юм. Дата төвөөс мэдээлэл алдагдах, үйл ажиллагаа нь гадны санаатай болон санамсаргүй халдлагаас болж тасалдах эрсдэл байдаг. Эдгээрээс урьдчилан сэргийлэхийн тулд хяналт, хамгаалалтын сайн тогтолцоо бий болгох нь чухал юм.

Хөрөнгө оруулагчдын анхааралд.....	2
Үнэт цаасны танилцуулгад оролцсон байгууллагууд.....	3
Товчилсон үг.....	4
Нэр томъёоны тайлбар.....	5
Үнэт цаасны танилцуулгын хураангуй.....	7
Татан төвлөрүүлэх хөрөнгийн зарцуулалт.....	9
НЭГ. ҮНЭТ ЦААС ГАРГАГЧИЙН ТУХАЙ	20
Үнэт цаас гаргагчийн танилцуулга.....	20
Үнэт цаас гаргагчийн Улсын бүртгэлийн мэдээлэл.....	22
Компанийн тусгай зөвшөөрөл, гэрчилгээ.....	23
Үнэт цаас гаргагчийн үйл ажиллагаа.....	24
Үнэт цаас гаргагчийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ.....	27
Бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний үнэ.....	30
Үнэт цаас гаргагчийн удирдлага зохион байгуулалтын бүтэц.....	33
Хувьцаа эзэмшигчдийн мэдээлэл.....	38
Компанийн засаглалын кодексийг хэрхэн мөрдөж буй талаарх мэдээлэл.....	41
Үнэт цаасыг нийтэд санал болгон гаргах тухай эрх бүхий этгээдийн шийдвэр.....	41
Үнэт цаас гаргагчийн эрх бүхий албан тушаалтнууд.....	42
Үнэт цаас гаргагчийн хувьцааны хяналтын багцыг эзэмшигч.....	42
Үнэт цаас гаргагчийн бусадтай хийсэн их хэмжээний хэлцэл.....	44
Үнэт цаас гаргагчийн ногдол ашгийн бодлого.....	44
Үнэт цаас гаргагчийн санхүүгийн мэдээлэл.....	47
ХОЁР. ХАРААТ БУС ДҮГНЭЛТҮҮД	50
Хараат бус аудитын дүгнэлт.....	50
Хөрөнгийн үнэлгээ.....	52
Бизнесийн үнэлгээ.....	54
Хуулийн дүгнэлт.....	60
ГУРАВ. ТӨСЛИЙН ТУХАЙ	63
Төслийн товч танилцуулга.....	63
Төслийн үндэслэл.....	64
Зах зээлийн судалгаа.....	66
Орчны дүгнэлт, SWOT шинжилгээ.....	99
Модуляр дата төвийн байгууламж, үйлдвэрлэлийн технологи.....	103
Төслийн төсөв, санхүү.....	112
Эрсдлийн шинжилгээ.....	116
ДӨРӨВ. ҮНЭТ ЦААСНЫ ТУХАЙ	122
Үнэт цаас эзэмшигчдийн эрх, үүрэг.....	123
Үнэт цаасыг олон нийтэд арилжих журам.....	125
Татан төвлөрүүлэх хөрөнгийн зарцуулалт.....	134
Олон нийтээс татан төвлөрүүлэх хөрөнгийн хувилбар.....	137
ТАВ. АНДЕРРАЙТЕРИЙН ДҮГНЭЛТ	139
Андеррайтерийн дүгнэлт гаргах үндэслэл.....	139
Цаашдын төлөвлөгөө, ирээдүйн боломж.....	144
Хөрөнгө оруулалтын өгөөж.....	145
ЗУРГАА. АНДЕРРАЙТЕРИЙН ТАНИЛЦУУЛГА	149

ХҮСНЭГТ

Хүснэгт 1. Дата төвд ашиглаж буй серверийн төрлүүд, тэдгээрийн хүчин чадал.....25

Хүснэгт 2. Дата төвд ашиглаж буй серверийн хүчин чадал, түүний ашиглалт.....25

Хүснэгт 3. Үйлчилгээний төрлүүд.....27

Хүснэгт 4. Байршуулах үйлчилгээнд хамаарах бүтээгдэхүүнүүд.....27

Хүснэгт 5. Түрээслүүлэх үйлчилгээнд хамаарах бүтээгдэхүүнүүд.....28

Хүснэгт 6. Нөөцлөлтийн үйлчилгээнд хамаарах бүтээгдэхүүнүүд.....29

Хүснэгт 7. Дагалдах үйлчилгээнд хамаарах бүтээгдэхүүнүүд.....29

Хүснэгт 8. Мэдээллийн аюулгүй байдлын үйлчилгээнд хамаарах бүтээгдэхүүнүүд.....29

Хүснэгт 9. Сургалтын үйлчилгээнд хамаарах бүтээгдэхүүнүүд.....30

Хүснэгт 10. Тусламжийн үйлчилгээнд хамаарах бүтээгдэхүүнүүд.....30

Хүснэгт 11. Интернэтийн үйлчилгээ.....30

Хүснэгт 12. Бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний үнийн тойм.....31

Хүснэгт 13. Вэб байршуулах (Shared Hosting) үйлчилгээний үнийн дэлгэрэнгүй, төгрөгөөр.....31

Хүснэгт 14. Реселлер (Reseller hosting) байршуулах үйлчилгээний үнийн дэлгэрэнгүй.....31

Хүснэгт 15. Виртуал сервер (VPS) байршуулах үйлчилгээний үнийн дэлгэрэнгүй, төгрөгөөр.....31

Хүснэгт 16. Сервер байршуулах (Colocation) үйлчилгээний үнийн дэлгэрэнгүй, төгрөгөөр.....32

Хүснэгт 17. Бизнес и-мэйл үйлчилгээний үнийн дэлгэрэнгүй, төгрөгөөр.....32

Хүснэгт 18. Клауд драйв үйлчилгээний үнийн дэлгэрэнгүй, төгрөгөөр.....32

Хүснэгт 19. Контейнер, модуляр дата төв байршуулах үйлчилгээний үнийн дэлгэрэнгүй.....32

Хүснэгт 20. Тоног төхөөрөмж, дэд бүтэц түрээслүүлэх үйлчилгээний үнийн дэлгэрэнгүй.....32

Хүснэгт 21. Нөөцлөлтийн үйлчилгээний үнийн дэлгэрэнгүй.....32

Хүснэгт 22. Домэйн нэрийн бүртгэлийн үйлчилгээний үнийн дэлгэрэнгүй.....33

Хүснэгт 23. Си нэт ХХК-ийн улсын бүртгэлийн мэдээлэл.....37

Хүснэгт 24. Айтүүлс ХХК-ийн зэргэлдээ компаниудын бүртгэлийн мэдээлэл.....37

Хүснэгт 25. Үнэт цаас гаргагчийн хувьцаа эзэмшигчдийн мэдээлэл.....39

Хүснэгт 26. Ай Си Ти групп ХХК-ийн бүртгэлийн мэдээлэл.....39

Хүснэгт 27. Ай Си Ти групп ХХК-ийн охин компаниудын эзэмшлийн хувь.....39

Хүснэгт 28. Стандарт капитал ХХК-ийн бүртгэлийн мэдээлэл.....40

Хүснэгт 29. Үнэт цаас гаргагчийн эрх бүхий албан тушаалтнуудын талаарх мэдээлэл.....42

Хүснэгт 30. Үнэт цаас гаргагчийн хяналтын багцыг эзэмшдэг хувьцаа эзэмшигчийн талаарх мэдээлэл.....42

Хүснэгт 31. Үнэт цаас гаргагчийн санхүүгийн байдал, 2013-2015 оны III улирал /төгрөгөөр/.....47

Хүснэгт 32. Үнэт цаас гаргагчийн орлогын тайлан, 2013-2015 оны III улирал, /төгрөгөөр/.....48

Хүснэгт 33. Үнэт цаас гаргагчийн хөрөнгийн үнэлгээний дүн.....53

Хүснэгт 34. Үнэт цаас гаргагчийн барилга, байгууламж, газар эзэмших эрхийг үнэлсэн байдал.....54

Хүснэгт 35. Үнэт цаас гаргагчийн бусад хөрөнгийн үнэ цэнэ.....54

Хүснэгт 36. Үнэт цаас гаргагчийн бизнесийн үнэлгээний дүн.....54

Хүснэгт 37. Үнэт цаас гаргагчийн нийт хоронго, оорийн хоронгийн дахин үнэлгээ.....55

Хүснэгт 38. Үнэт цаас гаргагчийн хүлээгдэж буй орлого, үр дүн, цэвэр мөнгөн гүйлгээний төсөв.....56

Хүснэгт 39. Үнэт цаас гаргагчийн 2011-2014 оны хураангуй балансад хийсэн бүтцийн шинжилгээний үр дүн.....57

Хүснэгт 40. Үнэт цаас гаргагчийн 2011-2014 оны хураангуй орлогын тайланд хийсэн бүтцийн шинжилгээний үр дүн.....58

Хүснэгт 41. Үнэт цаас гаргагчийн санхүүгийн байдалд хийсэн харьцааны шинжилгээний үр дүн.....58

Хүснэгт 42. Салбарын орлого, үйлчилгээний төрөл, эзлэх хувь, 2015.06.30.....74

Хүснэгт 43. Шилэн кабелийн сүлжээг байгуулсан байгууллагууд.....75

Хүснэгт 44. Улс хоорондын интернэтийн урсгалыг дамжуулсан байдал.....76

Хүснэгт 45. Интернэт хэрэглэгчдийн тоо, холбогдох технологиор.....79

Хүснэгт 46. Хамгийн олон Монгол вэбсайт байршуулж буй сүлжээ.....92

Хүснэгт 47. Хамгийн олон Монгол вэбсайт байршуулж буй улс орнууд.....93

Хүснэгт 48. Монгол Улсад вэбсайт байршуулах үйлчилгээ үзүүлж буй компаниуд.....93

Хүснэгт 49. Домэйн нэрийн үнийн харьцуулалт.....97

Хүснэгт 50. Байршуулах үйлчилгээний үнийн харьцуулалт	97
Хүснэгт 51. Бусад үйлчилгээний үнийн харьцуулалт.....	98
Хүснэгт 52. Модулийн төрлүүд.....	105
Хүснэгт 53. Модуляр дата төвийн /МДТ/ давуу тал.....	109
Хүснэгт 54. Модуляр дата төвийн эрсдэлтэй тал.....	110
Хүснэгт 55. Татан төвлөрүүлэх хөрөнгийн ерөнхий задаргаа, төгрөгөөр.....	112
Хүснэгт 56. Үнэт цаас гаргагчийн 2016-2020 оны орлогын төсөөлөл, мянган төгрөгөөр.....	113
Хүснэгт 57. Компанийн 2015.09.30-аарх бизнесийн үнэлгээний үнэ цэнэ, төгрөгөөр.....	126
Хүснэгт 58. Хувьцаа эзэмшигчийн хөрвүүлэн эзэмших хувьцааны тоо, эзэмшлийн хувь.....	127
Хүснэгт 59. Арилжааны банкуудын цахим хуудас.....	132
Хүснэгт 60. Татан төвлөрүүлэх хөрөнгийн ерөнхий задаргаа, хувиар.....	134
Хүснэгт 61. Үнэт цаас гаргагчийн контейнер модулийн үзүүлэлт.....	136
Хүснэгт 62. Татан төвлөрүүлэх хөрөнгөөр авах тоног төхөөрөмжийн задаргаа.....	136
Хүснэгт 63. Татан төвлөрүүлэх хөрөнгөөр авах тавилга, эд хогийн задаргаа.....	136
Хүснэгт 64. Татан төвлөрүүлэх хөрөнгийн 75 хувийн боломжит задаргаа.....	137
Хүснэгт 65. Татан төвлөрүүлэх хөрөнгийн 70.13 хувийн боломжит задаргаа.....	138

ГРАФИК

График 1. 2015 оны борлуулалтын мэдээ.....	25
График 2. Айтүүлэ ХХК-ийн харилцагчдын бүтэц.....	26
График 3. Мэдээллийн технологи, харилцаа холбооны стандартын төрөл, дэд салбараар.....	70
График 4. Монгол Улсын болон нэг хүнд ногдох ДНБ-ий хэмжээ.....	73
График 5. Харилцаа холбооны салбарын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ ба ДНБ-д эзлэх хувь.....	74
График 6. Салбарын нийт орлого, тэрбум төгрөг.....	74
График 7. Улс хоорондын интернэтийн урсгал, Мbps.....	76
График 8. МТШХХ салбарын нийт ажиллагсдын тоо, мянга.....	76
График 9. Их сургууль төгсөгчид болон мэдээллийн технологийн чиглэлээр төгсөгчдийн тоо, харьцаа.....	77
График 10. Мэдээллийн технологийн чиглэлээр төгсөгчдийн боловсролын зэргийн байдал.....	77
График 11. Интернэтийн үйлчилгээ үзүүлэгч байгууллагын тоо.....	78
График 12. Харилцаа холбооны салбарын хэрэглэгчдийн тоо.....	78
График 13. 3G технологи хэрэглэгчдийн тоо.....	79
График 14. Дата хэрэглээ, Тера байт/Terabyte.....	80
График 15. Хэрэглэнд гарсан ухаалаг утасны үйлдлийн систем, хувиар, 2015.06.30.....	80
График 16. Интернэтийн үүсгэсэн эдийн засаг, 2010 он.....	81
График 17. Интернэт болон үүрэн утасны хэрэглээний өсөлтийн төсөөлөл.....	82
График 18. Сүлжээний бэлэн байдлын индекс, Монгол Улс (2007-2015).....	83
График 19. Монгол Улсын СББИ-ийн дэд индексийн үзүүлэлтүүд (2011-2015).....	85
График 20. Улс орнуудын СББИ-ийн үзүүлэлтүүд.....	85
График 21. Монгол Улсад вэб байршуулж буй байгууллагууд, зах зээлд эзлэх хувь.....	94
График 22. Борлуулалтын орлогын ирээдүйн өсөлт.....	114
График 23. Татан төвлөрүүлэх хөрөнгийн бүтэц.....	135

ЗУРАГ

Зураг 2. Модуляр дата төвийн паркийн план зураг.....	26
Зураг 3. Антайм Институтээс гэрчилгээ авсан дата төвүүдийн газарзүйн байршил.....	89
Зураг 4. Швейцарийн Swisscom AG-ийн Berne-Wandorf дата төв.....	89
Зураг 5. Контейнер/модуляр дата төвийн гадаад байдал.....	103
Зураг 6. Контейнер/модуляр дата төвийн дотоод зохион байгуулалт.....	104
Зураг 7. Контейнер/модуляр дата төвийн план зураг.....	104
Зураг 8. Модуляр дата паркийн зохион байгуулалт.....	105
Зураг 9. Уламжлалт дата төвийн хүчин чадлын эрэлтийн муруй.....	108
Зураг 10. Модуляр дата төвийн хүчин чадлын эрэлтийн муруй.....	108

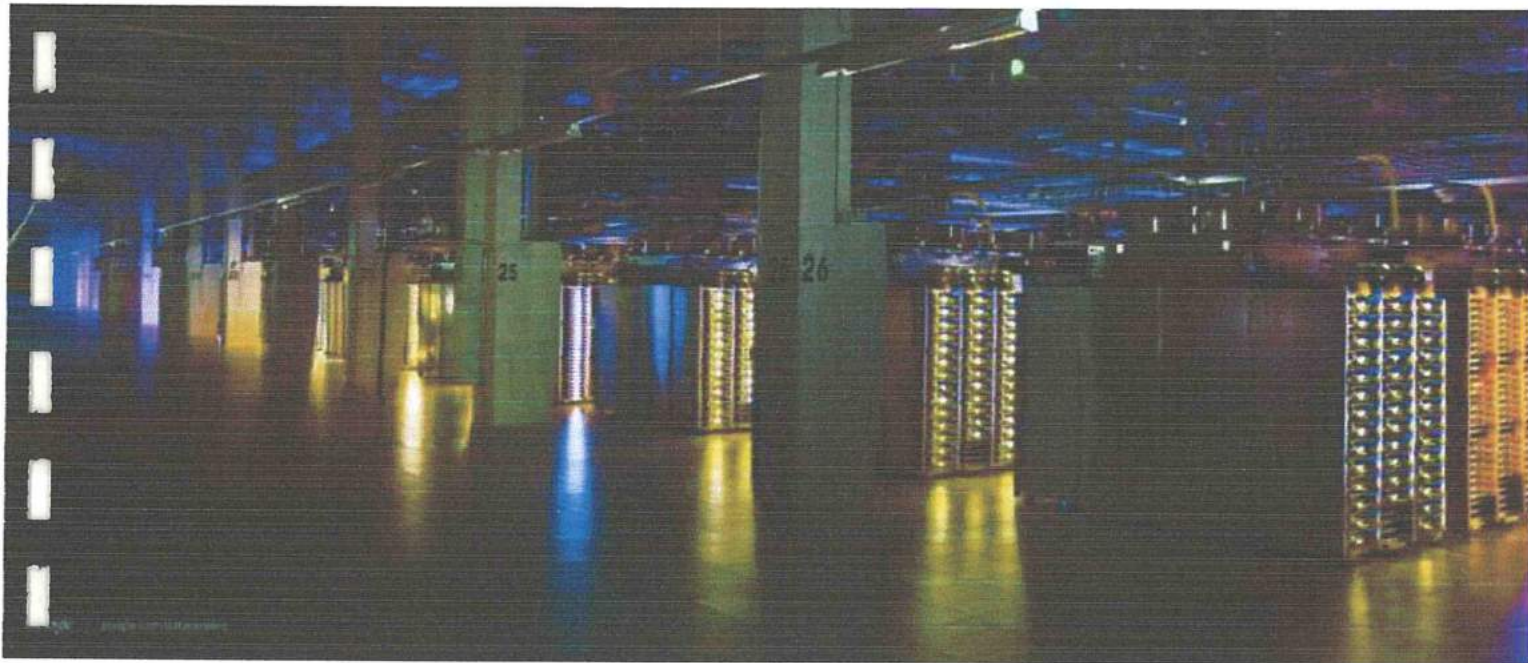

СХЕМ

Схем 1. Үнэт цаас гаргагчийн одоогийн удирдлага, зохион байгуулалтын бүтэц.....	34
Схем 2. Үнэт цаас гаргагчийн толгой болон зэргэлдээ, охин компаниудын нэгдэл.....	35
Схем 3. Үнэт цаас гаргагчийн нээлттэй компани болсны дараах удирдлага, зохион байгуулалтын бүтэц.....	38
Схем 4. Үнэт цаас гаргагчийн хувьцаа эзэмшигчид ба эзэмшлийн хувь.....	38
Схем 5. Үнэт цаасыг анхдагч зах зээлд байршуулахад хөрвөх хувьцаа.....	127
Схем 6. Үнэт цаасыг бүртгэх, анхдагч зах зээлд байршуулах үе шат.....	128
Схем 7. Үнэт цаас худалдан авах алхмууд.....	131
Схем 8. Үнэт цаасыг олон нийтэд сурталчилах хөтөлбөр.....	133

ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

Үнэт цаас гаргагч:	Айтүүлэ ХХК
Үйл ажиллагааны чиглэл:	Мэдээллийн технологи
Нийт хувьцааны тоо:	4,324,263 ширхэг
Олон нийтэд санал болгох хувьцаа:	1,892,715 ширхэг буюу 43.8%
Олон нийтэд санал болгох үнэ:	1,000 төгрөг
Хувьцааг арилжих арга:	Төгтөөсөн үнээр санал болгох
Татан төвлөрүүлэх хөрөнгө:	1,892,715,000 төгрөг
Татсан хөрөнгийн зарцуулалт:	Модуляр дата төвийн парк
Андеррайтер:	Стандарт инвестмент ҮЦК

НЭГ. ҮНЭТ ЦААС ГАРГАГЧИЙН ТУХАЙ

Айтүүлс ХХК нь 2011 оноос эхлэн мэдээллийн технологийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа бөгөөд цаашид газарзүйн нөөц байршил болох Дархан хотод Модуляр дата төвийн паркийг барьж ашиглалтанд оруулснаар дотоодын төдийгүй гадаадын компаниудад дэлхийн жишигт нийцсэн цахим мэдээллийн байршуулалт, дамжуулалт, хадгалалтын үйлчилгээг үзүүлж, харилцагч, үйлчлүүлэгчдийнхээ үйл ажиллагааны тасралтгүй байдлыг хангах, өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэхийг зорьж байна. Эх орны эдийн засаг болон мэдээллийн технологийн салбарын хөгжилд хувь нэмрээ оруулах, үйл ажиллагаагаа өргөжүүлэх зорилгоор Модуляр дата төвийн парк байгуулах төслийг хэрэгжүүлэх гэж байна.

Үнэт цаас гаргагчийн танилцуулга

Айтүүлс ХХК нь 2011 онд програм хангамж, мэдээллийн технологийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулахаар үүсгэн байгуулагдсан бөгөөд 2012 оноос эхлэн домэйн нэрийн бүртгэл, вэб байршуулалт, сервер байршуулах, виртуал серверийн түрээс, бизнес и-мэйл ашиглалт зэрэг интернет технологид суурилсан бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг аж ахуйн нэгж, байгууллага, хувь хүмүүст үзүүлж, тэдгээрийн хэвийн үйл ажиллагааг тасралтгүй хангасаар ирсэн. Үнэт цаас гаргагч нь 2015 оны байдлаар 30 гаруй нэр төрлийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг зах зээлд нийлүүлж, 3,000 гаруй харилцагчид үйлчилгээ үзүүлэн, хамтран ажиллаж байна. Компанийн гол үйлчилгээнүүд нь сервер байршуулах, виртуал болон физик сервер түрээслүүлэх, вэб байршуулах үйлчилгээнүүд юм.

Үнэт цаас гаргагч нь бизнесийнхээ өсөлтийг хангах, үйл ажиллагаагаа тогтвортой хөгжүүлэх зорилгоор 2015 онд олон улсын түвшний TIER II стандартын шаардлагыг хангасан дата төвийг Улаанбаатар хотод байгуулсан бөгөөд үүний үр дүнд компанийн бүхий л бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ, серверүүд нь бие даасан, тасралтгүй, найдвартай байдалд шилжиж чадсан. Компани нь үйлчилгээнийхээ чанарыг сайжруулж, харилцагчдын интернэт ашиглалт, вэбтэй холбоотой гарсан доголдлыг цаг алдалгүй арилгах, цаашид доголдол гаргахгүйн тулд дата төвдөө долоо хоногийн 24 цагийн турш системийн администраторууд ажиллуулж, төвд байршиж буй серверүүд болон вэб сайтуудын интернэт орчин дах тасралтгүй, хэвийн ажиллагааг хариуцан ажиллаж байна.

Түүнчлэн, Айтүүлс ХХК нь зах зээл дэх өрсөлдөх чадвараа нэмэгдүүлэхийн тулд интернэтийн үйлчилгээ үзүүлэх зорилгоор Харилцаа холбооны зохицуулах хорооноос интернэтийн үйлчилгээ эрхлэх тусгай зөвшөөрөл бүхий Си нэт ХХК-ийг 2015 онд дороо авч, интернэт түгээлтийн үйлчилгээг 11-р сараас үзүүлж эхлээд байна. Ийнхүү, үнэт цаас гаргагч нь өнгөрсөн 4 жилийн хугацаанд 100 хувь дотооддоо сервер байршуулах болон дагалдах үйлчилгээг чанартай үзүүлж, мэдлэг чадвартай ажилтнууд, дэлхийн шилдэг техник технологи, зөв менежментээр ажилласны үр дүнд мэдээллийн технологийн салбарын тэргүүлэх компаниудын нэг болж чадсан юм. Тодруулбал, Айтүүлс ХХК нь Монголын програм хангамжийн салбарын 2015 оны “Шилдэг үйлчилгээ” үзүүлэгч компаниар, компанийн системийн инженер Л.Мөнхтөр нь “Мэдээллийн технологийн оны шилдэг Инженер”-ээр тус тус тодорсон байна.

Үнэт цаас гаргагч нь цахим мэдээлэл хадгалалтын үйлчилгээгээ өргөжүүлэх, аюулгүй байдлыг бүрэн хангах зорилгоор 2016 оноос Дархан-Уул аймагт дах өөрийн эзэмшлийн газарт газарзүйн нөөц, “Модуляр дата төвийн парк” төслийг хэрэгжүүлэхээр ажиллаж байна. Шинээр баригдах Модуляр дата төв буюу зөөвөрлөн тээвэрлэхэд хялбар, өгөгдлийн ачааллын хүчин чадлыг хүссэн хэмжээгээр нэмэгдүүлэх боломжтой, цахилгааны болон хөргөлтийн бие даасан дэд бүтэцтэй, нэг ба түүнээс дээш угсармал модулиудаас бүрдэх цогц дата төв нь үндсэн серверээсээ газарзүйн хувьд алслагдмал байршилтай, олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн TIER III стандартыг хангахуйц байх ба энэ нь байгаль, цаг уурын эрсдэл, давагдашгүй хүчин зүйлсийн эрсдлийг бууруулан, мэдээллийг давхар хадгалах боломжийг бүрдүүлэх юм. Ингэснээр үндсэн дата төвд дотоод, эсхүл гадны хүчин зүйлсээс хамаарч үйл ажиллагааны доголдол үүсэхэд нөөц дата төв хэвийн ажиллаж байгаа нөхцөлд үйлчлүүлэгчийн үйл ажиллагаа, мэдээллийн аюулгүй байдал алдагдахгүй байх давуу талтай. Модуляр дата төвийн паркийг байгуулснаар Айтүүлс ХХК нь дата төвийн үндсэн үйлчилгээг үзүүлэхээс гадна орчин үеийн дэвшилтэт технологи болох клауд /үүлэн тооцоолол/ төрлийн цогц үйлчилгээг дотоодын зах зээлд нэвтрүүлж, Монгол Улсын мэдээллийн технологийн хөгжилд томоохон хувь нэмэр оруулах юм.

Алсын хараа, эрхэм зорилго:

Айтүүлс ХХК нь байгуулагдсан цагаасаа эхлэн дараах алсын хараа, эрхэм зорилгод хүрэхийн төлөө ажиллаж байна.

Алсын хараа: Олон улсын стандартын шаардлага хангахуйц байршуулах үйлчилгээ үзүүлэгч дэлхийн компани болох

Уриа: Зогсолтгүй хөгжиж, амжилтаараа ялгаръя

Эрхэм зорилго: Мэдээллийн технологийн шилдэг шийдлийг ашиглан, хэрэглэгчиддээ тасралтгүй, найдвартай үйлчилгээг хүргэх

Үнэт зүйлс:

- Ажилтан, түүний компаниа гэсэн хүсэл эрмэлзэл
- Хэрэглэгчийн мэдээлэл
- Компанийн нэр хүнд, бизнесийн ёс зүй
- Дотоод болон гадаад хамтын ажиллагаа

Үнэт цаас гаргагчийн хаяг, байршил

Айтүүлс ХХК нь үйл ажиллагааны аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор өөрийн эзэмшлийн байранд төв оффис болон дата төвийн үйлчилгээгээ явуулдаг. Компани нь Улаанбаатар хотын Баянгол дүүргийн 2-р хорооны 34-р байрны 2 тоот байрыг эзэмшдэг ба үндсэн дата төв нь нийслэл хотын Чингэлтэй дүүргийн 1-р хорооны, Жигжиджавын гудамж 5/3 хаягт байршиж байна. 2015 оны 12-р сараас Айтүүлс ХХК-ийн төв оффис хотын төв, харилцагчиддаа ойртох зорилгоор Сүхбаатар дүүргийн 8-р хорооны Амарын гудамжны 22-р байрны 7 давхарт нүүж ирээд байна.

ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

Төслийн байршил:

Шинээр байгуулах Модуляр дата төвийн парк нь Улаанбаатар хотоос 220 км зайд орших, дэд бүтэц хөгжсөн, цахилгаан эрчим хүчний бие даасан эх үүсвэртэй, Монгол Улсын аж үйлдвэрийн томоохон төв болох Дархан-Уул аймгийн Дархан хотод байршина.

Компанийн оффис болон үндсэн дата төвийн байршил

Үнэт цаас гаргагчийн Улсын бүртгэлийн мэдээлэл

Компанийн оноосон нэр	Айтуулс ХХК
Үүсгэн байгуулагдсан огноо	2011/04/11
Регистрийн дугаар	5468361
Бүртгэлийн дугаар	9011286002
Компанийн хэлбэр	Хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани
Үйл ажиллагааны чиглэл	Мэдээлэл технологи, програм хангамжийн үйлчилгээ
Хувьцаа эзэмшигчдийн тоо	1
Компанийн хаяг	Улаанбаатар хот, Баянгол дүүрэг, 2-р хороо, 34-р байр, 2 тоот
Гүйцэтгэх захирал	И.Алтантулга
Утас	75755585, 70164444
И-мэйл	info@itools.mn
Цахим хуудас	www.itools.mn

Компанийн тусгай зөвшөөрөл, гэрчилгээ

Компанийн Улсын бүртгэлийн гэрчилгээ

Үнэт цаас гаргагч нь 2011 оны 4-р сарын 13-нд анх "Интеллекгент түүлс" гэдэг оноосон нэрээр Улсын бүртгэлд бүртгүүлэн, 9011286002 дугаар бүхий Улсын бүртгэлийн гэрчилгээг авч байсан ба 2012 оны 3-р сарын 22-нд оноосон нэрээ Айтүүлс болгон өөрчилсөн байна.

Газар эзэмших гэрчилгээ

Үнэт цаас гаргагч нь аж ахуйн нэгж, байгууллагын газар эзэмших эрхийн № 000301249, № 000301380 дугаар бүхий хоёр гэрчилгээг эзэмшдэг. Үнэт цаас гаргагч нь Дархан-Уул аймгийн Дархан сумын Засаг даргын 2014 оны 6-р сарын 4-ний өдрийн 281 тоот шийдвэрээр Дархан сумын 12-р багт байршилтай, нэгж талбарын 080100835 дугаар бүхий 1,500 кв.м газрыг хоёр жил, 080100836 дугаар бүхий 1,000 кв.м газрыг хоёр жилийн хугацаатайгаар тус тус эзэмшиж буйг эдгээр гэрчилгээ гэрчилж байна.

Үл хөдлөх хөрөнгийн гэрчилгээ

Үнэт цаас гаргагч нь 2015 оны 12-р сарын байдлаар үл хөдлөх эд хөрөнгө өмчлөх эрхийн Ү- 2205018687 дугаар бүхий үл хөдлөх эд хөрөнгийн бүртгэлийн гэрчилгээг эзэмшдэг. Тус гэрчилгээгээр 2015 оны 10-р сарын 1-ний өдөр Нийслэлийн Улсын бүртгэлийн газрын бүртгэлээр Баянгол дүүргийн 2-р хороо, 2-р хороолол, 34-2 тоот хаягт байршилтай 86 кв.м талбай бүхий үл хөдлөх эд хөрөнгийн хууль ёсны өмчлөгчийн эрхийг олгосон байна. Компани нь үндсэн дата төвийн байршиж буй газрын үл хөдлөх эд хөрөнгийн гэрчилгээг хараахан аваагүй байна /гэрээг байгуулсан/.

Охин компанийн Улсын бүртгэлийн гэрчилгээ

Үнэт цаас гаргагчийн 100 хувийн эзэмшлийн охин компани болох Си нэт ХХК нь 2015 оны 4-р сарын 20-ны өдөр Улсын бүртгэлд бүртгүүлэн, №9011542092 дугаар бүхий Улсын бүртгэлийн гэрчилгээг авсан байна.

Охин компанийн тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээ

Үнэт цаас гаргагчийн охин компани Си нэт ХХК нь Харилцаа холбооны зохицуулах хорооны №1041/Б/IS96 дугаар бүхий тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээг эзэмшдэг. Тус гэрчилгээгээр Улаанбаатар хотын нутаг дэвсгэрт интернэтийн үйлчилгээ эрхлэх тусгай зөвшөөрлийг 3 жилийн хугацаагаар олгожээ.

Үнэт цаас гаргагчийн үйл ажиллагаа

Үнэт цаас гаргагч нь үүсгэн байгуулагдсан цагаасаа эхлэн мэдээллийн технологийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж ирсэн бөгөөд байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдэд цахим орон зайд үйл ажиллагаа явуулах нөхцлийг бүрдүүлдэг домэйн нэрийн бүртгэл, и-мэйл, вэб хост, сервер түрээс, нөөцлөлт, сервер байршуулалт, интернэтийн үйлчилгээ зэрэг интернэт технологи болон дата төвд суурилсан цогц үйлчилгээг үзүүлж байна. Үнэт цаас гаргагчийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний 80 гаруй хувийг өөрийнх нь үндсэн бүтээгдэхүүн эзэлдэг бол үлдсэн 20 орчим хувийг гуравдагч этгээдээс дамжуулан борлуулж буй бүтээгдэхүүн эзэлдэг. Үнэт цаас гаргагч нь цаашид өөрийн нөөц боломжийг ашиглаж, дамжуулан борлуулж буй бүтээгдэхүүнийг орлох шинэ бүтээгдэхүүн зах зээлд гаргаж, дамжуулан борлуулж буй бүтээгдэхүүний эзлэх хувийг бууруулах бодлого баримтлан ажиллаж байна.

Үнэт цаас гаргагчийн үндсэн үйлчилгээ нь вэб байршуулах, вэб сервер байршуулах, сервер түрээслүүлэх юм. Эдгээрийг тодруулбал:

- Вэб буюу цахим хуудас байршуулах нь аж ахуйн нэгж, байгууллагын вэб сайтыг интернэт орчинд буюу серверт тохирсон хэмжээний зайд байршуулан, домэйн нэрийг нь холбож, олон нийтэд хүргэх үйлчилгээ,
- Сервер /вэб сервер/ байршуулах үйлчилгээ нь аж ахуйн нэгж, байгууллагын серверийг дата төвдөө байршуулан, мэдээллийн аюулгүй байдал, тасралтгүй, найдвартай ажиллагааг нь хангах үйлчилгээ,
- Сервер /физик болон виртуал/ түрээслэх үйлчилгээ нь дата төвд байршиж буй өөрийн серверийг бусдад түрээслэх үйлчилгээ юм.

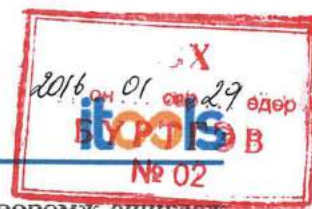
Сервер гэдэг нь тусгай програм хангамж суулгасан, өндөр хурдны интернэтэд холбогдсон, байнга асаалттай байж, вэб сайтын хэвийн үйл ажиллагааг хангадаг тусгай зориулалтын тоног төхөөрөмжийг хэлнэ. Энэхүү тоног төхөөрөмж нь үнэтэй байдаг тул хэрэглэгч бүр сервер худалдан авах шаардлагагүй ба физик болон виртуал хэлбэрээр өөрийн хэрэгцээнд тохируулан түрээсэлж болдог. Хэрэглэгчийн хэрэгцээг тодорхойлсны дараа тухайн хэрэглэгчид тохирох үзүүлэлттэй серверийг зохиомол байдлаар /виртуалаар/ үүсгэн, хэрэглэгчид түрээслүүлж болдог. Сервер нь хэт халж, гэмтэл амархан авах магадлалтай ба байнга буюу өдрийн 24 цаг тасалдалгүй хэвийн ажиллах ёстой тул тодорхой хэмийн сэрүүн орчинд, цахилгаан, интернэтийг нь таслахгүй хэвийн ажиллагааг нь хангадаг, мөн аюулгүй байдлыг нь хамгаалдаг дата төв хэмээх тусгай үйлчилгээ үзүүлдэг мэргэжлийн байгууллагад хадгалуулдаг.

Үнэт цаас гаргагч нь хэрэглэгчиддээ вэб болон сервер байршуулах үйлчилгээг цогцоор нь хүргэх зорилгоор 2015 онд олон улсын TIER II стандартын шаардлагад нийцсэн дата төвийг Улаанбаатар хотын А зэрэглэлийн бүсэд байршиж буй өөрийн байранд байгуулж, ашиглалтанд оруулсан. Энэхүү дата төв нь цахилгааны нөөц эх үүсгэвэртэй, агаарын хэмийг сэрүүцүүлэх тоноглолтой, өдөр бүр 24 цагийн турш тасралтгүй ажиллах нөхцлийг хангасан юм.

ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

Үнэт цаас гаргагч нь дата төвдөө одоогоор Dell үйлдвэрийн 10 сервер төхөөрөмж ашиглаж байгаа ба тэдгээрийн ашиглалтын байдлыг дор харуулав.

Хүснэгт 1. Дата төвд ашиглаж буй серверийн төрлүүд, тэдгээрийн хүчин чадал

Загваруул		Dell R620	Dell R710	Dell R710	Dell R710	Dell R710	Dell R720	Dell R720	Dell R720	Dell R720	Dell R720
CPU	Total MHz	14400	21280	2600	9572	8000	25200	25200	25200	9572	25200
RAM	Total GB	16	32	8	36	15	128	128	96	20	64
Storage	Total GB	550	2720	10000	7500	1700	2720	2720	5430	7280	2000

Хүснэгт 2. Дата төвд ашиглаж буй серверийн хүчин чадал, түүний ашиглалт

Серверүүд	CPU (GHz)	RAM (GB)	HDD (TB)	Дундаж ашиглалт
Нийт нөөц	120 GHz	544 GB	50 TB	
Ашиглагдсан нөөц	58 (48%)	250 (46%)	20 (40%)	44.8%
Ашиглагдаагүй нөөц	62 (51%)	294 (54%)	30 (60%)	55.2%

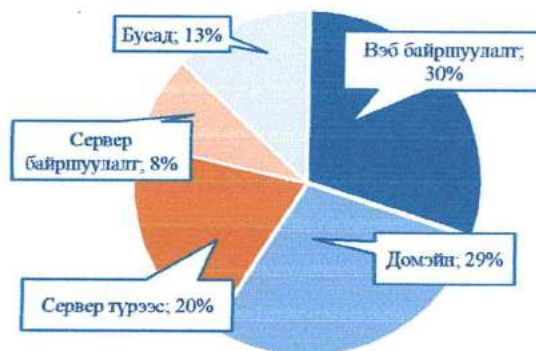
Дата төвийн серверүүдийн ашиглагдаагүй нөөц 50 хувиас их байх тусмаа сайн ба энэ нь дата төвд доголдол үүссэн тохиолдолд өгөгдлийг зөөн байршуулах зэргээр учирч болох эрсдлийг бууруулах давуу тал болдог байна.

Үнэт цаас гаргагчийн борлуулалтын хэмжээ жил бүр өсөн нэмэгдэж байна. Тухайлбал, 2013 онд борлуулалтын орлого 155.8 сая төгрөг, 2014 онд 268.4 сая төгрөгт хүрсэн нь өмнөх оныхоос 72 хувиар өссөн бол 2015 оны гуравдугаар улирлын байдлаар 222.5 сая төгрөгийн борлуулалт хийсэн нь 2014 оны сарын дундаж орлоготой харьцуулахад даруй 10.5 хувиар өссөн байна.

2015 оны гуравдугаар улирлын борлуулалтын орлогод эзлэх бүтээгдэхүүний хувь хэмжээг харахад вэб байршуулах болон домэйн нэрийн үйлчилгээг харилцагчид хамгийн ихээр хэрэглэж байна.

Үнэт цаас гаргагч нь вэб байршуулах үйлчилгээний Монголын нийт зах зээлийн 8.38 хувийг эзэлж байгаа ба 2015 оны байдлаар дотооддоо хамгийн их цахим хуудас байршуулж чадсан дата төвтэй бөгөөд цаашид энэхүү хурдаар өсвөл 2020 онд зах зээлийн 35 хүртэлх хувийг эзлэх боломжтой гэж үзжээ /Монголд үйл ажиллагаа явуулж, өөрийн цахим хуудсыг идэвхтэй ажиллуулдаг аж ахуйн нэгжүүдээс түүвэрчлэн, гурван мянган вэб сайтын байршлыг судалж тооцоолов/.

График 1. 2015 оны борлуулалтын мэдээ

Компани одоогийн байдлаар нийт 3,000 гаруй харилцагчидтай ба харилцагчдын бүтцийг харвал ихэнх нь аж ахуйн нэгжүүд, 18 хувь нь хувь хүмүүс, 11 хувь нь хэвлэл мэдээллийн хэрэгслүүд, 7 хувь нь орон нутгийн байгууллагууд, 8 хувь нь төрийн болон боловсролын байгууллагууд, 4 хувь нь гадаадын харилцагчид, үлдсэн нэг хувь олон улсын төсөл хөтөлбөрүүд байна.

График 2. Айтүүлс ХХК-ийн харилцагчдын бүтэц

Үнэт цаас гаргагч нь 2016 оноос газарзүйн нөөц Модуляр дата төвийн парк байгуулах төслийг хэрэгжүүлэхээр ажиллаж байгаа ба уг модуляр дата төвийг байгуулснаар вэб байршуулалт, сервер байршуулалт, сервер түрээс, өгөгдөл хадгалалт, нөөцлөлтийн үйлчилгээнийхээ хүчин чадлыг нэмэгдүүлж, клауд буюу үүлэн тооцооллын технологид суурилсан үйлчилгээнүүдийг шинээр нэвтрүүлэхээр төлөвлөж байна.

Зураг 1. Модуляр дата төвийн паркийн план зураг

Үнэт цаас гаргагчийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ

Үнэт цаас гаргагч нь интернэт орчинд суурилсан, дата төвийн болон интернэт түгээлтийн 8 төрлийн үндсэн үйлчилгээг 30 гаруй нэр төрлийн бүтээгдэхүүнээр төрөлжүүлэн зах зээлд нийлүүлж байна. Компанийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг хэрэглээний онцлогоос хамааруулан дараах үндсэн төрлүүдэд ангилна. Үүнд:

Хүснэгт 3. Үйлчилгээний төрлүүд

№	Үйлчилгээ	Тайлбар
1	Байршуулах үйлчилгээ	Вэбсайт, вэбд суурилсан системүүд, и-мэйл болон зориулалтын сервер, тоног төхөөрөмжүүдийг зориулалтын дата төвд байршуулах үйлчилгээ
2	Тоног төхөөрөмж, дэд бүтэц түрээслүүлэх үйлчилгээ	Хэрэглэгчид шаардлагатай сервер, тоног төхөөрөмж, дэд бүтцийг түрээслүүлэх үйлчилгээ /өөрийн хэрэгцээнд тохирсон түрээсийн үйлчилгээ авах нь үнэтэй сервер, тоног төхөөрөмж худалдан авч ашигласнаас хямд байдаг/
3	Нөөцлөлтийн үйлчилгээ	Айтүүлс ХХК-ийн үзүүлдэг бүхий л бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ болон хэрэглэгчийн өөр газарт байршуулсан мэдээллийн системийг нөөцлөн, эрсдлээс сэргийлэх, шаардлагатай үед нөөцийг сэргээн, учирсан эрсдлээс хохирол багатай гарах боломжийг олгодог үйлчилгээ
4	Дагалдах үйлчилгээ	Айтүүлс ХХК-ийн үндсэн бүтээгдэхүүн үйлчилгээнүүдийг дагалдах бусад үйлчилгээ /и-мэйл, түгээлт, г.м./
5	Мэдээллийн аюулгүй байдлын үйлчилгээ	Хэрэглэгчдийн мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах чиглэлээр үзүүлж буй зөвлөх буюу гүйцэтгэх үйлчилгээ
6	Сургалт	Харилцагч, хэрэглэгчдэдээ зориулсан хэрэглэгчийг чадавхжуулах, мэдлэг олгох үйлчилгээ
7	Тусламж	Компаниас үзүүлж буй үйлчилгээг ашиглах үед тулгардаг аливаа бизнесийн болоод техникийн асуудлуудыг шийдвэрлэн өгч, хэрэглэгчдэд дэмжлэг үзүүлэх үйлчилгээ
8	Интернэтийн үйлчилгээ	Аж ахуйн нэгж, байгууллага болон айл өрхөд өндөр хурдны интернэтийг түгээх үйлчилгээ. Энэхүү үйлчилгээг интернэт түгээх тусгай зөвшөөрөл бүхий Айтүүлс ХХК-ийн охин компани Си нэт ХХК үзүүлдэг.

Үйлчилгээний төрөл тус бүрийг бүтээгдэхүүний нэр төрлөөр нь ангилан дор харуулав. Үүнд:

Байршуулах үйлчилгээ

Хүснэгт 4. Байршуулах үйлчилгээнд хамаарах бүтээгдэхүүнүүд

№	Бүтээгдэхүүн	Төрөл	Тайлбар
1	Вэб байршуулах /Shared hosting/	4	Вэбийг интернэтэд байрлуулан, вэб серверээр хангах үйлчилгээ юм. Компанийн сервер дээр тодорхой хэмжээний зайн үйлчилгээг аваад, вэб сайтыг байршуулж, домэйн нэр холбон тохируулснаар вэб сайт нь ажиллаж, бусдад харагдах боломжтой болдог.

2	Реселлер хост /Reseller hosting/	3	Гадны вэб хостингийн бүтээгдэхүүнийг гэрээний үндсэн дээр худалдан авч ашиглан, эцсийн хэрэглэгчдэд дамжуулан борлуулна.
3	Виртуал сервер /Virtual server/	4	Хийсвэр хувийн сервер буюу нэг сервер дээр хэд хэдэн сайт байрлаж ачаалал үүсгэхийн оронд хийсвэрээр тус тусад нь сервер мэт зохицуулж, сайтууд нь хоорондоо хамааралгүй ажиллана.
4	Сервер байршуулах	4	Хэрэглэгчийн өөрийнх нь серверийг байнга буюу жилийн 365 хоног 24 цагт, байнгын асаалттай байлгах боломжийг бүрдүүлсэн дата төвд байршуулах үйлчилгээ юм. Хэрэглэгч нь сервер, тоног төхөөрөмжөө аль хэдийнээ худалдан авсан боловч, дэлхийн стандартад нийцсэн орчин, хязгааргүй хурдтай интернэт холболт бүхий дата төвд байршуулснаар байнгын анхаарал, хяналт, аюулгүй байдлыг хангах үйлчилгээг авна.
5	Бизнес и-мэйл	2	Байгууллагад зориулсан албан и-мэйлийн үйлчилгээ өөрийн эх үүсвэрээс эсхүл гаднаас дамжуулан борлуулдаг.
6	Бизнес драйв	1	Дата хадгалах онлайн орон зайн үйлчилгээ. Үйл ажиллагаа онлайн горимд шилжиж буй өнөө үед мэдээлэл буюу датаг онлайн хадгалах нь тоног төхөөрөмж, олон газар байршуулах багтаамжийг хэмнэхээс гадна нэгэн зэрэг хандаж, өөрчлөлтийг хийх боломжийг олгодог давуу талтай юм.
7	Контейнер/модуляр дата төвийн үйлчилгээ		Дархан-Уул аймагт баригдах "Модуляр дата төвийн парк"-ийн үйл ажиллагаа эхлэхэд энэ үйлчилгээг үзүүлж эхэлнэ.

Тоног төхөөрөмж, дэд бүтэц түрээслүүлэх үйлчилгээ

Хүснэгт 5. Түрээслүүлэх үйлчилгээнд хамаарах бүтээгдэхүүнүүд

№	Бүтээгдэхүүн	Тайлбар
1	Сервер түрээслүүлэх үйлчилгээ	Сервер худалдан авч ашиглах нь үнэтэй бөгөөд маш том, эсвэл олон сайт байршуулахад тохиромжтой байдаг. Хэрэв хэрэглэгч серверийн тоног төхөөрөмжийг худалдан авах шаардлагагүй, зардал багатай гэж үзвэл физик серверийг түрээслэн ашиглах нь илүү тохиромжтой. Физик сервер түрээслэн ашиглах нь дараах давуу талуудтай. Үүнд: <ul style="list-style-type: none"> – Өндөр дүнтэй худалдан авалт хийхгүй. – Хэрэгцээ шаардлагыг хангасан зохистой техник үзүүлэлт бүхий сервер ашиглах боломжтой. – Зогсуур буюу сервер байршуулах үйлчилгээний төлбөр төлөгдөхгүй. – Серверийн техник, ашигт ажиллагаанд санааг зовох шаардлагагүй.

ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

2	Контейнер/модуляр дата төв түрээслүүлэх үйлчилгээ	Дархан-Уул аймагт баригдах “Модуляр дата төвийн парк”-ийн үйл ажиллагаа эхлэхэд энэ үйлчилгээг үзүүлж эхэлнэ.
---	---	---

Нөөцлөлтийн буюу back up үйлчилгээ

Хүснэгт 6. Нөөцлөлтийн үйлчилгээнд хамаарах бүтээгдэхүүнүүд

№	Бүтээгдэхүүн	Тайлбар
1	Вэбсайт	Харилцагчийн вэб сайтыг тодорхой хугацааны давтамжтайгаар нөөцөлж авах үйлчилгээ
2	Өгөгдлийн сан	Дархан-Уул аймагт баригдах “Модуляр дата төвийн парк”-ийн үйл ажиллагаа эхлэхэд энэ үйлчилгээг үзүүлж эхэлнэ.
3	Виртуал сервер /Virtual Private Server/	Харилцагчийн виртуал серверийн датаг тодорхой хугацааны давтамжтайгаар нөөцөлж авах үйлчилгээ
4	Физик сервер /Dedicated Server/	Харилцагчийн физик серверийг датаг тодорхой хугацааны давтамжтайгаар нөөцөлж авах үйлчилгээ

Дагалдах үйлчилгээ

Хүснэгт 7. Дагалдах үйлчилгээнд хамаарах бүтээгдэхүүнүүд

№	Бүтээгдэхүүн	Төрөл	Тайлбар
1	Домэйн нэр бүртгэх	26	Интернэтэд байршуулах вэб сайтыг хаяг буюу тухайн хэрэглэгчийн сонгосон нэр, өргөтгөл бүхий домэйн нэрийг олгож, бүртгэх үйлчилгээ
2	SSL /Secure socket layer/ сертификат үүсгэх	5	SSL сертификат нь сервер болон хэрэглэгчийн хооронд дамжуулж буй мэдээллийг нууцлах, аюулгүй байдлыг нь хадгалах технологи юм. Хэрэглэгчээс сервер рүү илгээж байгаа мэдээллийг encrypt буюу шифрлэж нууцлан илгээх ба серверээс хэрэглэгчид ирж байгаа мэдээллийг ямар нэг өөрчлөлтгүй, бүрэн бүтэн дамжуулах механизмыг үүсгэсний баталгаа болно.
3	Ай Пи /IP – Internet Protocol/ хаяг олгох	1	Виртуал сервер түрээслүүлэх, сервер байршуулах үйлчилгээнүүдэд бодит IP хаяг үүсгэх үйлчилгээ үнэ төлбөргүй багтдаг. Түүнчлэн, дээрх хоёр үйлчилгээ болон вэб байршуулах хязгааргүй үйлчилгээнд хүссэн тооны IP хаягийг нэмэлтээр үүсгэж өгдөг.

Мэдээллийн аюулгүй байдлын үйлчилгээ

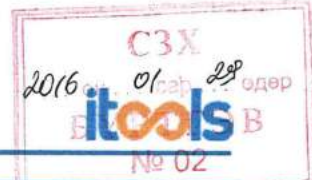
Хүснэгт 8. Мэдээллийн аюулгүй байдлын үйлчилгээнд хамаарах бүтээгдэхүүнүүд

№	Бүтээгдэхүүн	Тайлбар
1	Байршуулсан мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах	Байршуулах үйлчилгээ ашиглаж буй системийн мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах

ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

2	Мэдээллийн аюулгүй байдлын зөвлөх үйлчилгээ	Байгууллага, хувь хүмүүст мэдээллийн аюулгүй байдлын чиглэлээр зөвлөх үйлчилгээ үзүүлэх
3	Системийн аюулгүй байдал	Байгууллага, хувь хүмүүсийн мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах чиглэлээр үйлчилгээ үзүүлэх

Сургалт

Хүснэгт 9. Сургалтын үйлчилгээнд хамаарах бүтээгдэхүүнүүд

№	Бүтээгдэхүүн	Тайлбар
1	Бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний талаарх сургалт	Хэрэглэгчиддээ бүтээгдэхүүн, үйлчилгээнүүдийн төрөл зүйл, боломжуудыг таниулах, илүү үр дүнтэй ашиглаж сурахад нь дэмжлэг үзүүлэх
2	Интернэт орчинд аюулгүй ажиллах тухай сургалт	Байгууллага, хувь хүмүүст зориулсан интернэт орчинд аюулгүй ажиллах, интернэт ашигласан луйвар, халдлага, гэмт хэргүүдээс хэрхэн сэргийлэх тухай мэдлэг олгох

Тусламж

Хүснэгт 10. Тусламжийн үйлчилгээнд хамаарах бүтээгдэхүүнүүд

№	Бүтээгдэхүүн	Тайлбар
1	Онлайн тусламж үзүүлэх	https://secure.itools.mn системээр дамжуулан хэрэглэгчиддээ ажлын цагаар борлуулалтын, 24 цагийн турш техникийн тусламжийн үйлчилгээг тус тус үзүүлдэг.
2	Утсаар тусламж үзүүлэх	75755585 дугаарын утсаар хэрэглэгчиддээ ажлын цагаар борлуулалтын, 24 цагийн турш техникийн тусламж үзүүлдэг.
3	Хэрэглэгчид хүрч үйлчлэх	Харилцагчийн дуудлагаар байранд нь очиж техникийн тусламж, үйлчилгээг үзүүлдэг.

Интернэтийн үйлчилгээ

Хүснэгт 11. Интернэтийн үйлчилгээ

№	Бүтээгдэхүүн	Тайлбар
1	Өндөр хурдны интернэт холболт	Албан байгууллага, айл өрхүүдийн хэрэгцээнд нь тохируулан, шаардлагатай өндөр хурдны интернэтээр хангах

Бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний үнэ

Айгүүлс ХХК-ийн бүтээгдэхүүн үйлчилгээний үнэ нь бусад ижил төрлийн үйл ажиллагаа явуулж буй компаниудтай харьцуулахад илүү хямд байдаг. Үйлчилгээнийхээ үнэ цэнийг тогтоохдоо дэлхийн зах зээлийн жишигт нийцсэн төлбөрийн давтамж болон үнийг үндэслэсэн бөгөөд хэрэглэгчид сонгосон үйлчилгээгээ аль болох урт хугацаанд ашиглах боломжийг бүрдүүлэх зорилгоор урт хугацааны давтамжинд хөнгөлөлт үзүүлэх бодлого барьдаг.

Хүснэгт 12. Бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний үнийн тойм

№	Бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ	Төлбөрийн мөчлөг	Үнийн хязгаар
1	Байршуулах үйлчилгээ	Сар, улирал, хагас жил, жил, 2 жил, 3 жил	29,000₮ – 5,644,800₮
2	Тоног төхөөрөмж, дэд бүтэц түрээслүүлэх үйлчилгээ	Сар	400,000₮-өөс эхэлнэ
3	Нөөцлөлтийн үйлчилгээ	Сар	20,000₮-өөс эхэлнэ
4	Дагалдах үйлчилгээ	Сар, жил	4,900₮-өөс эхэлнэ
5	Мэдээллийн аюулгүй байдлын үйлчилгээ	Хэрэглэгчийн хэрэгцээ шаардлагаас хамаарна	
6	Сургалт	Хэрэглэгчийн хэрэгцээ шаардлагаас хамаарна	
7	Тусламж	Хэрэглэгчийн хэрэгцээ шаардлагаас хамаарна	
8	Интернэтийн үйлчилгээ	Сар	20,000₮-өөс эхэлнэ

Бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ тус бүрийн үнийн дэлгэрэнгүйг дор хүснэгтээр үзүүлэв. Үүнд:

Хүснэгт 13. Вэб байршуулах (Shared Hosting) үйлчилгээний үнийн дэлгэрэнгүй, төгрөгөөр

№	Бүтээгдэхүүний нэр	Сар	Улирал	Хагас жил	Жил	2 жил (-7%)	3 жил (-14%)
1	Shared hosting [Нэг домэйнтэй]	-	-	-	79,000	148,000	207,000
2	Shared hosting [Олон домэйнтэй]	-	-	-	179,000	334,000	465,000
3	Shared hosting [статик вэб]	-	-	-	29,000	53,940	74,820

Хүснэгт 14. Реселлер (Reseller hosting) байршуулах үйлчилгээний үнийн дэлгэрэнгүй

№	Бүтээгдэхүүний нэр	Сар	Улирал	Хагас жил	Жил	2 жил	3 жил
1	Reseller hosting	100,000	279,000	516,000	948,000		

Хүснэгт 15. Виртуал сервер (VPS) байршуулах үйлчилгээний үнийн дэлгэрэнгүй, төгрөгөөр

№	Бүтээгдэхүүний нэр	Сар	Улирал (-8%)	Хагас жил (-15%)	Жил (-23%)	2 жил (-31%)	3 жил (-38%)
1	VPS 1 (1core, 1Gb, 15Gb)	52,000	144,000	264,000	480,000	864,000	1,152,000
2	VPS 2 (1core, 2Gb, 30Gb)	88,400	244,800	448,800	816,000	1,468,800	1,958,400
3	VPS 3 (2 core, 4Gb, 60Gb)	149,500	414,000	759,000	1,380,000	2,484,000	3,312,000
4	VPS 4 (4 core, 8Gb, 120Gb)	254,800	705,600	1,293,600	2,352,000	4,233,600	5,644,800

ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

Хүснэгт 16. Сервер байршуулах (Colocation) үйлчилгээний үнийн дэлгэрэнгүй, төгрөгөөр

№	Бүтээгдэхүүний нэр	Сар	Улирал	Хагас жил	Жил	2 жил	3 жил
1	1 unit	89,000	-	-	-	-	-

Хүснэгт 17. Бизнес и-мэйл үйлчилгээний үнийн дэлгэрэнгүй, төгрөгөөр

№	Бүтээгдэхүүний нэр	Үнэ
1	Сэцэн бизнес и-мэйл Өвөрмөц дизайн (iPhone, Android) 2ГВ багтаамж Хуанли, тэмдэглэл, ажлын төлөвлөгөө	12,000₮/жил*хэрэглэгч
2	Бизнес и-мэйл Өвөрмөц дизайн (iPhone, Android) 5ГВ багтаамж Хуанли, тэмдэглэл, ажлын төлөвлөгөө	12,000/жил*хэрэглэгч

Хүснэгт 18. Клауд драйв үйлчилгээний үнийн дэлгэрэнгүй, төгрөгөөр

№	Бүтээгдэхүүний нэр	Сар	Улирал	Хагас жил	Жил	2 жил	3 жил
1	Сэцэн бизнес драйв	-	-	-	30,000	60,000	90,000

Хүснэгт 19. Контейнер, модуляр дата тов байршуулах үйлчилгээний үнийн дэлгэрэнгүй

№	Бүтээгдэхүүний нэр	Сар	Улирал	Хагас жил	Жил	2 жил	3 жил
1	MDC Colocation	Дархан-Уул аймагт баригдах "Модуляр дата төвийн парк"-ийн үйл ажиллагаа эхлэхэд энэ үйлчилгээг үзүүлж эхэлнэ.					

Хүснэгт 20. Тоног төхөөрөмж, дэд бүтэц түрээслүүлэх үйлчилгээний үнийн дэлгэрэнгүй

№	Бүтээгдэхүүний нэр	Сар
1	Сервер түрээслүүлэх үйлчилгээ	Серверийн хүчин чадал, хэрэглээнээс хамаарч, 400,000 төгрөгөөс эхэлнэ
2	Контейнер/модуляр дата тов түрээслүүлэх үйлчилгээ	Дархан-Уул аймагт баригдах "Модуляр дата төвийн парк"-ийн үйл ажиллагаа эхлэхэд энэ үйлчилгээг үзүүлж эхэлнэ.

Хүснэгт 21. Нөөцлөлтийн үйлчилгээний үнийн дэлгэрэнгүй

№	Бүтээгдэхүүн	Сар
1	Вэбсайт	20,000₮
2	Өгөгдлийн сан	Хэмжээ, нөөцлөх давтамжаас хамаарч 20,000₮-өөс эхэлнэ
3	Виртуал сервер	Хэмжээ, нөөцлөх давтамжаас хамаарч 20,000₮-өөс эхэлнэ
4	Физик сервер	Хэмжээ, нөөцлөх давтамжаас хамаарч 20,000₮-өөс эхэлнэ
5	Архиваас сэргээх үйлчилгээ	Хэмжээнээс хамаарч 25,000₮-өөс эхэлнэ

ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

Хүснэгт 22. Домэйн нэрийн бүртгэлийн үйлчилгээний үнийн дэлгэрэнгүй

№	Өргөтгөл/Top Level Domain	Үнэ/жил
1	.MN	60,000₮
2	.COM	24,900₮
3	.INFO	24,900₮
4	.NET	24,900₮
5	.BIZ	24,900₮
6	.ORG	24,900₮
7	.TV	24,900₮
8	.ASIA	24,900₮
9	.PRO	24,900₮
10	.CO	24,900₮
11	.PW	24,900₮
12	.MOBI	24,900₮
13	.XXX	24,900₮
14	.SX	24,900₮
15	.DE	24,900₮
16	.ES	24,900₮
17	.US	24,900₮
18	.CA	24,900₮
19	.EU	24,900₮
20	.ME	24,900₮
21	.TEL	24,900₮
22	.IN	24,900₮
23	.BZ	24,900₮
24	.CC	24,900₮
25	.WS	24,900₮
26	.NL	24,900₮
27	.NAME	24,900₮

Үнэт цаас гаргагчийн удирдлага зохион байгуулалтын бүтэц

Үнэт цаас гаргагч компани нь Ай Си Ти групп ХХК-ийн 100 хувийн эзэмшлийн охин компани юм. Компанийн эрх барих дээд байгууллага нь Хувьцаа эзэмшигчдийн хурал бөгөөд компани нь Төлөөн удирдах зөвлөлгүйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна. Компанийн хувьцаа эзэмшигчдийн хурлаас Гүйцэтгэх захирлыг томилдог бөгөөд компани одоогоор гурван албатай, нийт 11 ажилтантай ажиллаж байна.

Схем 1. Үнэт цаас гаргагчийн одоогийн удирдлага, зохион байгуулалтын бүтэц

Үнэт цаас гаргагчийн албадын чиг үүрэг

Санхүү, хүний нөөцийн алба: Компанийн өдөр тутмын үйл ажиллагааг болон санхүүгийн үйл ажиллагааг удирдлагаар хангах, хүний нөөцийн бодлогыг тодорхойлж, хэрэгжүүлэх үүрэгтэй.

- Захиргаа, хүний нөөц, бичиг хэргийн ажилтан
- Үйлчилгээний ажилтан
- Нягтлан бодогч

Борлуулалтын алба: Компанийг болон бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг олон нийтэд сурталчлан, таниулах болон борлуулалтыг хариуцан ажилладаг. Одоогоор хоёр ажилтантай.

- Албаны менежер
- Маркетингийн ажилтан

Техникийн алба: Борлуулалтын дараах ажил үйлчилгээг хариуцах бөгөөд техник, тоног төхөөрөмжийн хэвийн найдвартай ажиллагааг хангаж, цаашдын тоног төхөөрөмжийн шинэчлэлт, хөгжүүлэлтийг хариуцдаг. Дорх бүтцээр ажилладаг.

- Системийн инженер
- Системийн администратор /ээлжийн 4 админтай/

Гүйцэтгэх удирдлага

Үнэт цаас гаргагчийн Компанийн дүрэмд компанийн гүйцэтгэх удирдлагыг хувь хүн хэрэгжүүлэхээр заасан бөгөөд компанийн Хувьцаа эзэмшигчдийн 2014 оны 1-р сарын 25-ны өдрийн №14/03 тоот тогтоолоор Идэрмөнх овогтой Алтантулгыг гүйцэтгэх захирлаар томилсон байна. Компанийн хувьцаа эзэмшигчид Гүйцэтгэх захиралтай үр дүнгийн тэрээг байгуулан ажиллаж байгаа ба тэрээр компанийн хувьцааг эзэмшдэггүй болно.

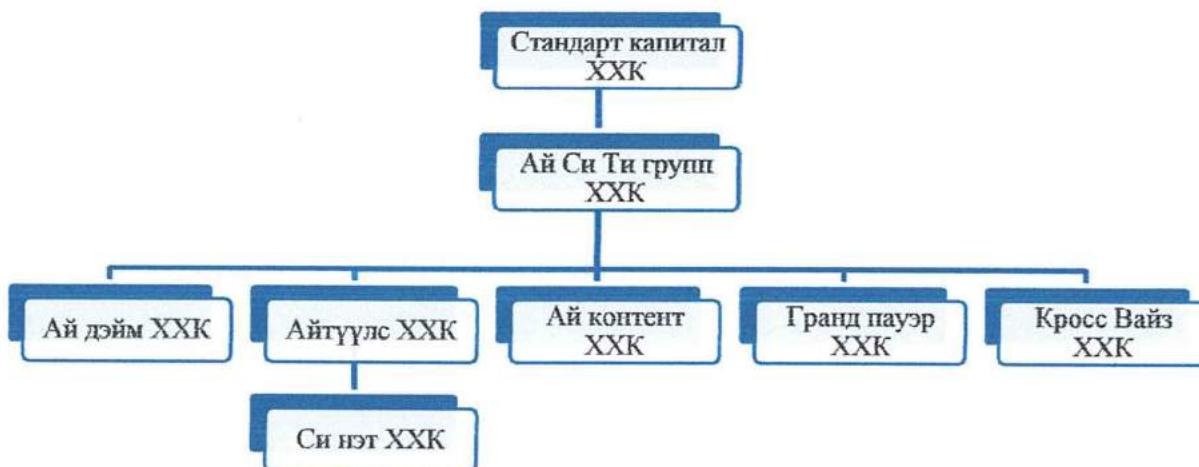

Идэрмөнх овогтой Алтантулга нь 1986 онд Баянхонгор аймгийн Баацагхан суманд төрсөн, одоо Улаанбаатар хотын иргэн ба нийслэлд эхнэрийн хамт амьдардаг. Тэрээр санхүүч мэргэжилтэй, 2003-2007 онд Улаанбаатар хотод ШУТИС-ийн харьяа КТМС-ийн санхүүгийн удирдлага мэргэжлээр Бакалаврын зэрэгтэй төгссөн. Ажлын туршлагын хувьд 2007-2009 онд Аэро Монголиа ХХК-ийн нислэг үйлдвэрлэлийн мэргэжилтэн, 2009-2011 онд Ремикон ХК-ийн маркетингийн менежер, 2011-2012 онд Инфо актив ХХК-ийн ерөнхий менежерээр ажиллаж байсан байна. Тэрээр 2015 оны 11-р сарын 27-ны өдрийн байдлаар бусдад хугацаа хэтэрсэн ямар нэгэн өр зээлгүй, ял шийтгэлгүй, хууль хяналтын байгууллагад хэрэг үүсгэн шалгагдаж байсан удаагүй болно. Мөн 2015 оны 12-р сарын 9-ний өдрийн байдлаар өөрийн харьяа дүүргийн татварын хэлтэст татварын өр төлбөргүй болно.

Компанийн нэгдэл

Үнэт цаас гаргагч Айтүүлс ХХК болон түүний охин компани Си нет ХХК, тэдгээрийн толгой компани Ай Си Ти групп ХХК нь бүгд Стандарт капитал ХХК-ийн охин компаниуд юм.

Схем 2. Үнэт цаас гаргагчийн толгой болон зэргэлдээ, охин компаниудын нэгдэл

Компанийн нэгдлийн толгой компани - Стандарт капитал ХХК

Стандарт капитал ХХК нь Ай Си Ти Групп ХХК-ийн толгой компани бөгөөд санхүү, хөдөө аж ахуй, барилга зам тээвэр, мэдээллийн технологи, худалдаа үйлчилгээ зэрэг стратегийн салбаруудад үйл ажиллагаа явуулдаг.

Толгой компани - Ай Си Ти групп ХХК

Ай Си Ти групп ХХК нь Стандарт капитал ХХК-ийн охин компани ба мэдээллийн технологийн салбарт үйл ажиллагаа явуулдаг нэгдэл компаниудын толгой компани юм. Ай Си Ти групп ХХК нь Монгол Улсын стратегийн салбар болох мэдээллийн технологи, харилцаа холбооны салбарт үйл ажиллагаа явуулдаг зургаан компанийг нэгдмэл удирдлага, бодлогоор ханган ажилладаг.

Зэргэлдээ компани - Ай дэйм ХХК

Ай дэйм ХХК нь тоон контентийг олон улсын чанар, стандартын дагуу хөгжүүлж, дэлхийн зах зээлд нийлүүлэх зорилгоор 2013 онд байгуулагдсан ба мэргэжлийн хөгжүүлэлтийн компани юм. Дараах төрлийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг зах зээлд нийлүүлж байна. Үүнд:

- Вэб хөгжүүлэлт
- Десктоп аппликэйшн хөгжүүлэлт
- Мобайл аппликэйшн хөгжүүлэлт

Зэргэлдээ компани - Ай контент ХХК

Ай контент ХХК нь 2013 онд үүсгэн байгуулагдсан бөгөөд социал медиаг шинэ түвшинд гаргасан арга хэлбэрийг ашиглаж, хамгийн бага зардлаар зорилтот зах зээлд нэвтрүүлэх үйлчилгээ үзүүлдэг. Тус компани нь дараах бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг үзүүлж байна. Үүнд:

- Сегментлэсэн маркетинг
- Сошиал ТВ
- Сугалаа автоматжуулалт
- Тоон контентийн агрегатор

Зэргэлдээ компани - Кросс вайз ХХК

Кросс вайз ХХК нь бизнесийн байгууллагуудын үндсэн болон туслах процессуудыг технологийн шийдэл ашиглан сайжруулах, тэдгээрийг төсөл хөтөлбөрт оруулан тооцоолол, програм хангамжийг зохиох, эцсийн хэрэглэгчдэд нэвтрүүлэх зорилготой байгуулагдсан мэргэжлийн зөвлөх компани ба дараах бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг үзүүлж байна.

- Аж ахуйн нэгжийн нөөц төлөвлөлтийн систем /Stage 46 ERP system/
- “Сэцэн” бизнесийн цогц үйлчилгээ /Setsen business suite/
- Технологи, түүний стратегийн зөвлөх үйлчилгээ

Зэргэлдээ компани - Гранд пауэр ХХК

Гранд пауэр ХХК нь 2012 онд үүсгэн байгуулагдсан ба мэдээллийн технологийн чиглэлээр төрөлжсөн тоног төхөөрөмжийн худалдаа, суурилуулалтын үйл ажиллагаа эрхэлдэг. Мөн Налайх дүүрэгт Wi-Fi буюу утасгүй интернэтийн технологи ашиглан, хэрэглэгчдэд интернэтийн үйлчилгээг үзүүлж байна.

Охин компани - Си нэт ХХК

Си нэт ХХК нь интернэт үйлчилгээний чиглэлээр 2015 онд үүсгэн байгуулагдсан ба Монгол Улсын хуулийн дагуу Харилцаа холбооны зохицуулах хорооноос олгосон 1041/Б/IS96 дугаар бүхий “Улаанбаатар хотын нутаг дэвсгэрт интернэтийн үйлчилгээ үзүүлэх” тусгай зөвшөөрлийг эзэмшдэг.

Хүснэгт 23. Си нэт ХХК-ийн улсын бүртгэлийн мэдээлэл

Компанийн оноосон нэр	Си нэт ХХК
Бүртгэлийн огноо	2015.04.20
Регистрийн дугаар	5956056
Бүртгэлийн дугаар	9011542092
Үйл ажиллагааны чиглэл	Мэдээлэл технологийн үйлчилгээ
Компанийн хаяг	УБ хот, Баянзүрх дүүрэг, 26-р хороо, Баянмонгол, 412, 124 тоот
Компанийн захирал	И.Алтантулга
Утас	99078211
И-мэйл	info@cnet.mn
Цахим хуудас	www.cnet.mn

Хүснэгт 24. Айтүүлс ХХК-ийн зэргэлдээ компаниудын бүртгэлийн мэдээлэл

	Ай контент ХХК	Ай дэйм ХХК	Кросс вайз ХХК	Гранд пауэр ХХК
Бүртгэлийн дугаар	9011404038	9011406021	9011275045	9011367054
Регистрийн дугаар	5696631	5696186	5451833	5630126
Бүртгэлийн огноо	2013.08.04	2013.08.04	2011.02.25	2012.08.30
Үйл ажиллагааны чиглэл	Мэдээллийн технологи, програм хангамж, гадаад худалдаа	Мэдээллийн технологи, програм хангамж, гадаад худалдаа	Програм хангамж	Мэдээллийн технологи, гадаад худалдаа
Гүйцэтгэх захирал	А.Баттамир	А.Золбоо	Г.Дагвадорж	Д.Сүхгэрэл
Компанийн хаяг	УБ, Баянгол дүүрэг, 6-р хороо, 10-р хороолол, 14А, 19 тоот	УБ, Баянгол дүүрэг, 6-р хороо, 10-р хороолол, 14А, 19 тоот	УБ, Сүхбаатар дүүрэг, 8-р хороо, Амарын гудамж 22, 7А тоот	Налайх хот, 1-р хороо, Уурхайчдын гудамж
Утас	99106605	99066270	89983086	99068113
Цахим шуудан	info@icontent.mn	info@itheme.mn	dagvadorj@gmail.com	sukhgerel@grandpower.mn
Цахим хуудас	www.icontent.mn	www.itheme.mn	www.magnadein.com	www.grandpower.mn

Хувьцаат компани болсны дараах бүтэц

Үнэт цаас гаргагч нь цаашид хэлбэрээ өөрчлөн, хувьцаат компани болсны дараа бизнес төлөвлөгөөний дагуу нэг салбар, үндсэн 3 хэлтсийн нийт 29 ажилтантай болох юм. Үүнээс Дархан-Уул аймагт шинээр байгуулагдах Модуляр дата төвийн парк нь салбар гэж явах ба 3

албатай, 17 ажилтан, салбар хариуцсан захиралтайгаар үйл ажиллагаа явуулахаар төлөвлөж байна. Дараах схемд компанийн төлөвлөсөн удирдлага, зохион байгуулалтын бүтцийг харуулав.

Схем 3. Үнэт цаас гаргагчийн нээлттэй компани болсны дараах удирдлага, зохион байгуулалтын бүтэц

Хувьцаа эзэмшигчдийн мэдээлэл

Үнэт цаас гаргагчийн хувьцааг толгой компани Ай Си Ти групп ХХК 100 хувь эзэмшдэг бол толгой компани Ай Си Ти групп ХХК нь хоёр хувьцаа эзэмшигчтэй бөгөөд хувьцаа эзэмшигчдийн бүтцийг дор харуулав.

Схем 4. Үнэт цаас гаргагчийн хувьцаа эзэмшигчид ба эзэмшлийн хувь

ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

Үнэт цаас гаргагчийн хувьцаа эзэмшигчдийн хувьцааны эзэмшил, бенефициар өмчлөгчийн мэдээллийг дорх хүснэгтэд харуулав.

Хүснэгт 25. Үнэт цаас гаргагчийн хувьцаа эзэмшигчдийн мэдээлэл

№	Нэр	Регистрийн дугаар	Эзэмшлийн хувь	Эзэмшиж буй хэлбэр
Айтүүлс ХХК-ийн хувьцаа эзэмшигч				
1	Ай Си Ти групп ХХК	5721261	100%	Охин компани
Ай Си Ти групп ХХК-ийн хувьцаа эзэмшигчид				
1	Стандарт капитал ХХК	5419999	62.5%	Охин компани
2	А.Баттамир		37.5%	Хяналтын багц эзэмшигч
Стандарт капитал ХХК-ийн хяналтын багцыг эзэмшигч				
1	Г.Лхамсүрэн		59%	Хяналтын багц эзэмшигч

Айтүүлс ХХК-ийн хувьцаа эзэмшигчид

Хувьцаа эзэмшигч - Ай Си Ти групп ХХК

Ай Си Ти групп ХХК нь үнэт цаас гаргагчийн толгой компани бөгөөд мэдээллийн технологийн салбарт үйл ажиллагаа явуулж байна. Ай Си Ти групп ХХК нь охин компаниудаа нэгдмэл удирдлага, бодлогоор ханган ажилладаг.

Хүснэгт 26. Ай Си Ти групп ХХК-ийн бүртгэлийн мэдээлэл

Компанийн оноосон нэр	Ай Си Ти групп ХХК
Бүртгэлийн дугаар	9011411114
Регистрийн дугаар	5721261
Бүртгэлийн огноо	2013.06.13
Үйл ажиллагааны чиглэл	Мэдээллийн технологи
Гүйцэтгэх захирал	А.Баттамир
Компанийн хаяг	Улаанбаатар хот, Баянгол дүүрэг, 2-р хороо, 34-2 тоот
Утас	75755585
Цахим шуудан	info@ictgroup.mn
Цахим хуудас	www.ictgroup.mn

Хүснэгт 27. Ай Си Ти групп ХХК-ийн охин компаниудын эзэмшлийн хувь

Охин компаниуд	Эзэмшил	Үйл ажиллагааны чиглэл
Айтүүлс ХХК	100 хувь	Мэдээллийн технологи
Ай дэйм ХХК	100 хувь	Мэдээллийн технологи, програм хангамжийн үйлчилгээ, гадаад худалдаа
Ай контент ХХК	100 хувь	Мэдээллийн технологи, програм хангамжийн үйлчилгээ, гадаад худалдаа
Гранд пауэр ХХК	51 хувь	Мэдээллийн технологи, гадаад худалдаа
Кросс вайз ХХК	70 хувь	Програм хангамж

Ай Си Ти групп ХХК-ийн хувьцаа эзэмшигчид

Ай Си Ти групп ХХК нь хоёр хувьцаа эзэмшигчтэй ба компанийн 2015 оны 12-р сарын 8-ны өдрийн Хувьцаа эзэмшигчдийн хурлын 2015/10 тоот тогтоолын дагуу компанийн хувьцаа эзэмшигчдийн эзэмшлийн хувьд өөрчлөлт орсон ба 51 хувийг эзэмшиж байсан хувьцаа эзэмшигч А.Баттамирын эзэмшлийн хувь 13.5 хувиар буурч, 37.5 хувь болсон байна.

Хувьцаа эзэмшигч - Стандарт капитал ХХК

Стандарт капитал ХХК нь 2010 онд Улаанбаатар хотноо байгуулагдсан ба санхүү, хөдөө аж ахуй, барилга зам тээвэр, мэдээллийн технологи, худалдаа үйлчилгээ зэрэг стратегийн салбаруудад охин компаниудаараа дамжуулан үйл ажиллагаа явуулдаг. Стандарт капитал ХХК нь “хөрөнгө оруулалт, хөгжлийн групп” бөгөөд өөрийн хараат болон охин компаниудыг нэгдмэл удирдлага, бодлогоор ханган, хөрөнгө оруулалт хийж ажилладаг. Стандарт капитал ХХК нь Монгол улсын эдийн засгийн хөгжилд хувь нэмэр оруулах бүхий л салбарт, ялангуяа мэдлэгт суурилсан өндөр технологийн хөгжлийн салбарт хөрөнгө оруулалт хийдэг. Групп нь гадаад дотоодын шилдэг, бүтээлч удирдлагын баг, ажилтнуудаас бүрдсэн чадварлаг хамт олон, нэгдмэл менежментийн үр дүнд жилээс жилд, хурдацтайгаар өргөжин хөгжиж байна.

Стандарт капитал ХХК нь цаашид олон нийтэд нээлттэй компани болохыг зорьж байгаа бөгөөд өөрийн охин компаниудаас эхлэн Монголын хөрөнгийн биржид бүртгүүлж, олон нийтэд нээлттэй болгож байгаагийн нэг нь Айтүүлс ХХК нь юм. Стандарт капитал ХХК нь 2015 оны байдлаар долоон хувьцаа эзэмшигчтэй байгаа нь бүгд хувь хүмүүс ба компанийн нийт хувьцааны хяналтын багцыг /59 хувийг/ Монгол улсын иргэн Ганболд овогтой Лхамсүрэн эзэмшиж байна. Тэрээр компанийн үүсгэн байгуулагчдын нэг бөгөөд компанийн одоогоор Гүйцэтгэх захирлын албыг хашиж байна.

Хүснэгт 28. Стандарт капитал ХХК-ийн бүртгэлийн мэдээлэл

Компанийн оноосон нэр	Стандарт капитал ХХК
Бүртгэлийн дугаар	9011253040
Регистрийн дугаар	5419999
Бүртгэлийн огноо	2010.11.08
Үйл ажиллагааны чиглэл	Бизнесийн зөвлөгөө, газар тариалан, аялал жуулчлал
Гүйцэтгэх захирал	Г.Лхамсүрэн
Компанийн хаяг	Улаанбаатар хот, Чингэлтэй дүүрэг, 1-р хороо, Жигжиджавын гудамж 5/3
Утас	99106970
Цахим шуудан	info@standardcapital.mn
Цахим хуудас	www.standardcapital.mn

Хувьцаа эзэмшигч А.Баттамир

Адилбиш овогтой Баттамир нь 1982 онд Улаанбаатар хотод төрсөн, одоо эхнэр 5 хүүхдийн хамт амьдардаг. Тэрээр програм хангамжийн инженер мэргэжилтэй, 1998 онд Осөрийн зохион бүтээгчдийн төв сургуулийг “Компьютерийн оператор”-оор төгсөж, 2003 онд ШУТИС,

КТМС-ийг “Програм хангамж” мэргэжлээр бакалаврын зэрэгтэй дүүргэжээ. Ажлын туршлагын хувьд А.Багтамир нь Эрчим хүчний диспетчерийн үндэсний төвд програмист /Системийн администратор/, Эрчим хүчний диспетчерийн үндэсний төвд системийн инженер, Үндэсний хөгжил шинэтгэлийн хороонд мэдээллийн технологийн зөвлөх, Нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөрийн яаманд мэдээллийн технологийн зөвлөх/системийн инженер, Айтүүлс ХХК-ийн гүйцэтгэх захирлын албыг тус тус хашсан ба 2013 оноос Ай Си Ти групп ХХК-ийн гүйцэтгэх захирлаар ажиллаж байна.

Компанийн засаглалын кодексийг хэрхэн мөрдөж буй талаарх мэдээлэл

Үнэт цаас гаргагч нь Санхүүгийн зохицуулах хорооны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 6.1.2 дах заалт, Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хуулийн 20.1.10 дах заалт, Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллагаас 2004 онд баталсан “Компанийн засаглалын зарчмууд”-ыг тус тус үндэслэн Санхүүгийн зохицуулах хорооноос 2007 оны 12-р сарын 26-ны өдөр баталсан “Монголын компанийн засаглалын кодекс”-ийг үйл ажиллагаандаа мөрдлөг болгон ажиллаж байгаа ба дараах журмуудын төслүүдийг батлан мөрдөхөөр боловсруулсан байна. Үүнд:

- ТУЗ-ийн үйл ажиллагааны журам
- Хувьцаа эзэмшигчдийн хурал зарлан хуралдуулах тухай журам
- Ногдол ашгийн журам
- Дотоод хяналтын журам
- Мэдээллийн үйл ажиллагааны журам гэсэн таван журам багтаж байна.

Үнэт цаас гаргагчийн хувьцааг анх удаа олон нийтэд санал болгох ажиллагаа амжилттай болсон тохиолдолд Хувьцаа эзэмшигчдийн хурлыг зарлан хуралдуулж, Компанийн дүрмийг батлуулан, компанийн засаглалын журмуудыг Компанийн тухай хуулийн дагуу батлан, дагаж мөрдөх болно.

Үнэт цаасыг нийтэд санал болгон гаргах тухай эрх бүхий этгээдийн шийдвэр

Компанийн тухай хуулийн 42, 62.1.4 дүгээр зүйлийн дагуу үнэт цаас гаргагчийн Хувьцаа эзэмшигчдийн 2015 оны 10-р сарын 1-ний өдрийн хурлын 2015/08 тоот тогтоолоор компанийн хэлбэрийг өөрчилж, компанийн хувьцаанаас анх удаа олон нийтэд санал болгож худалдах замаар Дархан-Уул аймагт хэрэгжүүлэх Модуляр дата төвийн паркийн төслийн үйл ажиллагааг санхүүжүүлэх шийдвэрийг гаргасан ба 2015 оны 12-р сарын 9-ний өдрийн Хувьцаа эзэмшигчдийн хурлын 2015/10 тоот тогтоолоор нийтэд санал болгох хувьцааны тоо ширхэг, үнэ, анхдагч зах зээлд байршуулах аргыг тогтоосон байна.

Үнэт цаас гаргагч нь хөрөнгийн болон бизнесийн үнэлгээнд үндэслэн тооцсон нийт хөрөнгийнхөө 43.8 хувьтай тэнцэх 1,892,715 ширхэг энгийн хувьцааг, тогтоосон үнээр санал болгох арилжааны аргаар, нэрлэсэн үнээр нь буюу 1,000 төгрөгөөр анх удаа олон нийтэд санал болгохоор тогтоосон. Түүнчлэн, компанийн одоогийн хувьцаа эзэмшигч нь нэмж гаргах хувьцаанаас тэргүүн ээлжинд худалдан авах эрхээ хэрэгжүүлэхгүй гэж шийдвэрлэжээ.

Үнэт цаас гаргагчийн эрх бүхий албан тушаалтнууд

Үнэт цаас гаргагчийн эрх барих дээд байгууллага нь Хувьцаа эзэмшигчдийн хурал бөгөөд одоогийн компанийн дүрмээр Төлөөлөн удирдах зөвлөлийг байгуулаагүй байна.

Гүйцэтгэх захирал болон компанийн бусад эрх бүхий албан тушаалтан, ажилтнууд нь компанийн хувьцааг эзэмшдэггүй ба цаашид эзэмших тухай ямар нэгэн гэрээ, хэлцэл одоогоор байгуулаагүй байна.

Хүснэгт 29. Үнэт цаас гаргагчийн эрх бүхий албан тушаалтнуудын талаарх мэдээлэл

№	Эрх бүхий албан тушаалтнууд	Эрхэлж буй албан тушаал	Хаяг	Хувьцаа эзэмшдэг эсэх
1	И.Алтантулга	Гүйцэтгэх захирал	Айтүүлс ХХК	үгүй
2	П.Хулан	Нягтлан бодогч	Айтүүлс ХХК	үгүй

Үнэт цаас гаргагчийн хувьцааны хяналтын багцыг эзэмшигч

Компанийн тухай хуулийн 56.1-д зааснаар компанийн хувьцааны хяналтын багц буюу компанийн гаргасан энгийн хувьцааны 33.3 хувь буюу түүнээс дээш хувийг дангаараа буюу өөрийн нэгдмэл сонирхолтой этгээдтэй хамтран эзэмших этгээдийг хяналтын багц эзэмшигч гэнэ. Үнэт цаас гаргагчийн хувьд нэг хувьцаа эзэмшигчтэй ба түүний толгой компани Ай Си Ти групп ХХК нь компанийн хувьцааг дангаараа 100 хувь эзэмшдэг. Ай Си Ти групп ХХК нь хоёр хувьцаа эзэмшигчтэй ба 2015 оны 12-р сарын 9-ний өдрийн байдлаар Монгол Улсад бүртгэлтэй Стандарт капитал ХХК нь нийт хувьцааны 62.5 хувийг, Монгол Улсын иргэн А.Баттамир үлдсэн 37.5 хувийг тус тус эзэмшиж байна. Стандарт капитал ХХК-ийн хувьд нийт долоон хувьцаа эзэмшигчтэйээс Монгол улсын иргэн Г.Лхамсүрэн дангаараа нийт хувьцааны 59 хувийг эзэмшиж байна.

Хүснэгт 30. Үнэт цаас гаргагчийн хяналтын багцыг эзэмшдэг хувьцаа эзэмшигчийн талаарх мэдээлэл

№	Нэр	Регистрийн дугаар	Эзэмшлийн хувь	Эзэмшиж буй хэлбэр
Айтүүлс ХХК-ийн хувьцаа эзэмшигч				
1	Ай Си Ти групп ХХК	5721261	100%	Охин компани
Ай Си Ти групп ХХК-ийн хувьцаа эзэмшигчид				
1	Стандарт капитал ХХК	5419999	62.5%	Охин компани
2	А.Баттамир		37.5%	Хяналтын багц эзэмшигч
Стандарт капитал ХХК-ийн хяналтын багцыг эзэмшигч				
1	Г.Лхамсүрэн		59%	Хяналтын багц эзэмшигч

ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

Үнэт цаас гаргагч, түүний эрх бүхий албан тушаалтан, хувьцаа эзэмшигчдийн талаарх тодорхойлолтууд

Үнэт цаас гаргагч болон түүний эрх бүхий албан тушаалтнууд, хувьцаа эзэмшигч, бенефициар өмчлөгчид нь хугацаа хэтэрсэн өр зээлтэй эсэх, хуулийн дагуу тохиромжтой этгээд мөн эсэхийг тодруулахын тулд татварын болон шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагаас тодорхойлолт гаргуулж авсныг дорх хүснэгтэд харуулав.

Иргэн, хуулийн этгээд	Татварын өртэй эсэх	Хугацаа хэтэрсэн өр төлбөртэй эсэх
Үнэт цаас гаргагч - Айтүүлс ХХК	4,028,210.8 төгрөгийн илүү төлөлтэй	Өр төлбөргүй
Гүйцэтгэх захирал – И.Алтантулга	Өргүй	Өр төлбөргүй
Ерөнхий нягтлан бодогч – П.Хулан	Өргүй	Өр төлбөргүй
Охин компани – Си нэт ХХК	Өргүй	Өр төлбөргүй
Хувьцаа эзэмшигч - Ай Си Ти групп ХХК	465,631.4 төгрөгийн өртэй	Өр төлбөргүй
Ай Си Ти групп ХХК-ийн хувьцаа эзэмшигч - Стандарт Капитал групп ХХК	7,061,585.6 төгрөгийн өртэй	Өр төлбөргүй
Ай Си Ти групп ХХК-ийн хувьцаа эзэмшигч - А.Баттамир	Өргүй	Өр төлбөргүй
Стандарт Капитал групп ХХК-ийн хяналтын багцыг эзэмшигч	Өргүй	Өр төлбөргүй

Үнэт цаас гаргагч Айтүүлс ХХК нь 2015 оны 11-р сарын 17-ны өдрийн байдлаар аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын (ААНОАТ) 405,000 төгрөг, нэмэгдсэн өртгийн албан татварын (НӨАТ) 546,263.8 төгрөг, хувь хүний орлогын албан татварын (ХХОАТ) 3,076,947 төгрөг буюу нийт 4,028,210.8 төгрөгийн татварын илүү төлөлтэй байна. Үнэт цаас гаргагчийн эрх бүхий албан тушаалтнууд болох Гүйцэтгэх захирал И.Алтантулга, Ерөнхий нягтлан бодогч П.Хулан нар болон охин компани Си нэт ХХК нь татварын ерөнхий газарт өргүй байна.

Үнэт цаас гаргагчийн 100 хувийн хувьцаа эзэмшигч Ай Си Ти групп ХХК нь 2015 оны 11-р сарын 17-ны өдрийн байдлаар ААНОАТ-ын 340,273.1 төгрөг, ХХОАТ-ын 125,358.3 төгрөг, нийт 465,631.4 төгрөгийн татварын өртэй байна. Ай Си Ти групп ХХК-ийн 62.5 хувийг эзэмшдэг хувьцаа эзэмшигч Стандарт капитал групп ХХК нь 2015 оны 12-р сарын 9-ний өдрийн байдлаар НӨАТ-ын 3,472,999.5 төгрөгийн илүү төлөлтэй, ХХОАТ-ын 10,595,200.8 төгрөгийн өртэй, газрын албанд 72,000 төгрөгийн татварын өртэй буюу нийт 7,061,585.6 төгрөгийн татварын өртэй байна. Ай Си Ти групп ХХК-ийн 37.5 хувийн хяналтын багцыг эзэмшигч А.Баттамир, Стандарт капитал ХХК-ийн хяналтын багцыг эзэмшигч Г.Лхамсүрэн нарын хувьд ямар нэгэн татварын өргүй байна.

Мөн Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газрын Шийдвэр гүйцэтгэх газраас дээр дурдагдсан этгээдүүдийг 2015 оны 11-р сарын 27-ны өдрөөр шүүхийн шийдвэрээр иргэн, хуулийн этгээдэд ямар нэгэн төлбөргүй гэж тодорхойлжээ.

Үнэт цаас гаргагчийн бусадтай хийсэн их хэмжээний хэлцэл

Компанийн тухай хуулийн 87.1.1-р зүйлд заасны дагуу их хэмжээний хэлцэлд “хэлцэл хийхийн өмнөх сүүлийн балансын активын нийт дүнгийн 25 хувиас дээш зах зээлийн үнэтэй эд хөрөнгө, эд хөрөнгийн эрхийг худалдах, худалдан авах, захиран зарцуулах болон барьцаалахтай холбоотой хэлцэл, эсхүл хоорондоо шууд холбоотой хэд хэдэн хэлцэл /компанийн өдөр тутмын үндсэн үйл ажиллагаатай холбогдсон хэлцэл үүнд хамаарахгүй/” багтдаг.

Айтүүлс ХХК-ийн хувьд их хэмжээний хэлцэл хийх эрхийн хязгаарыг Гүйцэтгэх захиралтай хийсэн гэрээнд тусгасан. 2015 оны 4-р сарын 13-ны өдрийн Г15/02 дугаартай гэрээний 4.2.21-д зааснаар Гүйцэтгэх захирал нь их хэмжээний /хэмжээ заасан/ хэлцэл хийхдээ удирдлагаас бичгээр зөвшөөрөл авч байх үүрэг хүлээнэ ...энэ зүйлийн И-д зааснаар 30,000 ам. доллар буюу түүнээс дээш үнийн дүнтэй гэрээ хэлцэл хийхэд зөвшөөрлийг бичгээр авахаар заасан байгаа нь 30,000 ам.доллараас доош үнийн дүнтэй тэнцэх гэрээ хэлцэл хийхэд удирдлагаас бичгээр зөвшөөрөл авахгүйгээр хийж болохоор байна.

Компанийн бусадтай бичгээр хийсэн 221 гэрээтэй хуульч нэг бүрчлэн танилцсан ба эдгээрээс худалдах, худалдан авах зургаан гэрээ нь Иргэний хууль болон Компанийн засаглалын кодексийн 6.1-д заасныг зөрчөөгүй байна. Айтүүлс ХХК нь сүүлийн нэг жилийн дотор их хэмжээний болон, сонирхлын зөрчилтэй хэлцлийг хийгээгүй ба хуульчийн дүгнэснээр Компанийн дүрэмд заасны дагуу хийгдэж байна.

Үнэт цаас гаргагчийн ногдол ашгийн бодлого

Үнэт цаас гаргагчийн ногдол ашгийн бодлого нь Монгол Улсын Компанийн тухай хууль болон Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хууль, Компанийн дүрэм, зохицуулах байгууллагаас гаргасан бусад дүрэм журамд үндэслэн боловсруулагдсан байх ба компанийн хувьцааг олон нийтэд санал болгон худалдах ажиллагаа амжилттай болсон тохиолдолд Хувьцаа эзэмшигчдийн хурлаас сонгогдсон Төлөөлөн удирдах зөвлөлийн хурлаар компанийн Ногдол ашгийн журмын төслийг хэлэлцүүлэн батлах болно. Ногдол ашгийн журмаар үнэт цаас гаргагчийн ногдол ашгийн хэмжээг тодорхойлох, хөрөнгө оруулагч, хувьцаа эзэмшигчдэд ногдол ашиг хуваарилах шийдвэр гаргах, энэ талаар хувьцаа эзэмшигчдэд мэдээлэх, ногдол ашгийг олгох, тайлагнахтай холбоотой харилцааг зохицуулна. Журам нь компанийн Төлөөлөн удирдах зөвлөлийн дийлэнх олонхийн саналаар батлагдснаар хүчин төгөлдөр үйлчилнэ.

Үнэт цаас гаргагчийн “Ногдол ашгийн журам”-ын төслөөс:

Ногдол ашгийн бодлого

- Ногдол ашиг хуваарилах шийдвэрийг санхүүгийн жил дууссанаас хойш 50 хоногийн дотор Төлөөлөн удирдах зөвлөл /ТУЗ/ гаргана. ТУЗ шийдвэртээ хувьцаа бүрт ногдох ашгийн хэмжээ, ногдол ашиг авах эрхтэй хувьцаа эзэмшигчдийн нэрсийн жагсаалт гаргах бүртгэлийн өдөр болон ногдол ашиг төлөх өдрийг тогтоож, энэ талаар хувьцаа эзэмшигчдийн хуралд зориулсан мэдээлэлтэй хамт мэдээлэл хүргүүлнэ.

- Ногдол ашгийг бэлэн мөнгө болон эд хөрөнгийн, түүнчлэн компанийн болон бусад эд хөрөнгийн үнэт цаасны хэлбэрээр төлж болно. Энэ тухай шийдвэрийг ТУЗ гаргана.

- Ногдол ашиг хуваарилах хэлбэр, олгох хугацаа, журам нь хувьцаа эзэмшигчдэд аль болох тохиромжтой байна. Ногдол ашгийн хуваарилах хэлбэр, аргыг сонгохдоо хувьцаа эзэмшигчдийн оршин суугаа газар, ногдол ашгийг шуурхай хүлээн авах боломжийг харгалзана.

Ногдол ашгийн хэмжээг тодорхойлох

- Компанийн хувьцаа эзэмшигчдэд олгох ногдол ашгийн хэмжээг тодорхойлохдоо компанийн аудитын байгууллагаар баталгаажсан санхүүгийн тайланд тусгагдсан цэвэр ашгаас бизнес төлөвлөгөөнд тусгагдсан хөрөнгө оруулалт, нийгмийн арга хэмжээний хуваарилалтыг хассан хэсгээс тооцно.
- Ногдол ашиг хуваарилах эсэх тухай шийдвэрт хувьцаа бүрт ногдох ашгийн хэмжээ, ногдол ашиг авах эрхтэй хувьцаа эзэмшигчдийн нэрсийн жагсаалт гаргах өдөр болон ногдол ашиг төлөх өдөр зэргийг заана.
- Компани ногдол ашиг хуваарилах эсэх асуудлыг ТУЗ нь Хувьцаа эзэмшигчдийн ээлжит хурлаар танилцуулан хэлэлцүүлэх ба тухайн жил ногдол ашиг хуваарилахгүй гэж шийдвэрдлэсэн бол хуваарилахгүй болсон үндэслэл, шалтгаан, хөрөнгө, санхүүгийн тооцоолол, цаашид ногдол ашиг хуваарилах талаар авч хэлэлцүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөг танилцуулах үүрэгтэй.

Ногдол ашиг хуваарилах

- Компанийн жилийн санхүүгийн тайлан гарсны дараа дор дурдсан нөхцөлд цэвэр ашгаас ногдол ашиг хуваарилна. Үүнд:
  - o Ногдол ашиг төлсний дараа компани төлбөрийн чадвартай байх;
  - o Ногдол ашиг төлсний дараа компанийн өөрийн хөрөнгө нь давуу эрхийн хувьцааны төлөгдөөгүй ногдол ашиг, татан буулгах үед төлөх дүн, Компанийн дүрэмд заасан хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн хэмжээний нийлбэрээс илүү байх;
  - o Компани эргүүлэн худалдан авах үүрэгтэй үнэт цаасаа бүрэн авсан байх.
- Компани нь үнэт цаасны хадгаламжийн байгууллагаас гаргасан хувьцаа эзэмшигчдийн бүртгэлийг үндэслэн ногдол ашиг авах эрхтэй хувьцаа эзэмшигчдийн нэрсийг жагсаалтыг гаргана.
- Ногдол ашиг авах эрхтэй хувьцаа эзэмшигчдийн нэрсийн жагсаалт гаргах бүртгэх өдөр нь тухайн тайлангийн жилийн ээлжит хуралд оролцох эрхтэй хувьцаа эзэмшигчдийн нэрсийн жагсаалт гаргах бүртгэх өдөр байна.
- Компани нь ногдол ашиг хуваарилахдаа Компанийн тухай хуулийн 47-р зүйлд заасан нөхцөл болон холбогдох журамд заасан шаардлагыг хангасан байна.
- Ногдол ашиг хуваарилах шийдвэрт ТУЗ дараах зүйлийг тусгана. Үүнд:
  - o Тухайн төрлийн нэгж хувьцаанд оногдох ногдол ашгийн хэмжээ;
  - o Ногдол ашгийг олгож эхлэх, дуусах огноо;
  - o Олгох арга зам, хэлбэр (Компани өөрөө болон эрх бүхий зуучлагч байгууллагаар дамжуулан эд хөрөнгө, бэлэн мөнгө, бусад үнэт цаасаар олгох гэх мэт) ;
  - o Бусад холбогдох асуудал.
- Хувьцаа эзэмшигчдийн хурал хуралдсанаас хойш 7 хоногоос илүүгүй байхаар тооцож, ногдол ашиг тараах хугацааг тогтооно.

- Ногдол ашиг олгох талаар хувьцаа эзэмшигчдэд нийт орон даяар тараагддаг өдөр тутмын сонин, орон даяар цацагдах эрх бүхий телевиз, радиогоор мэдээлнэ. Уг мэдээлэлд нэгж хувьцаанд хуваарилахаар шийдвэрлэсэн ногдол ашгийн хэмжээ, ногдол ашгийг ямар хэлбэрээр олгох, ногдол ашиг тарааж эхлэх болон дуусах огноо, ногдол ашгийг компани эсвэл эрх бүхий зуучлагч байгууллагаар дамжуулан тараахын аль нь болох, мэргэжлийн зуучлагч байгууллагын нэр, хаяг, ногдол ашиг тараах байгууллагын ажиллах цагийн хуваарь, ногдол ашгийн талаар лавлагаа авах утасны дугаар зэргийг тусгасан байна. Мөн хувьцаа эзэмшигчийн харилцах данс болон хадгаламжийн данс, үнэт цаасны хадгаламжийн дансанд болон гүйлгээгээр шилжүүлэн авч болох талаар дурдсан байх шаардлагатай. Компани нь өөрийн цахим хуудсанд энэ талаарх мэдээллийг оруулна.
- Ногдол ашиг хуваарилах тухай ТУЗ-ийн шийдвэр гарсан үед төлбөл зохих ногдол ашгийн хэмжээг хувьцаа эзэмшигчдэд төлөх өр болгон нягтлан бодох бүртгэлд тусгах бөгөөд ногдол ашиг хуваарилж эхэлсэн улирлын эцэст ногдол ашгаа аваагүй байгаа хувьцаа эзэмшигч бүрийн нэрээр тусгайлан өглөгийн бүртгэл хөтлөнө. Ногдол ашгийг хувьцаа эзэмшигч бүрийн арилжааны банкин дах дансанд шилжүүлэх бодлого баримтална.

Ногдол ашгийн талаар тайлагнах

- Ногдол ашиг хуваарилж эхэлсэн улирлын санхүүгийн тайлан гаргах үед ногдол ашгийн хуваарилалтын тайланг гаргаж, Санхүүгийн зохицуулах хороо, Монголын хөрөнгийн биржид хүргүүлэх бөгөөд хувьцаа эзэмшигчдийн жилийн ээлжит хуралд өмнөх жилийн ногдол ашиг хуваарилалтын тайланг танилцуулна.

Хариуцлага

- Ногдол ашиг хуваарилсны дараа компанийн өөрийн хөрөнгө нь хуваарилсны өмнөх хэмжээнээс 25-аас дээш хувиар багассан тохиолдолд ногдол ашгийг шилжүүлснээс хойш ажлын 15 хоногийн дотор зээлдүүлэгчиддээ өөрийн хөрөнгийн үлдэгдлийн хэмжээг бичгээр мэдэгдэнэ. Энэ үүргийг Гүйцэтгэх захирал хэрэгжүүлнэ.
- Ногдол ашиг хуваарилаагүй бол ТУЗ шалтгааныг Хувьцаа эзэмшигчдийн хуралд тайлагнана.
- Ногдол ашгийг ТУЗ-өөс тогтоосон хугацаанд төлөөгүй бол хувьцаа эзэмшигчийн нэхэмжлэлээр алданги төлөх бөгөөд үүнээс компанид учирсан хохирлыг Гүйцэтгэх захирал хариуцна.

Үнэт цаас гаргагчийн санхүүгийн мэдээлэл

Айтүүлс ХХК-ийн 2013-2015 оны санхүүгийн тайлангийн үндсэн үзүүлэлтүүдийг дор харуулав.

Хүснэгт 31. Үнэт цаас гаргагчийн санхүүгийн байдал, 2013-2015 оны III улирал /төгрөгөөр/

Үзүүлэлтүүд	2013.12.31	2014.12.31	2015.09.30
Эргэлтийн хөрөнгө	103,273,567	322,126,174	494,544,923
Үндсэн хөрөнгө	76,417,122	530,230,833	1,094,944,151
Эргэлтийн бус хөрөнгө	76,417,122	530,230,833	1,094,944,151
Нийт хөрөнгө	179,690,689	852,357,007	1,589,489,074
Богино хугацаат өр төлбөр	81,238,360	224,164,838	172,454,879
Урт хугацаат өр төлбөр	-	-	-
Өр төлбөр	81,238,360	224,164,838	172,454,879
Хувийн өмч	116,402,967	610,387,536	851,002,831
Хөрөнгийн дахин үнэлгээний нэмэгдэл	-	-	526,279,542
Хуримтлагдсан ашиг	(17,950,638)	17,804,632	39,751,822
Эзэмшигчдийн өмч	98,452,329	628,192,168	1,417,034,195
Өр төлбөр ба эзэмшигчдийн өмч	179,690,689	852,357,007	1,589,489,074

Үнэт цаас гаргагч нь 5 дах жилдээ үйл ажиллагаа явуулж байгаа тул бизнесийн ажиллагаа нь жигдэрч, санхүүгийн байдалд нь эерэг өөрчлөлтүүд орсон байна. Нийт хөрөнгийн хэмжээ нь 2013 оны эцсээр 179.7 сая төгрөг байсан бол 2015 оны III улирлын байдлаар энэ тоо 8.8 дахин өсч, 1.58 тэрбум төгрөгөд хүрсэн. Үүний дотор үндсэн хөрөнгийн хэмжээ 76.4 сая төгрөгөөс 1.09 тэрбум төгрөг болж өссөн нь компани хоёр жил есөн сарын дотор үндсэн хөрөнгө болох газар, оффисийн байр болон дата төвийн тоног төхөөрөмжүүдэд хөрөнгө оруулалт хийсэнтэй холбоотой. Эргэлтийн хөрөнгийн хэмжээ нь 103.2 сая төгрөгөөс 494.5 сая төгрөг болж нэмэгдсэн хэдий ч нийт хөрөнгөд эзлэх хувь 57.5-аас 31.1 хувь болж буурсан нь үндсэн хөрөнгийн хувь нэмэгдсэнтэй холбоотой юм.

Үнэт цаас гаргагч нь урт хугацаат өр төлбөргүй, харин богино хугацаат өр төлбөрийн хэмжээ 2013 оны эцэст 81.2 сая төгрөг байсан бол 2015 оны III улирлын байдлаар 2.1 дахин нэмэгдэж, 172.4 сая төгрөг болсон байна. 2013 оны эцсийн байдлаар нийт өр төлбөрийн 10.3 хувийг дансны өглөг, 21.9 хувийг татварын өр, 48.5 хувийг урьдчилж орсон орлого бүрдүүлсэн бол 2014 оны эцсийн байдлаар 36.5 хувийг дансны өглөг, 62.8 хувийг урьдчилж орсон орлого тус тус бүрдүүлж, 2015 оны III улирлын байдлаар дансны өглөг 40 хувь, урьдчилж орсон орлого 53.7 хувь болсон байна. Компани нь 2015 оны 6-р сарын 30-ны өдрийн байдлаар хөрөнгийн үнэлгээ хийлгэж, хөрөнгийн дахин үнэлгээний нэмэгдлийг тайландаа тусгасан. Ашиг алдагдлын хувьд алдагдлын хэмжээ сүүлийн жилүүдэд буурсаар 2014 оны жилийн эцсээр хуримтлагдсан ашгийн хэмжээ эерэг буюу 17.8 сая төгрөгт хүрсэн байна. Харин 2015 оны III улирлын байдлаар энэ тоо өсч, 39.7 сая төгрөг болжээ.

Хүснэгт 32. Үнэт цаас гаргагчийн орлогын тайлан, 2013-2015 оны III улирал, /төгрөгөөр/

Орлогын үзүүлэлтүүд	2013.12.31	2014.12.31	2015.09.30
Борлуулалтын орлого	155,719,573	268,486,227	222,501,876
Борлуулсан бүтээгдэхүүний өртөг	39,895,117	168,908,674	51,868,211
Нийт ашиг/алдагдал	115,824,456	99,577,553	170,633,665
Үндсэн бус үйл ажиллагааны орлого	178,166	25,705	3,619,485
Үндсэн үйл ажиллагааны зардал	125,335,528	109,603,488	158,823,734
Үндсэн бус үйл ажиллагааны зардал	6,435,210	10,865,527	260,755
ТТӨА/алдагдал	(15,768,116)	(20,865,757)	15,168,661
Татварын зардал	-	-	2
ТТДА/алдагдал	(15,768,116)	(20,865,757)	15,168,659
Нөгдөл ашиг	-	-	-
Цэвэр ашиг/алдагдал	(15,768,116)	(20,865,757)	15,168,659

Компанийн орлогын тайлангаас харахад борлуулалтын орлого нь жил бүр өсч байгаа нь үнэт цаас гаргагчийн үйл ажиллагаа өргөжиж буйг илтгэж байна. 2013 оны эцсээр компанийн борлуулалтын орлого 155.7 сая төгрөг байсан бол 2014 онд 268.4 сая төгрөг, 2015 оны III улирлын байдлаар 222.5 сая төгрөг байгаа ба 2015 оны эцсээр борлуулалтын орлогын хэмжээ 300 сая төгрөгт хүрэх хүлээлттэй байна. Үнэт цаас гаргагч нь 2015 онд шинээр дата төвийн үйлчилгээ нэвтрүүлсэн тул үндсэн үйл ажиллагааны зардал өмнөх онуудтай харьцуулахад нэмэгдсэн ч цэвэр ашгийн хэмжээ нь 2015 оны III улиралд анх удаа эерэг гарч, 2015 оны эцсээр 22 сая төгрөгт хүрэх төсөөлөлтэй байна.

Үнэт цаас гаргагчийн 2013 оны 12-р сарын 31, 2014 оны 12-р сарын 31 болон 2015 оны 9-р сарын 30-ны өдрөөр дуусгавар болсон санхүүгийн тайлангуудыг Си Эс Ай Аудит ХХК хянаж, компанийн санхүүгийн байдлын тайлан, орлогын дэлгэрэнгүй тайлан, өмчийн өөрчлөлтийн тайлан, мөнгөн гүйгээний тайлан, тодруулга нь Нягтлан Бодох Бүртгэлийн Олон Улсын Стандартын дагуу үнэн зөв илэрхийлэгдсэн гэж дүгнэсэн байна.

Үнэт цаас гаргагчийн өр төлбөрийн тухай мэдээлэл

Үнэт цаас гаргагч нь урт хугацаат өр төлбөргүй, харин богино хугацаат өр төлбөрийн хэмжээ нь 2015 оны III улирлын байдлаар 172.4 сая төгрөг байна. Компанийн санхүүгийн тайлагналыг аккруэл сууриар бүртгэдэг тул нийт өр төлбөрийн 53.7 хувийг урьдчилж орсон орлого бүрдүүлж байгаа бол үлдсэн 46.3 хувийг бусад өглөг эзэлж байна. Үүнээс, урьдчилж орсон орлого 92.7 сая төгрөг, дансны өглөг 69.1 сая төгрөг, цалингийн өглөг 5.1 сая төгрөг, татварын өглөг 3.7 сая төгрөг, нийгмийн даатгалын шимтгэлийн өглөг 1.8 сая төгрөг байна. 2015 оны III улирлын мэдээлэл нь санхүүгийн жилийн дунд үеийн мэдээлэл тул өмнөх оны жилийн эцсийн дүнтэй харьцуулахад тохиромжгүй юм. Гэвч, үнэт цаас гаргагч нь урт хугацаат өр төлбөргүй бөгөөд урьдчилж орсон орлогын хэмжээ өндөр байгаа нь компанийн өр төлбөрийн эрсдлийн хэмжээг бууруулж байна.

Файн эстимэйт ХХК-ийн хараат бус үнэлгээчний дүгнэснээр үнэт цаас гаргагчийн өр төлбөрөө барагдуулах чадвар нь зохистой хэмжээтэй харьцуулахад сайн, дунджаар авч үзвэл урт

ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

хугацаанд төлбөр барагдуулах чадвар нь 90 хувьтай, дунд хугацаанд 50 орчим хувьтай байна. Тэрээр төлбөр барагдуулах санхүүгийн нөөцийн ихэнх нь авлага байгаа бөгөөд авлагын ихэнх нь дотоод авлага байгаа учир энэ нь ойрын хугацаанд төлбөр барагдуулах чадварыг нэмэгдүүлж байна, мөн компанийн санхүүгийн байдал харьцангуй тогтвортой, санхүүжилтийн эх үүсвэрийн бүтэц зохистой, өрийн болон өмчийн харьцааны үзүүлэлтүүд зохистой харьцааны шалгуурыг хангаж байна гэж дүгнэжээ. Ерөнхийдөө өр төлбөр эздийн өмчийн харьцаа 1-ээс ихгүй байхыг, өрийн харьцаа 0.5-аас ихгүй байхыг зохистой гэж үздэг ба Айтүүлс ХХК-ийн хувьд 2015 оны III улирлын байдлаар өр төлбөр ба эздийн өмчийн харьцаа нь 0.12, өрийн харьцаа нь 0.11 байна.

ХОЁР. ХАРААТ БУС ДҮГНЭЛТҮҮД

Санхүүгийн зохицуулах хорооны Үнэт цаасны бүртгэлийн журмын 10.8-д заасны дагуу үнэт цаас гаргагч нь Санхүүгийн зохицуулах хороонд бүртгэлтэй, тухайн үйлчилгээг үзүүлэх эрх бүхий мэргэжлийн байгууллагаар бизнесийн болон хөрөнгийн үнэлгээ, аудитын болон хууль зүйн хөндлөнгийн дүгнэлтүүдийг гаргуулсан байх шаардлагатай ба эдгээр тайлан, дүгнэлтүүд нь энэхүү танилцуулгын салшгүй хэсэг юм. Үнэт цаас гаргагчид аудитын үйлчилгээг Сн Эс Ай Аудит ХХК /РД: 5303001/, хөрөнгийн үнэлгээний үйлчилгээг Далайван Аудит ХХК /РД: 2018365/, бизнесийн үнэлгээний үйлчилгээг Файн Эстимэйт ХХК /РД: 5353459/, хууль зүйн зөвлөгөөг Өмгөөллийн Монгол Зарга ХХН /РД: 5756804/ тус тус үзүүлсэн ба тэдгээрийн хараат бус тайлан, дүгнэлтүүдээс дор танилцуулав. Тайлангуудын бүрэн эхийг танилцуулгад хавсаргав.

Хараат бус аудитын дүгнэлт

Санхүүгийн зохицуулах хороонд бүртгэлтэй, үнэт цаасны зах зээлд оролцогчид аудитын үйлчилгээ үзүүлэх эрх бүхий, хараат бус аудитын байгууллага Сн Эс Ай Аудит ХХК нь Айтүүлс ХХК-ийн 2013 оны 12-р сарын 31, 2014 оны 12-р сарын 31 болон 2015 оны 9-р сарын 30-ны өдрөөр дуусгавар болсон санхүүгийн тайлангуудыг хянаж, аудитын дүгнэлтийг гаргасан. Аудитыг Нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандарт, Аудитын олон улсын стандарт, Монгол Улсын Аудитын тухай хуулийн хүрээнд гүйцэтгэж, тайлангуудад илэрхийлэгдсэн мэдээллүүдийг нягтлан бодох бүртгэл, санхүүгийн тайланг бэлтгэж гаргах заавар, аргачлал, журнал, туслах, ерөнхий данс, ерөнхий дэвтэр, ажлын хүснэгт зэрэг дэлгэрэнгүй ба хураангуй бүртгэлийн бичилтээр, арга зүйн хувьд түүвэр, тестийн үндсэн дээр шалгаж гүйцэтгэжээ. Ингэхдээ санхүүгийн тайлангийн үзүүлэлт, түүний нэмэлт тодруулгад материаллаг алдаа байгаа эсэхийг олж тогтоох зорилгоор асууж ярилцах, баталгаа гаргуулах, тулган баталгаажуулах, дүнгээс хөөж шалгах, давтан гүйцэтгэх зэргээр санхүүгийн тайланг бэлтгэж гаргахад баримталсан зарчим, дотоод хяналтыг судалсан байна. 2015 оны 10-р сарын 5-ны өдөр байгуулсан 229 тоот гэрээний дагуу 2015 оны III улирлын завсрын санхүүгийн тайланд өгсөн хараат бус аудиторын дүгнэлтийг дор толилуулав.

Оршил

Бид Айтүүлс ХХК-ийн 2015 оны 9-р сарын 30-ны өдрөөр дуусгавар болсон санхүүгийн байдлын тайлан, орлогын дэлгэрэнгүй тайлан, өмчийн өөрчлөлтийн тайлан, мөнгөн гүйлгээний тайлан, тодруулгуудад үнэт цаас гаргах зорилгоор аудит хийх, Үнэт цаасны бүртгэлийн журмын дагуу тухайн байгууллагын санхүүгийн тайлан нь НББОУС-д нийцсэн эсэх, нягтлан бодох бүртгэлийн бодлого, дотоод хяналтын тогтолцоо нь НББОУС-д нийцсэн тайлан гаргах шаардлага, хувь нийлүүлсэн хөрөнгө болон түүний ашиглалтын үр ашигтай байдлыг хангаж чадах эсэх, үнэт цаасны танилцуулга, хавсарсан бичиг баримтад тусгасан санхүүгийн мэдээлэл нь бодит байдалд нийцэж байгаа эсэхэд үнэлэлт дүгнэлт өгөхөд оршино.

Санхүүгийн тайланд удирдлагын хүлээх хариуцлага

Санхүүгийн тайлангуудыг санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандартын дагуу бэлтгэж танилцуулах нь байгууллагын гүйцэтгэх удирдлагын хүлээх хариуцлага юм.

ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

Энэхүү санхүүгийн тайлангуудыг залилан болон алдааны улмаас гарч буруу илэрхийллээс ангид буюу үнэн бодитойгоор бэлтгэх, дотоод хяналтын системийг бий болгох, тууштай ажиллуулах, нягтлан бодох бүртгэлийн зохистой бодлогуудыг сонгон авч хэрэглэх, тухайн нөхцөл байдалд тохирох нягтлан бодох бүртгэлийн тооцооллыг үнэн зөв, бодитой бэлтгэгдсэн эсэхийн хариуцлагыг байгууллагын удирдлага хүлээнэ.

Аудиторын хүлээх хариуцлага

Гүйцэтгэсэн аудитынхаа үр дүнд тулгуурлан санхүүгийн тайланд дүгнэлт гаргах нь бидний үүрэг болно.

Бид аудитаа Аудитын Олон Улсын Стандартын дагуу гүйцэтгэдэг.

Эдгээр стандарт нь аудитороос мэргэжлийн болон ёс зүйн зарчмуудыг баримтлах, санхүүгийн тайлангууд нь материаллаг алдаа зөрчилгүй илэрхийлэгдсэн хангалттай бөгөөд үндэслэлтэй магадлагаа олж авах зорилгоор аудитыг урьдчилан төлөвлөж, тохиромжтой горимуудыг хэрэглэн баталгуужуулалтыг гүйцэтгэхийг биднээс шаарддаг.

Аудитын арга горимуудыг санхүүгийн мэдээллийн боловсруулалт, тайлагналын байдалд нийцүүлэн, аудитор өөрийн шийдлээр сонгож хэрэглэдэг бөгөөд алдаа эсвэл залилангийн улмаас гарч болох материаллаг буруу илэрхийллийн эрсдлийн судалгаа, тооцоолууд үүнд багтдаг.

Эрсдлийн судалгаа үнэлгээг компанийн дотоод хяналтын системийн үр нөлөөтэй байдлын талаар дүгнэлт гаргах зорилгоор бус тухайн нөхцөл байдалд тохирсон аудитын горимуудыг сонгон хэрэглэхийн тулд ашигладаг.

Аудитор нь үйлчлүүлэгчийн нягтлах бодох бүртгэл, дотоод хяналтыг судлан үзэж удирдлагын хийсэн томоохон дүн бүхий тооцоолууд, хэрэглэж буй нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогод үндэслэн санхүүгийн тайланд үнэлэлт өгдөг.

Гүйцэтгэсэн аудитын үр дүнд олж тогтоосон зүйлүүд ба тэдгээрт холбогдох баримт мэдээллүүд нь санхүүгийн тайлангийн талаархи дүгнэлт саналыг гаргахад хангалттай бөгөөд зохистой нотолгоо болж чадна гэдэгт бид итгэлтэй байна.

Аудитаар тухайн байгууллагын санхүүгийн тайлан нь Нягтлан Бодох Бүртгэлийн Олон Улсын Стандартын дагуу үнэн зөв илэрхийлэгдсэн.

Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлого боловсруулж байгаа, байгууллагын дотоод хяналтыг тус компанийн 100 хувийн хувьцаа эзэмшигч Ай Си Ти групп ХХК хэрэгжүүлж байна.

Төлбөрийн чадварын харьцаа сайн 2.87% буюу өмнөх оноос 1.28%-иар өссөн. Эргэлтийн хөрөнгийн хувийн жин 31.1%, төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварын харьцаа 2.29% буюу өмнөх оноос 1.18%-иар өссөн, нийт хөрөнгийн 0.11%-ийг өр төлбөр 89 хувийг эзэмшигчийн өмч эзэлж байна. Өмнөх оноос нийт хөрөнгө 1.5 дахин өссөн нь компанийн үйл ажиллагаа сайн байгааг санхүүгийн шинжилгээгээр /Хавсралт 2/ харуулж байна.

Мөн үнэт цаасны танилцуулга болон хавсарсан бичиг баримтал тусгасан санхүүгийн тоо мэдээлэл нь санхүүгийн тайлантай тохирч байна.

Дүгнэлт

Бидний дүгнэлтээр Айтүүлс ХХК нь хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн үр ашигтай байдлыг хангаж чадсан.

Айтүүлс ХХК-ийн дотоод хяналтыг тус компанийн 100 хувийн хувьцаа эзэмшигч Ай Си Ти групп ХХК хэрэгжүүлж байна.

Үнэт цаасны танилцуулга болон хавсаргасан бичиг баримтад тусгагдсан санхүүгийн тоо мэдээлэл нь санхүүгийн тайлангаас зөрүүгүй илэрхийлэгдсэн. Нягтлан бодох бүртгэлийн тусгай бодлого байхгүй.

Тус байгууллагын 2015 оны 9-р сарын 30-ны өдрөөр тасалбар болгосон санхүүгийн байдлын тайлан, орлогын дэлгэрэнгүй тайлан, өмчийн өөрчлөлтийн тайлан, мөнгөн гүйгээний тайлан, тодруулга нь Нягтлан Бодох Бүртгэлийн Олон Улсын Стандартын дагуу үнэн зөв илэрхийлэгдсэн байна.

Аудиторын зөвлөмж

Айтүүлс ХХК-ийн 2013-2014 оны санхүүгийн тайланд аудит хийхдээ нийт хөрөнгийн 2 хувь буюу он тус бүрээр материаллаг байдлын суурийг авсан. 2015 оны 3-р улирлын завсрын санхүүгийн тайланд нийт хөрөнгийн 2 хувь буюу 31,789.8 мянган төгрөгөөр материаллаг байдлын суурийг тооцсон болно. Санхүүгийн тайланд гарсан алдаа нь материаллагийн түвшинд хүрээгүй учир дорх алдаанд зөвлөмж өгч байна.

1. Урьд оны дансны авлага, өглөг бууруулах, авлагыг тооцоо нийлсэн актаар баталгаажуулах.
2. Байгууллагын онцлогт тохирсон нягтлан бодох бүртгэлийн тусгай бодлого боловсруулж, байгууллагын үйл ажиллагааны онцлогоос болж гэрээгээр гүйцэтгэх ажил үйлчилгээний урьдчилж төлсөн төлбөрийг урьдчилж орсон орлогод бүртгэх, үйлчилгээ авсан тухайн сард борлуулалт гэж хүлээн зөвшөөрөх ажил үйлчилгээг байгууллага нь НББ-ийн тусгай бодлогод тодруулж өгөх.
3. Дотоод хяналтын төлөвлөгөө гаргаж, тайланг бичиж танилцуулж зөвлөмж өгч байх.

Хөрөнгийн үнэлгээ

Айтүүлс ХХК-ийн хөрөнгийн үнэлгээг Далайван Аудит ХХК-ийн хараат бус үнэлгээчид 2015 оны 6-р сарын 30-ны өдрийн байдлаар 2015 оны 10-р сарын 7-ны өдрийн 12 15/10 тоот гэрээний дагуу хийж гүйцэтгэсэн. Үнэлгээний зорилго нь Айтүүлс ХХК-ийн өмчлөлд байгаа үндсэн хөрөнгө болох барилга байгууламж, газар, компьютер, дагалдах хэрэгсэл, тавилга, эд хогшил, бусад техник, тоног төхөөрөмж, биет бус хөрөнгийг Санхүүгийн Зохицуулах хороонд бүртгүүлэх, санхүүгийн тайлагналын зориулалтаар дахин үнэлэхэд оршиж байсан ба үнэлгээчдийн баг нь Олон улсын үнэлгээний стандарт, Монгол Улсын Хөрөнгийн үнэлгээний тухай хууль болон хөрөнгийн үнэлгээтэй холбоотой Монгол Улсын эрх зүйн бусад актуудын хүрээнд үнэт цаас гаргагчийн эд хөрөнгийн тоо хэмжээ, ашигласан хугацаа, байршил, одоогийн төлөв байдал, цаашид ашиглах боломж зэргийг судлан, газар дээр нь биечлэн очиж, шаардлагатай хэмжилт, үзлэгийг хийж, холбогдох баримт бичгүүдтэй танилцсаны үндсэн дээр өртөг, орлогын хандлага болон зах зээлийн харьцуулалтын аргаар үнэлж, Айтүүлс ХХК-ийн

ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

эд хөрөнгийн зах зээлийн үнэ цэнийг нийт **1,106,177.3** мянган төгрөгөөр тогтоосон байна. Үүнд компанийн барилга байгууламж, газар эзэмших эрхийн үнэ цэнэ 909,268.0 мянган төгрөг, компьютер, дагалдах хэрэгслийн үнэ цэнэ 85,516.1 мянган төгрөг, тавилга, эд хогшлын үнэ цэнэ 8,851.0 мянган төгрөг, бусад хөрөнгө 102,542.2 мянган төгрөг байна.

Хүснэгт 33. Үнэт цаас гаргагчийн хөрөнгийн үнэлгээний дүн

Хөрөнгө	Үнэлгээний дүн
Барилга байгууламж, газар эзэмших эрх	909,268 мян.төгрөг
Компьютер, дагалдах хэрэгсэл	85,516.1 мян.төгрөг
Тавилга, эд хогшил	8,851.0 мян.төгрөг
Бусад хөрөнгө /техник тоног төхөөрөмж, биет бус хөрөнгө/	102,542.2 мян.төгрөг
Нийт	1,106,177.3 мян.төгрөг

Хөрөнгийн үнэлгээлгээр үнэт цаас гаргагчийн эзэмшлийн дараах хөрөнгийг үнэлсэн байна. Үүнд:

1. *Барилга*: Улаанбаатар хотын Баянгол дүүргийн 2-р хороо, 2-р хорооллын 34-р байрны 2 тоот хаягт байрших үйлчилгээний зориулалтын ажлын байр – 86 кв.м, хотын төв зам дагуу, байршил сайтай орон сууцыг тохижуулан, оффисийн зорилгоор ашиглаж байгаа, гаднаа гүйдэг LED хаягтай, 2014 оны 6-р сараас өмчлөн авсан.
2. *Байгууламж*: Улаанбаатар хотын Чингэлтэй дүүргийн 1-р хорооны Жигжиджавын гудамжны 5/3 хаягт байрших дата төвийн серверийн өрөөнд хийсэн вакуман шилэн хаалтууд.
3. *Газар*: Дархан-Уул аймгийн Дархан сумын 12-р баг, 7-р хороололд байрлах 1,500 кв.м, 1,000 кв.м талбайтай эзэмшлийн хоёр газар – Дархан-Уул аймгийн Дархан сумын Засаг даргын 2014 оны 281 тоот шийдвэрээр орон сууц, үйлчилгээ, хүүхдийн цэцэрлэг барих зориулалтаар 2 жилийн хугацаатай газар эзэмших эрх авсан. Газрын урд хэсгээр төвийн дулааны ил шугамтай, зүүн талд нь төвийн цахилгааны дэд станц байрласан давуу талтай.
4. *Компьютер, дагалдах хэрэгсэл*: Үндсэн үйл ажиллагаанд ашиглагдаж байгаа 32 нэр төрлийн 37 ширхэг компьютер, нөүтбүүк, сервер, тог баригч, принтер зэрэг хэрэгслүүд – зориулалтын дагуу ашиглагдаж байгаа, цаашид ашиглагдах бүрэн боломжтой.
5. *Тавилга, эд хогшил*: Үндсэн үйл ажиллагаанд ашиглагдаж байгаа 38 нэр төрлийн 45 ширхэг ширээ, сандал, шкаф, шүүгээ, буйдан зэрэг тавилга - зориулалтын дагуу ашиглагдаж байгаа, чанар байдал өнгө үзэмж сайн, цаашид зориулалтын дагуу ашиглагдах бүрэн боломжтой.
6. *Бусад хөрөнгө /техник, тоног төхөөрөмж, биет бус хөрөнгө/*: Үндсэн үйл ажиллагаанд ашиглагдаж байгаа 22 нэр төрлийн 29 ширхэг генератор, эйр кондишн, камер, дохиолол хамгааллын систем зэрэг тоног төхөөрөмж болон Алекс програм /санхүү, нягтлан бодох бүртгэлийн цогц програм/, Мазаалай биз програм /хүний нөөцийн мэдээллийн сан бүрдүүлэх програм/, WHMCS програм /хэрэглэгч, бүтээгдэхүүн, төлбөр тооцоо, тусламжийн нэгдсэн систем/, WMWare програм /физик, виртуал сервер удирдах програм хангамж/ зэрэг 4 төрлийн биет бус хөрөнгө.

ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

Дээрх үндсэн хөрөнгийг 1. барилга байгууламж, газар эзэмших эрх, 2. компьютер, дагалдах хэрэгсэл, 3. тавилга, эд хогшил, 4. бусад хөрөнгө /техник, тоног төхөөрөмж, биет бус хөрөнгө/ гэсэн 4 хэсэгт хувааж, өртгийн хандлагын арга, орлогын хандлагын арга, зах зээлийн харьцуулалтын аргаар үнэлсэн юм. Тухайлбал, үнэт цаас гаргагчийн барилга байгууламж, газар эзэмших эрхийг 3 аргаар үнэлснээс зах зээлийн харьцуулалтын аргад 100 хувь ач холбогдол өгч, бодит үнэ цэнийг 909,268.0 төгрөгөөр тогтоосон.

Хүснэгт 34. Үнэт цаас гаргагчийн барилга, байгууламж, газар эзэмших эрхийг үнэлсэн байдал

Үнэлгээний аргачлал	Үнэлгээний дүн
Өртгийн хандлагын арга	689,747.8 мян.төгрөг
Орлогын хандлагын арга	901.832.2 мян.төгрөг
Зах зээлийн харьцуулалтын арга	909,268.0 мян.төгрөг

Харин компьютер, дагалдах хэрэгсэл, тавилга эд хогшил, техник тоног төхөөрөмж, биет бус хөрөнгийн 2015 оны 6-р сарын 30-ны өдрийн байдлаарх үнэ цэнийг тооцоходоо өртөг, харьцуулалтын аргыг хэрэглэж, өртгийн аргын тооцоололд 100 хувийн ач холбогдол өгч, дараах байдлаар үнэлсэн байна. Үүнд:

Хүснэгт 35. Үнэт цаас гаргагчийн бусад хөрөнгийн үнэ цэнэ

Үнэт цаас гаргагчийн бусад хөрөнгө	Үнэлгээний дүн
Компьютер, дагалдах хэрэгслүүд	85,516.1 мян.төгрөг
Тавилга, эд хогшил	8,851.0 мян.төгрөг
Техник тоног төхөөрөмж	50,000.2 мян.төгрөг
Биет бус хөрөнгө	52,542.1 мян.төгрөг

Бизнесийн үнэлгээ

Айтүүлс ХХК-ийн бизнесийн хараат бус үнэлгээг 2015 оны 11-р сарын 18-ны өдөр байгуулсан гэрээний дагуу Файн эстимэйт ХХК 2015 оны 9-р сарын 30-ны өдрөөр Олон улсын үнэлгээний стандарт, дотоодын хууль журмын хүрээнд хийж гүйцэтгэсэн. Ингэхдээ үнэт цаас гаргагчийн сүүлийн 4 жилийн санхүүгийн тайланд шинжилгээ хийж, салбарын болон салбар дах тэргүүлэх зэргийн компаниудын санхүүгийн үзүүлэлттэй харьцуулан судалж, компанийн ирэх 5 жилийн төлөвлөгөөнд суурилан, "Цэвэр хөрөнгөд суурилсан хандлага" болон "Орлого капиталжуулалтын хандлага"-аар тус тус тодорхойлж, "Зах зээлийн үнэ цэнийн суурь"-нар үнэлсэн байна. Үнэлгээний өдөр болох 2015 оны 9-р сарын 30-ны өдрийн байдлаар үнэт цаас гаргагчийн бизнесийн үнэ цэнийг 4,324,263.5 мянган төгрөгөөр тогтоосон.

Хүснэгт 36. Үнэт цаас гаргагчийн бизнесийн үнэлгээний дүн

Бизнесийн үнэлгээний арга, хандлага	Тухайлсан үнэ цэнэ, төгрөг	Ач холбогдлын хувь	Жинлэсэн үнэлгээ, төгрөг
Цэвэр хөрөнгөд суурилсан хандлага	1,423,199,365.00	30%	426,959,809.50
Орлого капиталжуулалтын хандлага	5,567,576,658.09	70%	3,897,303,660.66
Нийт бизнесийн үнэ цэнэ			4,324,263,470.16

Бизнесийн үнэлгээг Айтүүлс ХХК нь хувьцаа нэмж гарган, олон нийтэд санал болгоход ашиглах зориулалтаар хийлгэсэн ба Файн эстимэйт ХХК-ийн үнэлгээчин үнэлэгдэх хөрөнгийн ашиглалтын байдалтай газар дээр нь биечлэн танилцаж, хэмжилт, тооллого, тулган баталгаажуулалт хийсэн ба компанийн сүүлийн 4 жилийн санхүүгийн тайлан, бизнес төлөвлөгөө, гүйцэтгэлийн үр дүн, шаардлагатай бусад бичиг баримтуудыг авч судалсан. Түүнчлэн, үнэт цаас гаргагчийн үйл ажиллагаа явуулдаг мэдээллийн технологийн салбарын өнөөгийн байдлыг судлахаас гадна үнэт цаас гаргагчийн 2011-2014 оны санхүүгийн тайланд зэрэгцүүлсэн болон бүтцийн шинжилгээ хийж, бизнесийн цар хүрээний болон үр ашгийн өсөлт, ирээдүйн хандлагыг нь тодорхойлсон байна.

Цэвэр хөрөнгөнд суурилсан хандлагаарх бизнесийн үнэ цэнэ

Үнэт цаас гаргагчийн 2015 оны 9-р сарын 30-ны өдрөөр дуусгавар болсон аудитлагдсан санхүүгийн тайланд үндэслэн компанийн цэвэр хөрөнгийн үнэлгээг хийжээ. Бизнесийн үнэлгээний цэвэр хөрөнгөнд суурилсан хандлага нь бизнесийн үйл ажиллагаанд ашиглагдаж байгаа хөрөнгүүд нь түүний бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг солих өртгөөс ихгүй үнэ цэнэтэй байх орлуулгын зарчимд суурилдаг ба бизнесийн үнэлгээг энэ аргаар хийхдээ бүх төрлийн хөрөнгүүдийн үнэлгээний өдрөөрх бодит үнэ цэнээс өр төлбөрийн үнэлгээний өдрөөрх бодит үнэ цэнийг хасч, өөрийн хөрөнгийн өмчлөлд ногдох цэвэр үнэ цэнийг тооцсон байна.

Цэвэр хөрөнгийн үнэлгээг хийхийн тулд үнэт цаас гаргагчийн 2015 оны III улирлын санхүүгийн тайланд тусгагдсан үндсэн болон эргэлтийн хөрөнгүүдийг судлан үзэж, биечлэн шалгасны үндсэн дээр эргэлтийн хөрөнгө /мөнгөн хөрөнгө, авлага, бараа материал, урьдчилж төлсөн зардал/, барилга байгууламж, газар эзэмших эрх, компьютер, дагалдах хэрэгсэл, тавилга эд хогшил, бусад хөрөнгө, өр төлбөр гэсэн зүйлээр ангилан, ангилал тус бүр дээр үнэлгээний арга, аргачиллыг Олон улсын үнэлгээний стандартын дагуу сонгон хэрэглэж, компанийн өөрийн хөрөнгийг нийт 1,423,199,365 төгрөгөөр тодорхойлжээ. Үүнд:

Хүснэгт 37. Үнэт цаас гаргагчийн нийт хөрөнгө, өөрийн хөрөнгийн дахин үнэлгээ

Хөрөнгө, үзүүлэлтүүд	Үнэлгээний дүн, төгрөг
Мөнгөн хөрөнгө	13,969,226.00
Дансны авлага	38,096,503.00
Татвар, НДШ-ийн авлага	1,476,896.00
Бусад авлага	265,942,528.00
Бараа материал	98,945,575.00
Урьдчилж төлсөн зардал	76,114,194.00
Эргэлтийн хөрөнгийн дүн	494,544,923.00
Барилга байгууламж	404,200,000.00
Газар эзэмших эрх	500,000,000.00
Компьютер, дагалдах хэрэгсэл	85,516,102.73
Тавилга, эд хогшил	8,850,981.17
Бусад хөрөнгө /техник тоног төхөөрөмж, биет бус хөрөнгө/	102,542,238.08
Эргэлтийн бус хөрөнгийн дүн	1,101,109,321.97
Нийт хөрөнгийн дүн	1,595,654,245.19
Өр төлбөр	172,454,880.19
Өөрийн хөрөнгийн дүн	1,423,199,365.00

Санхүүгийн зохицуулах хорооны 2016 оны 1-р сарын 29-ний өдрийн хурлаар Айтүүлс ХХК-ийн үнэт цаасыг бүртгэх тухай асуудлыг хэлэлцэхэд Улаанбаатар хотын Баянгол дүүргийн 2-р хороо, 2-р хорооллын 34-р байрны 2 тоот хаягт байрших 86 кв.м үйлчилгээний зориулалтын ажлын байрны үнэлгээг 130 сая төгрөгөөр бууруулсан болно.

Орлого капиталжуулалтын хандлагаарх бизнесийн үнэ цэнэ

Бизнесийн үйл ажиллагаанаас ирээдүйд орж ирэхээр хүлээгдэж байгаа цэвэр мөнгөн гүйлгээг бизнесийн үнэ цэнэд хувиргах замаар бизнесийн үнэлгээг тодорхойлох аргыг орлого капиталжуулалтын хандлага гэдэг. Бизнесийн үнэлгээг орлого капиталжуулалтын хандлагын аргаар хийхдээ ирээдүйн цэвэр орлогын төсөвлөлтийг бизнесийн үйл ажиллагааг санхүүжүүлсэн эх үүсвэрийн бүтцээс нь хамааруулан элэгдэл хорогдуулгыг харгалзан, судалгаа шинжилгээний аргуудаар нарийвчлан таамаглаж, зах зээл дээрх үндэслэл бүхий хувь хэмжээгээр капиталжуулах замаар зах зээлийн бодит үнэ цэнийг тооцсон байна. Бизнесийн үнэлгээг энэхүү аргаар хийхдээ “Орлогыг шууд капиталчлах арга” болон “Мөнгөн гүйлгээг хорогдуулах арга”-ыг хослуулж хэрэглэсэн ба үнэт цаас гаргагчийн ирээдүйн төсөвлөсөн орлого, үр дүн, цэвэр мөнгөн урсгалыг, мөн цэвэр мөнгөн гүйлгээг хорогдуулах хувийг тус тус тооцоолж, орлогыг капиталжуулах аргаарх бизнесийн үнэ цэнийг 5,567,576,660 төгрөгөөр тогтоосон байна.

Хүснэгт 37. Үнэт цаас гаргагчийн хүлээгдэж буй орлого, үр дүн, цэвэр мөнгөн гүйлгээний

Үзүүлэлт	2016 он	2017 он	2018 он	2019 он	2020 он	2021 оноос хойш
Цэвэр мөнгөн гүйлгээ	193,725.56	599,676.74	1,150,610.48	1,866,824.33	2,825,449.04	1,327,257.23
Үнэ цэнийн хүчин зүйл	0.82	0.68	0.56	0.47	0.39	0.32
Хорогдуулах хувь	22.00	21.00	21.00	20.00	20.00	20.00
Тогтмол өсөлтийн хувь						2.00
Өнөөгийн үнэ цэнэ	158,791.44	406,230.01	644,165.93	870,946.82	1,098,485.72	2,388,956.74
Орлогын хандлагаарх бизнесийн үнэ цэнэ						5,567,576.66

төсөв

Цэвэр хөрөнгөд суурилсан үнэлгээ нь голдуу санхүүгийн тайлагнал болон бодит хөрөнгийг тодорхойлох зориулалтаар ашиглагддаг, харин тухайн хөрөнгийн ашиглалтаас ирээдүйд олохоор хүлээгдэж байгаа цэвэр ашиг болон цэвэр мөнгөн урсгалын өнөөгийн үнэ цэнээр тооцсон бизнесийн үнэлгээ нь хөрөнгө оруулалтын зориулалтаар ашиглагдах нь түгээмэл байдаг. Энэ түгээмэл жишиг болон үнэлгээний зориулалт, компанийн ирээдүйн боломжийг тус тус харгалзан үнэт цаас гаргагчийн бизнесийн үнэлгээг эцэслэн тогтоохдоо цэвэр хөрөнгөнд суурилсан хандлагад 30 хувийн ач холбогдол, орлого капиталжуулалтын хандлагад 70 хувийн ач холбогдол өгсөн байна.

Түүнчлэн, үнэлгээчин үнэт цаас гаргагчийн санхүүгийн байдалд шинжилгээ хийж, дүгнэлт өгснийг дор толилуулав. Үүнд:

Хүснэгт 39. Үнэт цаас гаргагчийн 2011-2014 оны хураангуй балансад шинжилгээний үр дүн

Үзүүрэлт	2011 он	2012 он	2013 он	2014 он	2015 оны Ш улирал	Дундаж
Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгө	2.15%	8.37%	0.70%	8.22%	0.88%	4.06%
Авлага	0.00%	10.85%	40.30%	13.18%	19.22%	16.71%
Бараа материал	7.67%	2.41%	3.13%	11.04%	6.22%	6.09%
Урьдчилж төлсөн зардал/тооцоо	0.00%	31.47%	13.34%	5.35%	4.79%	10.99%
Эргэлтийн хөрөнгийн дүн	9.81%	53.09%	57.47%	37.79%	31.11%	37.86%
Үндсэн хөрөнгө	90.19%	46.91%	42.53%	62.21%	68.89%	62.14%
Эргэлтийн бус хөрөнгийн дүн	90.19%	46.91%	42.53%	62.21%	68.89%	62.14%
Нийт хөрөнгийн дүн	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Дансны өглөг	80.17%	0.00%	4.69%	9.62%	4.35%	19.76%
Цалингийн өглөг	0.00%	1.20%	0.00%	0.03%	0.32%	0.31%
Татварын өр	0.00%	1.86%	9.90%	0.13%	0.23%	2.42%
НДШ-ийн өглөг	0.00%	0.52%	0.01%	0.00%	0.12%	0.13%
Урьдчилж орсон орлого	11.22%	42.67%	21.95%	16.52%	5.83%	19.64%
Бусад богино хугацаат өр төлбөр	0.00%	13.87%	8.66%	0.00%	0.00%	4.51%
Богино хугацаат өр төлбөрийн дүн	91.39%	60.12%	45.21%	26.30%	10.85%	46.77%
Урт хугацаат өр төлбөрийн дүн	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%
Өр төлбөрийн нийт дүн	91.39%	60.12%	45.21%	26.30%	10.85%	46.77%
Эздийн хувийн өмч	8.94%	56.52%	64.78%	71.61%	53.54%	51.08%
Хөрөнгийн дахин үнэлгээний нэмэгдэл	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	33.11%	6.62%
Хуримтлагдсан ашиг	-0.33%	-16.64%	-9.99%	2.09%	2.50%	-4.48%
Эздийн өмчийн дүн	8.61%	39.88%	54.79%	73.70%	89.15%	53.23%
Өр төлбөр ба эздийн өмчийн дүн	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Хөрөнгийн бүтцийг харахад дийлэнх хувийг нь эргэлтийн бус хөрөнгө эзэлж байна. Өөрөөр хэлбэл сүүлийн 5 жилийн дунджаар авч үзвэл компанийн үйл ажиллагаанд ашиглагдаж байгаа 5 төгрөгийн хөрөнгө тутмын 3 төгрөг нь эргэлтийн бус хөрөнгө байна. Эргэлтийн хөрөнгийн бүтцийг нарийвчлан авч үзвэл: нийт хөрөнгийн 10-40 хувийг дансны авлага, 2.41-11.04 хүртэлх хувийг бараа материал, 4.79-31.47 урьдчилж төлсөн зардал эзэлсэн нь сонирхол татахаар бүтэцтэй байна. Эргэлтийн хөрөнгийн бүтэц нь хөрвөх чадвар сайтай бөгөөд авлагын хувьд ажилчид, удирдлагаас харилцагч компаниас авах авлага байна. Нийт хөрөнгөд эзлэх эргэлтийн хөрөнгө зохистой байгаа нь компанийн түргэн хөрвөх чадвар сайн байгааг харуулж байна. Цаашдаа уг байдал энэ хэвээр үргэлжилбэл төлбөрийн чадварт сөргөөр нөлөөлөх зүйлгүй.

Компанийн санхүүжилтийн эх үүсвэр нь өрийн болон өөрийн хөрөнгийн аль алиных нь эх үүсвэрээс бүрджээ. Сүүлийн 5 жилийн дунджаар авч үзвэл нийт эх үүсвэрийн 46.77 орчим хувийг зээллэгийн эх үүсвэрээр бүрдүүлсэн байна. Дахин үнэлгээний нөөц дунджаар 6.62 орчим хувьтай байгаа нь 2015 оны 2-р улиралд хөрөнгийн үнэлгээг шинэчилж хийлгэсэнтэй холбоотой юм. Бусдад төлөх өрийн үүргийг өөрийн хөрөнгөөр хариуцах чадвар урт хугацаанд аюул багатай байна. Нийт эх үүсвэрийн 50-аас дээшгүй хувийг зээлээр санхүүжүүлэхийг олон

улсын практикт зохистой гэж үздэгийг харгалзвал тус компанийн хувьд үүсвэр зохистой байна.

Хүснэгт 40. Үнэт цаас гаргагчийн 2011-2014 оны хураангуй орлогын тайланд хийсэн бүтцийн шинжилгээний үр дүн

Үзүүлэлт	2011 он	2012 он	2013 он	2014 он	2015 оны III улирал	Дундаж
Борлуулалтын орлого (цэвэр)	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%
Борлуулалтын өртөг	0.00%	4.22%	25.62%	62.91%	23.31%	23.21%
Нийт ашиг (алдагдал)	100.00%	95.78%	74.38%	37.09%	76.69%	76.79%
Бусад орлого	0.00%	0.72%	0.11%	0.01%	1.63%	0.49%
Ерөнхий ба удирдлагын зардал	104.15%	136.18%	80.49%	40.82%	71.38%	86.61%
Бусад зардал	0.00%	-0.01%	3.89%	1.89%	0.12%	1.18%
Татвар төлөхийн өмнөх ашиг (алдагдал)	-4.15%	-39.69%	-10.13%	-7.77%	6.82%	-10.98%
Орлогын татварын зардал	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%
Татварын дараах ашиг (алдагдал)	0.00%	-39.69%	-10.13%	-7.77%	6.82%	-10.15%

Үнэт цаас гаргагчийн борлуулалтанд эзлэх ашгийн хувь хэмжээ 2012-2015 онд сүүлийн жилийн дунджаас доогуур түвшинд байгаа нь дээрх хугацаанд борлуулсан бүтээгдэхүүний өртөг нэмэгдсэнтэй холбоотой байна. 2014 оны байдлаар ашгийн түвшин нь буурсан байгаа нь шинээр бүтээн байгуулалт хийж, шинээр байр ашиглалтанд оруулж, тоног төхөөрөмжөө шинэчилсэнтэй холбоотой. 2015 оны 3-р улирлын байдлаар ашгийн түвшин эерэг үзүүлэлттэй гарсан нь сайшаалтай бөгөөд борлуулсан бүтээгдэхүүний өртөг тасралтгүй нэмэгдэж байгааг анхаарууштай ба үйл ажиллагааны зардлын түвшин дараалан буурч байгаа нь сайн үзүүлэлт ба энэ байдлыг цаашид хадгалж авч үлдэх нь зүйтэй юм.

Хүснэгт 41. Үнэт цаас гаргагчийн санхүүгийн байдалд хийсэн харьцааны шинжилгээний үр дүн

Санхүүгийн харьцааны нэр	2011 он	2012 он	2013 он	2014 он	2015 оны III улирал	Дундаж
А. Төлбөрийн чадвар болон санхүүгийн тогтвортой байдалд хийсэн шинжилгээний үр дүн						
Эргэлтийн харьцаа	0.107	0.883	1.271	1.437	2.868	0.9
Төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадвар	0.023	0.32	0.907	0.814	1.853	0.5
Өр төлбөр ба эзэмшигчийн өмчийн харьцаа	10.62	1.51	0.83	0.36	0.12	3.3
Өрийн харьцаа	0.91	0.6	0.45	0.26	0.11	0.6
Авлага цуглуулах дундаж хугацаа /хоноогоор/	0	93.55	167.41	150.62	494.31	102.9
Б. Хөрөнгийн ашиглалт болон компанийн ашигт ажиллагааны байдалд хийсэн шинжилгээний үр дүн						
Нийт хөрөнгийн эргэц	0.08	0.42	0.87	0.31	0.14	0.364
Үндсэн хөрөнгийн эргэц	0.1	0.9	2	0.5	0.2	0.745
Бараа материалын эргэц /удаа/	0	0.7	7.1	1.8	0.5	2.027
Авлагын эргэц /удаа/	0	3.8	2.2	2.4	0.7	1.823
Хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн эргэц	0.93	1.05	1.58	0.43	0.16	0.829
Ашгийн норм /нийт ашгаар тооцсон/	100.00%	95.78%	74.38%	37.09%	76.69%	76.79%
Ашгийн норм /ү-а-ны ашгаар тооцсон/	0.00%	0.72%	0.11%	0.01%	1.63%	0.49%
Ашгийн норм /гэвэр ашгаар тооцсон/	0.00%	-39.69%	-10.13%	-7.77%	6.82%	-10.15%

Хөрөнгийн өгөөж	0.00%	-16.57%	-8.78%	-2.45%	0.95%	-5.37%
Хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн өгөөж	0.00%	-41.54%	-16.02%	-3.32%	1.07%	-11.96%

Дээрх шинжилгээнээс харахад үнэт цаас гаргагчийн өр төлбөрөө барагдуулах чадвар зохистой хэмжээтэй харьцуулахад сайн байна. Дунджаар авч үзвэл урт хугацаанд төлбөр барагдуулах чадвар 90 хувьтай, дунд хугацаанд 50 орчим хувьтай байна. Гэхдээ төлбөр барагдуулах санхүүгийн нөөцийн ихэнх нь авлага байгаа бөгөөд авлагын ихэнх нь дотоод авлага байгаа учир энэ нь ойрын хугацаанд төлбөр барагдуулах чадварыг нэмэгдүүлж байна. Олон улсын практикт дунд ба богино хугацааны төлбөрийн чадварын коэффициент харгалзан 2 ба 1 байх шаардлагатай байдаг.

Компанийн санхүүгийн байдал харьцангуй тогтвортой байна. Учир нь санхүүжилтийн эх үүсвэрийн бүтэц зохистой байгаа ба өрийн болон өмчийн харьцааны үзүүлэлтүүд зохистой харьцааны шалгуурыг хангаж байгаагаар тайлбарлаж болно. Ерөнхийдөө өр төлбөр эздийн өмчийн харьцаа 1-ээс ихгүй байхыг, өрийн харьцаа 0.5-аас ихгүй байхыг зохистой гэж үздэг. Гэвч Айтүүлс ХХК-ийн хувьд дээрх харьцаанууд 2011 онд үүсгэн байгуулагдсан жил өндөр байсан, түүнээс хойшхи онуудад уг үзүүлэлт тасралтгүй буурч байна. Уг шаардлагыг хангаж байгаа нь өрийн менежмент зохих хэмжээнд ажиллаж байгааг илэрхийлнэ.

Авлага цуглуулах хугацааг сүүлийн 4 жилээр авч үзвэл 102.9 хоног байна. Энэ нь авлагын эргэц удаан байгааг илэрхийлнэ.

Бүх төрлийн хөрөнгийн ашиглалт ерөнхийдөө тааруухан байна. Сүүлийн 4 жилийн дундажтай харьцуулахад бүх төрлийн хөрөнгийн эргэц түргэсч, ашиглалт сайжирсан хэдий ч хөрөнгөөр орлого, ашиг бүтээх чадвар чамлалттай байна. Энэ нь нэг талаас компанийн эрхэлдэг үйл ажиллагааны онцлогтой холбоотой ч нөгөө талаас ашиг авчрах хөрөнгийн нийт хөрөнгөнд эзлэх хувь доогуур байгаатай холбоотой байна.

2011 оноос бүх төрлийн ашгийн түвшин боломжийн байгаа нь сайшаалтай ч үйл ажиллагааны зардал өндөр байгааг анхааруштай.

Хөрөнгийн болон хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн өгөөж сүүлийн 3 жилд өссөн нь хөрөнгийн менежмент тодорхой хэмжээнд сайжирч байгааг илтгэх бөгөөд цаашид ч боломж байгааг харуулах үзүүлэлт болно.

Тус компанийн санхүүгийн хөшүүрэг сүүлийн жилдүүдэд тогтмол байна. Энэ нь санхүүгийн тогтмол зардал бүхий эх үүсвэр ашиглаж үйл ажиллагаа явуулах тал дээр компани санаачилгатай ажиллаж байгааг илтгэж байна. Цаашдаа хямд өртөгтэй, урт хугацаатай, тогтвортой эх үүсвэрээр үйл ажиллагаагаа санхүүжүүлэхэд анхаарах нь зүйтэй.

Үнэт цаас гаргагчийн санхүүгийн байдалд хийсэн шинжилгээний ерөнхий дүгнэлт

1. Компани хөрөнгийн ашиглалтыг сайжруулж, хүчин чадлыг дээшлүүлэх талаар анхаарч, санаачлагатай ажиллах. Үүний тулд техник, тоног төхөөрөмжид хөрөнгө оруулалт хийх, бүтээгдэхүүнийг хэрэглэгчийн хэрэгцээ шаардлагад нийцүүлж улам боловсонгуй болгох шаардлагатай.
2. Компанийн үйл ажиллагааг санхүүжүүлж буй эх үүсвэрийн хугацаа нь богино байгаа учир энэ нь үйлдвэрлэх бүтээгдэхүүний онцлог, хэрэглээ, эргэлтэй уялдахгүй байгаад

анхаарч, санхүүжилтийн эх үүсвэрийг урт хугацаатай, уян хатан нөхцөлтэй зээлээр бүрдүүлэх эсхүл хувьцаа гаргаж бүрдүүлэхэд анхаарах. Ингэснээр компанийн урт хугацааны үр ашгийг нээлттэй хүртэх боломжийг иргэдэд олгож, улмаар компанийн капиталын бүтэц зохистой байх боломж бүрдэнэ.

3. Төлбөрийн чадвараа дээшлүүлэхийн тулд авлагуудаа төлүүлэх арга хэмжээг авах, цаашид бүтээгдэхүүнийг зээлээр борлуулахдаа барьцаатай болгох боломжийг эрэлхийлэх шаардлагатай.
4. Цаашид хөрөнгийн ашиглалтыг сайжруулах, бүтээмжийг дээшлүүлэх чиглэлээр санаачлагатай ажиллах шаардлагатай.
5. Компанийн ашигт ажиллагаа болон өгөөжийн түвшин өрсөлдөгч, тэргүүлэх болон салбарын дунджаас доогуур байгаад анхаарч, дундажид хүргэх зорилт тавьж ажиллах нь зүйтэй.

Ерөнхийд нь дүгнэвэл 2014, 2015 оны 3-р улирал үнэт цаас гаргагчийн хувьд орлого, ашгаа зохих хэмжээгээр өсгөж чадсан онцгой жил байжээ. Энэ менежмент, нөхцөл байдлыг цаашид хэвээр хадгалж, улмаар хөгжүүлж ажиллах нь зах зээлд тус компанийн эзлэх нэр хүнд, байр суурийг дээшлүүлж, тус компанийн үнэ цэнэд эерэг нөлөө үзүүлэх нь дамжиггүй.

Хуулийн дүгнэлт

Үнэт цаас гаргагчид хууль зүйн зөвлөгөө өгөх эрх бүхий **Өмгөөллийн Монгол Зарга ХХН** нь 2015 оны 10-р сарын 7-ны өдөр байгуулсан гэрээний дагуу бие даасан хууль зүйн дүгнэлтийг гаргав. Энэхүү дүгнэлтийг хийхдээ Өмгөөллийн Монгол Зарга ХХН-ийн хуульчид шинжлэх ухааны харьцуулалтын аргыг хэрэглэсэн ба үнэт цаас гаргагчийн Компанийн дүрэм, журмууд, гэрээ, бусад бичиг баримт, эрх зүйн актууд нь Монгол Улсын хууль, тогтоомж, журмын зүйл, заалтуудтай нийцэж байгаа эсэх, хэрэв хуульд нийцээгүй бол ямар зүйл, заалтыг зөрчсөн, үг сонголтонд алдаа гаргасан уу, утгын алдаа гарсан уу гэдгийг хууль зүйн талаас нь дүгнэсэн болно.

Хуульч нь дүгнэлтийг Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 24, 25.3-т заасныг үндэслэн хууль дээдлэх, хараат бус байх, шударга ёсны зарчмуудыг баримтлан, Монгол Улсын Иргэний хууль, Компанийн тухай хууль, Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хууль, Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хууль, Монголын Компанийн засаглалын кодекс, Үнэт цаасны бүртгэлийн журам, бусад хууль тогтоомжуудыг үндэслэн гаргасан. Хууль зүйн дүгнэлтийн ерөнхий дүгнэлтийг дор толилуулав.

Дүгнэлт

1. Айтүүлс ХХК нь програм хангамжийн үйлчилгээ, мэдээлэл технологийн үйлчилгээг хөгжүүлж, энэ салбарт шинэ технологи бий болгох зорилготой үйл ажиллагаагаа өргөжүүлж, компанийн эрх зүйн үндэс болсон Компанийн дүрэм, Компанийн хөдөлмөрийн дотоод журам болон бусад журмуудыг Монгол Улсын Компанийн тухай хууль, Хөдөлмөрийн тухай хууль, Компанийн засаглалын кодекс болон хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй хууль тогтоомжид нийцүүлэн боловсруулан батлаж, даган мөрдөж байна.

2. Айтүүлс ХХК нь 2011 оны 4-р сарын 11-ний өдрийн 01 дугаартай үүсгэн байгуулах шийдвэрийн дагуу Интеллигент Түүлс ХХК нэртэй үйл ажиллагаагаа явуулж байгаад, Айтүүлс ХХК болон нэрээ өөрчилж, үйл ажиллагаагаа явуулж ирсэн байна.
3. Компанийн гүйцэтгэх захирал нь Компанийн дүрмийн 21 дүгээр зүйлд заасны дагуу хууль болон Компанийн дүрэм, Компанийн хөдөлмөрийн дотоод журам болон бусад журмуудад нийцүүлэн, компанийн хэмжээнд дагаж мордох тушаал, шийдвэр гаргах бүрэн эрхтэй байна.
4. Компанийн үйл ажиллагаандаа мөрдөж хэрэгжүүлж байгаа дүрэм, журмууд нь Компанийн ажилтан албан тушаалтнуудын хариуцлага, сахилга дэг журам, ажиллах нөхцөл, хөдөлмөр хамгаалал, эрүүл ахуйн шаардлага, хариуцлагын тогтолцоо, дотоод хяналтыг бий болгож сахилга дэг журмыг тогтоосон, Монгол Улсын хууль тогтоомжид нийсэн, харилцагчийн эрх ашгийг хүндэтгэж, харилцан хариуцлагаа чухалд тавьсан байна.
5. Компани нь үйлчлүүлэгчтэй болон гуравдагч этгээдтэй байгуулсан гэрээ, хэлцлийг Компанийн тухай хууль, Иргэний хууль зэрэг хууль тогтоомжид нийцүүлэн хийсэн байх бөгөөд Компанийн тухай хуулийн 87, 89 дүгээр зүйлд заасан их хэмжээний болон сонирхлын зөрчилтэй хэлцлийг Компанийн дүрэмд тодорхой заасны дагуу хэрэгжүүлж байна.
6. Компанийн Гүйцэтгэх захирал нь Компанийн тухай хуулийн 83.8-д заасан болон Компанийн дүрмийн 19.2, Гүйцэтгэх захиралтай байгуулах гэрээний 4.2.10, 4.2.21-г заасны дагуу компанийн нэрийн өмнөөс гэрээ хэлцэл байгуулах эрхтэй байна.
7. Компанийн эрхлэж буй үйл ажиллагаа нь тусгай зөвшөөрөл шаардагдахгүй аж ахуйн үйл ажиллагаанд хамаарна. Дүгнэлт гаргах өдрийн байдлаар тусгай зөвшөөрөл авсан баримт байхгүй байх бөгөөд харин охин компани Си нэт ХХК нь Улаанбаатар хотын нутаг дэвсгэрт интернэтийн үйлчилгээ эрхлэх тусгай зөвшөөрөлтэй байна.
8. Компанийн нийтэд санал болгон анх удаа хувьцаа гаргах шийдвэрийг Компанийн тухай хуулийн 42.1-г заасны дагуу компанийн Хувьцаа эзэмшигчдийн хурал гаргах бөгөөд шийдвэрт нийтэд санал болгон худалдахаар гаргаж байгаа хувьцааны төрөл, хувь хэмжээ, гаргасан үнэ, хугацаа, бусад мэдээллийг заана гэсний дагуу Ай Си Ти групп ХХК-ийн 2015 оны 12-р сарын 9-ний өдрийн 2015/10 тоот Хувьцаа эзэмшигчдийн хурлын тогтоолоор өөрийн хөрөнгөө 4,324,263,000 төгрөгөөр тооцож, нэг бүр нь 1,000 төгрөгийн нэрлэсэн үнэ бүхий 4,324,263 ширхэг хувьцааг гаргаж, 1,892,715 ширхэг энгийн хувьцааг олон нийтэд анх удаа санал болгон гаргах, нэгж хувьцааг олон нийтэд санал болгох үнийг хувьцааны нэрлэсэн үнэ 1,000 төгрөгөөр тогтоож, одоогийн хувьцаа эзэмшигчид нь хөрөнгө татан төвлөрүүлэх зорилгоор олон нийтэд санал болгон гаргаж буй хувьцаанаас тэргүүн ээлжинд худалдан авах эрхээ хэрэгжүүлэхгүй байхаар заасан байна.
9. Компанийн хяналтыг жинхэнэ хэрэгжүүлэгч нь толгой компани болох Ай Си Ти групп ХХК юм. Ай Си Ти групп ХХК-ийн хяналтыг хэрэгжүүлэгч нь хувьцаа эзэмшигч Монгол Улсын иргэн Адилбишийн Баттамир, Стандарт капитал ХХК юм. Хувьцаа эзэмшигчид компанийн хяналтыг хэрэгжүүлэхдээ Компанийн дүрмийн 23 дугаар зүйлд зааснаар Хянан шалгах зөвлөл болон хянан шалгагчаар дамжуулан хяналтыг хэрэгжүүлэхээр заажээ. Компанийн тухай хуулийн 62 дугаар зүйлийн 62.2.6 дах хэсэгт

зааснаар аудитын байгууллагыг сонгож, гэрээ байгуулах нь Хувьцаа эзэмшигчдийн хурлын бүрэн эрхэд хамаарахаар байна. Компанийн Гүйцэтгэх удирдлагыг хэрэгжүүлэгч нь И.Алтантулга болно.

10. Компани нь дүгнэлт гаргах өдрийн байдлаар хугацаа хэтэрсэн өргүй, хувьцаат компани болохтой холбогдуулан, Компанийн засаглалын журмуудаа боловсруулж баталсан байгаа нь Үнэт цаасны бүртгэлийн журмын 10.8.1.8-10.8.1.9-д заасан шаардлагыг тус тус хангаж байна.

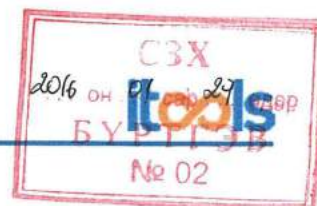
ГУРАВ. ТӨСЛИЙН ТУХАЙ

Төслийн товч танилцуулга

ТӨСЛИЙН НЭР:	МОДУЛЯР ДАТА ТӨВИЙН ПАРК
Төслийн үйл ажиллагаа:	Олон улсын TIER III стандартын газарзүйн нөөц Модуляр дата төвийг Дархан хотод байгуулж, контейнер дата төвийн түрээс, сервер байршуулалт, өгөгдөл хадгалах, нөөцлөлтийн үйлчилгээ зэрэг дата төвийн цогц үйлчилгээг үзүүлнэ.
Төслийн хугацаа:	2016-2020 он
Төсөл хэрэгжих газар:	Дархан-Уул аймаг
Нийт хөрөнгө оруулалт:	1,892,715,000 төгрөг
Үндсэн зорилго:	Газарзүйн нөөц байрлалд Модуляр дата төвийн паркийг байгуулан ашиглалтанд оруулж, нийгэм эдийн засгийн бүхий л салбарын байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдэд дэлхийн жишигт нийцсэн цахим мэдээллийн дамжуулалт, хадгалалтын үйлчилгээг үзүүлж, тэдгээрийн ашиг орлого, өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэх замаар төслийн хөрөнгө оруулалтыг богино хугацаанд нөхөж, эх орны эдийн засагт болон мэдээлэл технологийн салбарын хөгжилд хувь нэмэр оруулна.
Зорилгууд:	<ul style="list-style-type: none"> - Газарзүйн нөөц байршилд дата төвийн үйлчилгээний орчин үеийн чиг хандлагыг тодорхойлж буй модуляр дата төвийн парк байгуулж, шинэлэг үйлчилгээг Монголд нэвтрүүлэх. - Энэхүү төслийг хэрэгжүүлж, үйлчилгээгээ тэлснээр 2020 он гэхэд вэбсайтын зах зээлийн 35 хувийг эзлэх. - Одоогийн байдлаар бараг 100 хувь гадаадаас импортлож байгаа албан буюу бизнес и-мэйлийн үйлчилгээг дотооддоо хангаж, импортыг орлох.
Үр дүн, үр нөлөө:	Монгол Улсын мэдээллийн технологийн салбарын хөгжилд тодорхой хувь нэмэр оруулна. Богино хугацаанд өндөр өгөөжийг хэрэглэгчид болон хөрөнгө оруулагчид хүртэх боломжтой. Үйлчлүүлэгчид чанартай үйлчилгээ авч, тэдний мэдээллийн аюулгүй байдал хангагдана. Үйлчлүүлэгчдэд төдийгүй улс орны эдийн засагт үр ашиг авчрах зэрэг шууд бус үр нөлөө гарна. Төслийг хэрэгжүүлэх 5 жилийн хугацаанд нийт 6.6 тэрбум төгрөгийн зардлаар 14.7 тэрбум төгрөгийн борлуулалт хийж, 5.96 тэрбум төгрөгийн хуримтлагдсан ашигтай ажиллана.

Төслийн үндэслэл

Мэдээллийн технологи нь өөрөө цахим тооцоолуур болон програм хангамжийг хэрэглэн, мэдээллийг хувиргах, хадгалах, хамгаалах, боловсруулах, дамжуулах болон найдвартайгаар хүлээн авах тухайг судалдаг салбар юм. Энэ салбарын хөгжил нь харилцаа холбооны салбартай салшгүй холбоотой бөгөөд мэдээлэл, харилцаа холбооны салбарын нийгэм, эдийн засгийн бүх салбарт үр ашигтайгаар нэвтрүүлж хөгжүүлэх нь өргөн уудам газар нутагтай, байгалийн эрс тэрс уур амьсгалтай, хүн ам тархай суурьшсан, эдийн засаг нь хөгжиж буй түвшинд байгаа манай улсын хувьд чухал ач холбогдолтой юм. Монгол Улсад мэдээлэл, харилцаа холбооны салбар үүсээд 94 жил болсон ч мэдээллийн технологийн салбарт гарсан чухал өөрчлөлтүүд 1994 оноос эхлэлтэй гэж үздэг.

Мэдээллийн технологи харилцаа холбооны салбар нь өнөөгийн дэлхий дахины хөгжлийн чиг хандлагыг тодорхойлогч, улс орнуудын нийгэм эдийн засгийн хөгжлийн хурдасгуур хэрэгсэл болохын зэрэгцээ бусад салбартай харьцуулахад зорилгодоо хамгийн бага зардлаар хүрэх, хөрөнгө оруулалтаа хамгийн богино хугацаанд нөхөх, дотоод нөөц бололцоогоо хамгийн үр ашигтайгаар ашиглах боломжийг олгодог онцлог салбар юм. Тийм ч учраас мэдээллийн технологийн салбарын хөгжил, гүйцэтгэх үүрэг, ач холбогдлын талаар дэлхий нийтээр хүлээн зөвшөөрч, дэлхийн ихэнх улс орнууд тодорхой хөтөлбөр, дэмжих бодлого боловсруулан хэрэгжүүлж байна.

Мэдээлэл технологи, харилцаа холбооны салбарын хөгжил дэвшилд төр засгийн оролцоо, дэмжлэг асар их шаардагддаг бөгөөд сүүлийн жилүүдэд манай улсын Засгийн газраас тус салбарыг улс орны хөгжлийн хурдасгуур гэж үзэн, эрчимтэй хөгжүүлэх талаар шат дараалсан төсөл хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлж байна. Үүний үр дүнд мэдээллийн технологи нь төр, нийгэм, эдийн засгийн тогтолцоо, иргэдийн амьдралд нэвтэрч, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаа цахимжиж, цахим засаг, цахим боловсрол, цахим эрүүл мэнд, цахим банк зэрэг хөтөлбөрүүд амжилттай хэрэгжиж байна. Статистик мэдээллийг авч үзвэл 2014 оны байдлаар манай улс нийт 4.97 сая бүртгэлтэй үүрэн холбооны хэрэглэгч, үүнээс 1.7 сая ухаалаг утас хэрэглэгч, 1.86 сая гаруй интернэтийн байнгын хэрэглэгч, 670 орчим мянган КаТВ хэрэглэгч, 34 мянган км шилэн кабельтай болж, салбарын нийт орлого 850 тэрбум төгрөг, нийт хөрөнгө оруулалт 230 гаруй тэрбум төгрөг байгаа нь 5 жилийн өмнөхтэй харьцуулахад 2-3 дахин нэмэгдсэн үзүүлэлт болжээ.

Мэдээллийн технологи нь бизнесийн төдийгүй бүх салбарт тухайн байгууллагын үйлчилгээний шуурхай байдал, ашиг орлого, өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэхээс гадна үйл ажиллагаагаа тасралтгүй хэвийн явуулахад чухал үүрэг гүйцэтгэж байна. Тухайлбал, манай улсын хувьд эдийн засгийн салбар дунд банк санхүүгийн салбарт мэдээллийн технологийн хэрэглээ, хэрэгцээ шаардлага нь олон улсын хөгжлийн түвшинг даган хурдацтай хөгжиж байна. Банкууд нь харилцагчиддаа үйлчилгээгээ зардал багатай, хүртээмжтэй, түргэн шуурхай хүргэхийн тулд, мөн санхүүгийн салбарт эзлэх байр суурь, улс орны нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх үр нөлөө зэргээс үүдэн цахим банкны үйлчилгээгээ сүүлийн жилүүдэд хурдацтай нэмэгдүүлсээр байна. Өнөөгийн иргэдийн банкны хэрэглээг 2014 оны байдлаар авч үзвэл хадгаламжийн дансны тоо 2.4 сая, харилцах дансны тоо 7.9 сая, зээлийн дансны тоо 600 мянга,

нийт ашиглагдаж буй картын тоо 3.5 сая, мобайл банкинд бүртгүүлсэн иргэдийн тоо 1.9 сая, интернет банкинд бүртгүүлсэн иргэд 800 мянгад хүрээд байна.

Банкны өдөр тутмын хадгаламж, зээл болон орлого, зарлагын гүйлгээ зэрэг бүхий л үйлчилгээний мэдээлэл нь цахим хэлбэрт шилжин, мэдээллийн санг маш их хэмжээгээр бий болгож байгаа бөгөөд эдгээр мэдээллүүд нь ихэнхдээ банкны өөрийн сервер компьютерт хадгалагдаж байдаг. Банкууд төдийгүй санхүүгийн салбар, үйлчилгээний бусад салбарууд тэр чигээрээ мэдээллийн технологиос хамааралтай болсон энэ цаг үед хадгалагдаж буй мэдээллийн үнэ цэнээс үүдэн өнөөгийн тулгамдаж буй мэдээллийн технологийн гол асуудал бол цахим мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах явдал юм.

Мэдээллийн аюулгүй байдал гэж мэдээлэл болон мэдээллийн санд зөвшөөрөлгүй хандах, мэдээллийг ашиглах, ил болгох, өөрчлөх, хуулах, устгах, мэдээллийн санг ашиглах үйл ажиллагааг тасалдуулах, хянах, мэдээллээ алдах зэргээс хамгаалахыг хэлэх бөгөөд мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангаж чадахгүйд хүрвэл улс орны эдийн засаг болон үндэсний аюулгүй байдалд хүртэл сөргөөр нөлөөлөх боломжтой. Цахим мэдээллийн аюулгүй байдлын асуудал нь зөвхөн банк, санхүүгийн байгууллагаар хязгаарлагдахгүй ба төрийн байгууллагууд, цэргийн байгууллагууд, бизнес эрхлэгчид, хувь хүмүүс зэрэг мэдээллийн санг цахимаар бий болгож байдаг бүгдэд хамааралтай байдаг.

Банк, санхүүгийн байгууллага болон бусад цахим мэдээллийн санг үүсгэн, хадгалж байдаг аж ахуйн нэгжүүд нь одоогоор үйл ажиллагаа явуулж буй үндсэн байршилдаа өөрсдийн мэдээллийн аюулгүй байдлыг тодорхой хэмжээнд хангаж байгаа ч энэ нь олон улсад дагаж мөрдөгддөг мэдээллийн аюулгүй байдлын стандарт, шаардлагыг хангаж чадахгүй байна. Банк, санхүү болон бусад салбарын мэдээллийг хадгалах үйл ажиллагаанд тавигдаж буй олон улсын стандартад мэдээллийг газар хөдлөлт, үер ус гэх мэт байгалийн гамшигт үзэгдэл болон санаатай халдлагад өртөх эрсдлийг бууруулсан нөөц байршилд давхар хадгалахыг шаарддаг. Тиймээс, мэдээллийн аюулгүй байдлыг бүрэн хангахын тулд аж ахуйн нэгж, байгууллагууд нь мэдээллийн сангаа газар хөдлөлт, үер зэрэг байгалийн гамшигт үзэгдэл, бусад давагдашгүй хүчин зүйлсэд өртөхөөс сэргийлсэн газарзүйн нөөц байршилд цахилгаан, өндөр хурдны интернетэд холбогдсон дэд бүтэц бүхий газар байрших сервер болон сүлжээний төхөөрөмжүүдээр тоноглогдсон, тасралтгүй, найдвартай ажиллагаатай мэдээлэл хадгалах дата төвд давхар хадгалуулж байх шаардлагатай болж байна.

Манай улсын хэмжээнд мэдээлэл хадгалах зориулалт бүхий тусгай дата төвүүд цөөн тоогоор байгаа ч үйлчлэх цар хүрээ, зориулалт, стандартын хувьд мэдээллээ хадгалуулах хэрэгцээ, шаардлагатай тулгараад байгаа өсөн нэмэгдэж буй хэрэглэгчдэд бүгдэд нь хүрч үйлчилж чадахгүй байна. Түүнчлэн, мэдээллийн технологийн салбар нь манай улсад хорь гаруй жил, тэр дундаа сүүлийн жилүүдэд эрчимтэй хөгжиж байгаа ч бүрэн хөгжиж чадаагүй, гаднаас бүтээгдэхүүн үйлчилгээ импортлох нь их байна. Тухайлбал, одоогийн байдлаар албан буюу бизнес и-мэйлийн үйлчилгээг бараг 100 хувь гадаадаас импортолж байгаагаас гадна бусад орны сүлжээ, серверүүдэд вэб байршуулах нь их байна. Айтүүлс ХХК нь өнгөрсөн 4 жилийн хугацаанд Монголын вэбсайтын зах зээлийн 8.38 хувийг эзэлж чадсан ба цаашид энэхүү хурдаар явбал 2020 он гэхэд нийт зах зээлийн 18 хувийг эзлэх боломжтой ба үйл ажиллагааны цар хүрээ, хүчин чадлыг нэмбэл 35 түүнээс дээш их хувийг ч эзлэх боломжтой юм. Гадны

tools
БҮРТГЭВ
ХХК
2016 01 29

СТАНДАРТ
ИНВЕСТМЕНТ ҮНК
ХХК
ТТС3981-0.5444091

байгууллагуудын үйлчилгээнээс хараат бус, цаг хугацаа, орон зайн зөрүүгээс хамаарахгүйгээр төрөлх хэлээрээ үйлчилгээ авах нь үйлчлүүлэгчдэд таатай нөхцлийг бүрдүүлэхээс гадна импортыг багасгаж, улс орны эдийн засагт зэрэгээр нөлөөлөх юм. Түүнчлэн, Монгол Улс стратегийн ач холбогдол бүхий газарзүйн байршилтай тул цаашид үйлчилгээнийхээ стандартыг сайжруулан, олон улсын газарзүйн нөөц дата төвүүдийн өлгий болж, гадаадын аж ахуйн нэгж, байгууллагуудад үйлчилгээ үзүүлэх бүрэн боломжтой юм.

Тиймээс, манай улсын төдийгүй дэлхий нийтийн мэдээллийн технологийн салбарын хөгжилд тулгамдаж буй асуудлуудын нэгдүгээрт зүй есоор тавигдаж буй мэдээлэл хадгалах, аюулгүй байдлыг нь хангах үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, олон улсын стандартад нийцсэн, чанартай бөгөөд үр ашигтай үйлчилгээг дотооддоо нэвтрүүлэх нь энэхүү төслийн үндэслэл болж байна.

Үнэт цаас гаргагч нь олон улсын TIER III стандартад нийцсэн, эдийн засгийн болон үйл ажиллагааны хамгийн үр ашигтай хувилбар болох Модуляр дата төвийн паркийг газарзүйн нөөц байршилд буюу Улаанбаатар хотоос 220 км зайд байрших Дархан хотод байгуулах төслийг 2016-2020 онд хэрэгжүүлэх гэж байна. Дархан хот нь нийслэл хоттой ойрхон, цахилгаан, дулаан, зам тээвэр, мэдээллийн технологийн дэд бүтцийн хувьд орон нутгаас хамгийн сайн хөгжсөн газар тул энэхүү төслийг хэрэгжүүлэх байршлаар сонгосон болно.

Улаанбаатар хот нь газар хөдлөлтийн 7-8 баллын идэвхжил бүхий бүсэд хамаардаг бөгөөд дээд тал нь 6.8 магнитуд буюу 9 баллын хүчтэй газар хөдлөлт болох магадлалтай гэж тооцогддог. Түүнчлэн, өндөр нарийвчлалтай сансрын зураг, хээрийн ажлын судалгаагаар Улаанбаатар хотын орчмын 200 км хүрээнд шулуун ан цавууд тогтоогдсон нь болзошгүй газар хөдлөлтийн голомтууд болж болох талтайг эрдэмтэд, судлаачид тодорхойлсон байна. Улаанбаатар хотод 2005 онд 1,000, 2009 онд 2,000, 2010 оны байдлаар 2,500 удаа бага болон хүчтэй газар хөдлөлт болж, жилээс жилд идэвхжиж байгаа нь эрдэмтдийн судалгаагаар тогтоогдсон бөгөөд хотын одоогийн мөрдөж байгаа газар хөдлөлийн бичил мужлалаар нийт талбайн 25 хувь нь 6 баллын мужид, 52 хувь нь 7 баллын мужид, 23 хувь нь 8 баллын мужид хамаарагдаж байгаа бөгөөд болзошгүй газар хөдлөлтийн улмаас хотын нийт барилга байгууламжийн 70 гаруй хувь, хүн амын 5-6 хувь нь өртөх магадлалтай гэж судлаачид үздэг. Төслийн байршлаар сонгосон Дархан-Уул аймаг нь газар хөдлөлтийн 7 баллын бүсэд хамаарагддаг бөгөөд Дархан хотоос баруун тийш 60 гаруй км зайтай Сэлэнгийн хөндий дэх 6.1-6.5 баллын хүчтэй газар хөдлөлтийн төвийг эс тооцвол ойр орчимд нь өөр хүчтэй газар хөдлөлтийн төв одоогоор илрээгүй байна.

Зах зээлийн судалгаа

Салбарын хөгжил

Мэдээлэл, харилцаа холбооны салбар Монгол Улсад анх 1921 онд үүсгэн байгуулагдснаас хойш 94 жил болжээ. 1921 оны 7-р сарын 19-ний өдөр МОНТА буюу Монголын цахилгаан мэдээ нэртэй Үндэсний мэдээллийн ууган байгууллага байгуулагдаж байсан нь өнөөгийн МОНЦАМЭ агентлаг юм. Мөн онд Шуудан, цахилгаан мэдээний ерөнхий хороо байгуулагдсан бол Холбооны яам 1944 онд байгуулагдаж байжээ. Холбооны яамыг 1990 онд Холбооны ерөнхий газар болгон өөрчилж, 1999 онд татан буулгаж, Дэд бүтцийн яаманд

эрхэлсэн асуудлыг шилжүүлсэн байна. 1994 онд Монголд анх удаа компьютер угсарч, цахим мэдээ ашигласан ба интернэтийг 1996 онд анх хэрэглэж эхэлсэн. Улмаар 2000 оноос мэдээлэл, харилцаа холбооны салбарт төрөөс чухал ач холбогдол өгч эхэлсэн нь тус онд “Мэдээлэл, холбооны технологийг 2010 он хүртэл хөгжүүлэх үзэл баримтлал”-ыг боловсруулж, 2002 онд Харилцаа холбооны зохицуулах хороо, Ерөнхий сайдын дэргэдэх Мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийн зөвлөлийг тус тус байгуулан, 2003 онд Мэдээллийн технологийн Үндэсний парк, 2004 онд одоогийн Мэдээллийн технологи, шуудан, харилцаа холбооны газрыг байгуулснаар илэрч байна. 2005 онд төрөөс “Цахим засаг” мастер төлөвлөгөө, “Цахим Монгол” хөгөлбөрийг баталж, бүх нийтийг компьютержүүлэх аян өрнөж, 2009 онд онлайн худалдаа үйлчилгээ, 2010 онд олон нийтийн сүлжээ, ухаалаг утасны хэрэглээ нэвтэрч эхэлжээ. 2002 нээлттэй засаг порталыг үүсгэж, 2009 онд Үндэсний дата төвийг байгуулж, 2013 онд төрийн үйлчилгээний ТҮЦ машинуудыг ашиглаж эхэлсэн нь Монгол улсын Засгийн газраас мэдээллийн технологийг ашиглан, нээлттэй, ил тод, хүртээмжтэй ажиллах бодлого барьж байгаагийн илрэл юм. Түүнчлэн, “Төрөөс мэдээлэл, харилцаа холбооны хөгжлийн талаар баримтлах бодлого /2016-2025/”-ын баримт бичгийн төслийг 2015 онд боловсруулж, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцэн дэмжиж, 2015 оны 12-р сарын 18-ны өдөр Монгол Улсын Их хуралд өргөн барьжээ.

Мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийн дэд салбаруудын мастер төлөвлөгөө, хөгөлбөр төслүүдийг улсын төсөв, гадаадын зээл, тусламжийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлсэн бөгөөд 2000 оноос өнөөг хүртэлх хугацаанд хөдөө орон нутагт мэдээлэл, харилцаа холбооны шинэлэг үйлчилгээ нэвтрүүлэх техник, технологийн суурь дэд бүтэц бүрдэж, шилэн кабелийн сүлжээний нийт урт 33,466 км, радио релейний сүлжээний тархалт 8,400 км-т хүрч, манай улсын бүх аймаг сумын төв, томоохон суурингууд суурин болон хөдөлгөөнт холбооны сүлжээнд холбогджээ. Түүнчлэн, Монгол Улсад интернэтийн үйлчилгээ нэвтэрсэн 20 жилийн хугацаанд 60 орчим компани интернэтийн үйлчилгээ эрхэлж, гадаад гарцын урсгалын хэмжээ 55Гбит/сек, интернэтийн байнгын хэрэглэгчдийн тоо нэг сая, интернэтийн үйлчилгээний цэг 205 болсон байна. Үүрэн телефон хэрэглэгчдийн тоо 2002 онд 235 мянга байсан бол өнөөгийн байдлаар 4.9 саяд хүрч, 100 хүнд ногдох үүрэн телефон хэрэглэгчийн тоо 144 болсон нь хөгжиж буй орнуудын болон дэлхийн дунджаас харьцангуй өндөр болсон. Хөдөлгөөнт холбооны 3 дахь үеийн технологийг нэвтрүүлэх ажлыг 2010 оноос эрчимтэй хэрэгжүүлж, 340 гаруй сум, суурин газрыг хамарчээ.¹

Төрийн бодлого, зохицуулалт

Мэдээлэл, харилцаа холбооны бодлого нь Харилцаа холбооны тухай, Радио долгионы тухай, Шуудангийн тухай, Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулиуд болон Монгол Улсын Их Хурлын 2000 оны 21 дүгээр тогтоолоор баталсан “Мэдээлэл, холбооны технологийн хөгжлийн 2010 он хүртэлх үзэл баримтлал”, 2008 оны 12 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын Мянганы хөгжлийн зорилгод суурилсан Үндэсний хөгжлийн цогц бодлого”-д тусгагдсан стратегийн зорилтуудыг хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн дунд хугацааны бодлогын баримт бичиг, зорилгот хөгөлбөр, төслүүдийн баримт бичгээр дамжин хэрэгжиж ирсэн. Суулийн жилүүдэд

¹ “Төрөөс мэдээлэл, харилцаа холбооны хөгжлийн талаар баримтлах бодлого”-ын төслийн танилцуулга

төрөөс мэдээллийн технологи, харилцаа холбооны салбарыг хөгжүүлэх тал дээр онцгой анхаарч, үндэсний хэмжээнд олон бодлого, хөтөлбөр хэрэгжүүлж байна. Эдгээрийг цаг хугацааны дарааллаар дор дурдав. Үүнд:

- 1994 он Цахилгаан холбоог 2010 он хүртэл хөгжүүлэх мастер төлөвлөгөө
- 1995 он Харилцаа, холбооны тухай хууль
- 1999 он Радио долгионы тухай хууль
- 2000 он Мэдээлэл, холбооны технологийг /МХТ/ 2010 он хүртэл хөгжүүлэх үзэл баримтлал
- 2001 он Харилцаа холбооны тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга
- 2002 он МХТ-ийг дунд хугацаанд хөгжүүлэх стратеги төлөвлөгөө
- 2002 он Шуудангийн салбарын мастер төлөвлөгөө
- 2003 он Шуудангийн тухай хууль
- 2005 он “Цахим засаг” мастер төлөвлөгөө
- 2005 он “Цахим Монгол” хөтөлбөр
- 2007 он Монгол Улсын Шинжлэх ухаан, технологийг 2007-2020 онд хөгжүүлэх мастер төлөвлөгөө
- 2008 он Бүртгэл, мэдээллийн тогтолцоог бий болгох хөтөлбөр
- 2008 он Аутсорсинг хөгжүүлэх мастер төлөвлөгөө
- 2010 он Төрөөс өндөр технологийн аж үйлдвэрийн талаар баримтлах бодлого
- 2010 он Мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах хөтөлбөр
- 2010 он Радио телевизийн өргөн нэвтрүүлгийг тоон технологид шилжүүлэх хөтөлбөр
- 2010 он “Өрх бүрт шуудан” хөтөлбөр
- 2011 он “Өргөн зурвасын өндөр хурдны сүлжээ” хөтөлбөр
- 2011 он Цахим гарын үсгийн тухай хууль
- 2011 он Мэдээллийн ил тод байдал ба мэдээлэл авах эрхийн тухай хууль
- 2012 он “Үндэсний хиймэл дагуул” хөтөлбөр
- 2012 он “Цахим засаг” хөтөлбөр
- 2014 он Шилэн дансны тухай хууль

Монгол Улсын Шинжлэх ухаан, технологийг 2007-2020 онд хөгжүүлэх бодлогын тэргүүлэх чиглэлд “...биотехнологи, мэдээлэл, харилцаа холбооны технологи, нано технологи”-ийг тодорхойлсон ба Монгол Улсын Засгийн газраас боловсрол, эрүүл мэнд, төрийн алба, бизнесийн салбарт мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийг нэвтрүүлэх, тэдгээрийн үйлчилгээний хүртээмж, чанарыг дээшлүүлэхээр ажиллаж байна. Мөн мэдээлэл, харилцаа холбоог хөгжүүлэх зорилгоор хэрэгжүүлж буй дээр дурдсан үндэсний хэмжээний 8 хөтөлбөр нь одоогоор 71 хувийн гүйцэтгэлтэй байна гэж Засгийн газраас дүгнэжээ. Цаашид дээрх хөтөлбөр арга хэмжээг бүрэн хэрэгжүүлж, мэдээлэл, харилцаа холбооны хөгжлийн олон улсын чиг хандлага, нийгэм, эдийн засгийн эрэлт хэрэгцээ, технологийн өөрчлөлт шинэчлэлттэй уялдуулан, дэлхий даяар түргэн хурдацтай хөгжиж байгаа тус салбарт төрөөс баримтлах бодлогыг шинэ шатанд тодорхойлж, улс орны хэмжээнд нэгдсэн бодлого боловсруулж, мөрдөж ажиллах гэж байна.

2015 онд Мэдээллийн технологи, шуудан, харилцаа холбооны газраас “Төрөөс мэдээлэл, харилцаа холбооны хөгжлийн талаар баримтлах бодлого /2016-2025/”-ын баримт бичгийн төслийг боловсруулж, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлснийг Засгийн газар дэмжиж, Монгол Улсын Их хуралд өргөн барьсан ба 2016 оны I улиралд Улсын Их хурлаар хэлэлцүүлж, II улирлаас эхлэн хэрэгжүүлэх төлөвтэй байна. Төрөөс мэдээлэл, харилцаа холбооны хөгжлийн талаар баримтлах бодлого нь мэдээлэл, харилцаа холбооны үйлчилгээг бүх нийтийн хэрэглээ болгох, мэдлэгт суурилсан нийгэм, эдийн засгийг хөгжүүлэхэд мэдээлэл, харилцаа холбооны дэвшлийг өргөн хүрээтэй нэвтрүүлсний үндсэн дээр Монгол Улсын хөгжил, өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлж, тогтвортой хөгжлийг хангахад чиглэсэн цогц арга хэмжээг тодорхойлж, салбарыг нэгдсэн бодлогоор хангах юм. Тус бодлогод “Мэдээлэл, харилцаа холбооны хөгжил, дэвшил нь Монгол Улсын хөгжлийн хурдасгуур байна” гэж заасан ба дараах 8 стратегийн зорилгыг дэвшүүлсэн байна. Үүнд:

1. Мэдээлэл, харилцаа холбооны салбарын эрх зүйн тогтолцоо, бүтэц, зохион байгуулалтыг оновчтой болгох замаар салбарын хөгжлийн таатай орчныг бүрдүүлнэ.
2. Бүх нийтийн мэдээлэл, харилцаа холбооны үйлчилгээний өсөн нэмэгдэх хэрэгцээ шаардлагыг хангах мэдээлэл, харилцаа холбооны үндэсний суурь сүлжээ, дэд бүтцийг төрийн дэмжлэг, хувийн хэвшлийн оролцоотойгоор байгуулна.
3. Мэдээлэл, харилцаа холбооны дэвшилтэт технологид суурилсан үйлчилгээний төрөл, хүртээмж ба чанарыг нэмэгдүүлнэ.
4. Мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийн судалгаа-хөгжлийн (ICT R&D) төв, шинжлэх ухаан технологийн парк, кластер байгуулах ажлыг эрчимжүүлэх, хууль эрхзүй, бизнесийн болон хөрөнгө оруулалтын таатай орчныг бүрдүүлэх, хүний нөөцийг чадавхижуулах замаар Монгол Улсад инноваци, судалгаа хөгжлийн нэгдсэн тогтолцоог бий болгоно.
5. Мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх, үндэсний тоон контент, програм хангамжийн үйлдвэрлэлийг дэмжих, үйлдвэрлэлийн үйл явц, удирдлага, хяналтад мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийг нэвтрүүлэх замаар олон улсын зах зээлд өрсөлдөх чадавхийг нэмэгдүүлнэ.
6. Мэдээлэл, харилцаа холбооны салбарын дотоодын болон гадаадын хөрөнгө оруулалтын таатай орчныг бүрдүүлэх, зах зээлийн эрэлтийг нэмэгдүүлэх замаар хөрөнгө оруулалтын үр ашгийн тогтвортой өсөлтийг хадгалан хөгжүүлнэ.
7. Үндэсний ашиг сонирхлыг хамгаалах, төр, иргэн, байгууллагын мэдээллийн бүрэн бүтэн байдал, үнэн зөв, хамгаалагдсан, хүртээмжтэй байдлыг баталгаажуулах замаар мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангана.
8. Төрийн байгууллагуудын үйл ажиллагааны бүтээмж, үр ашгийг нэмэгдүүлэх, засаглалын ардчилсан, нээлттэй, хүнд сурталгүй, ил тод, хариуцлагатай байдлыг идэвхижүүлэх, төрийн үйл ажиллагааны инновацийг дэмжиж, цахим засгийн хөгжлийг боловсронгуй болгох замаар Ухаалаг засгийг хөгжүүлнэ.

Түүнчлэн, энэхүү бодлогыг хэрэгжүүлснээр гарах үр дүнг 2015 оны түвшин, үзүүлэлтүүдтэй харьцуулан хэмжихүйцээр тодорхойлж өгсөн ба бодлогын үр нөлөөнд мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийн уялдаа холбоо, тус салбарын хурдацтай хөгжил, дэлхийн чиг хандлага, гадаад дотоодын хөрөнгө оруулагчдын идэвхжил, цахим болон интернэт орчны хууль эрхзүйн

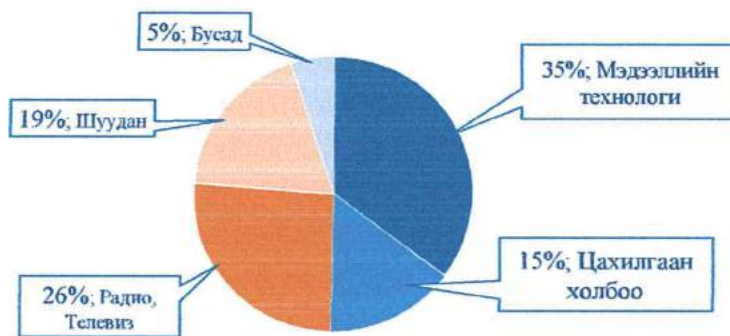

орчин улам боловсронгуй болж, иргэдийн амьдрал, аж ахуйн нэгжүүдийн үйл ажиллагаанд зэрэг өөрчлөлт гарахаар байна.

Мэдээллийн технологи, шуудан, харилцаа холбооны салбарт мөрдөгдөж буй стандартууд

Одоогийн байдлаар Монголын мэдээллийн технологи, шуудан, харилцаа холбооны салбарт 219² стандарт мөрдөгдөж байгаагийн тал хувь нь заавал мөрдөгдөх, бусад нь сонгон хэрэглэх эрх зүйн төлөвтэй байгаа ба эдгээрийг төрөл, салбараар нь ангилахад 77 буюу 35 хувь нь мэдээллийн технологийн, 57 буюу 26 хувь нь радио телевизийн, 41 буюу 19 хувь нь шуудангийн, 33 буюу 15 хувь нь цахилгаан холбооны, үлдсэн 5 хувь нь бусад чиглэлийн стандарт байна.

График 3. Мэдээллийн технологи, харилцаа холбооны стандартын төрөл, дэд салбараар

Сүүлийн жилүүдэд манай улсад мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийн салбар хурдацтай хөгжиж, мэдээлэл, цахилгаан холбоо, интернетийн үйлчилгээ үзүүлэгч, төр хувийн хэвшлийн байгууллага, компаниуд дата төв байгуулан хөгжүүлж эхэлсэнтэй холбоотойгоор 2015 оны 9-р сарын 24-ний өдөр Стандартчиллын үндэсний зөвлөлөөс “Дата төвийн цахилгаан холбооны дэд бүтэц” үндэсний стандартыг баталсан байна. Уг стандарт нь дата төвийг Монгол Улсад байгуулах, ашиглах, дэд бүтцэд тавигдах үндсэн шаардлагыг тогтоох, оновчтой зохион байгуулах үндсэн зорилготой ба Монгол Улсын Стандартчилал, тохирлын үнэлгээний тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3-т заасны дагуу сонгон хэрэглэх эрх зүйн төлөвтэйгээр батлагдсан байна. Энэхүү стандартыг дата төвийн тоног төхөөрөмжийн төлөвлөлт, кабельжуулалт, холболтын систем болон сүлжээний төлөвлөлт зэрэг дата төвийг байгуулах загварын талаар системтэй ойлголтыг олон улсын хэмжээнд стандартчилсан АНУ-ын ANSI/TIA 942 “Telecommunications Infrastructure Standard for Data Centers” дата төвийн стандартыг баримтлан боловсруулжээ. Мэргэжилтнүүдийн үзсэнээр “Дата төвийн цахилгаан холбооны дэд бүтэц” үндэсний стандарт нь нэг эзэмшигчтэй энгийн, байгууллагын дата төвөөс эхлээд олон эзэмшигчтэй томоохон интернэт хостинг хүртэлх дата төв, тэдгээрийн компьютер, тоног төхөөрөмжийн өрөөний цахилгаан холбооны дэд бүтцэд тавигдах хамгийн анхан шатны шаардлагыг тодорхойлж жишиг болгосон, олон улсын түвшинд өрсөлдөх чадвартай дата төвийг байгуулахад чухал ач холбогдолтой, шалгуур болгон ашиглах стандарт болсон байна.

<http://www.crc.gov.mn/k/1p/1F>

УЛААНБААТАР ХОТ

СТАНДАРТ ИНВЕСТМЕНТ ҮНД ХХК

ГТС3981 # 444

Засгийн газрын тохируулагч агентлаг

2000 оноос дэлхийн улс орнуудын жишгийг даган, Монгол Улсын Их хурал, Засгийн газар мэдээлэл, харилцаа холбоог төрийн бодлогын тэргүүлэх чиглэл гэж хүлээн зөвшөөрч, мэдээлэл, харилцаа холбооны салбарын тогтолцоог шинэчилсэн. Үүний хүрээнд 2004 оны 10-р сард Мэдээлэл, харилцаа холбоо, технологийн газар (МХХТГ) байгуулагдан, төрөөс мэдээлэл, харилцаа холбоо, технологийн талаар баримтлах бодлогыг боловсруулах, хэрэгжүүлэх болсон юм. 2008 онд байгууллагын нэр Мэдээлэл, шуудан харилцаа холбоо, технологийн газар (МШХХТГ) гэж, 2012 онд Мэдээллийн технологи, шуудан, харилцаа холбооны газар (МТШХХГ) болж өөрчлөгдсөн байна.

Мэдээллийн технологи, шуудан, харилцаа холбооны газрын үйл ажиллагааны эрхэм зорилго нь мэдээллийн технологи, шуудан, харилцаа холбоо, дэвшилтэт технологийг Монгол Улсын XXI зууны хөгжлийн үндсэн хурдасгуур болгож, мэдлэг оюунд тулгуурласан мэдээлэлжсэн нийгмийг хөгжүүлэхэд орших ба долоон үндсэн зорилтын хүрээнд үйл ажиллагаагаа явуулж байна. Үүнд:

Нэг. “Үндэсний хиймэл дагуул” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх

Монгол Улс 2016 он гэхэд үндэсний хоёр төрлийн хиймэл дагуултай болох зорилго тавьсан ба тэдгээр нь тандан судалгааны болон харилцаа холбооны гэсэн үүрэг зориулалттай хоёр өөр орбитод байрлана. Холбооны хиймэл дагуул нь дэлхийгээс 36,000 км алслагдсан тойрог замд байрлах бөгөөд бидний өдөр тутам ашигладаг харилцаа холбоо, интернэт, телевиз, гар утасны үйлчилгээнд ашиглагдах юм. Судалгааны хиймэл дагуул нь харьцангуй нам орбитод байрлан, судалгаа шинжилгээнд ашиглагдах олон төрлийн дүрст мэдээллүүдээр биднийг хангах юм. Үндэсний хиймэл дагуултай болсноор улс орны мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийн чадавхи сайжирч, хөгжлийн дараагийн шатанд гарахад чухал хөшүүрэг болох юм.

Үндэсний хиймэл дагуул хөөргөх хөтөлбөрийг Засгийн газрын 2012 оны 11-р сарын 24-ний өдрийн 137-р тогтоолоор баталсан ба хөтөлбөр 2013-2016 онд зургаан шатлалтайгаар хэрэгжиж, хиймэл дагуулыг 2016 онд хөөргөхөөр төлөвлөсөн байна. Монгол Улс өөрийн хиймэл дагуултай болох нь өөр орны хиймэл дагуул ашиглахгүй байхаас авахуулаад үндэсний аюулгүй байдалд чухал ач холбогдолтойгоос гадна газарзүйн байрлалаас үл хамааран иргэд, ялангуяа малчид, аж ахуйн нэгж, байгууллагууд нийт улс орон даяар утасгүй холбооны үйлчилгээг хямд үнээр авах боломж нээгдэх үр нөлөөтэй юм. Түүнчлэн, өөрийн хиймэл дагуултай холбогдсноор үндэсний өргөн дамжуулалтын хөтөлбөр хэрэгжих ба нийт айл өрх 50 хувийн хямд үнээр өргөн зурвасын өндөр хурдны интернэт, телевизийн дамжуулалттыг хүлээн авах боломжтой болно.

Хоёр. Төрийн түгжрэлгүй үйлчилгээг хүргэх

Энэхүү зорилтын хүрээнд вэб болон мобайл аппликэйшн технологи дээр суурилсан нэгдсэн үйлчилгээний портал системийг хөгжүүлэх /нэг цонхны үйлчилгээ, 300 төрийн үйлчилгээ/, Цахим гарын үсгийн тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангуулж хэвшүүлэх, “Цахим засаг” үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхийн зэрэгцээ боломжит цахим үйлчилгээг нэвтрүүлэх болон төрийн байгууллагуудын мэдээллийг нэгдсэн дата сантай холбох системийг хөгжүүлнэ.

“Цахим засаг” үндэсний хөтөлбөрийг төрийн үйл ажиллагаа, үйлчилгээг цахим хэлбэрт шилжүүлж, иргэдэд ил тод, нээлттэй, хүртээмжтэй, чирэгдэлгүй болгож, цаг хугацаа, орон зай, нөөцийг /мөнгө/ хэмнэх зорилгоор 2012 оны 4-р сарын 4-ний өдөр Засгийн газраас 101 тоот тогтоолоор баталж, 2012-2016 онд хэрэгжүүлж байна. Одоогийн байдлаар иргэнийн цахим үнэмлэхийг анх удаа хэрэглээнд нэвтрүүлж, ТҮЦ машиныг ашиглан, 13 төрлийн үйлчилгээг үзүүлж эхлээд байна. Мөн ezasag.mn-ээр төрийн 25 төрлийн үйлчилгээг үзүүлэхээс зэрэг 6 үйлчилгээ нь нэвтэрч, иргэдэд цахимаар газар өмчлүүлэх ажлыг эхлүүлж, цахим татварын тайлан, камерын торгуулийн систем, замын цагдаагийн бэлэн бус торгуулийн системийг нэвтрүүлсэн.

Үндэсний дата төвийн даргын мэдээлснээр төрөөс иргэдэд үзүүлж буй 360 төрлийн үйлчилгээ байдгаас 160-ыг цахимаар үзүүлэх боломжтой. ТҮЦ машин нь одоогоор 500,000 гаран үйлчилгээг үзүүлж, төсвөөс 4 тэрбум төгрөг хэмнэснээс гадна иргэдийн цаг хугацааг асар ихээр хэмнэж чадсан. Ийнхүү “Цахим засаг” үндэсний хөтөлбөр нь иргэдэд хүрч эхэлснээр иргэдийн цахим үйлчилгээ авах дадал бий болж, манай цахим хэрэглэгчийн чадамж дээшилж, цахим хэрэглээ улам бүр ихсэх хүлээлттэй байна.

Гурав. Хямд үнэтэй өндөр хурдны интернэт нэвтрүүлэх

Энэ зорилтын хүрээнд дараах төсөл, хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлж байна. Үүнд:

- Сумдад өндөр хурдны, өргөн зурвасыг түгээх сүлжээ байгуулах төсөл
- Гэр хорооллыг интернэтжүүлэх төсөл
- Хөдөө орон нутагт интернэтийн үнийг бууруулах тухай
- “Өндөр хурдны өргөн зурвасын сүлжээ” үндэсний хөтөлбөр

Дөрөв. Тоон өргөн нэвтрүүлгийг нэвтрүүлэх

Олон улсын цахилгаан холбооны байгууллагын 2006 онд зохион байгуулсан Радиогийн их хурлаар 2015 он хүртэлх хугацаанд дэлхий даяараа радио, телевизийн өргөн нэвтрүүлгийн сүлжээ, үйлчилгээг тоон технологид шилжүүлэх шийдвэр (GE-06) гаргасан ба Европын бүх орон 2015 онд, Ази, Номхон далайн бүсийн орнуудаас ихэнх нь 2013 онд аналогийн өргөн нэвтрүүлгийн сүлжээг бүрэн зогсоохоо албан ёсоор зарлажээ. Өнөөгийн байдлаар дэлхийн олон орон аналогийн системтэй радио, телевизийн өргөн нэвтрүүлгийг бүрэн зогсоож, тоон радио, телевизийн өргөн нэвтрүүлэгт шилжсэн бөгөөд Монгол Улс радио, телевизийн өргөн нэвтрүүлгийг тоон системд бүрэн шилжүүлэх зорилгоо амжилттай хэрэгжүүлж, шилжилтийг 2015 онд бүрэн дуусгасан.

Тав. Оюуны бүтээмжтэй, өндөр цалинтай ажлын байр

Энэ зорилтыг салбарын мэргэжилтнүүд, дотоодын компаниудын чадавхийг бэхжүүлэх зорилгоор хэрэгжүүлж байна. Үүнд дараах ажлууд хийгдэж байна.

- Мэдээлэл технологийн хүний нөөцийн /Model Team/ албан тушаалыг шинэ ангилалтай болгох /Database Architector, Reverse Engineering, Project Manager, Coder/
- Мэдээллийн технологийн хүний нөөцийн /Model Team/ мэргэжлийн сертификаттай уялдуудан цалингийн системийг хэрэгжүүлэх /Oracle Certified Master, CCNP, PMP, ArcGISDP/

Зургаа. Олон улсын э-бүтээгдэхүүнийг хөгжүүлэх

Энэ зорилтын хүрээнд Монгол хүний оюун ухаанаар бүтсэн бүтээгдэхүүнийг үйлдвэрлэн гаргахад төрөөс дэмжлэг үзүүлж, “Мэдээллийн технологи, харилцаа холбооны судалгаа хөгжлийн төв” -ийг байгуулна. Мөн, үндэсний програм хангамжийн олон улсад өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлж, Монгол контентийн үйлдвэрлэлийн бизнесийг бодлогоор дэмжиж, эрх зүйн орчныг бий болгоно. Олон улсын стандартын дагуу програм хангамж, системийг олон үе шаттайгаар туршин хүлээн авч баталгаажуулдаг лаборатори байгуулах юм.

Долоо. Шууданд суурилсан дэвшлийг бий болгох

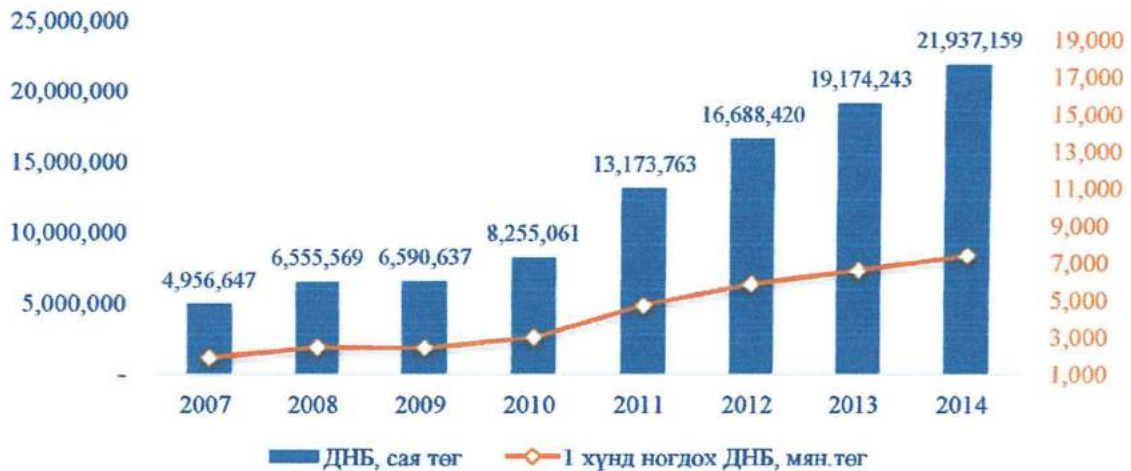
Энэхүү зорилтын хүрээнд дараах ажлуудыг төлөвлөн хэрэгжүүлж байна. Үүнд:

- Хүргэлтийн үйлчилгээг олон улсын түвшинд хүргэх, төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг дэмжих
- Хаягжилтын шинэчлэлийг бүрэн төгс хэрэгжүүлж дуусгах
- Төрийн захиргааны баримт бичгүүдийг шууданжуулах /Шүүхийн зарлан, торгуулийн хуудас г.м/
- Шуудан, илгээмжийн үйлчилгээг автоматжуулж, цахим марк, богино үсэгт мэдээ /SMS/ үйлчилгээг шууданд нэвтрүүлэх

Зах зээлийн бусад мэдээлэл

Монгол Улсын мэдээллийн технологи, харилцаа холбооны салбарын эдийн засгийн үзүүлэлтүүд жилээс жилд өсч байна. Манай улсын дотоодын нийт бүтээгдэхүүний (ДНБ) хэмжээ сүүлийн 4 жил тасралтгүй өссөн ба ДНБ-д мэдээлэл, харилцаа холбооны салбарын эзлэх хувь мөн адил жил бүр нэмэгдсэнийг графикаар харууллаа.

График 4. Монгол Улсын болон нэг хүнд ногдох ДНБ-ий хэмжээ

Монгол Улсын дотоодын нийт бүтээгдэхүүний хэмжээ 2011 оноос эхлэн эрс өсч эхэлсэн бөгөөд 2014 оны байдлаар 21.9 их наяд төгрөгт хүрсэн. Нэг хүнд ногдох ДНБ-ий хэмжээ мөн өссөн ба 2014 онд 7.4 сая төгрөгт хүрсэн байна. Түүнчлэн, Дэлхийн банкны 2015 оны 7-р сарын 1-ний өдрийн тайланд дурдсанаар манай улсын нэг хүнд ногдох ДНБ-ий хэмжээ 4,280

Stamp: "АЙ ТҮҮЛС" ХХК
TTC6227-514682-1
Signature

Stamp: 73
HUBI CEMENT YJK ХХК
TTC3981-5144381
Signature

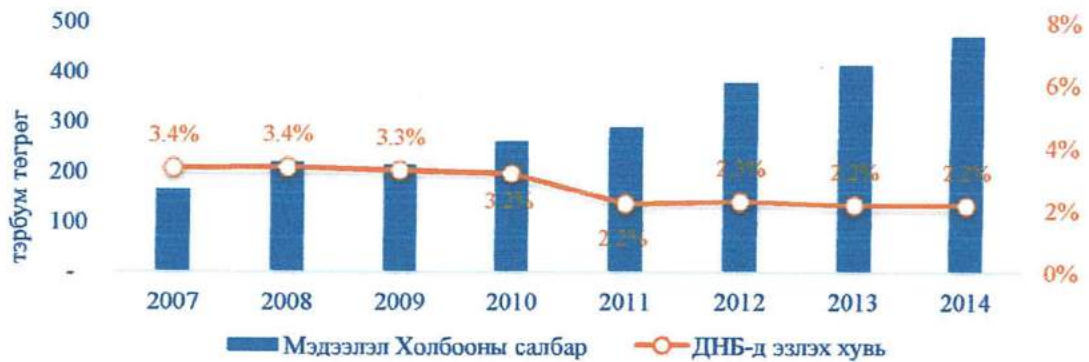

ам.долларт хүрч, Монгол улс “Дундаас дээгүүр орлоготой” (upper middle income) гэсэн ангилалд багтсан байна.

Статистикийн мэдээг шинжилбэл мэдээллийн технологи, харилцаа холбооны салбарын (МТХХ) нийт бүтээгдэхүүний хэмжээ 2007 онд 166 тэрбум төгрөг байсан бол салбарт тогтвортой өсөлт явагдсаар 2014 оны эцэс гэхэд 2.8 дахин өсч, 472 тэрбум төгрөгт хүрсэн байна. Энэ нь өндөр өсөлттэй байсан дотоодын нийт бүтээгдэхүүний 2.2-3.3 хувийг эзэлж байна.

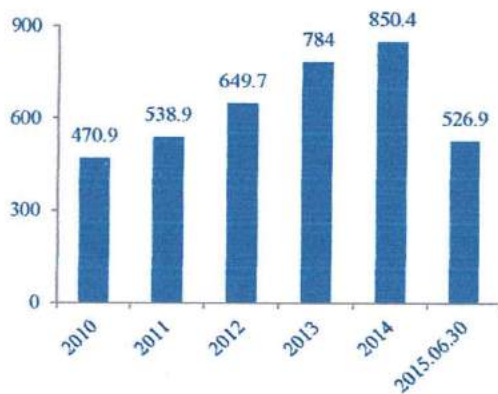
График 5. Харилцаа холбооны салбарын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ ба ДНБ-д эзлэх хувь

Эх сурвалж: ҮСХ

МТХХ-ны салбарын нийт орлого сүүлийн 5 жилийн хугацаанд жил бүр тасралтгүй өссөөр 2014 онд 850.4 тэрбум төгрөгт хүрч, өмнөх оныхоос 8.5 хувиар өсчээ. Салбарын орлогыг 2015 оны II улирлын байдлаар авч үзвэл нийт орлогын 45.4 хувийг үүрэн холбооны үйлчилгээ, 16.9 хувийг телевизийн үйлчилгээ, 10.36 хувийг интернэтийн үйлчилгээ эзэлж байна. Интернэтийн үйлчилгээний өмнөх жилийн үзүүлэлтийг харвал 2013 онд 8 хувь, 2014 онд 8.83 хувь байсан байна.

График 6. Салбарын нийт орлого, тэрбум төгрөг

Хүснэгт 42. Салбарын орлого, үйлчилгээний төрөл, эзлэх хувь, 2015.06.30

Үйлчилгээний төрөл	%
Үүрэн утасны холбоо	45.46%
Эфирийн телевиз	16.94%
Интернэт, өгөгдөл	7.24%
IP TV	6.96%
Кабелийн телевиз	4.95%
Кабель шугам, угсралт	4.84%
Мэдээлэл холбооны сүлжээ	3.77%
Интернэт бөөний үйлчилгээ	3.12%
Суурин телефон холбоо	1.96%
Шуудан	1.41%
VSAT	1.06%
Бусад	2.29%

Эх сурвалж: ХХЗХ

Шилэн кабелийн сүлжээ

МТШХХГ-ын зүгээс хэрэгжүүлж буй зорилгот хөгөлбөрүүдийн хүрээнд 2000 оноос хойш өнөөдрийг хүртэл Улаанбаатар хот болон аймгийн төвүүд, сум, суурин газрыг холбосон нийт 33,466 км урт шилэн кабельтай болжээ. Үүнд:

Хүснэгт 43. Шилэн кабелийн сүлжээг байгуулсан байгууллагууд

Байгууллага	Шилэн кабелийн урт
Жемнэгт	1,210 км
Рэйлком төв	1,406 км
Скайнетворкс	7,087 км
Мобиком нетворкс	7,342 км
Мэдээлэл холбооны сүлжээ	17,421 км
Нийт	33,466 км

Эдгээр байгууллагууд нь Монгол Улсын Харилцаа холбооны зохицуулах хорооноос мэдээлэл харилцаа холбооны сүлжээний үйлчилгээ эрхлэх тусгай зөвшөөрөл эзэмшдэг ба тэдгээрийн талаарх товч мэдээллийг дор танилцуулав.

Мэдээлэл холбооны сүлжээ ТӨХК: Өнөөгийн байдлаар тус компани нь Монгол Улсын өндөр хурдны шилэн кабелийн сүлжээний 70 орчим хувь буюу 21 аймаг, 227 сумыг хамарсан 17,421 км шилэн кабелийн сүлжээг эзэмшдэг. Монгол Улсын Засгийн газраас хэрэгжүүлж буй “Мэдээлэл холбооны үндсэн сүлжээний өргөтгөл шинэчлэл” төслийн хүрээнд 140 сумдыг өндөр хурдны шилэн кабелийн сүлжээнд холбох ажлыг хийж байна.

Үйл ажиллагааны үндсэн чиглэл болох тоон суваг түрээс, өгөгдлийн суваг, ярианы суваг, шөрмөсийн түрээс, улс хоорондын сүлжээний үйлчилгээ, байр талбай, цамхагийн түрээс, худаг, сувагчлал, физик сүлжээ ашиглалтын түрээс, техник, менежментийн үйлчилгээнүүдийг тус тус үзүүлдэг.

Мобиком нэтворкс ХХК: Мобиком нэтворкс ХХК нь сүлжээний үйлчилгээг дагнан эрхлэх зорилгоор 2014 онд Мобиком корпораци ХХК-ийн 100 хувийн хөрөнгө оруулалттай охин компани болон байгуулагдсан. Монгол Улсын урд хилээс хойд хил хүртэл хил дамнасан, нийт 7,342 км шилэн кабелийн сүлжээг байгуулан, түүний ашиглалт, үйлчилгээг хариуцан ажилладаг. Тус компани нь Гонконг болон АНУ-ын портод холболттой ба дамжуулах төхөөрөмжийн нягтруулгын төрөл нь DWDM (OTN), SDH системийг ашигладаг.

Скайнэтворкс ХХК: Скайнэтворкс ХХК нь Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт мэдээлэл холбооны хот хоорондын сүлжээ байгуулах, түүнийг ашиглах 245/A-2/ICN05 тоот тусгай зөвшөөрлийн хүрээнд үйл ажиллагаагаа явуулдаг. Улаанбаатар хотын хэмжээнд өндөр хурдны шилэн кабелийн сүлжээг анх байгуулан, мэдээлэл, харилцаа холбооны салбарын дэд бүтцийг хөгжүүлэхэд хувь нэмрээ оруулсаар ирсэн бөгөөд энэ хугацаанд сүлжээ нь хотын ихэнх цэгт хүрч, шилэн кабелийн урт нийтдээ 7,087 км хүрээд байна.

Жемнэгт ХХК: Тус компани нь 2008 онд олон улсын болон орон нутгийн мэдээлэл, холбооны сүлжээний чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулах зорилготойгоор байгуулагдсан. Одоогийн байдлаар Монгол Улсын урд хилээс хойд хил хүртэл 1,210 км шилэн кабелийн сүлжээтэй

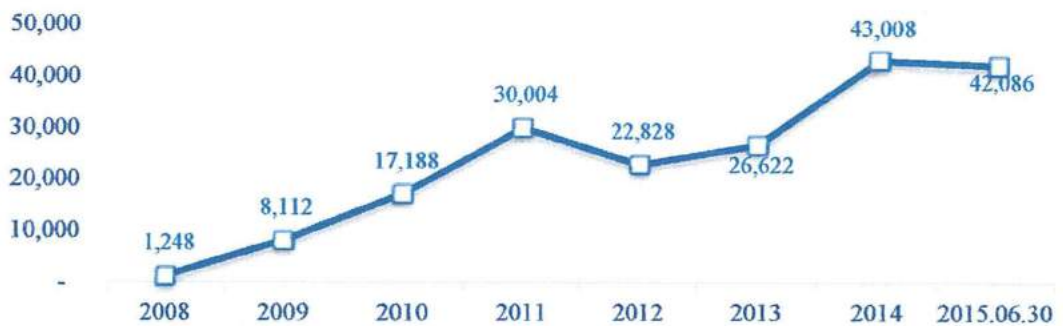

бөгөөд энэхүү сүлжээг 400 гига.байт хүртэл өргөтгөх боломж бүхий DWDM төхөөрөмж, 2.5 гига.байт багтаамж бүхий SDH төхөөрөмж суурилагдсан сүлжээг бий болгосон. Улс хоорондын интернэтийн урсгалаа ОХУ-ын ТрансТелеком компани, БНХАУ-ын Чайна Телеком компани, Чайна Юником компани болон интернэтийн үндсэн порт эзэмшигч АНУ-ын Level3, Европын Global Crossing, Interoute зэрэг компаниудаас авдаг.

Интернэтийн урсгалын үйлчилгээ

Дээр дурдсан байгууллагууд нь шилэн кабелиар дамжуулан улс хоорондын интернэтийн урсгалын үйлчилгээг үзүүлдэг.

График 7. Улс хоорондын интернэтийн урсгал, Mbps

2015 оны 6-р сарын эцсийн байдлаар дөрвөн компанийн эзэмшдэг шилэн кабелиар дамжсан нийт урсгалын 73-79 хувь нь Жемнэт ХХК-ийн шилэн кабелиар дамжсан байна.

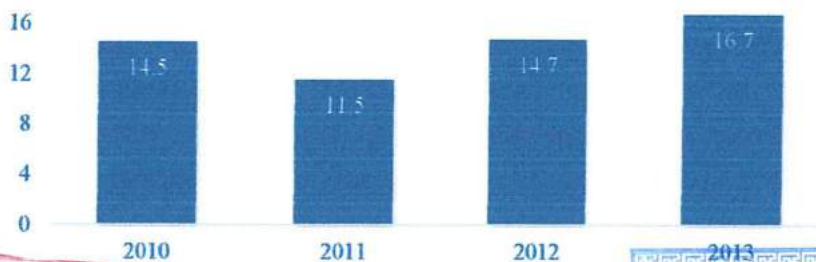
Хүснэгт 44. Улс хоорондын интернэтийн урсгалыг дамжуулсан байдал

Компанийн нэр	Улс хоорондын урсгал	Дотоодын нийт урсгал
Рэйлком төв	3.90%	1.59%
Мэдээлэл холбооны сүлжээ ТӨК	6.08%	3.68%
Мобиком нэтворкс ХХК	17.03%	15.79%
Жемнэт ХХК	72.99%	78.94%

Боловсон хүчин

2013 оны байдлаар МТХХ-ны салбарын нийт ажиллагсдын тоо 16.7 мянгад хүрсэн ба энэ нь Монгол Улсын нийт ажиллагсдын 1.5 хувийг эзэлж байна.

График 8. МТШХХ салбарын нийт ажиллагсдын тоо, мянга

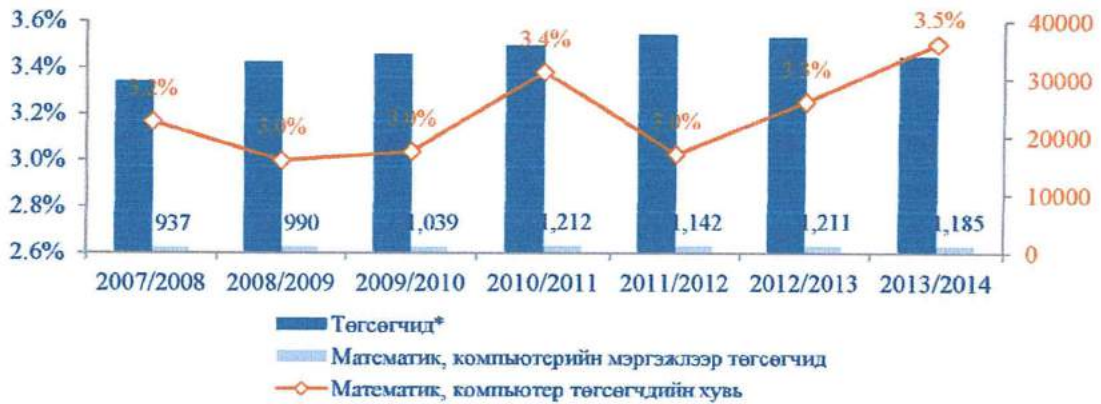
Эх сурвалж: ҮСХ

Мэдээллийн технологийн чиглэлээр 600 гаруй байгууллага, 10,295 орчим байртай байна. Түүнчлэн, Үндэсний статистикийн хорооноос гаргасан мэдээллээр мэдээллийн технологийн чиглэлээр мэргэжилтэн бэлтгэдэг төрийн болон хувийн хэвшлийн 27 их дээд сургуульд жилд 1,000 гаран төгсөгч суралцдаг байна.

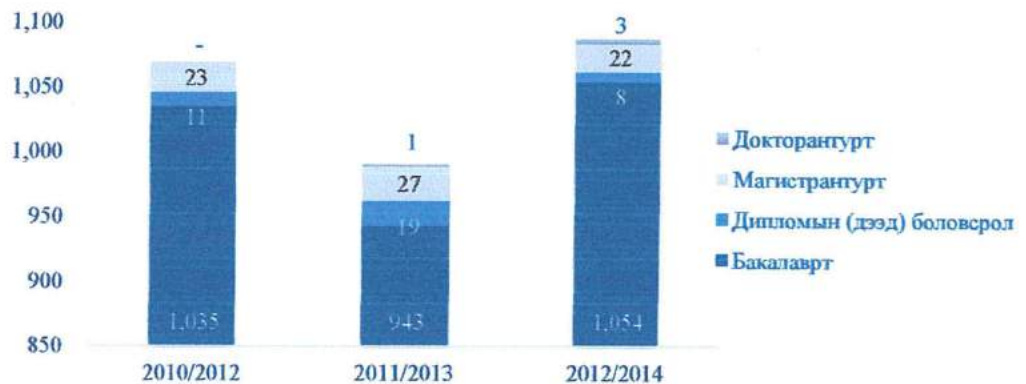
График 9. Их сургууль төгсөгчид болон мэдээллийн технологийн чиглэлээр төгсөгчдийн тоо, харьцаа

Эх сурвалж: УСХ

Монгол Улсын хэмжээнд дотоодын их сургууль төгсөгчдөөс математик, компьютерийн чиглэлээр 2013/2014 оны төгсөгчдийн тоо өмнөх онуудтай харьцуулахад бага байна.

График 10. Мэдээллийн технологийн чиглэлээр төгсөгчдийн боловсролын зэргийн байдал

Эх сурвалж: Боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны яам

Математик, компьютерийн мэргэжлээр дотоодод төгсөгчдөөс зөвхөн компьютерийн мэргэжлээр төгсөгчдийг дотор нь зэрэглэлээр нь ангилж, сүүлийн гурван жилийн байдлаар дээрх графикт харуулав. Энэ салбарт төгсөгчдийн 97 хувь нь бакалавр зэрэглэлээр, тэдгээрээс 2-3 хувь нь магистр зэрэглэлээр, 0.1-0.3 хувь нь доктор зэрэглэлээр төгссөн байна.

Иргэдийн интернэт, үүрэн утас, компьютерийн хэрэглээ

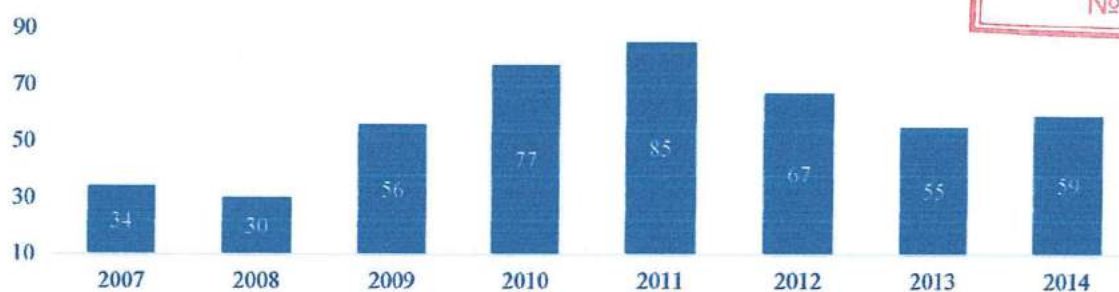
Монгол Улсад интернэтийн үйлчилгээ үзүүлж буй идэвхтэй байгууллагуудыг 2014 оны байдлаар харахад нийт 59 байна. Эдгээр байгууллагууд нь Dial-Up, DSL, FTTH-шилэн кабель, коксиал кабель, GPRS, 3G, EVDO, Wimax, VSAT, EDGE технологи ашиглан хэрэглэгчиддээ интернэтийн үйлчилгээ хүргэж байна.

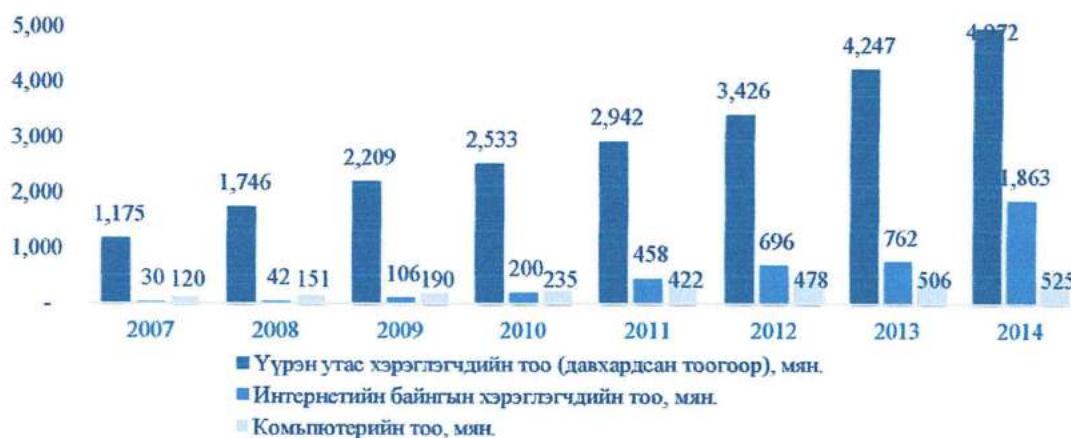
График 11. Интернетийн үйлчилгээ үзүүлэгч байгууллагын тоо

Эх сурвалж: ҮСХ

Монгол Улсын хэмжээнд үүрэн утас, интернетийн хэрэглээ болон компьютерийн хэрэглээ жил ирэх тусам асар хурдацтайгаар өсч байна. 2014 оны эцсийн байдлаар Монгол Улсын хүн амын тоо 3 саяд хүрсэн ба үүрэн утас хэрэглэгчдийн тоо нь давхардсан тоогоор 4.9 саяд хүрч байгаа нь дунджаар нэг иргэнд 1.6 ширхэг утас оногдож байна. Мөн интернет байнгын хэрэглэгчдийн тоо 1,863 мянга байгаа нь 10-55 насныхан бүгд хэрэглэгч байж болохуйц харагдаж байна. Мөн Монгол Улсад бүртгэгдсэн компьютерийн тоо 2014 оны сүүлээр 525 мянган ширхэг байсан нь 3 хүн бүрийн дунд дунджаар 1 компьютер байсныг илтгэнэ.

График 12. Харилцаа холбооны салбарын хэрэглэгчдийн тоо

Эх сурвалж: ҮСХ

Монголчуудын үүрэн утас, компьютер болон интернет хэрэглээг 2007 онтой харьцуулахад үүрэн утас хэрэглэгчийн тоо 4.2 дахин өссөн, интернет байнгын хэрэглэгчийн тоо 62 дахин өссөн, компьютерийн тоо 4.4 дахин өссөн байна. Энэхүү өсөлт нь утас, компьютер болон интернет, үүрэн утасны ярианы үнэ цалинтай харьцуулахад буурсантай холбоотой юм. Интернет хэрэглэгчдийн тоо жил бүр өсч байгааг сүүлийн 3 жилийн байдлаар дорх хүснэгтэд харууллаа.

Хүснэгт 45. Интернет хэрэглэгчдийн тоо, холбогдох технологиор

Он	Dial-Up	xDSL	Шилэн кабель	Квоксал кабель	GPRS, EDGE, 3G, EVDO	Wi-Fi	Wi-MAX	VSAT	VPN	Нийт
2012	33	36,695	65,256	9	520,012	5,281	24,587	174	1,962	654,009
2013	271	40,684	107,886	165	655,107	10,444	24,322	110	2,154	841,143
2014	-	29,244	168,003	-	1,734,414	11,700	16,394	82	2,312	1,962,149
2015 VI.30		26,789	148,819	-	1,917,497	15,754	10,379	175	2,436	2,121,849

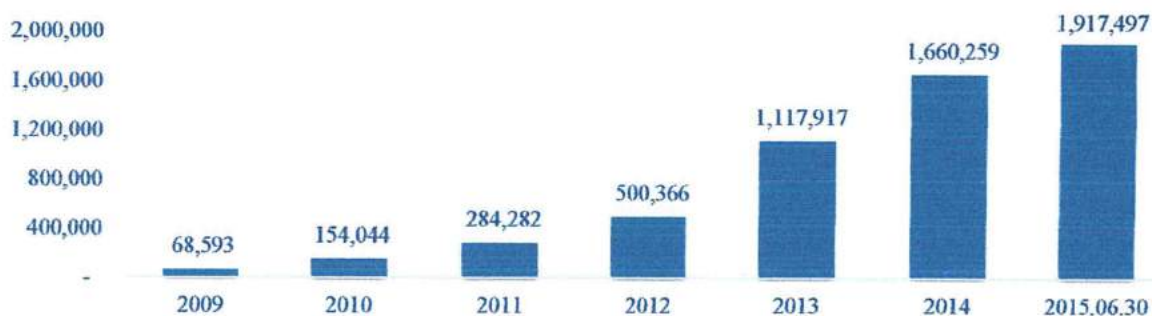
Эх сурвалж: ХХЗХ, Харилцаа холбооны салбарын 2015 оны эхний хагас жилийн үндсэн үзүүлэлтүүд

2015 оны эхний хагас жилийн байдлаар интернет хэрэглэгчдийн 90 гаруй хувь нь GPRS, 3G, EVDO, EDGE технологи ашиглан интернетэд холбогдсон ба энэ нь ухаалаг утасны хэрэглээ өссөнтэй холбоотой байна.

Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа явуулж байгаа нийт байгууллагуудын 70 орчим хувь нь өөрийн гэсэн цахим хуудастай бөгөөд тус бүр 1Мбит/сек-10Мбит/сек хүртэл хурдтай интернет ашиглаж байгаа ба интернет хэрэглэгчдийн 94 хувь нь шилэн кабель болон хөдөлгөөнт холбооны технологид суурилсан интернэтийн үйлчилгээ хэрэглэж байна.³

2015 оны эхний хагас жилийн байдлаар интернет хэрэглэгчдийн 90.0 хувийг иргэд, 9.95 хувийг аж ахуйн нэгж болон төсвийн байгууллага эзэлж байгааг, мөн нийт хэрэглэгчийн 83.09 хувь нь Улаанбаатар хотоос, 13.96 хувь нь аймгийн төвөөс, 2.95 хувь нь сумаас холбогдсон байгааг ХХЗХ-ны тайлангаас харах боломжтой байна.

График 13. 3G технологи хэрэглэгчдийн тоо

Эх сурвалж: ХХЗХ, Харилцаа холбооны салбарын 2015 оны эхний хагас жилийн үндсэн үзүүлэлтүүд

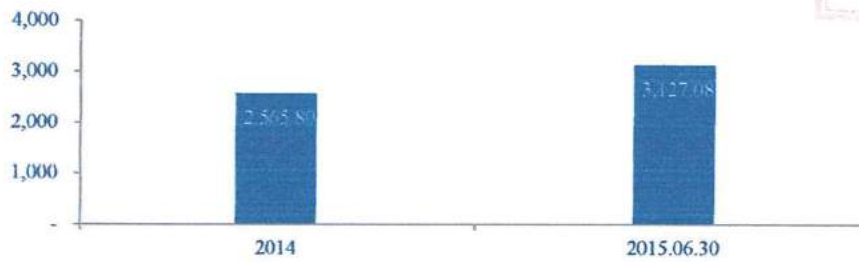
3G хэрэглэгчдийн тоо 2015 оны хагас жилийн байдлаар 1,917,497 байсан нь 2014 оны эцсийн байдлаарх хэрэглэгчдийн дүнтэй харьцуулахад 15.5 хувийн өсөлттэй байна.

³ Төрөөс мэдээлэл, харилцаа холбооны хөгжлийн талаар баримтлах бодлого”-ын төсвийн даандцуулга

График 14. Дата хэрэглээ, Тера.байт/Terabyte

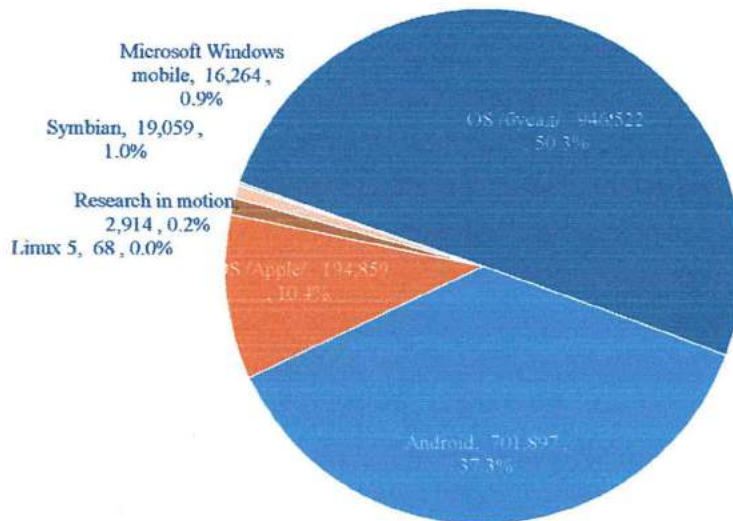
Эх сурвалж: ХХЗХ, Харилцаа холбооны салбарын 2015 оны эхний хагас жилийн үндсэн үзүүлэлтүүд

Дата хэрэглээний хувьд 2015 оны хагас жилд нийт дата хэрэглээ 3,127 тера.байт хүрч, 2014 оны жилийн эцэстэй харьцуулахад 21.9 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна.

Үүрэн утасны 4 оператор компани тогтвортой үйл ажиллагаа эрхэлж, Монгол Улсын 21 аймаг, 330 сум, сууринд үйлчилгээ үзүүлж, Монгол Улсын нийт газар нутгийн 95 хувьд хүрч ажиллаж байна.

Сүүлийн жилүүдэд интернэтэд суурилсан контентийн хэрэглээ олон нийтийг өргөн хүрээгээр хамарч байна. Интернэтэд суурилсан фэйсбүүк, твиттер, youtube, инстаграм, бизнетворк зэрэг олон нийтийн сүлжээнд монголчууд олноороо нэвтэрч, өргөн хүрээнд ашиглаж байна.

График 15. Хэрэглээнд гарсан ухаалаг утасны үйлдлийн систем, хувиар, 2015.06.30

Эх сурвалж: ХХЗХ, Харилцаа холбооны салбарын 2015 оны эхний хагас жилийн үндсэн үзүүлэлтүүд

Дээрх графикаас харахад андройд үйлдлийн системтэй гар утсыг монголчууд голлон хэрэглэж байна. 2015 оны 6-р сарын эцсийн байдлаар нийт ухаалаг утас хэрэглэгчдийн 37.3 хувь буюу 701,897 хэрэглэгч андройд үйлдлийн системтэй утас хэрэглэж байна. Харин iOS /Apple/ үйлдэлтэйг 10.4 хувь буюу 194,859 хэрэглэгч хэрэглэж байна. Гэхдээ 2014 оны эцэстэй харьцуулахад андройд үйлдлийн системтэй утасны хэрэглээ 8 хувь өссөн бол iOS /Apple/ үйлдэлтэй утасны хэрэглээ 20 хувь өссөн байна.

Олон улсын МТХХ-ны салбарын хөгжил ба Монгол Улсын эзлэх байр суурь

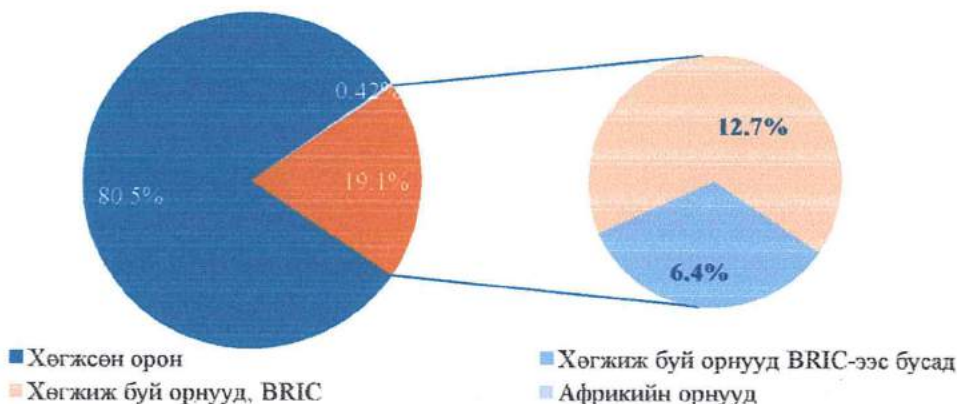
Харилцаа холбоо тэр дундаа мэдээллийн технологийн эрин болсон энэ үед салбарын хөгжил асар хурдтай явж байгаа ба Монгол Улс дэлхийн хэмжээнд аль байдлаараа давуу талтай, аль талаараа хоцролттой явааг тодорхой баримтуудтай оруулав.

Харилцаа холбооны үүсэл хөгжил нь эрт дээр үеэс буюу МЭӨ 3000 онд эхэлсэн гэж үздэг бол мэдээллийн технологи нь 1840 оны үед “Морс” үсгүүдийг анх ашигласнаар бий болжээ. XIX зууны сүүлийн жилүүдэд утас болон радио бүтээгдэж, 1940-өөд онд “Цахим тоон интегратор ба компьютер” (Electronic Numerical Integrator and Computer - ENIAC) нэртэй анхны компьютер зохион бүтээгдсэн байна. Харин XX зууны дунд үеэс өнөөдрийг хүртэл мэдээллийн технологийн хөгжил маш хурдацтай хөгжиж байна. Ялангуяа, сүүлийн 20 жилийн хугацаанд мэдээллийн технологийн салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй компаниудын эдийн засагт оруулж буй хувь нэмэр маш өндөр болж байна.

Дотоодын нийт бүтээгдэхүүн дэх мэдээлэл технологийн шинэлэг бүтээгдэхүүнүүд (innovative industries) нэмэгдсээр байгаа ба хүмүүсийн өдөр тутмын амьдрал мэдээллийн технологи өргөн хэрэглэддэг болсон тул нийгмийн харилцаанд шинэ эрин үеийг бий болгож байна. Дэлхийн өндөр хөгжилтэй орнууд технологийн энэхүү хөгжлийг бусад орнуудаас хавьгүй өндөр хувиар ашиглаж чадаж байгаа бол хөгжиж буй орнууд арай бага хэмжээгээр ашиглаж байна. Тухайлбал, мэдээллийн технологийг хөгжүүлж хэрэгжүүлснээр 1990-ээд онд бусад орнуудын эдийн засаг удааширч байхад АНУ-ын эдийн засаг хүчирхэгжиж, инфляци нь буурч, ажилгүйдлийг хамгийн бага түвшинд хүргэж чадсан байна.

2010 онд интернэт нь дэлхийн нийт эдийн засагт 1,672 тэрбум ам.долларыг буюу нийт ДНБ-ий дунджаар 2.9 хувийг бүрдүүлжээ. Үүнд хөгжиж буй орнууд 366 тэрбум ам.долларын эдийн засгийг бүтээсэн бол BRIC-ийн улсууд үүний 66.4 хувийг буюу 243 тэрбум ам.долларыг бүрдүүлсэн байна. Харин Африкийн орнууд ердөө 8 тэрбум ам.долларын хэмжээтэй эдийн засгийг бүрдүүлж чаджээ. Энэ тоог нэг хүнд ногдох хэмжээгээр тооцвол хөгжсөн оронд 1,488 ам.доллар, хөгжиж буй оронд 119 ам.долларын хэмжээтэй эдийн засгийг интернэтийн эдийн засаг үүсгэж байна.

График 16. Интернэтийн үүсгэсэн эдийн засаг, 2010 он

Дэлхийн банкнаас 2009 онд хийсэн судалгаагаар, хөгжиж буй оронд өндөр хурдны интернэтийн холболт 10 хувиар өсөхөд эдийн засагт нь 1.3 хувийн өсөлт харагдаж байсан байна. Интернэтийн өсөлтийн хурдыг дэлхийн хэмжээнд харуулсан зарим баримтаас дурдъя.

- *Гар утаснаас интернэтэд орох холболт өдөр ирэх тусам өсч байна.* 2008 онд энэ тоо 200 сая байсан бол 2013 онд 2.2 тэрбумд хүрчээ. Түүнчлэн, үүрэн утсаар болон суурин холболтоор авч буй интернэтийн хурдыг хурдасгах тал дээр ахиц гарсаар байна.
- *Гар утас болон үйлчилгээний үнэ буурч байна.* 2012-2013 онд ухаалаг утасны үнэ дунджаар 13 хувь буурч, 337 ам.долларт хүрсэн. Мөн гар утасны үйлчилгээний хөлс буурсан хэвээр байна.
- *Хотжилт тэлсээр байна.* 1950-2011 онд дэлхий нийтээр хотжилт хурдацтай явагдснаар хотын хүн амын тоо 750 саяас 3.6 тэрбумд хүрч, нийт хүн амын талаас их нь хот сууринд амьдарч байна. Хотын хүн ам болон интернэтийн хэрэглээний өсөлт хоорондоо шууд хамааралтай байна.
- *Дундаж орлоготнуудын тоо ихэсч байна.* Дэлхий нийтээр дундаж орлогой хүмүүсийн нэг удаад ашиглах боломжит орлогын хэмжээ өссөн, ялангуяа хөгжиж буй оронд энэ хувь хэмжээ 2005 онд орлогын 5 хувь байсан бол 2009 онд 25 хувь болж өсчээ. Интернэтийн үнэ буурах тусам хэрэглээ улам бүр өсч байна.
- *Интернэтийн ашиглалтын давуу талууд нэмэгдсээр байна.* Хөгжиж буй орнуудад интернэт хэрэглээний өсөлтийн хурд нь хөгжсөн орныхтой харьцуулахад харьцангуй өндөр байна. Учир нь санхүүгийн үйлчилгээ, мобайл сургалт, мобайл эрүүл мэнд, цахим боловсрол гэх мэт ногоон технологийн интернэт үйлчилгээний төрөл хөгжих хэрэгцээ шаардлага илүү байдаг.

Түүнээс гадна интернэт хэрэглээ болон үүрэн утасны хэрэглээ жил ирэх тусам өсч байгаа болон цаашид өсөх магадлалтайг дорх графикт харуулав.

График 17. Интернэт болон үүрэн утасны хэрэглээний өсөлтийн төсөөлөл

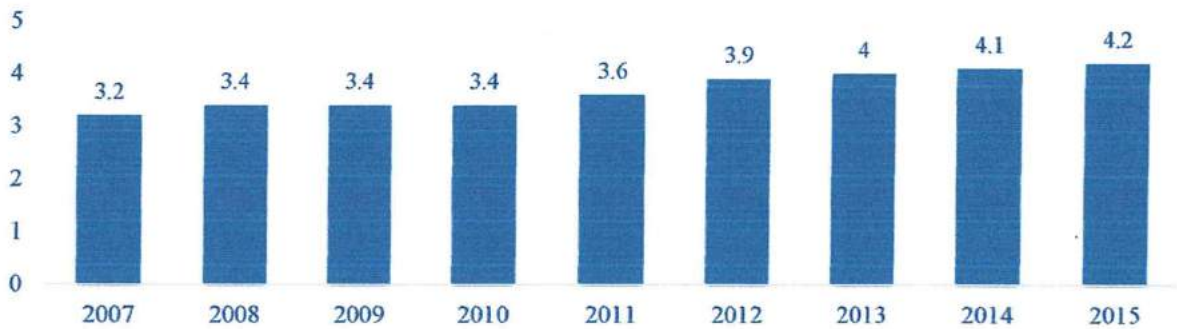
2012 оноос 2017 оны хооронд утаснаас интернэтэд холбогдох холболт жил ирэх тусам өсч, 2013 онд 73.4 хувь байсан нь 2017 онд 90.1 хувь болж өсөх тооцоолол гарсан байна. Дэлхийн эдийн засгийн форумаас 2001 оноос эхлэн жил бүр дэлхийн улс орнуудын "Сүлжээний бэлэн байдлын индекс" "СББИ" (Networked Readiness Index)-ийг тооцоолон гаргаж байна. СББИ нь

тухайн улс орны мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийн бий болгож буй боломжуудыг ашиглах хандлагыг хэмждэг хэмжүүр юм. 2015 оны байдлаар 143 орныг хамруулсан судалгааг гаргахад Монгол Улс 143 орноос 61-т жагссан байна. Харин 2013 онд 59-т (144 орноос), 2014 онд 61-т (148 орноос) жагсаж байсан нь Монгол Улс зарим орнуудтай харьцуулахад мэдээллийн технологийг өргөнөөр хэрэглэж, тогтвортой хөгжүүлж байгааг харуулж байна. СББИ-ийг 1-7 гэсэн оноогоор харуулдаг бөгөөд Монгол Улсын 2007-2015 оны үзүүлэлтийг графикаар харууллаа.

График 18. Сүлжээний бэлэн байдлын индекс, Монгол Улс (2007-2015)

Эх үүсвэр: Дэлхийн мэдээлэл технологийн тайлан, 2007-2015 он

СББИ нь дотроо дэд индексүүдтэй ба дорх үзүүлэлтүүдээр тодорхойлогддог байна.

- **Орчныг тодорхойлох дэд индекс:** Мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийн салбарын хөгжил нь тухайн орны зүгээс хэрхэн дэмжиж, зохицуулж байгаагаас хамаардаг. Энэхүү үзүүлэлтээр тухайн орны эдийн засгийн болон зохицуулалтын орчин нь мэдээллийн технологийн шинэ санаа, бизнесүүдийг төрөөс дэмждэг байдлыг харуулдаг.
  - **Улс төр, эрх зүйн орчин:** Улс төр болон эрх зүйн орчин нь тухайн оронд мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийн хөгжлөөр дамжуулж, бизнесийн үйл ажиллагааг дэмжих боломжийг нээсэн эсэх, мөн оюуны өмчийн хамгаалалт, програм хангамжийн хэрэглээ, шүүх байгууллагын хараат бус байдал, хууль тогтоох байгууллагын үр дүнтэй ажиллагааны байдал болон холбогдох дүрэм журмын чанар болон цар хүрээг хэмждэг.
  - **Бизнес, инновацийн орчин:** Шинээр бизнес эхлүүлэхэд бизнес эрхлэгчдэд үзүүлэх дэмжлэгийг хэмждэг. Жишээ нь татварын орчин, технологийн чадвар, өрсөлдөх чадвар, шинэлэг бүтээлийн эрэлт хэрэгцээ, инновацитай холбоотой төслүүдийг санхүүгийн эх үүсвэр, гэх мэт.
- **Бэлэн байдлын дэд индекс:** Тухайн улс орны дэд бүтэц болон бусад хүчин зүйлс нь мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийг өөртөө хэрхэн шингээх (ашиглах) чадвартай байгааг хэмжинэ.
  - **Дэд бүтэц:** Тухайн улсын мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийн дэд бүтэц нь энэ салбарын хөгжилд хэр нөлөөлж байгааг хэмжинэ. Жишээ нь: гар утасны сүлжээ, олон улсын интернэтийн давтамжийн урт, интернэтийг аюулгүй байршуулах серверүүд болон эрчим хүчний үйлдвэрлэлийн нөхцөл байдлыг хэмждэг.

- *Бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний үнэ:* Улс орны хэмжээнд үүрэн телефоны хэрэглээний өртөг, интернэтийн үнэ гэх мэт 17 төрлийн мэдээллийн технологийн үйлчилгээний үнийн чөлөөлөлт хэр байгаагаар хэрэглэгчдийн худалдан авах чадварыг танддаг /учир нь чөлөөт өрсөлдөөн дунд үйлчилгээний жижиглэнгийн үнэ урт хугацаанд буурдаг/.
- *Хэрэглээний чадвар:* Мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийг хэрэглэгчдийн буюу хүн амын чадавхийг хэмждэг ба хүн амын дунд боловсролын байдал, ерөнхий боловсролын тогтолцооны чанар, ялангуяа математик болон шинжлэх ухааны боловсрол болон насанд хүрэгчдийн бичиг үсэг тайлагдсан байдлыг авч үздэг.
- *Хэрэглээний байдлын дэд индекс:* Мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийн гол хэрэглэгчид болох засгийн газар, бизнесийн байгууллагууд болон иргэдийн ашиглалтын байдлыг хэмждэг.
  - *Хувь хүний хэрэглээ:* Хувь хүмүүсийн мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийн хэрэглээний байдлыг хэмжихдээ тухайн улсад үүрэн телефон ашиглаж буй, интернэт ашиглаж буй, компьютер эзэмшиж буй болон нийгмийн сүлжээг ашиглаж буй хүн амын тоогоор тодорхойлдог.
  - *Бизнесийн хэрэглээ:* Аж ахуйн нэгж, байгууллагууд нь өөрсдийн үйл ажиллагаанд интернэт, мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийг ашигладаг эсэх, боловсон хүчний сургалт, мөн компаниуд шинэ технологийн бүтээгдэхүүнийг патентжуулж авч буй байдлыг хэмждэг.
  - *Төрийн хэрэглээ:* Төр нь мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийг хөгжүүлэх бодлого, стратеги боловсруулах, хэрэгжүүлэхэд хэр анхаардаг, өөрийн үйл ажиллагаанд мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийг хэрхэн ашигладаг, цахим үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг тодорхойлдог.
- *Нөлөөллийн дэд индекс:* Мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийн салбарын эдийн засаг болон нийгэмд үзүүлж буй үр нөлөөг тооцоолдог.
  - *Эдийн засгийн үр нөлөө:* Технологийн болон технологийн бус инновацаар дамжуулан мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийн эдийн засагт үзүүлж буй үр нөлөөг хэмждэг. Үүнд патент авах хандалтын тоо, шинэ бүтээгдэхүүн, үйлдвэрлэлийн процесс, байгууллагын загвар гаргахад мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийг ашигласан байдлыг хэмждэг.
  - *Нийгмийн үр нөлөө:* Мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийн нийгмийн хөгжилд үзүүлж буй үр нөлөөг хэмждэг. Тухайлбал, боловсрол, эрүүл мэндийн үйлчилгээний хүртээмж, эрчим хүчний хэмнэлт, иргэдийн нийгэм дэх оролцоо сайжрахад мэдээлэл, харилцаа холбооны технологи нөлөөлсөн байдлыг авч үздэг. Үүнийг сургуулийн орчин дах интернэт хэрэглээ, төрийн үйлчилгээний шуурхай байдал, цахим үйлчилгээгээр дамжуулан иргэдийг хууль боловсруулахад оролцуулж буй байдлаар хэмждэг.

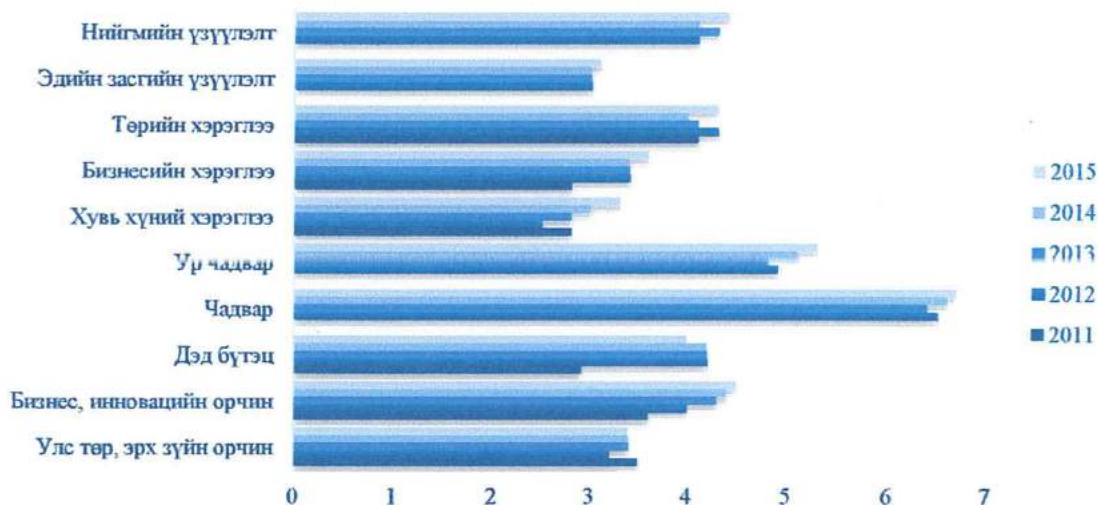
Монгол Улсын хувьд эдгээр үзүүлэлтүүд 2011-2015 онд байнгын өсөлттэй байсныг дорх графикаас харна уу.

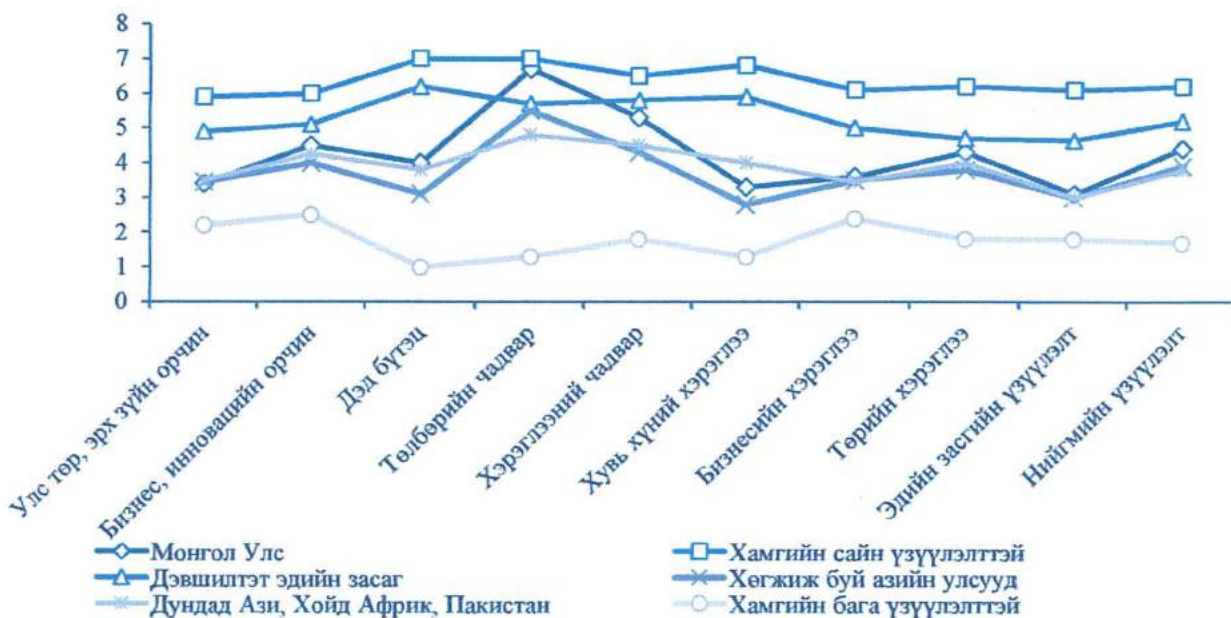

График 19. Монгол Улсын СББИ-ийн дэд индексийн үзүүлэлтүүд (2011-2015)

Монгол Улсын мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийн хөгжлийн түвшин дэлхийн хэмжээнд ямар түвшинд байгааг “Мэдээлэл технологийн тайлан 2015”-д тусгасан байдлыг харахад манай улс нь Азийн хөгжиж буй улс орнуудаас дээгүүр үзүүлэлттэй байна.

График 20. Улс орнуудын СББИ-ийн үзүүлэлтүүд

Эх үүсвэр: Дэлхийн мэдээлэл технологийн тайлан 2015 он

Дата төв

Мэдээлэл технологи, интернэтийн хэрэглээ өсч, цахим үйлчилгээ нэмэгдэх тусам цахим өгөгдлийн хэмжээ ихэсч, хэрэглэгчдийн, ялангуяа төрийн байгууллагууд болон хувийн компаниудын үйл ажиллагаа нь цахим мэдээллийн боловсруулалт, байршуулалт, хадгалалт, аюулгүй байдлаас хамааралтай болж байна. Тиймээс дата төв хэмээх цахим мэдээлэл,

өгөгдлийг байршуулж, аюулгүй байдлыг нь хангах цогц үйлчилгээг үзүүлдэг дэд бүтцийг дэлхий даяараа хэрэглэж эхлээд байна.

Мэдээллийн технологи гэрлийн хурдаар хөгжиж байгаатай зэрэгцэн, мэдээлэл солилцох явцад гадны халдлагад өртөх, мэдээлэл алдагдах явдал хялбаршиж байна. Тиймээс, дата мэдээллийг хамгаалах, найдвартай хадгалах зорилгоор тусгай зориулалтын тоног төхөөрөмжүүд дээр байршуулж, шаардлагатай үед эргэн сэргээх үйлчилгээг дата төвүүд гүйцэтгэг.

Дата төв гэж юу вэ?

Дата төв гэдэг нь мэдээллийн технологийн төхөөрөмж болох сервер болон сүлжээний төхөөрөмжүүд, түүнтэй холбоотой мэдээлэл хадгалах төхөөрөмжүүдийг байршуулж, тасралтгүй бөгөөд аюулгүй ажиллах үйлчилгээг үзүүлдэг тусгай төв юм. Дата төв нь байнгын болон нөөц цахилгааны эх үүсвэр, сүлжээний холболт, хяналтын систем, камерын хяналт, галын хамгаалалт, хөргөлтийн систем болон гадны цахим халдлагаас хамгаалах хамгаалалтын төхөөрөмжүүдээр бүрэн тоноглогдсон байна. Дата төв нь дараах бүрэлдэрүүн хэсгүүдээс бүрддэг. Үүнд:

Агаарын температур, чийгшил тохируулах систем: Энэ нь дата төвийн серверийн өрөөний температурыг 16–24°C, чийгшлийг тогтмол 40–55 хувьд барьж байх зориулалттай. Серверийн өрөөний дулаан ердийн үед байнга өсдөг. Учир нь дотор нь байрлах төхөөрөмжүүдийн цахилгаан зарцуулалт болон өөрийн ажиллагаа нь үргэлж дулаан ялгаруулдаг. Тэр дулааныг багасгаж өгснөөр төхөөрөмжүүдийн хэвийн ажиллагааг үйлдвэрээс зааж өгсөн стандарт температур, чийгшлийн хэмжээ тогтож, төхөөрөмжийн эдэлгээ уртасч, ажиллагаа сайжирна.

Нөөц цахилгааны эх үүсвэр: Үүнд зэрэгцээ холбосон өндөр хүчдэлийн эх үүсвэр, дизел генераторууд болон тог баригч UPS-ууд орно. Найдвартай ажиллагааны үүднээс бүх төхөөрөмж нь А болон В гэсэн хос давхар холболттой байна. Хэрэв аль нэг холболтонд асуудал үүсэхэд нөөц давхар холболт нь автоматаар ажиллаж эхэлдэг байхаар тохируулдаг. Цахилгааны дэд станцтай байх ба тэр нь генератор, тог баригчтайгаа автоматаар хосолж ажиллана.

Найдвартай ажиллагаа: Аянга зайлуулагч, гал унтраах хийн систем, газар хөдлөлтөд тэсвэртэй барилга байгууламж зэрэг бусад шаардлагуудыг хангасан байх ёстой. Үүнээс гадна мэдээллийн сүлжээ, өгөгдлийн нууцлал, хамгаалалтын тал дээр төрөл бүрийн дээд зэрэглэлийн техник, технологийг ашигласан байдаг.

Дата төвийн байршил болон үйл ажиллагааны аюулгүй байдал нь үйлчлүүлэгчдийн тавьдаг гол шалгуур бөгөөд дэд бүтцийн хувьд олон улсын болон дотоодын стандартуудыг баримталж ажилласнаар өрсөлдөх чадвар нь сайжирдаг.

Дата төвөөс үйлчилгээ авахын давуу талууд:

- Найдвартай интернэтэд холбогдоно, холболтын хурд сайн байна.
- Өртөг зардал бага.
- Таны вэбсайт, онлайн үйлчилгээ тасралтгүй ажиллаж, хэрэглэгчиддээ саадгүй хүрнэ.
- Хамгаалалтын систем сайн тул мэдээллийн аюулгүй байдал хангагдана.
- Дата сэргээлт, нөөцлөлт хийлгэх боломжтой, г.м.

Дата төвийн хөгжлийн тухай

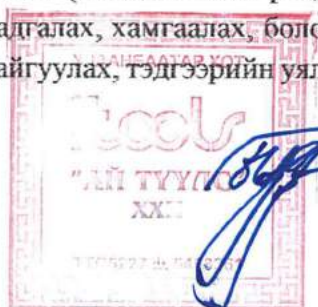
Дата төвүүд нь анхны компьютер үүсч байх үетэй зэрэгцэн үүсч хөгжсөн. Дээр үеийн компьютерын систем нь ажиллуулахад тусгай орчин нөхцөл шаарддаг, овор хэмжээ ихтэй, нарийн төвөгтэй бүтэцтэй байсан ба маш олон кабель шугам ашиглан, хэсэг тус бүрийг нь холбодог байжээ. Тэр бүрт тусгай хайрцаг, өргөгдсөн хөндий шал болон кабелийн тавиур зэргийг ашигладаг байна. Мөн хуучны компьютерууд нь цахилгаан их зарцуулдаг, их халдаг байсан ба хамгаалалт чухал байсан нь тэр үед ихэнх компьютеруудыг цэргийн зориулалтаар ашиглаж байсантай холбоотой. Тиймээс дата төв рүү орж гарах хүмүүсийг хянадаг байжээ.

1990 оноос сервер компьютерүүд бий болсоноор хуучин компьютеруудыг байрлуулдаг байсан өрөө серверүүдээр дүүрэх болсон. Сүлжээний төхөөрөмжүүдийг тэр өрөөнд байрлуулахад кабель холбох зэрэгт хялбар байсан тул серверүүдийг тийм өрөөнд олноор нь байлгах санаа анх төржээ. Тэх үед компьютерт зориулсан тусгай өрөө буюу дата төвийг ажиллуулж эхэлсэн байна. Хожим Олон улсын цахилгаан холбооны байгууллагуудаас дата төвийн стандартыг гаргаж эхэлсэн. Дата төв нь тасралтгүй мөнхийн ажиллагаатай байх ёстой гэсэн бичигдээгүй хууль байдаг ба орчин үед байгаль орчинд хор нөлөөгүй, бага зардлаар найдвартай ажиллах дата төвүүд бий болж байна. 1973 онд бизнесийн тасралтгүй, тогтмол ажиллагааг хэвшүүлэх зорилгоор дата төвийн “Тамшигийн нөхөн сэргээлт”-ийн ерөнхий схем, төлөвлөгөө анх хэрэглээнд нэвтэрч эхэлсэн байна.

1980-аад онд “виртуалчлал” анх бий болж, өртөг багатай сүлжээний төхөөрөмжөөр холбогдсон харилцагчийн сервер төрлийн компьютер үүссэн байна. 1990-ээд оны сүүлээр байгууллагууд аажим аажмаар интернэтэд холбогдож, өнөөгийн ухаалаг дата төвийн дэд бүтцүүд бий болсон ба 2000 он гарахад компьютерийн хэрэглээ улам бүр өсчээ. Дата төвүүд цахилгаан ихээр хэрэглэдэг. Жишээлбэл, 2000 оны эхээр АНУ-ын нийт цахилгаан хэрэглээний 1.5 хувь нь дата төвийнх байсан гэсэн тооцоо гарчээ. Иймээс дата төвийн цахилгааны үр ашигт ажиллагааг сайжруулах тал дээр ажилласнаар 2007 оноос сэргээгдэх эрчим хүчийг дата төвүүдэд ашиглах боломжтой болсон байна.

Түүнчлэн, 2007 онд Sun Blackbox компани нь том хэмжээний сервер, компьютеруудыг байршуулах суурин дата төвийн технологи, дэд бүтцийн шаардлагад нийцсэн зөөврийн “Модуляр” буюу контейнер дата төвийн шийдлийг санаачилсан байна. Энэ нь 280 ширхэг серверийг байршуулах хүчин чадалтай зөөврийн контейнер байсан ба суурин дата төв ажиллуулах нийт өртгийн нэг хувьтай тэнцэхүйц зардлаар ижил үйл ажиллагаа үзүүлэх чадвартай байжээ. Сүүлийн үед Модуляр дата төв гэж зөөвөрлөн тээвэрлэхэд хялбар, өгөгдлийн ачааллын хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх боломжтой, цахилгааны болон хөргөлтийн бие даасан дэд бүтцийн шийдэл бүхий нэг ба түүнээс дээш угсармал модулиудаас бүрддэг цогц дата төвийг хэлж байна. 2010 он гарсаар мэдээлэл технологийн салбарт үүлэн тооцооллын дата төв гэдэг ухагдахуун шинээр бий болсон нь дата төвүүдийн үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулж, өгөгдлүүдийн урсгалыг өсгөх зориулалттай байна.

Монгол Улсын хувьд анхны томоохон дата төв нь 2009 онд байгуулагдсан Үндэсний дата төв УТҮГ (Улсын төсөвт үйлдвэрийн газар) юм. Тус төвийг төрийн цахим дата, мэдээ, мэдээллийг хадгалах, хамгаалах, боловсруулалт хийх, төрийн байгууллагуудын мэдээллийн нэгдсэн санг байгуулах, тэдгээрийн уялдаа холбоог сайжруулах, “Цахим засаглал”-ын хүрээнд хэрэгжүүлэх

төрийн бодлого, хөтөлбөрүүдийн суурь дэд бүтцийг тавих зорилгоор байгуулсан ба төрийн цахим үйлчилгээ өргөжих тусам дата төвийн хүчин чадлыг нэмэх шаардлага гарч, 2013-2014 онд хүчин чадлыг нь хоёр дахин нэмсэн байна. Үндэсний дата төв нь төрийн байгууллагуудаас гадна хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжүүдэд мэдээллийн технологид суурилсан үйлчилгээг үзүүлсээр ирсэн. Одоогоор Үндэсний дата төв УТҮГ-т 1,319 төсвийн байгууллага, 330 аж ахуй нэгжийн цахим хуудас байршиж байна. ⁴

Дата төвийн олон улсын стандарт

Дата төвийн хадгалж буй мэдээллийн ач холбогдол, хэмжээ, үйл ажиллагааны хүчин чадал зэргээс шалтгаалан ашиглагдах тоног төхөөрөмжүүд болон хамгаалалтын систем нь өөр байдаг. Харилцаа холбооны аж үйлдвэрийн холбоо (Telecommunications industry association) болон АНУ-ын Үндэсний стандартын институтын (American national standards institute) зүгээс 2005 онд ТИА-942 буюу Дата төвийн дэд бүтцийн 4 түвшний стандартыг гаргасан. Үүнд:

TIER 1: Жижиг байгууллагуудад үйлчилгээ үзүүлдэг ба компьютерийн систем, цахилгаан болон бусад тоног төхөөрөмжүүд нь нөөцгүй байдаг. Цахилгааны хязгаарлалтыг 10 минутаас дээш хугацаанд давж гарах дэд бүтэц байдаггүй. 99.676 хувийн ашиглалт хангах боломжтой.

TIER 2: Цахилгааны нөөцийн болон агаарыг сэрүүцүүлэх тоног төхөөрөмжтэй. Цахилгааны өөрийн эх үүсгэвэр ашиглаж, 24 цагийн цахилгааны хязгаарлалтыг давж гарах боломжтой. 99.741 хувийн ашиглалт хангах боломжтой.

TIER 3: Цахилгааны нөөцийн системтэй. Мөн агаарыг сэрүүцүүлэх нөөц тоноглолтой. Цахилгааны хязгаарлалтыг 72 цагийн турш давж гарах хүчин чадалтай. 99.982 хувийн ашиглалт хангах боломжтой.

TIER 4: TIER-3-ын бүх шаардлагыг хангасан. Цахилгааны хязгаарлалтыг 96 цагийн турш давах боломжтой. Өдөр бүр 24 цагийн хараа хяналт тавьдаг баг ажилладаг. Байршлын сонголтыг болон хамгаалалтыг өндөр түвшинд хийдэг.

Эдгээр стандартын гэрчилгээг АНУ-д төвтэй Аптайм Инститүгээс (Uptime Institute) олгодог ба одоогийн байдлаар тус байгууллагаас дэлхийн хэмжээнд 70 орны 637 дата төв холбогдох стандартын гэрчилгээг авсан байна.

⁴ “Төрөөс мэдээлэл, харилцаа холбооны хөгжлийн талаар баримтлах бодлого”-ын төслийн танилцуулга

Зураг 2. Антайм Институтээс гэрчилгээ авсан дата төвүүдийн газарзүйн байршил

Эх сурвалж: Uptime Institute

Тухайлбал, Европд TIER 4 стандартыг хангасан долоон компани байдгийн нэг нь Швейцарь улсын Swisscom AG компанийн Berne-Wandorf Data Center юм. Энэхүү дата төвийг барихад гурван жилийн турш 62.5 сая ам.долларын хөрөнгө оруулалт хийж, 2015 оны 1-р сард ашиглалтанд оруулсан ба тус төв нь 5,000 сервертэй, 10,000 үйлчлүүлэгчтэй, 55,000 куб.м талбай бүхий байртай ажээ.

Зураг 3. Швейцарийн Swisscom AG-ийн Berne-Wandorf дата төв

Манай өмнөд хөрш БНХАУ-д TIER IV гэрчилгээтэй гурав, TIER III гэрчилгээтэй 12, TIER II гэрчилгээтэй нэг дата төв байдаг бол хойд хөрш ОХУ-д TIER IV гэрчилгээтэй нэг, TIER III гэрчилгээтэй 17 дата төв, Казакстанд TIER III гэрчилгээтэй хоёр дата төв байна.

Манай улсын хувьд одоогийн байдлаар Хаан банкны дата төв TIER II гэрчилгээг авсан гэсэн албан ёсны мэдээлэл байна. Түүнчлэн, 2015 онд Мобиком корпораци болон Мобинет ХХК хамтран, TIER III стандартыг хангасан газарзүйн нөөц дата төвийг Дархан хотод ашиглалтанд оруулсан тухай мэдэгдсэн юм.

Дата төвийн хөгжлийн чиг хандлага

Дата төвийн хэлбэр, зохион байгуулалтад өөрчлөлт орж, тасралтгүй хөгжүүлэлт хийгдсээр байна. Дата төвийн хамгийн сүүлийн үеийн шийдэл нь модуляр, уян хатан, суурилуулалт болон өөрчлөлтийг хурдан хийх боломжтой, зөөврийн чанартай болсон. Үүнд контейнер дата төвийн шийдэл орохоос гадна модуляр буюу урьдчилан инженерчлэгдсэн, урьдчилан үйлдвэрлэгдсэн олон хэсгээс бүрдсэн загвар мөн багтана. Модуляр хэсгүүд нь цахилгааны дэд станц, эрчим хүчний нөөц эх үүсгэвэр, агаарын хэм болон чийгшлийг тохируулах тоног төхөөрөмж, хамгааллын систем болон бусад шаардлагатай үйлчилгээтэй хамт интеграцлагдан суурилуулагдсанаар нэгэн цөм болж, дата төвийн байгууламж болно.

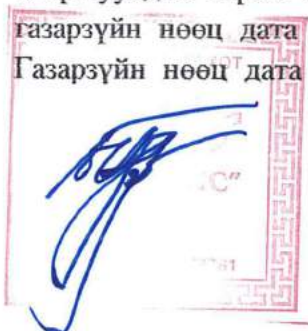
Нэг байршилд суурин байхаар байгуулагддаг уламжлалт дата төвтэй харьцуулахад контейнер эсхүл модуляр загварын дата төв нь бага зардлаар хурдан угсарч суурилуулах үр ашигтайгаас гадна дата төвийн хүчин чадлыг, өөрөөр хэлбэл хэрэглэгчдийн серверүүдийн хүчин чадлыг бага багаар нэмэх эсхүл бууруулах боломжийг олгодог уян хатан шинж чанартай юм. Түүнчлэн, орчин цагийн дата төвүүд “Cloud” буюу үүлэн тооцооллын технологийн ачаар гар утас, зөөврийн компьютер зэрэг хэрэгслүүдээр орон зай, цаг хугацаанаас үл хамааран мэдээ, мэдээллийг шуурхай авч, түүнийг ашиглах боломжийг олгож, нэмүү өртгийн зардлыг багасгаж байна.

Дата төвийг гамшгаас хамгаалах, нөхөн сэргээх /Disaster recovery/

Дата төвийг гамшгаас хамгаалах, гамшгийн нөхцөл байдал үүссэн тохиолдолд нөхөн сэргээх зорилгоор газарзүйн нөөц дата төвийг байгуулдаг. Нөөц дата төвийн байршлыг хатуу тогтоосон нэгдсэн стандарт, дүрэм журам одоогоор байхгүй боловч улс орны болон орон нутгийн онцлогоос шалтгаалан тухайн байгууллага өөрөө тодорхойлдог. Үүнд дараах хүчин зүйлсийг харгалзан үздэг.

- Газар хөдлөлт, хөрсний цөмрөлт
- Үерийн гамшиг, цунами
- Гал түймэр
- Бусад байгалийн гамшиг (хуй салхи, галт уулын дэлбэрэлт, г.м.)
- Үйлдвэрлэлийн бүс, агомын цахилгаан станц, дайн, мөргөлдөөн, цэргийн сургуулилт, халдварт өвчний голомт гэх мэт эрсдэл дагуулсан газруудаас аль болох хол байх, харин
- Дэд бүтэц, цахилгааны үүсгэвэрт ойр байх шаардлагатай.

Газар нутаг багатай орнуудын хувьд дата төвийг хөрш улс эсхүл бүр гуравдагч улс оронд байршуулдаг. Зарим өндөр хөгжилтэй орнуудад стратегийн чухал байгууллагуудыг заавал газарзүйн нөөц дата төвд мэдээллээ хадгалуулж, эрсдлээ бууруулах шаардлага тавьдаг. Газарзүйн нөөц дата төвүүд үндсэн дата төвийнхөө тусгал мэт ажиллаж, өгөгдлүүдийг

нөөцөлж, back up хийж байх зориулалттай бөгөөд нэг дата төвд асуудал гарахад нөгөө нэгт нь үйл ажиллагаа шилжиж, үйлчлүүлэгчдийн датаг хамгаалж, интернэт орчин дах ажиллагаа, програм хангамжинд суурилсан ажиллагааг хэвийн үргэлжлүүлэх, тасралтгүй байлгах ач холбогдолтой юм.

Газар хөдлөлт: Монгол орны суурин газрын 75 орчим хувь нь газар хөдлөлтийн 7 болон түүнээс дээш, 12 суурин газар нь газар хөдлөлтийн 9 болон түүнээс дээш баллын бүс нутагт оршиж байна. Газар хөдлөлтийн 7 болон түүнээс дээш баллын бүс нутагт манай нийт хүн амын 86 хувь амьдарч байна.

“Улаанбаатар хотын газар хөдлөлтийн эрсдлийг бууруулах, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ” хөтөлбөрийг 2009 онд Засгийн газрын 157-р тогтоолоор баталжээ. Энэ хөтөлбөрийн хүрээнд хийгдсэн судалгаагаар Улаанбаатар хотын нутаг дэвсгэрт хүчтэй газар хөдлөлт үүсэх магадлал бүхий голомт идэвхжиж, магнитут нь 6.5-6.8 хүчтэй байх бөгөөд энэ нь Улаанбаатар хотын хэмжээнд 9-10 баллын доргилт үүсэх үндэслэлтэй гэж эрдэмтэд дүгнэлт гаргасан. Улаанбаатар хотын Согино-Сонсголонгийн бүс нутагт 2005 оны 4-р сараас газар хөдлөлтийн өндөр идэвхжилт ажиглагдаж эхэлсэн нь Улаанбаатар хотод бодит аюул учруулж болохуйц техтоник тогтцын эвдрэлийн үзэгдэл явагдаж эхэлснийг харуулдаг. 1995-2009 оны хооронд Улаанбаатар хот орчмын бүсэд нийт 600 гаруй сул хүчтэй /магнитут нь 4.2 буюу түүнээс доош/ газар хөдлөлтийн төв тодорхойлогдсны 50 орчим нь 1995-2003 онд тохиолдсон бол 2005 оны 4-р сараас эхлэн 450 орчим болж мэдэгдэхүйцээр өссөн байна. Энэхүү идэвхтэй бүс нь Эмээлт болон Сонгино орчмын бүс нутагт 30 орчим км урт, 13 орчим км гүний хэмжээтэй томоохон талбайг хамарч байгааг урьдчилсан судалгаагаар тогтоосон байна.

Газар хөдлөлтийн гамшгийн эрсдлийг бууруулах, болзошгүй шууд болон шууд бус аюулаас урьдчилан сэргийлэх, үнэлгээ хийх, гамшгийн үед авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээг төлөвлөж, бэлэн байдлыг хангах шаардлагатайг Онцгой байдлын ерөнхий газраас мэдэгдсэн байдаг. Тиймээс, газар хөдлөлтийн идэвх өндөртэй нийслэл хотын бүсэд Монгол Улсын гол стратегийн мэдээллүүд нэг дор хадгалагдаж байгаа нь үндэсний хэмжээнд эрсдэл дагуулж байна. Дархан-Уул аймагт газарзүйн нөөц дата төв барьж, цогц үйлчилгээ үзүүлэх нь энэхүү эрсдлийг бууруулахад тодорхой хувь нэмэр оруулах болно.

Үнэт цаас гаргагчийн зах зээлд эзлэх хувь хэмжээ болон өрсөлдөгчид

Үнэт цаас гаргагчийн өрсөлдөгчдийг дотоод болон гадаад гэж ангилж болно. Үүнд: Монгол улсад ижил төрлийн үйл ажиллагаа явуулж буй дотоодын компаниуд нь дотоод өрсөлдөгчид юм. Вэбсайт байршуулах болон бусад ижил төрлийн үйлчилгээг дотоодын хэрэглэгчдэд шууд бусаар үзүүлж буй гадны компаниуд нь үнэт цаас гаргагчийн гадаад өрсөлдөгчид юм. Гадаад өрсөлдөгчид олон бөгөөд хүчтэй ч тэдгээр нь Монгол Улсын хэрэглэгчдийг зорилгод зах зээлээ болгодоггүй, дотоодын компаниуд тэдэн рүү ханддаг тул гол өрсөлдөгчид гэж үзэхгүй байж болно.

Байршуулах үйлчилгээ

Байршуулах үйлчилгээ буюу хостингийн үйлчилгээ гэдэг нь аливаа вэбсайт, вэбд суурилсан үйлчилгээ болон бусад клауд төрлийн үйлчилгээг дата төвд байршуулсан зориулалтын

төхөөрөмжүүд ашиглан, интернэтийн сүлжээнд холбох үйлчилгээ юм. Монголд энэ төрлийн үйлчилгээ үзүүлж буй төрийн өмчит Үндэсний дата төв УТҮГ, хувийн өмчит Айтүүлс ХХК, Датаком ХХК, Мэйжикнэт ХХК зэрэг компаниуд байна.

Байршуулах үйлчилгээ ашиглагчдын хэрэгцээ шаардлагыг ерөнхийд нь 3 ангилж болно. Үүнд:

- Өөрийн үйл ажиллагаа, компани, брэндийг олон нийтэд танилцуулах зорилгоор вэбсайт ажиллуулах
- Мэдээллийн сайт, төрөл бүрийн онлайн үйлчилгээний сайтууд гэх мэт үндсэн бизнесийн үйл ажиллагаагаа явуулах зорилгоор вэбсайт ажиллуулах
- Хүргэлт, түгээлт гэх мэт үндсэн бизнесийн үйл ажиллагааг дэмжих зорилгоор вэбсайт, вэбд суурилсан системүүд ажиллуулах

2015 онд идэвхтэй ажиллаж байсан 3,000 вэбсайтаас санамсаргүй аргаар түүвэрлэн, байршуулах үйлчилгээний зах зээлийн талаар бичил судалгаа явуулахад хамгийн олон Монгол вэбсайт байршуулсан эхний 25 сүлжээг дорх хүснэгтэд харууллаа.

Хүснэгт 46. Хамгийн олон Монгол вэбсайт байршуулж буй сүлжээ

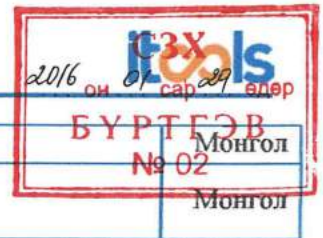
№	Сүлжээний нэр	Тоо	Хувь	Сүлжээг ашиглагч компаниуд	Байрлал
1	AS40034 Confluence Networks Inc	393	19.71	Датаком ХХК, Мэйжикнэт ХХК болон бусад Датаком ХХК-ийн реселлерүүд	Гадаад
2	AS46606 Unified Layer	183	9.18	Univied Layer, Justhost, Bluehost, Hostmonster	Гадаад
3	AS63962 iTools LLC	167	8.38	Айтүүлс ХХК	Монгол
4	AS56301 National Data Center building	164	8.22	Үндэсний Дата төв УТҮГ	Монгол
5	AS9484 Mobinet LLC. AS Mobinet Internet Service Provider	108	5.42	Мобинет ХХК	Монгол
6	AS45237 Bodicom ISP Ulaanbaatar	87	4.36	Бодь ком ХХК, Мэйжикнет ХХК	Монгол
7	AS36351 SoftLayer Technologies Inc.	81	4.06	Softlayer	Гадаад
8	AS26496 GoDaddy.com, LLC	60	3.01	Godaddy	Гадаад
9	AS45204 GEMNET LLC	34	1.71	Жемнэт ХХК	Монгол
10	AS15169 Google Inc.	33	1.65	Google	Гадаад
11	AS20013 CyrusOne LLC	32	1.60	Cyruxone	Гадаад
12	AS38805 STXCitinet, Leading Internet & VOIP Service Provider, Ulaanbaatar, Mongolia	31	1.55	Сити нэт ХХК	Монгол
13	AS29873 The Endurance International Group, Inc.	30	1.50	Endurance International	Гадаад
14	AS8560 1&1 Internet AG	18	0.90	1&1	Гадаад
15	AS30496 Colo4, LLC	17	0.85	Colo4	Гадаад
16	AS33070 Rackspace Hosting	17	0.85	Rackspace	Гадаад
17	AS23352 Server Central Network	16	0.80	Server Central Network	Гадаад
18	AS22612 Namecheap, Inc.	14	0.70	Namecheap	Гадаад

 "АЙ ТҮҮЛС" ХХК
 ТТС5227-546838

 СТАНДАРТ
 ИНВЕСТМЕНТ ҮНК
 ХХК
 ТТС3981-544436

ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

19	AS55342 Homenet	14	0.70	Хоүмнэт ХХК	
20	AS17882 The first E-commerce and TriplePlay Service ISP in Mongolia.	13	0.65	Univision	

Монгол Улсад интернэт нэвтэрснээс хойш вэбсайтуудыг Монголд байршуулах хэд хэдэн оролдлогуудыг компаниуд хийж байсан боловч төдийлөн амжилттай болж байгаагүй. Харин Үндэсний дата төв болон үнэт цаас гаргагчийн байршуулах үйлчилгээ нэвтэрснээс хойш байршуулах үйлчилгээний зах зээлд Монгол Улсад байршуулах тоо хэмжээ нэмэгдэж эхэлсэн байна.

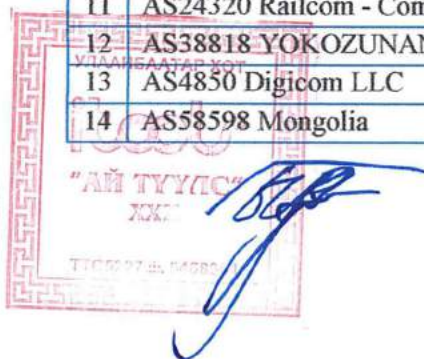
Хүснэгт 47. Хамгийн олон Монгол вэбсайт байршуулж буй улс орнууд

№	Улс	Хувь	№	Улс	Хувь
1	АНУ	52.8	13	Англи	0.35
2	Монгол	34.7	14	Франц	0.35
3	Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс	2.51	15	Гонконг	0.25
4	Британийн арлууд	1.65	16	Чех	0.2
5	Канад	1.2	17	Швейцарь	0.2
6	Япон	1	18	Дани	0.15
7	Бүгд Найрамдах Солонгос Улс	0.85	19	Австри	0.15
8	Голланд	0.75	20	Украйн	0.1
9	Сингапур	0.6	21	Швед	0.1
10	Оросын Холбооны Улс	0.6	22	Малайз	0.1
11	Хятад	0.5	23	Бусад орнууд	0.5
12	Австрали	0.45			

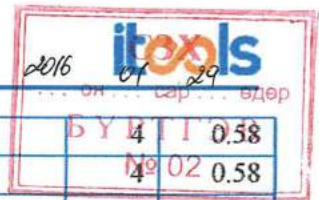
Эдгээрээс Монгол Улсад байрлаж буй 691 вэбсайтыг байршуулж буй байгууллагуудаар нь эрэмбэлэн жагсаасныг дорх хүснэгтээс харна уу.

Хүснэгт 48. Монгол Улсад вэбсайт байршуулах үйлчилгээ үзүүлж буй компаниуд

№	Байршуулж буй сүлжээний нэр	Байгуулагчийн нэр	Тоо	Хувь
1	AS63962 iTools LLC	Айтүүлс ХХК	167	24.17
2	AS56301 National Data Center building	Үндэсний Дата Төв УТҮГ	164	23.73
A	AS9484 Mobinet LLC. AS Mobinet Internet	Мобинет ХХК	108	15.63
3	Service Provider			
4	AS45237 Bodicom ISP Ulaanbaatar	Бодь ком ХХК, Мэйжикнэт ХХК	87	12.59
5	AS45204 GEMNET LLC	Жемнэт ХХК	34	4.92
6	AS38805 STXCitinet, Leading Internet & VOIP Service Provider, Ulaanbaatar, Mongolia	Сити нэт ХХК	31	4.49
7	AS55342 Homenet	Хоүмнэт ХХК	14	2.03
8	AS17882 The first E-commerce and TriplePlay Service ISP in Mongolia.	Юнивижн ХХК	13	1.88
9	AS10076 ERDEMNET ISP	Эрдэм нэт ХХК	10	1.45
10	AS38051 Boldsoft Co., Ltd	Болдсофт ХХК	10	1.45
11	AS24320 Railcom - Commercial Center,	Рэйлком төв	5	0.72
12	AS38818 YOKOZUNANET LLC	Юкозуна нэт ХХК	5	0.72
13	AS4850 Digicom LLC	Дижиком ХХК	5	0.72
14	AS58598 Mongolia	(AS58598)	5	0.72

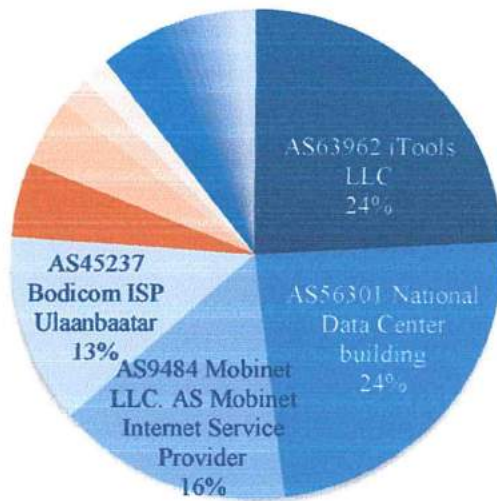

15	AS10219 SKY C&C LLC	Скай Си энд Си ХХК	4	0.58
16	AS134241 Khulan Content LLC	Хулан контент ХХК	4	0.58
17	AS24559 G-Mobile Corporation	Жи-мобайл ХХК	4	0.58
18	AS38218 ULUSNET LLC. Mongolian Internet Provider	Улс нэт ХХК	3	0.43
19	AS45509 BMDNET LLC, AS Content Service Provider Ulaanbaatar, Mongolia	Би Эм Ди Нэт ХХК	3	0.43
20	AS9934 Mongolia Telecom	МЦХ	3	0.43
21	AS58439 ICNC LLC	Ай Си Эн Си ХХК	2	0.29
22	AS10109 Topica LLC, Internet Service Provider, Ulaanbaatar, Mongolia	Топика ХХК	1	0.14
23	AS133453 Mogul Service and Support Co., Ltd.	Могоул сервис энд саппорт ХХК	1	0.14
24	AS134074 Golomt Bank	Голомт банк	1	0.14
25	AS38869 Skynetworks LLC	Скайнетворкс ХХК	1	0.14
26	AS55408 Univision LLC	Юнивижн ХХК	1	0.14
27	AS55801 OPTINET LLC	Оптинэт ХХК	1	0.14
28	AS55805 MobiCom Corporation	Мобиком Корпораци ХХК	1	0.14
29	AS56293 Kewiko LLC	Кевико ХХК	1	0.14
31	AS58726 #203, Express tower	(AS58726)	1	0.14
32	AS9789 Datacom Co.,Ltd	Датаком ХХК	1	0.14

Эх сурвалж: Айгүүлс ХХК-ийн судалгаагаар

График 21. Монгол Улсад вэб байршуулж буй байгууллагууд, зах зээлд эзлэх хувь

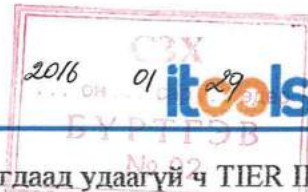

- AS63962 iTools LLC
- AS56301 National Data Center building
- AS9484 Mobinet LLC. AS Mobinet Internet Service Provider
- AS45237 Bodicom ISP Ulaanbaatar
- AS45204 GEMNET LLC
- AS38805 STXCitinet, Leading Internet & VOIP Service Provider, Ulaanbaatar, Mongolia
- AS55342 Homenet
- AS17882 The first E-commerce and TriplePlay Service ISP in Mongolia.
- AS10076 ERDEMNET ISP
- AS38051 Boldsoft Co., Ltd
- AS24320 Railcom - Commercial Center,
- AS38818 YOKOZUNANET LLC
- AS4850 Digicom LLC
- AS58598 Mongolia
- AS10219 SKY C&C LLC
- AS134241 Khulan Content LLC
- AS24559 G-Mobile Corporation

ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

Дээрх графикаас харахад үнэт цаас гаргагч Айтүүлс ХХК нь байгуулагдаад удаагүй ч TIER II стандартад нийцсэн дата төвийн үйлчилгээг дотооддоо үзүүлж эхэлснээр дотооддоо хамгийн олон Монгол вэбсайт байршуулсан компани болжээ. Түүнчлэн, Монголд вэб байршуулах үйлчилгээний зах зээлийн хамгийн их буюу 24.2 хувийг үнэт цаас гаргагч эзэлж байна.

Дотоодын гол өрсөлдөгчид

Мобиком корпораци ХХК /Мобинэт/

Мобиком корпораци нь өөрийн үндсэн үйл ажиллагаатай уялдуулан дата төв ажиллуулсаар ирсэн. 2015 онд газарзүйн нөөц дата төвийг Улаанбаатар хотоос 220 км зайд Дархан хотод ашиглалтанд оруулсан нь олон улсын TIER III стандартыг хангасан гэж мэдээлсэн. Хэвлэл мэдээллийн сувгаар мэдээлснээр тус дата төвийн байгууламжийн гол онцлог нь энгийн барилгаас дээврийн даац нь 1.5 дахин, арматурын чанарын үзүүлэлт 4 дахин, таазны өндөр 1.6 дахин, шалны даац 2.4 дахин илүү бат бөх ажээ.

Үзүүлж байгаа үйлчилгээнүүд:

- Сервер байршуулах
- Виртуал сервер байршуулах
- Вэб байршуулах үйлчилгээ
- Домайн нэр

Датаком ХХК

Датаком ХХК нь 1994 оноос үйл ажиллагаа явуулж эхэлсэн ба Монголд интернэт үйлчилгээг нэвтрүүлсэн анхдагч компани юм.

Тус байгууллага нь ICANN (International Corporation for Assigned Names and Numbers) олон улсын корпорацийн албан ёсны итгэмжлэлтэйгээр үйл ажиллагаа явуулдаг.

Үзүүлж байгаа үйлчилгээнүүд:

- Домайн нэр
- Вэб байршуулах
- И-мэйлийн үйлчилгээ
- SSL сертификат

Үндэсний дата төв УТҮГ

“Үндэсний дата төв” Улсын төсөвт үйлдвэрийн газар (ҮДГ УТҮГ) нь 2009 оны 6-р сарын 24-ний өдөр байгуулагдсан ба төрийн цахим дата, мэдээ мэдээллийг хадгалах, хамгаалах, боловсруулалт хийхээс гадна хувийн хэвшлийн байгууллагуудад мэдээллийн технологид суурилсан үйлчилгээг үзүүлдэг. “Цахим засаглал” үндэсний хөтөлбөрийн хүрээнд төрийн байгууллагуудын мэдээллийн нэгдсэн санг байгуулах, тэдгээрийн уялдаа холбоог сайжруулах суурь дэд бүтцийг байгуулахаар ажиллаж байна. Тус төвийн хөгжлийн үснатыг дараах байдалтай байна. Үүнд:

- Эхэн үед мэдээлэл хадгалдаг “Цахим архив” хэлбэртэй байсан.
- Мэдээллийг байршуулдаг “Hosting” хэлбэрт шилжсэн.
- Мэдээлэл солилцдог “Exchange” хэлбэрээр ажиллана.
- Цаашид мэдээллийн цэгцэрсэн тогтолцоог “Bigdata” хэлбэрээр ажиллуулна.

Үзүүлж байгаа үйлчилгээнүүд:

- Домэйн нэр
- Вэб байршуулах
- Виртуал сервер байршуулах
- Зогсуур түрээслүүлэх
- Цахим засаглалын үйлчилгээ үзүүлэхэд дэд бүтцийг хариуцан ажиллах. Үүнд дор дурдсан ажлуудыг хийж гүйцэтгэсэн ба 2016 онд нийт 60 гаруй төрийн үйлчилгээг иргэн өөрийн цахим иргэний үнэмлэхийг ашиглан авах боломжтой болох юм байна.
  - Замын цагдаагийн бэлэн бус торгуулийн системийн бааз болон холболтууд
  - ТҮЦ машин, Төрийн үйлчилгээний машиныг (ТҮЦ) улс даяар 108 цэгт суурилуулсан.
  - Албан журмын даатгал
  - Камерийн торгуулийн систем, Замын хөдөлгөөний Удирдлагын төвтэй хамтран ажилладаг.
  - E-immigration, Гадаадын иргэн харъяатын асуудал эрхлэх газартай хамтран ажилладаг.
  - Цахим виза, Гадаад харилцааны яамтай хамтран ажилладаг.
  - Цахим татварын үйлчилгээ, Татварын ерөнхий газартай хамтран ажилладаг.
  - Цахим тендер, Худалдан авах ажиллагааны газартай хамтардаг.

Мэйжик нэт ХХК

Мэйжик нэт ХХК нь 1996 Датаком ХХК-ийн охин компани хэлбэрээр байгуулагдан, анхны интернэт үйлчилгээг үзүүлж байсан. 1997 оноос тусдаа бие даасан компани болж, хэлбэр бүтцээ өөрчлөн үйл ажиллагаа үрэлжлүүлсэн. Харин 2003 оноос Датаком ХХК-ийн охин компани Дата нэт ХХК-тай нэгдэн, Мэйжик нэт ХХК нэрээрээ мэдээлэл технологи, праграм хангамж, интернэтийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байна.

Үзүүлж байгаа үйлчилгээнүүд:

- Домайн нэр
- Вэб байршуулах
- И-мэйлийн үйлчилгээ
- SSL сертификат
- Байгууллагын шилэн кабелийн холболт

ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

Бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний харьцуулалт

Дээрх компани, байгууллагуудын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний үнэ, хөлсийг тус бүрийн нийтэд зарласан үнээр харьцуулан, дорх хүснэгтэд харууллаа.

Домайн нэр:

Хүснэгт 49. Домэйн нэрийн үнийн харьцуулалт

№	Домайн нэрийн төрөл	Жилийн төлбөр /төгрөг/			
		Айтүүлс	Мобинэт	Датаком	Мэйжикнэт
1	.com	24'900	25'000	-	
2	.info	24'900	25'000	60'000	
3	.net	24'900	25'000	-	
4	.org	24'900	25'000	-	
5	.name	24'900	25'000	60'000	
6	.biz	24'900	25'000	70'000	
7	.mobi	-	25'000	60'000	
8	.mn	54'900	65'000	60'000	63'0000
9	.cc	-	75'000	70'000	
10	.asia	24'900	75'000	70'000	
11	.tv	44'900	85'000	80'000	
12	.co	24'900	-	-	
13	.host	54'900	-	-	
14	.ru	12'900	-	-	

Байршуулах үйлчилгээ:

Хүснэгт 50. Байршуулах үйлчилгээний үнийн харьцуулалт

№	Байршуулах үйлчилгээний төрөл	Жилийн төлбөр /төгрөг/			
		Айтүүлс	Мобиком	Датасом	Мэйжикнэт
1	Вэб байршуулах хязгааргүй үйлчилгээ	Нэг домэинтэй 79'000	156'000	102'000	192'000
		Олон домэинтэй 179'000			
2	Виртуал сервер (VPS) түрээслүүлэх үйлчилгээ	15GB – 480'000	15GB– 478'800		
		30GB – 816'000	30GB– 838'800		
		60GB – 1'380'000	60GB– 1'318'800		
3	Сервер байршуулах үйлчилгээ	1'068'000	1'590'000		
4	Физик сервер түрээслэх үйлчилгээ				

ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

Бусад үйлчилгээ

Хүснэгт 51. Бусад үйлчилгээний үнийн харьцуулалт

№	Үйлчилгээний төрөл	Сарын төлбөр /төгрөг/			
		Айтүүлс	Мобиком	Датасом	Мэйжикнэт
1	SSL сертификат	4'920		7'500	8500
2	IP хаяг	4'900	6'800		
3	Албан и-мэйл	1'000		2'000	2000
4	Архийвлах үйлчилгээ				
5	Хяналтын үйлчилгээ				
6	Хамгаалалтын үйлчилгээ				

Орчны дүгнэлт, SWOT шинжилгээ

Үнэт цаас гаргагчийн үйл ажиллагаанд нөлөөлөх гадаад орчны шинжилгээ

Эдийн засгийн осолт: 2012 онд Монгол Улсын ДНБ-ий хэмжээ 16.7 их наяд төгрөг, 2013 онд 19.2 их наяд, 2014 онд 21.9 их наяд төгрөг байсан ба өсөлтийн хувь он тус бүрээр 17.3, 12.3, 11.6, 7.8 хувь байжээ. Харин 2015 болон 2016 онд өсөлтийн хувь өмнөх онуудтай харьцуулахад буурах хүлээлттэй байгаа ба өсөлтийн хувь 4-6 хувийн хооронд байхаар төсөөлж байна.

Хүн амын өсөлт: Монгол Улсын хүн амын тоо 2013 онд 2.93 сая, 2014 онд 2.995 саяд хүрсэн бол 2015 оны 1-р сарын 24-ний өдөр Өмнөговь аймагт Монгол Улсын 3 сая дах иргэн төрснөөр Монгол Улс 3 сая иргэнтэй болсон. Харин 2015 оны эцэст хүн амын өсөлт өмнөх онуудтай ойролцоо буюу 2.18 хувь өссөнөөр 3.06 саяд, 2016 онд төрөлтийн тоо бага зэрэг буурч, 2 хувьд хүрч, 3.122 саяд хүрэхээр байна.

Монгол Улсын өрхийн дундаж орлого: Өрхийн нийт орлогын хэмжээ 2013 онд 959 мянган төгрөг, 2014 онд 1,080 мянган төгрөг болж өссөн ч өсөлтийн хувь 13-17 хувь байсан ба ирэх 2 жилд өсөлт үргэлжлэх боловч өсөлтийн хурд буурч, 7-8 хувь байх хүлээлттэй байна.

Аж ахуйн нэгжүүд: Монгол Улсад бүртгэлтэй болон үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгжүүдийн /ААН/ тоо жил бүр өсч байна. 2013 онд нийт 99,603 ААН бүртгэлтэй байснаас 55.1 хувь нь үйл ажиллагаа явуулсан, 2014 онд бүртгэлтэй 113,602 ААН, тэдгээрийн 52.7 хувь нь үйл ажиллагаа явуулжээ. Үйл ажиллагаа явуулж буй ААН-үүдийн тооны өсөлт жилд 5.8-8.9 хувьтай байна. Харин ирэх хоёр жилийн хугацаанд энэхүү өсөлт үргэлжилнэ гэсэн хүлээлт байна.

Төрөөс баримталж буй бодлого: Төрөөс мэдээллийн технологи, харилцаа холбооны салбарт чиглэсэн бодлогуудыг 1994 оноос хэрэгжүүлж эхэлсэн ба 2000 оноос мэдээллийн технологид онцгой ач холбогдол өгч, “Цахим Монгол”, Цахим засаглал” зэрэг тусгай бодлого, хөтөлбөрүүдийг амжилттай хэрэгжүүлж байна. 2015 онд “Төрөөс мэдээлэл, харилцаа холбооны хөгжлийн талаар баримтлах бодлого”-ын баримт бичгийг боловсруулж, Улсын их хуралд өргөн мэдүүлсэн нь тус салбарыг 2025 он хүртэл хөгжүүлэх дунд хугацааны нэгдсэн бодлогоор хангахаар төрөөс анхаарч, тогтвортой дэмжиж байгаагийн илрэл юм.

Салбарын орлого: Мэдээллийн технологи, харилцаа холбооны салбарын нийт орлого 2013 онд 784 тэрбум төгрөг, 2014 онд 850.4 тэрбум төгрөг байсан бол 2015 оны эцэст 950 тэрбум төгрөг, 2016 онд 1,100 тэрбум төгрөгт хүрэх хүлээлттэй байна.

2010 оны мэдээллээр интернэт нь дэлхийн нийт эдийн засагт 1,672 тэрбум ам.доллар буюу нийт ДНБ-ий 2.9 хувийг бүрдүүлж байсан байна. Харин Монгол Улсад интернэт болон мэдээллийн технологи, харилцаа холбооны салбарын ДНБ-д эзлэх хувь 3.2 хувь байжээ. Энэ тоо 2014 онд 2.2 болж буурсан ч төрөөс хэрэгжүүлж буй бодлого, хөтөлбөрийн үр дүнд ирэх жилүүдэд өсөх боломжтой гэж үзэж байна.

Өргөн хэрэглээ: Дэлхий нийтээр мэдээллийн технологийн салбар хурдацтай хөгжиж, Монгол Улсын хэрэглэгчдэд цаг алдагдалгүй, харьцангуй хямд үнээр хүрч байгаа нь энэ салбарын хэрэглээний зах зээлийн тасралтгүй өсөлтийг бий болгож байна. Төрийн болон хувийн

хэвшлийн байгууллагуудын үйлчилгээ цахим хэлбэрээр олон нийтэд хүрэх болсон нь нийт иргэдийн мэдээллийн технологитой харьцах дадлыг бий болгосоор байна.

Дэлхийн эдийн засгийн форумаас гаргасан тайлангаар “Сүлжээний бэлэн байдлын индекс-СББИ”-ээрээ Монгол Улс 2013 онд 59-т (144 орноос), 2014 онд 61-т (148), 2015 онд 61-т (143 орноос) жагссан байна. Харин индексийн үзүүлэлтийг жил тус бүрээр харуулбал 2013 онд 4, 2014 онд 4.1, 2015 онд 4.2 болж өссөн үзүүлэлттэй байна. Цаашид энэ үзүүлэлт өсөх магадлал их байна.

Төслийн онцлог: Монгол Улсад одоогоор Модуляр дата төв байгуулагдаагүй байна.

Үнэт цаас гаргагч нь Модуляр дата төвийн паркийг Монголд анх удаа байгуулахаар ажиллаж байгаа ба энэхүү шинэлэг загварын дата төв нь богино хугацаанд, бага зардлаар босдог, үйл ажиллагааны зардал бага, эрчим хүч хэмнэх боломжтой, хүчин чадлаа нэмж, багасгаж болдог уян хатан шинж чанартай зэрэг маш олон давуу талтай юм.

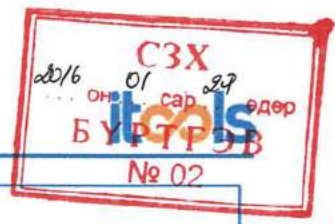
Модуляр дата төвийг газар хөдлөлт, үер зэрэг байгалийн гамшгийн эрсдлийн түвшин бага, дэд бүтэц сайн хөгжсөн Дархан хотод барих нь газарзүйн нөөц дата төвийн үйлчилгээг үзүүлэх боломжийг олгож байна.

Үнэт цаас гаргагчийн SWOT шинжилгээ

ДОТООД ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭ	
<p><i>ДАВУУ ТАЛ</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Үнэт цаас гаргагчийн оффис нь БГД, СБД зэрэг хотын төв байршилд байрлаж байгаа нь хэрэглэгчдэд ойр байна. - Үнэт цаас гаргагчийн оффис болон дата төвийн барилга, Дархан хот дах шинээр барих гэж буй Модуляр дата төв байрших газар нь үнэт цаас гаргагчийн өөрийн эзэмшлийнх учраас бусдаас хараат бус байх нөхцлийг бүрдүүлж байна. - Үйл ажиллагаандаа чанартай брэндийн, дэвшилтэт тоног төхөөрөмжүүдийг ашигладаг. - Чадварлаг боловсон хүчинтэй баг хамт олныг бүрдүүлсэн, Компанийн дотоод дүрэм журам, засаглал сайн. - Компанийн санхүүгийн үзүүлэлтүүд жил бүр байнга өсч байгаа ба урт хугацааны өр төлбөргүй. - Дамжуулан борлуулж буй бүтээгдэхүүнүүдийг багасгаж, өөрийн 	<p><i>СУЛ ТАЛ</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Компанийн нөөц хязгаарлагдмал тул дэлхийн хамгийн өндөр стандартын технологи, тоног төхөөрөмжийг хараахан хэрэглэж чадахгүй байна. - Дотоод хяналт, үйл ажиллагааны стандартын хэрэгжилт сул. - Эхний жилүүдэд Модуляр дата төвийг өөрийн шилэн кабелиар холбох нь өртөг өндөртэй тул боломжгүй. - Зарим нэр төрлийн бүтээгдэхүүнийг дамжуулан борлуулдаг. - Өмнө нь Модуляр дата төв угсарч ажиллуулж байсан туршлага байхгүй.

шинэ бүтээгдэхүүнүүдийг зах зээлд гаргаж эхэлсэн.

- Өөрийн эзэмшлийн, олон улсын болон дотоодын стандартад нийцсэн үндсэн дата төвийг 2015 оноос ажиллуулж байна.
- Интсрнэтийн үйлчилгээ үзүүлдэг 100 хувийн эзэмшлийн охин компанитай.
- Үйл ажиллагаа болон бүтээгдэхүүн үйлчилгээгээрээ хэрэглэгчдэд танигдсан.

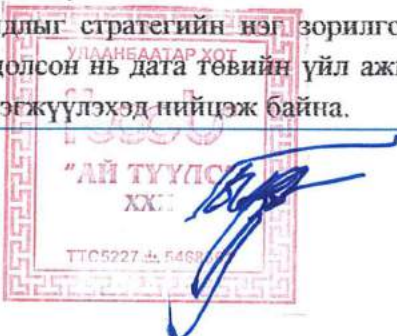
ГАДААД ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭ

НӨӨЦ БОЛИМЖ

- Салбарын хөгжил, өсөлт хурдацтай нэмэгдэж байна.
- Хэрэглэгч байж болох аж ахуйн нэгжүүдийн болон хүн амын өсөлт нэмэгдэж байна
- Мэдээллийн технологийн хэрэглээ өдөр өдрөөр нэмэгдэж, хэрэглэгчдийн тоо өсч, онлайн үйлчилгээ авах дадал бий болж байна.
- Хувийн хэвшлийн компаниудын хувьд вэбсайттай болох, онлайн үйлчилгээ үзүүлэх тал дээр илүү анхаарах болсон. Гэвч, дэлхийн өндөр хөгжилтэй орнуудтай харьцуулахад манай улсад цахим үйлчилгээ нь зөвхөн эхлэл төдий байгаа тул цаашид өргөжин тэлэх том орон зай бий.
- Төрийн зүгээс хэрэгжүүлж буй бодлого, дэмжлэг, хүчин чармайлт сайн байна. “Цахим засаглал” хөтөлбөр амжилттай хэрэгжиж, төрийн үйлчилгээ цахимжиж байна.
- Төрөөс мэдээлэл, харилцаа, холбооны хөгжлийн талаар 2025 он хүртэл баримтлах бодлогыг 2016 оноос хэрэгжүүлж эхэлбэл салбарыг хөгжүүлэх төрийн дунд хугацааны бодлого тодорхой болно. Тус бодлогод мэдээллийн аюулгүй байдлыг стратегийн нэг зорилго болгон онцолсон нь дата төвийн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд нийцэж байна.

АЮУЛ ЗАНАЛ

- 2016 онд Улсын их хурлын болон орон нутгийн сонгууль явагдах тул улс төрийн өөрчлөлт, зөрчилдөөн үүсэх эрсдэлтэй. Төрийн бодлого өөрчлөгдөх, шийдвэр гаргалт, хэрэгжилт удаашрах магадлалтай.
- Эдийн засагт нүүрлээд байгаа хямралын нөлөө удаан хугацаар үргэлжлэх нь хэрэглэгчийн худалдан авах чадвар болоод компанийн борлуултанд сөргөөр нөлөөлөх магадлалтай.
- Хамтран ажиллагч, нийлүүлэгчийн үйл ажиллагаанаас хамааралтай эрсдлүүд бий. /Сүлжээ, шилэн кабелийн тасралт, тэдгээрийн түрээсийн төлбөр нэмэгдэх, г.м./
- Валютын өсөлтөөс шалтгаалан импортын бүтээгдэхүүн, тоног төхөөрөмжийн үнэ нэмэгдэх эрсдэлтэй.
- Гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалтын түвшин буурсантай холбоотой хөрөнгө оруулалтыг татаж чадахгүй байх эрсдэлтэй.
- Дата төвийн эцсийн хэрэглэгчид, үйлчлүүлэгчид мэдээллийн аюулгүй байдал, вэб байршуулах үйлчилгээний талаар сайн ойлголт мэдлэггүй.
- Дата төв ажиллуулахад шаардлагатай нарийн мэргэшлийн мэргэжилтнүүд цөөн.

ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

<ul style="list-style-type: none"> - Монгол Улс 2016 онд өөрийн хиймэл дагуултай болох зэрэг төрөөс хэрэгжүүлж буй бусад бодлого хөтөлбөрийн үр дүнд интернэтийн хурд сайжрах зэргээр үнэт цаас гаргагчийн үйл ажиллагаанд эерэгээр нөлөөлнө. - Гол хэрэглэгчид болох бизнесийн байгууллагууд мэдээллийн аюулгүй байдалдаа илүү ихээр анхаарах болсон. - Салбарын өрсөлдөөн багатай байна. Модуляр дата төв одоогоор байхгүй. - Төрийн зохицуулах байгууллагуудаас банк, санхүү болон мэдээллийн технологийн салбарт үйл ажиллагаа явуулж байгаа байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдэд мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах, учирч болох эрсдлийг бууруулах шаардлага тавигдаж эхэлсэн. - Мэдээллийн технологийн хөгжлийг даган дэлхий нийтээрээ даяарчлагдсан тул, орон зай, цаг хугацаанаас үл хамааран, бага өртгөөр бүтээгдэхүүн импортлох, гаднаас хэрэглэгчдийг татах боломжтой. - Мэдээллийн технологи нь өдрөөс өдөрт хувьсан шинэчлэгдэж байдаг тул шинэ бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ гарч, манай улсын зах зээлд нэвтрэх боломжтой ба үнэт цаас гаргагчаар дамжуулан түгээх боломжтой.	<ul style="list-style-type: none"> - Хүчтэй өрсөлдөгч гарч ирэх. - Дата төв, байршуулах үйлчилгээг зохицуулсан эрх зүйн орчин сул.
---	---

Модуляр дата төвийн байгууламж, үйлдвэрлэлийн технологи

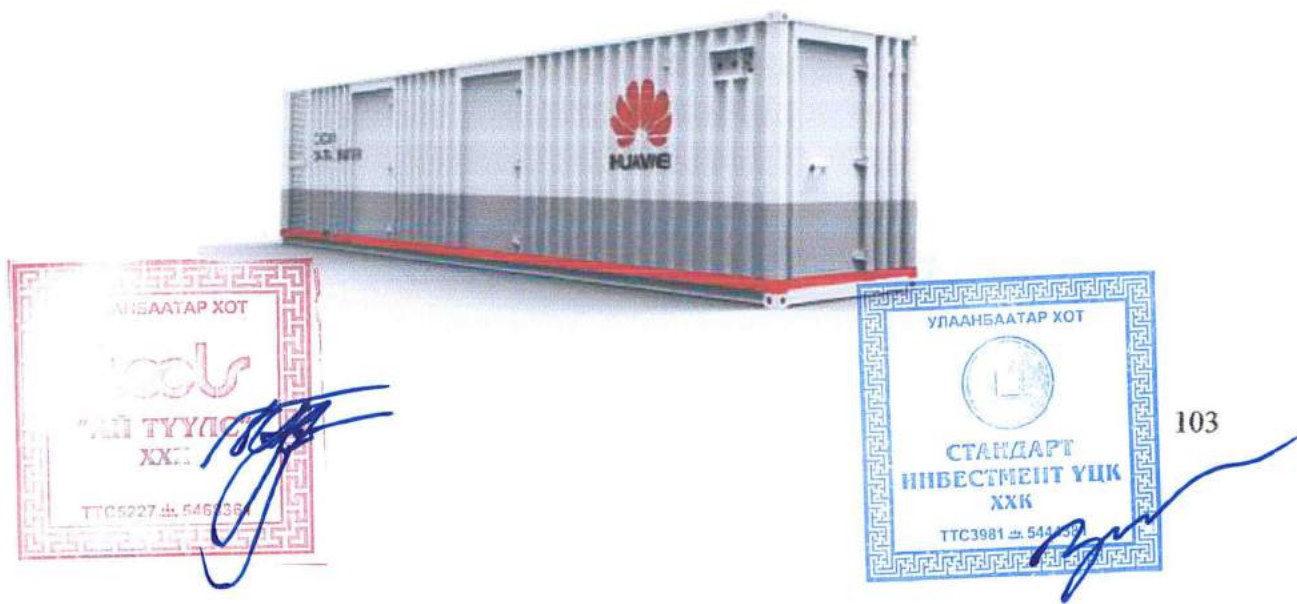
Модуляр дата төвийн байгууламж

Модуляр дата төв нь контейнер, сервер байршуулах хэсэг, хөргөх, чийгшүүлэх систем, цахилгаан үүсгэвэрийн хэсэг, галын дохиоллын систем, хяналт, удирдлагын /зайнаас удирдах систем орно/ хэсэг зэрэг урьдчилан инженерчлэгдсэн модуль хэсгүүдийг угсарч бүтээгддэг, зөөвөрлөх боломжтой ба уламжлалт дата төвтэй ижил үйлчилгээ үзүүлэх зориулалттай юм. Уламжлалт дата төв нь “тодорхой байршилд баригддаг, тогтмол суурин бүтэц” гэгддэг ба барилгыг барилга угсралтын компаниар бариулж, шаардлагатай тоног, төхөөрөмжүүдийг суурилуулан, зориулалтын дагуу үйлчилгээ үзүүлдэг.

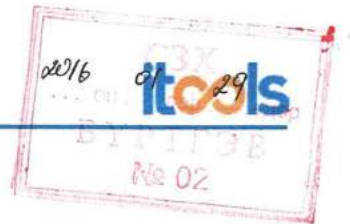
Модуляр дата төвийг ихэвчлэн бидний мэддэгээр бараа бүтээгдэхүүн тээвэрлэхэд хэрэглэдэг стандартын чингэлэг/контейнерийг зориулалтын дагуу /шатдаггүй, дулаалгатай хана, хөндий шал, г.м./ тоноглож, модуль хэсгүүдийг суурилуулдаг ч хэрэглэгчийн хүссэн хэмжээний өрөө, байранд суурилуулах боломжтой байдаг. Модуль хэсгүүдийг мэргэжлийн байгууллагаас тусгайлан үйлдвэрлэж, цогцоор нь нийлүүлдэг ба урьдчилан шалгаж, туршсан байдаг. Модуляр дата төвийг байгуулах нь дараах давуу талуудтай. Үүнд:

- Өгөгдөл хадгалах, боловсруулах хэрэгтэй ямар ч газар байгуулж болно.
- Дэлхийн хаана ч тээвэрлэгдэн хэрэглэгдэх боломжтой. Амархан угсрагддаг.
- Хэрэглэгчийн үндсэн дата төвтэй интеграцлагдах боломжтой.
- Өөр системүүдтэй холбогдон ажиллах, тохируулах боломжтой.
- Эдийн засагт хэмнэлттэй, өртөг зардлын хувьд үр ашигтай.
- Эрчим хүч болон бусад нөөцийг илүү үр өгөөжтэй ашигладаг, байгаль орчинд ээлтэй.
- Суурилуулалтын үеийн болон суурилуулсны дараах үйлчилгээ үзүүлэх үед гарах алдааг багасгадаг.
- Контейнер модулийн гадна тал нь салхи, шуурга, гал түймэр, газар хөдлөлт, элсний ширхэг нэвчих зэрэгт тэсвэртэй, бат бөх байдаг.
- Үйлдвэрлэгчээс баталгаа өгдөг.
- Нэг модульд нэг стандартын гэрчилгээ олгож баталгаажуулдаг тул модулийг бүрдүүлдэг олон эд ангийг тус бүрт нь сертификатжуулахаас зайлсхийх боломжтой.
- Контейнерүүдийг давхарлан тавихаас авахуулаад, орон зай байвал дата төвийн хүчин чадлыг хүссэн хэмжээгээр нэмэх боломжтой.

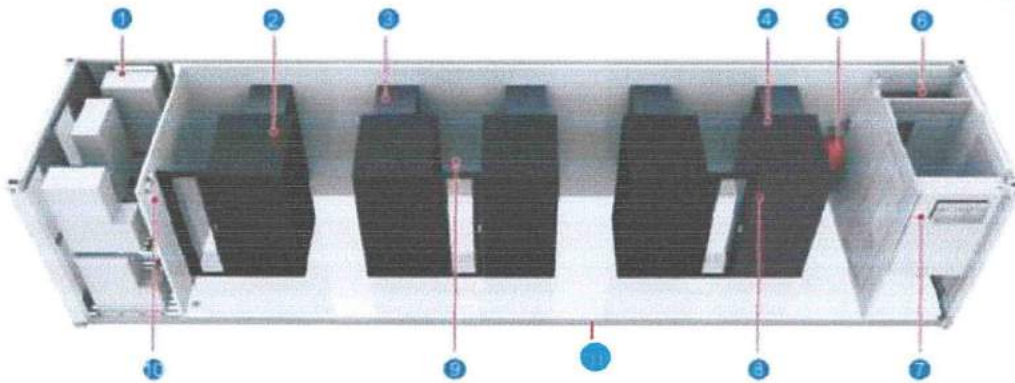
Зураг 4. Контейнер/модуляр дата төвийн гадаад байдал

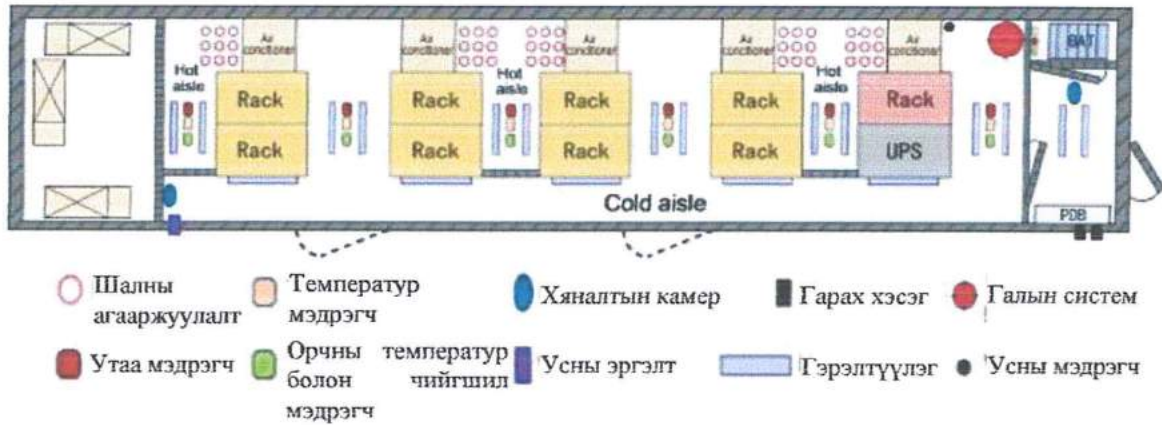

Зураг 5. Контейнер/модуляр дата төвийн дотоод зохион байгуулалт

1. Гадна агааржуулалтын систем	5. Галын систем	8. Тогт баригчийн систем
2. Зогсуур /тусгай тавиар	6. Тог хураагуур систем	9. Зогсуур хоорондын зай
3. Дотор агааржуулалт систем	7. Удирдлагын систем	10. Онцгой байдлын тохио
4. Сүлжээний систем		11. Зориулалтын шал

Зураг 6. Контейнер/модуляр дата төвийн план зураг

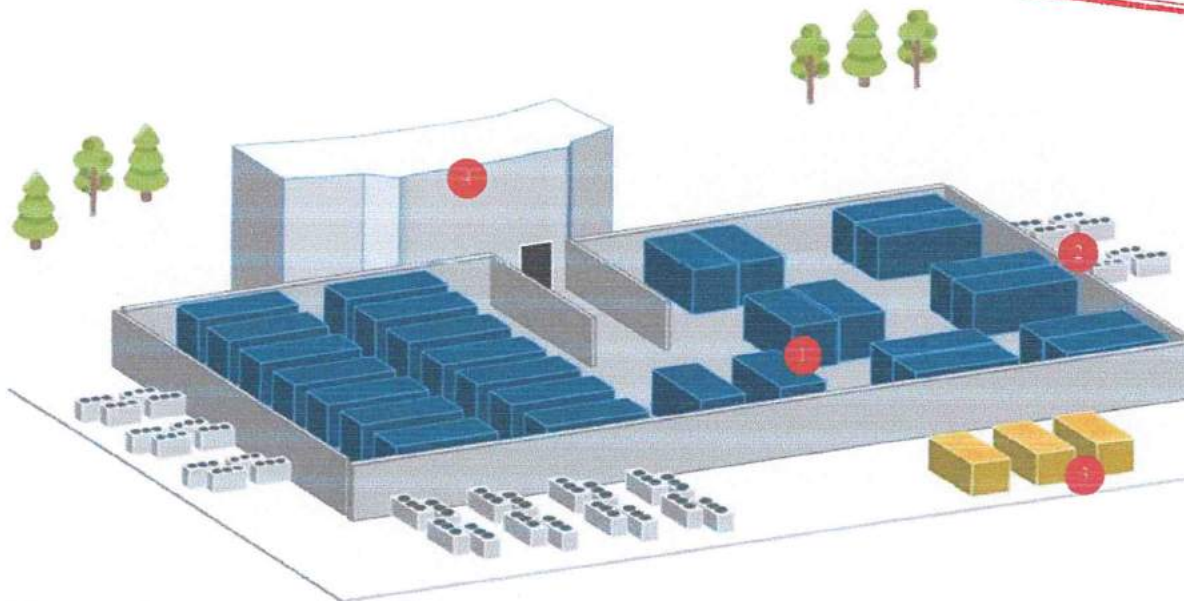
Үнэт цаас гаргагч нь Дархан хотод барих Модуляр дата төвийн паркийг контейнерэн модулиудаар байгуулахаар төлөвлөж байгаа бөгөөд 900 кв.м дата төвийн барилга, 300 кв.м оффисийн барилга барьж байршуулах юм. Шинээр баригдах Модуляр дата төвийн паркийн хэтийн зохион байгууллатыг дараах зургаас харна уу.

Зураг 7. Модуляр дата төвийн паркийн зохион байгуулалт

- 1. Контейнер/модуляр дата төв
- 2. Агааржуулалт

- 3. Цахилгаан үүсгүүр
- 4. Дата төвийн оффис

Модуляр дата төвийн үндсэн модулиуд

Хүснэгт 52. Модулийн төрлүүд

Модулийн төрлүүд	Тайлбар	Хэсгүүд
Өгөгдлийн/дата хэсгийн модуль	Мэдээллийн технологийн /сервер, сүлжээний, г.м./ тоног төхөөрөмж, эд ангиуд, тэдгээрийн цахилгааны болон хөргөлтийн системүүд байршдаг	Зогсуур болон зогсуурын хэсэг Серверүүд болон бусад тусгай төхөөрөмжүүд, тэдгээрийн хөргөлтийн нэгжүүд Цахилгаан оруулах болон дамжуулах хэсэг Галын дохиолол, гал унтраах систем, г.м.
Дэд бүтцийн модуль	Дата хэсгийн модулийг дэмжиж ажиллах зориулалттай дулаан гадагшуулах ба хөргөлтийн, цахилгаан зохицуулах ба цахилгаан үүсгэх нөөц системүүд	Эйр кондишин, чийгшил тохируулагч Хөргөлтийн систем Цахилгаан баригч, генератор Бусад
Туслах модуль	Үйл ажиллагааг хэвийн явуулахад хэрэгцээтэй бусад хэсгүүд байршдаг	Ажлын талбай/өрөө Хяналтын хэсэг Удирдлагын хэсэг, г.м.

Дата буюу ачааллын модулийн хүчин чадал нь өөр өөр байж болно. Энэ модуль нь мэдээллийн технологийн тусгай тоног төхөөрөмжүүд болон тэдгээрийг байршуулах зогсууруудтай байх ба зарим нь хөргөлтийн системгүй, цахилгаан барих болон өгөгдөл хуулж хадгалах хүчин чадал

байхгүй байхад, зарим нь дулаан гадагшлуулах, тог/цахилгаан баригч төхөөрөмжүүдтэй (UPS) байж болно.

Ерөнхийдөө энэ модуль нь өөртөө агаарын солилцоо хийгч сэнс, цахилгаан түгээх нэгж гэх мэт цахилгааны болон хөргөлтийн системтэй байдаг. Мөн галаас хамгаалах, гал унтраах төхөөрөмж, аюулгүй байдлыг хангах төхөөрөмжтэй байдаг. Дата модуль нь өөрийн үйл ажиллагааг бүрэн хангах зориулалттай, гаднаас зөвхөн цахилгаан залгаад хэрэглэж болдог тул Модуляр дата төв нь хамгийн багадаа дата модультай байх ба нөхцөл байдлаас шалтгаалан дэд бүтцийн болон туслах модулиудыг нэмж болно. Эдгээр модулиуд нь бүгд урьдчилан инженерчлэгдсэн, урьдчилан үйлдвэрлэгдсэн байдаг. Модуляр дата төв нь хэд хэдэн дата модуль, дэд бүтцийн модуль болон туслах модультай байж болно. Мөн шаардлагатай бол орон нутгийн ажиллах хүчнээр барилгын нэмэлт ажил хийлгэж болно. Тухайлбал, Монголын нөхцөлд эрс тэрс уур амьсгалтай, гэмт хэрэг ихтэй тул модулиудыг задгай талбайд бус угсармал барилга дотор байршуулах нь илүү тохиромжтой гэж үзэн, Дарханд сэндвичэн хавтангаар барилга бариулахаар төлөвлөж байна.

Модуляр дата төв ба уян хатан байдал

Эзэмшлийн хэлбэр

Модуляр дата төв нь хэрэгчлэгчид модулиудыг худалдан авах, байршуулах, удирдах үйл ажиллагааг уян хатнаар зохион байгуулах боломжийг олгодог. Бүх байгууллагад тохирох нэг загвар гэж байхгүй тул модуляр дата төвд эзэмшлийн өөр өөр хэлбэрүүд байж болно. Бусад өмчийн адил худалдан авах, түрээслэх, түрээслүүлэх боломжтой тул байгууллага бүр зардал, үр ашгийн тооцоон дээр үндэслэн дараах гурван төрлийн загвараас сонгох боломжтой. Үүнд:

1. *Модуляр дата төв болон тоног төхөөрөмжүүдийг бүгдийг эзэмших.* Эдгээр нь элэгдэж, элэгдлийн зардал нэмэгдэж болохыг анхаарах хэрэгтэй юм. Модулийг байгууллагын эзэмшлийн эсхүл түрээсийн барилга, байгууламжид суурилуулж болно.
2. *Хэсэгчлэн эсвэл бүхэлд нь түрээслэх.* Байгууллагын хувьд серверүүдийг явцын дунд нэмэхээр төлөвлөж байгаа тохиолдолд модуль түрээслэх нь оновчтой байж болно. Энэ сонголт нь санхүүгийн хувьд ачаалал багатай байдаг. Өөр нэг хувилбар бол модулийг эзэмшиж, тоног төхөөрөмжүүдийг түрээслэх бөгөөд энэ нь бусдад хостингийн үйлчилгээ үзүүлэх, эсвэл хамтран байршуулах сонирхолтой байгууллагуудад илүү тохиромжтой.
3. *Үүлэн тооцооллын үйлчилгээний гэрээнд үндэслэсэн мэдээллийн технологийн дэд бүтцийн үйлчилгээ үзүүлэх.* Үйлчүүлэгч нь мэдээллийн технологийн үйлчилгээг цогцоор нь гаднаас авах эсвэл виртуалчлагдсан, үүлэн тооцоололд суурилсан байршуулах үйлчилгээ эрхлэгчээс үйлчилгээний гэрээний хүрээнд авах боломжтой. Энэ үйлчилгээг илүү өргөтгөн, модуляр дата төвийн боломж, давуу талуудыг шингээсэн, үүлэн тооцооллын үйлчилгээ санал болгож болох юм. Байгууллагад зориулсан өөр нэг сонголт нь тухайн байгууллага уламжлалт дата төвөө үргэлжлүүлэн ашиглаж, үүлэн тооцооллын үйлчилгээний гэрээнд суурилсан модуляр дата төвийг нөөц дата төв болгон ашиглах боломжтой.

Сервис үйлчилгээ

Модуляр дата төв нь нэг дороос дэмжих үйлчилгээ, сервисийг авах боломжийг өгдөг. Хэрэв байгууллага тоног төхөөрөмжүүдийг өөр өөр газраас авч байршуулсан бол /уламжлалт дата төв шиг/ тэдгээрийн баталгаа, засвар үйлчилгээг нэг цэгээс хангуулах боломжгүй. Хатуу диск гэмтэх эсвэл температурын мэдрэгч алдаа заасан эсэхээс үл хамааран утасны нэг дуудлагаар хүндрэлийг шийдүүлэх боломжтой. Тухайлбал, хэрэглэгч "хүрч үйлчлэх гэмтлийн үйлчилгээ"-г сонгож болох бөгөөд энэ тохиолдолд серверүүдийн тодорхой хувь гэмтэх хүртэл модулийг ашиглаж байгаад тогтоосон хувь хэмжээнээс их хэмжээнд сервер гэмтэхэд нийт модулийг бүхэлд нь серверүүдийн хамт сольж өгдөг.

Модуляр дата төвд алсаас удирдаж, оношлох ба гэмтэл устгах боломжийг олгох нь зайлшгүй шаардлагатай байдаг. Ерөнхийдөө Модуляр дата төвд алсын зайнаас хийгддэг, өндөр зэрэглэлийн сервис үйлчилгээ байдаг ч өдөр тутмын арчилгаа, сервис хийгдэх ёстой тул өндөр зэрэглэлийн мэдлэг ур чадвартай мэргэжилтнүүдийг ажиллуулах нь чухал юм.

Нүүлгэн шилжүүлэлт

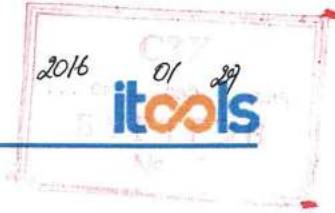
Модуляр дата төв нь контейнерэн бүтэцтэй тул зөөвөрлөх боломжтой ч тээвэрлэлт нь шинэ боломжуудыг бий болгохын зэрэгцээ харгалзан үзвэл зохих зарим асуудал, сорилтыг дагуулдаг. "Замд" тохиолдож болох алдаануудаас зайлсхийх үүднээс тухайн модулийн хийц нь тогтмол буюу хааяа зөөхөд зориулагдсан ч ямар түвшинд туршигдсан болохыг мэдэх нь чухал. Сервер эсвэл нөөцийг дахин сэргээж ашиглах циклийн үед дата төвийг газарзүйн өөр байрлалд зөөж болно. Жишээлбэл, Модуляр дата төв доторх серверүүд эсвэл хадгалах нэгжүүдийн ашиглалтын хугацаа дуусахад нийт нэгжийг бүхэлд нь үйлдвэрлэгч рүү тээвэрлэж, дахин боловсруулж болдог. Дараа нь модулийг өөрчилж засварлан, шинэ техник, төхөөрөмжүүдээр тоноглож, өөрийн талбайд байрлуулах нь шинэ модуль худалдан авахаас бага өртөгтэй байж болно.

Санхүү, төлөвлөлтийн асуудал

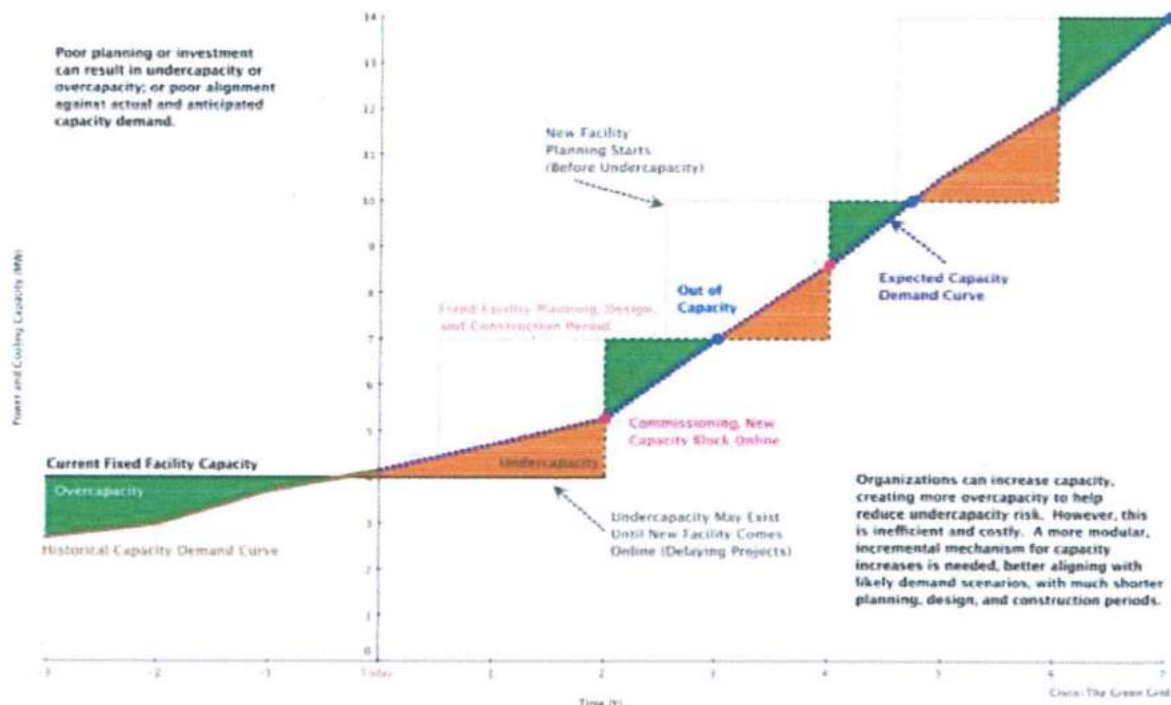
Модуляр дата төв нь санхүүгийн хувьд илүү үр ашигтай байдаг нь эрэлт, нийлүүлэлт дээр үндэслэн хүчин чадлаа тэлэх эсхүл агшаах боломжтой байдагтай холбоотой юм. Модуляр дата төвийн давуу талыг бататгахын тулд хүчин чадлын эрэлтийн муруйг нь уламжлалт дата төвтэй харьцуулж харъя.

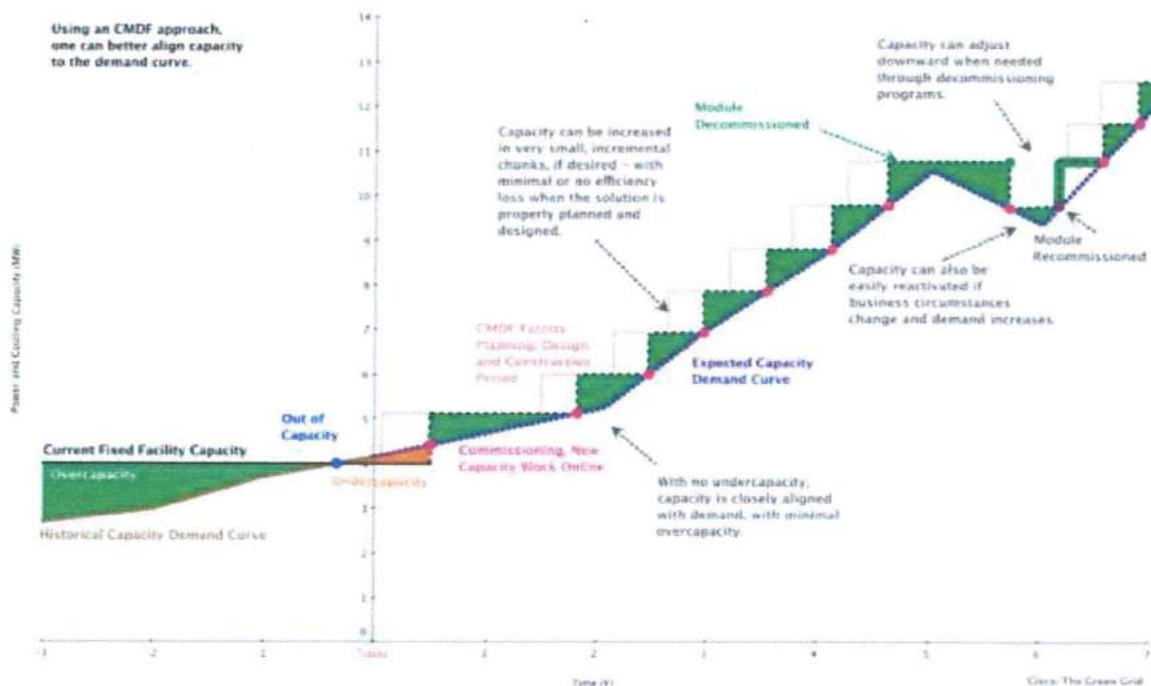

Зураг 8. Уламжлалт дата төвийн хүчин чадлын эрэлтийн муруй

Зураг 9. Модуляр дата төвийн хүчин чадлын эрэлтийн муруй

Дээрх зургуудаас харахад эрэлт ихэсч, хүчин чадлаа нэмэх шаардлагатай болоход уламжлалт дата төвийн хувьд цинээр барилга барих, байраа томосгох зэрэгт илүү их хөрөнгө цаг хугацаа зарцуулснаар үйл ажиллагаа доголдож болохоор байна. Харин Модуляр дата төвийн хувьд

маш богино хугацаанд, бага хэмжээгээр хүчин чадлаа нэмэх боломжтойгоос гадна эрэлт багассан үед хүчин чадлаа бууруулж, эргээд нэмж болдог давуу талтай байна.

Тиймээс, Модуляр дата төв нь өсөн нэмэгдэж буй эрэлт эсвэл богино хугацааны оргил ачааллыг хангаж чадахгүй байх эрсдэл бага, эрэлтийг илүү үнэтэй гадны хостинг үйлчилгээ рүү шилжүүлэх эсвэл эрэлтийг хүчээр дарж, бизнесийн үйл ажиллагаандаа сөргөөр нөлөөлөхгүй байх боломжтой юм.

Сүүлийн үед виртуалчлал зэрэг бусад шинэлэг технологиуд гарч ирснээр дата төвийн эрэлт багасгах, мөн эдийн засгийн циклүүдээс хамаарч үйлчлүүлэгчдийн тоо буурах эрсдэл байж болно. Модуляр дата төв нь шинэ байгууламж бүтнээр барихын оронд “тухай бүрт нь” тохиромжтой хэмжээгээр нэмж байршуулах боломжийг олгодог.

Санхүүгийн бусад давуу талууд

Хүснэгт 53. Модуляр дата төвийн /МДТ/ давуу тал

Давуу тал	Тайлбар
Хөрөнгө оруулалтын өртөг бага	МДТ нь уламжлалт дата төвтэй ижил хэмжээний хүчин чадлаар ажиллаж чаддаг ч анхны хөрөнгө оруулалтын өртөг нь мэдэгдэхүйц бага байдаг. Энэ давуу талын дийлэнх хувь нь бага зай эзэлдэг, үүнээс үүдэн бага барилга байгууламж шаарддаг, нягтрал өндөртэй IT төхөөрөмж ашигладагтай холбоотой. Түүнчлэн, хүчин чадлаа цаг тухай бүрт нь тохирсон хэмжээгээр нэмж, барилгын ба ажиллах хүчний өртгийг хэмнэдэг.
Эрчим хүчний хэмнэлт өндөр	Ихэнх МДТ-ийг эрчим хүчний хэмнэлттэйгээр бүтээсэн байдаг. Тэдгээрийн дулааны ачаалал нь хөргөлтийн цагирагтай ойролцоо байх бөгөөд бага агаар шаардагддаг, температур ба чийгшлийг тохируулах хүрээ нь илүү өргөн байна. Мөн, зарим МДТ үйлдвэрлэгчид хөргөлтийн сэнсний ачааллыг хамгийн бага хэмжээнд бүтээж, нийтэд нь үлээх сэнс болон эрчим хүчний хуваарилах систем зэрэг шинэлэг шийдлийг ашиглан, эрчим хүч хэмнэдэг. Энэ бүгд нийлээд эрчим хүчний ба хөргөлтийн өртгийг багасгадаг. Үүнд платформын төстэй шийдлүүдийг хооронд нь харьцуулах үед, Грийн Гридийн эрчим хүчний хэсэгчилсэн хэрэглээний үр дүнгийн метрикс (pPUE™) хэмжүүрийг ашиглавал илүү нарийвчлалтай, тодорхой үнэлгээ өгч болно.
Хөрөнгө оруулалтын үр ашиг	МДТ-ийн өөрчилж, сольж болдог шинж чанар нь зээл авах боломжийг нэмэгдүүлдэг тул байгууллагын хувьд бэлэн мөнгийг үр ашигтай зарцуулах давуу талыг олгоно.
Ашиглалтын зардал	Эрчим хүчний бага өртөг, засварын оновчтой аргачлалууд ба нэгжид ногдох элэгдлийн зардал бага байдаг тул ашиглалтын нийт зардал буурдаг.
Зах зээлд орох хугацаа	Олон сая долларын дата төвийн барилгыг барихад шаардагдах санхүүгийн зардал ба цаг алдах эрсдлээс зайлсхийх арга бол угсарч суурилуулж болдог МДТ юм. Байгууллагууд үндсэн бизнестээ

	нөлөөлөхгүйгээр шинэ технологи туршиж үзэхийг хүсэх нь элбэг байдаг.
Суурилуулах зардал бага	МДТ үйлдвэрлэгчид урьдчилан угсарч, инженерчлэгдсэн серверүүд, нөөцлөх төхөөрөмжүүд ба сүлжээний тоноглолуудыг санал болгодог. Өртөг багатай, үйлдвэрийн орчинд бүрэн холбогдсон МДТ-ийг суурилуулах нь уламжлалт аргаар дата төв байгуулахаас бага зардалтай. Өөр нэг давуу тал бол алдаа бага гарах бөгөөд суурилуулалтын үеийн хүндрэл багасна. Учир нь, МДТ дотор ажиллаж мэргэшсэн хүмүүс угсралтын ажлыг үйлдвэрийн орчинд гүйцэтгэж, шалгаж туршдаг.
Эрсдлийг бууруулдаг	МДТ-ийг суурилуулах нь дата төв дэх холболттой холбоотой гардаг эрсдлийг бууруулна. Өөрсдөө холбож угсрахад гардаг алдааг залруулах, дутуу ажлыг гүйцээх ээрэг засварын эрсдлийг бууруулна.
Дахин ашиглах/сэргээх	МДТ нь байгууламжийн хувьд энгийн тоног төхөөрөмжийн ажиллах хугацаанаас өөр буюу насжилт илүү урт бөгөөд өөр зорилгоор ч ашиглах боломжтой. Модуль тус бүрийн ажиллах хугацаа өөр өөр бөгөөд солиход илүү хялбар, зөөж байрлалыг нь өөрчилж болно. МДТ-ийг бусдад зарж борлуулах, түрээслүүлэхэд илүү хямд байх боломжтой.

Эрсдэлтэй талууд

Хүснэгт 54. Модуляр дата төвийн эрсдэлтэй тал

Асуудал	Товч тайлбар
МДТ нь “тоосго-шавар” байгууламж буюу уламжлалт дата төвтэй харьцуулахад хамгаалалт султай	МДТ-ийн модулиудыг цоожтой, хүнд хаалганууд, дохиоллын систем ашиглан уламжлалт “тоосго-шавар” барилгуудын адил аюулгүй хийж болно. Зарим байгууллагууд модулиудыг барилга дотор байршуулж, гадна талаар хангаа барьж, хамгаалагч хөлслөх зэрэг арга хэмжээг авч хэрэгжүүлдэг. Ер нь МДТ хамгаалалтын бүстэй байх хэрэгтэй ба нэвтрэх хяналт, хяналтын видео камерууд зэргээс авахуулаад дотно, гадна талын хамгаалалтуудыг маш сайн төлөвлөж хийснээр гадны санаатай болон санамсаргүй халдлагаас хамгаалах боломжтой. Бусад аюулгүй байдлын асуудалд гал, цаг агаарын ноцтой үзэгдэл, газар хөдлөлт болон том оврын тээврийн хэрэгслээр (ачааны машин, кран г.м.) гэмтээх зэрэг багтана. Галын аюулгүй байдлын хувьд МДТ-ийн бүрэлдэхүүн хэсэг бүр тусгаарлагдсан байдаг нь галыг тусгаарлахад маш их нөлөөтэй. МДТ-ийн нэгжүүд нь уламжлалт дата төвүүдтэй харьцуулахад гал унтраах систем нь илүү бөгөөд гадна талаас дотогшоо эсвэл дотор талаас гадагшаа гал тархахаас хамгаалж чаддаг. Ийм сайн тусгаарлалт нь байранд гал гарсны дараа богино хугацаанд модулийг дахин ашиглах боломжтой болгодог. Гэхдээ энэ нь МДТ галд төсвөртэй, галын аюулгүй гэж ойлгож болохгүй, харин галын тархалтыг намжаахаар бүтээгддэг юм.

ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

	Гамшгаас хамгаалах оновчтой төлөвлөгөө, аюулгүй байдлын төлөвлөгөө гаргаж хэрэгжүүлснээр эдгээр эрсдлийг бууруулж болно.
Тээвэрлэлтийн найдвартай байдал уламжлалт байгууламжтай харьцуулахад муу	МДТ-ийг хаана суурилуулахаас хамааруулан ачааны машин, усан тээвэр болон агаарын тээврийн аль боломжтойг сонгож тээвэрлэдэг. (Төмөр замаар тээвэрлэх нь ховор бөгөөд асуудал ихтэй байдаг.) Тээвэрлэлтийн эдгээр төрөл тус бүрт өөр өөр зураг төслийн шаардлагуудыг хангах хэрэгтэй. Үүнд хамгийн багадаа цохилт, доргилт, температурын хязгаар, чийгшлийн хязгаар, бүтцийн нийлмэл байдал зэрэг багтана. Үйлдвэрлэгч нь МДТ-ийг үйлдвэрлэх явцдаа тээвэрлэлтийн асуудлуудыг тусгадаг. Жишээлбэл, усан тээврийн үед боомтод ачиж буулгахдаа дээр дээрээс нь давхарлах болон тээвэрлэлтийн тусгай аргуудыг ашиглана гэдгийг тооцдог бол хөгжиж буй орон руу ачих МДТ-ийн модулиудыг муу замаар тээвэрлэнэ гэж тооцон зураг төслийг гаргадаг.
Найдвартай байдлын хүчин зүйлс их	МДТ-ийн модулиудыг суурилуулах арга барил нь олон хүчин зүйлсээс хамаарна. Үүнд, байгууллагын шаардлагууд, тухайн орчинд ашиглагдах аппликейшнүүд, модулийг суурилуулах газрын газар зүйн байрлал болон тухайн газрын уур амьсгал багтана. Эдгээр болон бусад олон хүчин зүйлс нь суурилагдсан МДТ-үүдийн найдвартай байдалд ихээр нөлөөлнө.
Жижиг орон зай	Өөр нэг тооцох ёстой зүйл бол модуль доторх орон зай юм. Зарим модулиудын эгнээ хоорондын зай ба хүн ажиллах бусад орон зай хязгаарлагдмал байж болно. Эдгээр хязгаарлалтуудыг (энэ нь тухайн нөхцөлд ач холбогдолтой эсвэл холбогдолгүй байж болно) тооцож, ажиллах орчин аюулгүй, үр дүнтэй байх нөхцлийг хангасан ашиглалтын аргачлал процедурыг боловсруулах хэрэгтэй.
Дадлага, туршлагатай ажилтнууд дутмаг	МДТ нь манай улсын хувьд шинэ зүйл тул МДТ-ийг амжилттай суурилуулах, найдвартай, үр дүнтэй ажиллагааг хангахад ажилтнуудыг зохих ёсоор сургаж, ашиглалтын арга хэрэгслээр хангах нь зүйтэй юм. Байгууллага үнэтэй, нарийн төвөгтэй тоног төхөөрөмж авахтай адил МДТ-ийг амжилттай ашиглахын тулд тухайн тоноглол хэрхэн ажилладаг, засвар үйлчилгээг хэрхэн гүйцэтгэх, модуль дотор ба түүнтэй хэрхэн зөв ажиллах талаар тогтмол сургалт явуулж, дадлагажуулах шаардлагатай.

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

Төслийн төсөв, санхүү

Татан төвлөрүүлэх хөрөнгө

Үнэт цаас гаргагчийн 2016-2020 оны хооронд хэрэгжүүлэх “Модуляр дата төвийн парк” төслийн үйл ажиллагааг санхүүжүүлэхэд олон нийтээс татан төвлөрүүлэх хөрөнгийн хэмжээ 1,892,715,000 төгрөг байна.

Хүснэгт 55. Татан төвлөрүүлэх хөрөнгийн ерөнхий задаргаа, төгрөгөөр

№	Хөрөнгө оруулалт	Тоо, ширхэг	Нэгж үнэ	Нийт үнэ
1	Паркийн барилга	900 кв.м	650,000	585,000,000
2	Гадна дэд бүтэц	1	280,000,000	280,000,000
3	Оффисийн барилга	300 кв.м	900,000	270,000,000
4	Контейнер модуль	1	269,730,000	269,730,000
5	Цахилгааны систем	1	120,000,000	120,000,000
6	Андеррайтерийн үйлчилгээний хөлс	1	109,176,900	109,176,900
7	Хөргөлтийн систем	1	80,000,000	80,000,000
8	Тоног төхөөрөмж	1	75,000,000	75,000,000
9	Тавилга, эд хогшил	1	28,858,000	28,858,000
10	Өргөгч кран	1	49,950,000	49,950,000
11	Суудлын машин	1	25,000,000	25,000,000
Нийт дүн				1,892,714,900

Модуляр дата төвийн паркийг байгуулахад эхний ээлжинд буюу 2016 оны 3-р сараас эхлэн Дархан-Уул аймгийн Дархан сумын 12-р багийн нутагт байршилтай өөрийн эзэмшлийн газарт 900 кв.м талбай бүхий нэг давхар төмөр карказан сэндвичэн дүүргэлтэй барилга буюу паркийн барилгыг барьж, цахилгаан, дулаан, ус суваг, мэдээлэл холбооны сүлжээнд холбож, төмөр хашаа барин сайжруулалт хийснээр гадна дэд бүтцийг байгуулна. Барилга бүтээн байгуулалтын ажлыг 2016 оны 10-р сар гэхэд бүрэн дуусгахаар төлөвлөсөн /хавсралтаас төлөвлөлтийг харна уу/. Улмаар паркийн барилга дотор контейнерэн модулиудыг байршуулж, нөөц цахилгааны систем болон хөргөлтийн системийг суурилуулна. Паркийн барилга нь 30 контейнер модуль агуулах хүчин чадалтай ба энэхүү төслийн хугацаанд нэг модуляр контейнер худалдан авахаар төлөвлөсөн. Цаашид модуль нэмж худалдан авах эсхүл бусдын эзэмшлийн модулийг байршуулж үйлчилгээ үзүүлэх замаар модулиудын тоог аажмаар нэмж, дотоодын төдийгүй олон улсын хэмжээний газарзүйн нөөц модуляр дата төвийн паркийг бүтээхээр төлөвлөсөн болно. Тиймээс, контейнерүүдийг өргөж, зөөж байршуулахад зориулагдсан өргөгч кран авах юм. Түүнчлэн, модуляр дата төвийн паркийг нийтэд нь хянаж, удирдах, хамгаалах зориулалтаар 300 кв.м талбай бүхий 3 давхар оффисийн барилгыг барьж, шаардлагатай тавилга, эд хогшил, сүлжээний болон хяналтын тоног төхөөрөмжөөр тоноглоно. Мөн, олон нийтээс хөрөнгө татахад мэргэжлийн үйлчилгээ үзүүлсний хөлсөнд төлөх андеррайтерийн хөлсийг татан төвлөрүүлэх хөрөнгөд оруулсан байна.

Төслийн хугацаан дах ашгийн тооцоолол

“Модуляр дата төвийн парк” төслийг хэрэгжүүлснээр үнэт цаас гаргагч нь 2016-2020 оны хооронд нийт 14.7 тэрбум төгрөгийн борлуулалтын орлоготой, 6.6 тэрбум төгрөгийн зардалтай ажиллаж, төслийн эцэст 5.96 тэрбум төгрөгийн ашиг хуримтлуулсан байхаар төлөвлөсөн байна. Төслийн хугацаан дах орлого, зарлагын үзүүлэлтийг дорх хүснэгтээр харуулав.

Хүснэгт 56. Үнэт цаас гаргагчийн 2016-2020 оны орлогын төсөөлөл, мянган төгрөгөөр

Үзүүлэлт	2016	2017	2018	2019	2020	Нийт
Нийт борлуулалтын орлого	794,583	1,584,416	2,616,583	4,066,416	5,654,583	14,716,581
Үндсэн үйл ажиллагааны	364,583	510,416	714,583	1,000,416	1,400,583	3,990,581
Модуляр дата төвийн	124,000	498,000	966,000	1,590,000	2,058,000	5,236,000
Түрээсийн /Оффис/	36,000	36,000	36,000	36,000	36,000	180,000
Интернэтийн /Си нэг/	270,000	540,000	900,000	1,440,000	2,160,000	5,310,000
НӨАТ, 10%	79,458	158,442	261,658	406,642	565,458	1,471,658
Цэвэр борлуулалт	715,125	1,425,975	2,354,925	3,659,775	5,089,124	13,244,923
Борлуулсан бүтээгдэхүүний өртөг	242,420	440,132	702,584	1,091,618	1,542,666	4,019,420
Нийт ашиг (алдагдал)	472,705	985,843	1,652,340	2,568,156	3,546,459	9,225,503
Үйл ажиллагааны зардал	448,310	490,970	521,097	555,107	591,296	2,606,780
Үйл ажиллагааны цэвэр ашиг/алдагдал	24,395	494,873	1,131,243	2,013,050	2,955,162	6,618,724
Татвар, 10%	2,439	49,487	113,124	201,305	295,516	661,872
Цэвэр ашиг (алдагдал)	21,955	445,386	1,018,119	1,811,745	2,659,646	5,956,851
Хуримтлагдсан цэвэр ашиг (алдагдал)	21,955	467,341	1,485,460	3,297,205	5,956,851	

Үнэт цаас гаргагч нь 2016 оноос хоёр төрлийн шинэ бүтээгдэхүүнийг үйл ажиллагаандаа нэвтрүүлснээр эхний жилүүдэд борлуулалтын орлого өндөр өсөлттэй байх ба төслийн эцэст үйл ажиллагаа тогтворжиж, борлуулалтын орлогын хувь буурах хандлагатай байна. Харин төслийн цэвэр ашгийн хэмжээ төслийн эхний жил харьцангуй бага 21.9 сая төгрөг байх бол төслийн дараагийн жилүүдэд үйл ажиллагаа жигдэрч, борлуулалтын орлогын хэмжээтэй уялдан цэвэр ашгийн хэмжээ өсөхөөр байна. Төслийн хугацаанд нийт 661.8 сая төгрөгийн татварыг улсын төсөвт оруулахаар харагдаж байна.

Ирээдүйн борлуулалтын орлогын бүтэц

Айтүүлс ХХК нь 2015 оны 3-р улирлын байдлаар 222.5 сая төгрөгийн борлуулалтын орлоготой, 15.2 сая төгрөгийн цэвэр ашигтай ажилласан ба оны сүүлээр борлуулалтын орлого 300 сая төгрөгөд хүрэх хүлээлттэй байна. Төслийн хүрээнд 2016-2020 онд нийт 14.7 тэрбум төгрөг бүхий борлуулалтын орлоготой ажиллахаар төлөвлөсөн. Үүний 27.1 хувь буюу 3.99 тэрбум төгрөгийн орлого нь одоогийн үндсэн үйл ажиллагаанаас олох орлого, 35.6 хувь буюу 5.24 тэрбум төгрөг нь Дархан-Уул аймагт байгуулах Модуляр дата төвийн паркийн үйл ажиллагаанаас орох орлого бол 36.1 хувь

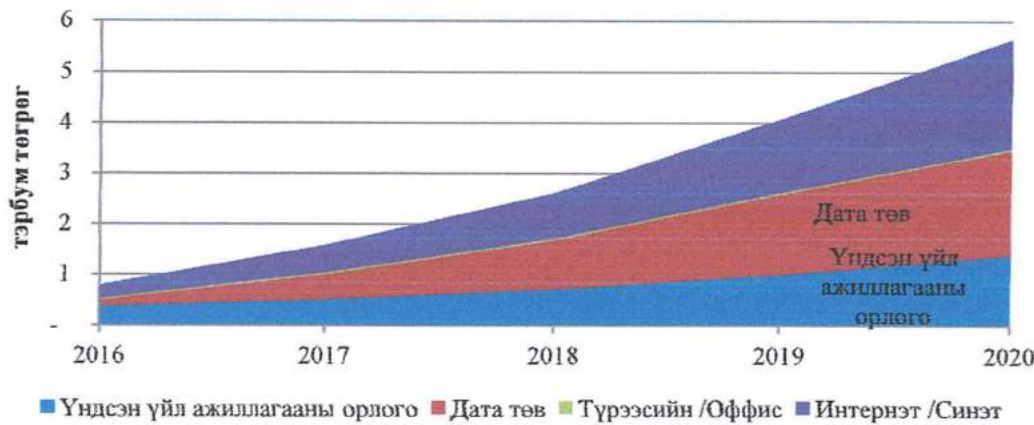

буюу 5.3 тэрбум төгрөгийн орлого нь охин компани болох Си нэт ХХК-ийн интернэтийн үйлчилгээнээс орох орлого байна.

Үнэт цаас гаргагчийн борлуулалтын орлого ирэх 5 жилийн хугацаанд жил бүр дунджаар 65 хувиар өсөхөөр төлөвлөсөн байна. Мөн, 2015 онтой харьцуулахад үнэт цаас гаргагчийн борлуулалт бараг 2.6 дахин нэмэгдэж байгаа нь 2016 оноос Модуляр дата төвийн болон охин компани Си нэт ХХК-ийн интернэтийн үйлчилгээ нэмэгдэж байгаатай холбоотой юм.

График 22. Борлуулалтын орлогын ирээдүйн осолт

Үндсэн үйл ажиллагааны орлого: Төслийн хүрээнд үндсэн үйл ажиллагааны өсөлтийг жилд дунджаар 40 хувь өсөхөөр тооцоолсон. Үндсэн үйл ажиллагааны борлуулалтын орлого төслийн хугацаанд нийт 4 тэрбум төгрөгт хүрэхээр байна. 2015 оны 10-р сарын байдлаар Айтүүлс ХХК нь Монголын вэб байршуулалтын зах зээлийн 8.38 хувийг эзэлж байсан бөгөөд энэ хурдаар цааш өсвөл 35 хувь хүртэл өсгөх боломжтой гэж компанийн удирдлагууд тооцоолж байгаа юм. Энэ нь компанийн үйлчилгээний чанар, вэбсайтыг өөрсдийн дата төвд байршуулж, байнгын найдвартай үйлчилгээ үзүүлж байгаатай болон мэдээлэл, харилцаа холбооны зах зээлийн хөгжилтэй шууд холбоотой тул боломж бий гэж үзэж байна.

Модуляр дата төвийн үйлчилгээ: Шинэ үйлчилгээ болох модуляр дата төвийн паркийн хувьд төслийн хугацаанд контейнер модулиудыг худалдан авч сервер түрээслүүлэх болон бусад байгууллагын контейнер/модуляр дата төвийг байршуулж, хяналт, хамгаалалт, техникийн тусламжийн үйлчилгээг үзүүлэх юм. Энэхүү үйлчилгээ нь Монгол Улсад анх удаа гэдгээрээ онцлог бөгөөд үнэт цаас гаргагч нь тус үйлчилгээг томоохон байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдэд үзүүлж, орлогоо нэмэгдүүлэх бүрэн боломжтой юм. Байршуулалтыг жил бүр үе шатлалтайгаар өсгөх замаар модуляр дата төвийн борлуулалтын орлогыг өсгөхөөр төлөвлөсөн байна. Тус модуляр дата төвийн парк нь 30 хүртэлх стандарт контейнерийг байршуулах багтаамжай ба төслийн хугацаанд 25 контейнер байршуулахаар төлөвлөсөн.

Модуляр дата төв нь зөвөөрлөж болдог тул түүний түрээслүүлэх үйлчилгээ нь заавал парк дотор байх албагүй ба паркийн барилгыг ашиглалтанд оруулахыг хүлээлгүй, төсөл хэрэгжиж эхэлмэгц шинээр худалдан авсан модуляр дата төвийг түрээслүүлж эхлэх боломжтой юм. Тухайлбал, 2016 оны сонгуулийн үеэр хэвлэл, мэдээллээр цацагдаж буй аливаа мэдээллийг хянах, бусад мэдээллийн санг бүрдүүлэх зорилгоор намуудын штаб дээр эсвэл уул уурхайн

томоохон компаниудад ашиглуулах боломжтой. Төслийн хугацаанд модуляр дата төв байршуулах болон түрээслүүлэх үйлчилгээнээс нийт 5.2 тэрбум төгрөгийн борлуулалтын орлого олохоор төлөвлөж байна.

Интернэтийн үйлчилгээ: Үнэт цаас гаргагчийн охин компани Си нэт ХХК нь 2015 оны 11-р сараас интернэтийн үйлчилгээг үзүүлж эхэлсэн. Манай улсад интернэтийн хэрэглээ жил ирэх тусам асар хурдацтайгаар өсч байгаа бөгөөд томоохон байгууллагуудад байршуулах үйлчилгээ болон модуляр дата төвийн үйлчилгээ үзүүлэхийн хажуугаар интернэтийн үйлчилгээг цогцоор нь үзүүлснээр Си нэт ХХК-ийн борлуулалтын орлого өсөх юм. Си нэт ХХК нь 2016-2020 онд 150Mbps-ээс 1200Mbps хүртэлх хурдтай өргөн зурвасын интернэтийн үйлчилгээг борлуулахаар төлөвлөсөн бөгөөд 5 жилийн төслийн хугацааны эцэст 5.3 тэрбум төгрөгийн орлоготой ажиллахаар төлөвлөсөн байна.

Эрсдлийн шинжилгээ

ҮНЭТ ЦААСНЫ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН 7.1-Д ЗААСНЫ ДАГУУ ХҮСЭЛТ ГАРГАГЧ КОМПАНИАС ГАРГАЖ БУЙ ЭНЭХҮҮ ҮНЭТ ЦААСЫГ САНХҮҮГИЙН ЗОХИЦУУЛАХ ХОРОО БҮРТГЭСЭН НЬ УГ ҮНЭТ ЦААСНЫ ЭРСДЛИЙН ТАЛААР АЛИВАА БАТАЛГАА ГАРГААГҮЙ БОЛОХЫГ АНХААРАХ НЬ ЗҮЙГЭЙ. ЭНЭХҮҮ ҮНЭТ ЦААСЫГ ХУДАЛДАН АВАХ ЗАМААР ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТ ХИЙХ НЬ ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАГЧ ТАНЫ ХУВЬД ЯМАГТ ЭРСДЭЛТЭЙ ҮЙЛДЭЛ БАЙДГИЙГ ОНЦГОЙЛОН АНХААРЧ, ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГА, ҮНЭТ ЦААС ГАРГАХ АЖИЛЛАГААГ САЙТАР АНХААРАН СУДАЛСНЫ ҮНДСЭН ДЭЭР ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН ШИЙДВЭРЭЭ ГАРГАХЫГ ЗӨВЛӨЖ БАЙНА.

Хувьцаанд хөрөнгө оруулах нь ямагт эрсдэлтэй байдаг тул дор дурдсан эрсдлийн хүчин зүйлстэй сайтар уншиж танилцсаны үндсэн дээр хөрөнгө оруулалтын шийдвэрээ гаргахыг зөвлөж байна. Дор дурдсан эрсдлийн хүчин зүйлсээс гадна хүсэлт гаргагчийн үйл ажиллагаанд нөлөөлж болох өөр эрсдлүүд үүсэх боломжтойг анхаарна уу. Урьдчилан тодорхойлох боломжгүй, гэнэтийн, эрсдэл гэж тооцоогүй зэрэг энд тодорхойлоогүй эрсдлүүд нь үнэт цаас гаргагчийн үйл ажиллагаа, санхүүгийн үзүүлэлт, ирээдүйн ашигт сөргөөр нөлөөлөх боломжтой ба энэ нь үнэт цаасны ханшид нөлөөлж, хувьцааны ханш буурвал хөрөнгө оруулагч өөрийн оруулсан бүх хөрөнгө эсвэл хөрөнгийн зарим хэсгийг алдах эрсдэлтэйг анхаарна уу.

Үнэт цаас гаргагчийн үйл ажиллагаа явуулж буй мэдээллийн технологийн салбар болон шинээр барих гэж буй модуляр дата төвийн үйл ажиллагаа нь шинэлэг, төдийлөн судлагдаагүй тул гаамаглаагүй эрсдлүүд гаргах магадлал их юм. Компанийн үйл ажиллагааны төлөвлөгөөнд эрсдлийн төрлүүд, тэдгээрийн магадлал, урьдчилан сэргийлэлт, эрсдлийг хэрхэн бууруулах талаар тодорхой тусгасан байх шаардлагатай.

Төрийн бодлого, улс төрийн нөхцөл байдалтай холбоотой үүсэх эрсдэл

Мэдээллийн технологийн салбарт төрөөс баримталж буй одоогийн бодлого, чиглэлд өөрчлөлт орох эрсдэлтэй. Хэдийгээр манай улсын хувьд улс төрийн байдал харьцангуй тогтвортой ч төрийн бодлого, хууль эрх зүйн орчин сонгуулийн үр дүнгээс хамааран өөрчлөгдөх, мөн засгийн газар хугацаанаасаа өмнө солигдох эрсдэл байдаг. Төсөл хэрэгжиж эхлэх 2016 онд ээлжит сонгууль тохиож байгаа тул улс төрийн өөрчлөлт, төрийн үйл ажиллагаанд удаашралт гарах эрсдэлтэй байна. Тиймээс мэдээллийн технологийн салбарыг дэмжсэн одоогийн хөтөлбөр, төслийн хэрэгжилт нь сонгуулийн дараа, эсвэл засгийн газар солигдох зэргээс шалтгаалан өөрчлөгдвөл үнэт цаас гаргагчийн үйл ажиллагаанд шууд болон шууд бусаар нөлөөлнө. Тухайлбал, Харилцаа холбооны зохицуулах газраас дата төвийн үйл ажиллагааг тусгай зөвшөөрөлтэй болгох, гаалийн татвар нэмэгдэх зэрэг өөрчлөлт гарвал үнэт цаас гаргагчийн үйл ажиллагаанд нөлөөлнө. Мөн гадаадын хөрөнгө оруулалтыг дэмжих бодлого нь хөрөнгө оруулагчдад нөлөөлдөг тул хөрөнгө оруулалтын бодлого тогтворгүй, байнга өөрчлөгдөх нь хөрөнгө оруулах явцад эрсдэл учруулах магадлалтай. Эдгээрээс гадна улс төрийн хөдөлгөөн, үймээн самуун гарч эмх замбараагүй байдал үүсэхийг үгүйсгэхгүй.

Хууль эрх зүйн орчин, хяналт, зохицуулалттай холбоотой эрсдэл

Үнэт цаас гаргагчийн үйл ажиллагаа нь Компанийн тухай хууль, Харилцаа холбооны тухай хууль, Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хууль, Татварын тухай хууль, Аж ахуй нэгжийн орлогын албан татварын тухай хууль, Стандартчилал тохирлын тухай хууль, Төрийн хяналт шалгалтын тухай хууль, Байгууллагын нууцын тухай хууль, Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль, Газрын тухай хууль, Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, Иргэний хууль, Барилгын тухай хууль, Гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хууль зэрэг хууль, холбогдох дүрэм, журам, норм стандартын хүрээнд зохицуулагддаг. Эдгээр хууль эрх зүйн зохицуулалтанд аливаа өөрчлөлт орох, тухайлбал стандарт өөрчлөгдөх, татвар, шимтгэлийн хувь хэмжээ нэмэгдэх зэрэг гэнэтийн хориг, дүрэм, журам батлагдвал хүсэлт гаргагчийн үйл ажиллагаа, бизнесээс олох ашигт нөлөөлөх эрсдэлтэй.

Түүнчлэн, дата төвийн барилга байгууламжид тавих улсын стандарт норм өөрчлөгдөх зэрэг нь үйл ажиллагааг төлөвлөгөөний дагуу хэрэгжүүлэхэд сөргөөр нөлөөлж болзошгүй юм.

Бизнесийн салбар, эдийн засгийн эрсдэл

Үнэт цаас гаргагчийн үйл ажиллагаанд макро болон микро эдийн засгийн тогтворгүй байдал, хямрал сөргөөр нөлөөлнө. Тухайлбал, дараах нөхцөл байдал үүсэх нь эрсдэл дагуулна. Үүнд:

- Төсөв, мөнгөний бодлого өөрчлөгдөх
- Валютын ханшийн тогтворгүй байдал
- Үнийн өсөлт, инфляци
- Ажилгүйдлийн түвшин
- Түүхий эдийн үнэ ханшийн хэлбэлзэл, нийлүүлэлт багасгах
- Бүтээгдэхүүний эрэлт багасч, үнэ буурах

Бизнесийн салбарын хувьд тасралтгүй өсөн нэмэгдэж буй хүний хэрэглээ, техник технологийн дэвшил, хүмүүсийн амьдралын хэвшил, мэдлэг мэдээлэлд илүү ач холбогдол өгөх чиг хандлагатай холбоотойгоор тухайн салбарт бизнес эрхлэгчдийн тоо нэмэгдэж, зах зээлд хүчтэй өрсөлдөөнийг бий болгох нь салбарын эерэг болоод эрсдэлтэй тал байж болох юм.

Компанийн үйл ажиллагаатай холбоотой эрсдэл

Мэдээллийн технологийн салбарын дэд бүтэц болох дата төвийн үйл ажиллагаа нь өндөр технологитой учир мэргэшсэн боловсон хүчин, технологийн нарийн ажиллагаа, тоног төхөөрөмжийн аюулгүй ажиллагааны дүрэм журмууд, тэдгээрийн хэрэгжилтээс компанийн хэвийн ажиллагаа ихээхэн шалтгаалдаг. Үнэт цаас гаргагчийн хувьд бүтээгдэхүүн, үйлчилгээгээ харилцагчдад борлуулсны дараа үйл ажиллагааг нь доголдуулахгүйн тулд үйлчилгээгээ байнга, тасралтгүй хэвийн явуулахыг шаардсан өндөр хариуцлага хүлээдэг. Тухайлбал, дата төвийн байнгын тогтмол ажиллагаанд интернэт сүлжээний тасалдал, цахилгаан хангамжийн доголдол, тоног төхөөрөмжүүдийн хөргөлтийн систем хэвийн ажиллагаа, системийн инженерүүдийн ажлын хариуцлага, 24 цагийн үйлчилгээ зэрэг маш олон хүчин зүйлс шууд нөлөөлдөг. Вэб байршуулах, сервер байршуулах, өгөгдөл мэдээлэл хадгалах үйл ажиллагаа нь орон зай, цаг хугацаа, улирлын чанараас үл хамааран тасралтгүй байж, байнгын сайжруулалт, хөгжүүлэлт хийж байхыг шаарддаг. Эдгээрийг цаг алдалгүй зөв шийдвэрлэх нь харилцагчийн итгэлийг бататгадаг ба хэрэв үйл ажиллагаа доголдож,

үйлчилгээний чанар муудвал зах зээлд өрсөлдөх чадвараа богино хугацаанд алдах эрсдлийг үүсгэнэ. Үнэт цаас гаргагчийн үйл ажиллагаанд тоног төхөөрөмжийн хэвийн ажиллагаа, дата төвийн барилгын технологийн зөв шийдэл, ашиглагдаж буй тоног төхөөрөмжийн чанар нь чухал ач холбогдолтой. Тиймээс, технологийн шийдэл болон тоног төхөөрөмжийн чанараас шалтгаалан үйл ажиллагаанд эрсдэл үүсэх боломжтой.

Компанийн менежмент, зохион байгуулалтын буруу хэв загвар нь дотоод эрсдлийг бий болгодог. Иймд үнэт цаас гаргагч нь үйл ажиллагааныхаа онцлогт зохицсон зөв менежментийн бодлогыг боловсруулан, үйл ажиллагааны доголдол үүсгэхгүйн тулд тоног төхөөрөмжийн аюулгүй ажиллагаа, ажилтны хариуцлага, үйл ажиллагаанд шаардагдах стандарт, цогц дүрэм, журмуудыг боловсруулан мөрдөх шаардлагатай.

Компанийн удирдлага, засаглалаас шалтгаалах эрсдэл

Компанийн гүйцэтгэх удирдлагын бодлого шийдвэр, менежментийн хэв маяг нь бизнесийн ашиг, маркетинг, хүний нөөцийн бодлого, нийгмийн хариуцлага гэх мэт компанийн бүх үйл ажиллагаа, нэр хүндийг тодорхойлж, хувьцаа эзэмшигчдийн хөрөнгийн өгөөжийг нэмэгдүүлэхэд нөлөөтэй. Нээлттэй хувьцаат компанийн хувьцаа эзэмшигчид болон гүйцэтгэх удирдлагын хооронд эрх ашиг, сонирхлын зөрчил үүсэх асуудал ч байдаг. Тиймээс, гүйцэтгэх удирдлагын ажлын туршлага, багийн буруу бодлого /санаатай болон санамсаргүй/, алдаатай шийдвэрээс шалтгаалан компанийн үйл ажиллагаа доголдох, хувьцаа эзэмшигчдийн эрх ашиг хөндөгдөх эрсдэл байхыг үгүйсгэхгүй. Түүнчлэн, компанийн хувьцааны хяналтын багц эзэмшигчид нэгж хувьцаанд ногдох саналын эрхийн дагуу аливаа бодлого шийдвэр гаргахад давамгайлж, жижиг хувьцаа эзэмшигчдийн ашиг сонирхол зөрчигдөх эрсдэл байдаг. Компанийн сайн засаглал, соёлыг зөв бүрдүүлэх, хувьцааны төвлөрлийг бууруулах, хууль журмын дагуу ажиллахыг шаардах, хяналт тавихад хувьцаа эзэмшигчид идэвхтэй оролцож, эрхээ хэрэгжүүлэх хэрэгтэй байдаг. Мөн, гүйцэтгэх удирдлага, тэр дундаа шинээр байгуулагдах Төлөөлөн удирдах зөвлөлийн эрх, үүрэг, ажлын зохион байгуулалтыг компанийн дүрэм, журамд тодорхой тусгаж, гишүүдийг Компанийн засаглалын сургалтанд суулгах зэргээр компанийн сайн засаглалыг нэвтрүүлэх шаардлагатай.

Техник, технологитой холбоотой эрсдэл

Техник, технологийн хөгжил асар хурдацтайгаар урагшилж байгаа өнөө үед мэдээллийн технологи, харилцаа холбооны салбарт техник, технологийн хоцрогдол нь үйл ажиллагааны бүтээмж, зах зээлийн өрсөлдөх чадварыг бууруулах гол хүчин зүйлд тооцогддог. Ялангуяа, мэдээллийн технологийн салбарын хөгжлийн чухал дэд бүтэц болох дата төвийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж буй үнэт цаас гаргагчийн хувьд технологийн хоцрогдолд орох эрсдэл их. Тиймээс, энэ тал дээр байнга судалгаа явуулан хөгжүүлэлт хийж, технологийн хөгжилтэй хөл нийлүүлж байх нь чухал юм.

Хөргөлтийн систем, цахилгааны тасралтгүй, найдвартай ажиллагаа нь дата төвийн үйл ажиллагааны суурь үндэс юм. Дата төвийн тоног төхөөрөмжийн байнгын ажиллагаа нь халалтыг бий болгодог тул тоног төхөөрөмжүүдийг тохиромжтой хэмд байлгах болон цахилгаанаар тасалдуулахгүй зэрэг техникийн шаардлагууд байнга тулгарч байдаг бөгөөд эдгээрт ихээхэн хөрөнгө оруулалт хийгддэг. Хөргөлтийн системийн доголдлоос хамаарч бүх

сервер, тоног төхөөрөмжүүдэд хэт халалт үүсч, улмаар шатах аюул тулгарч болох бөгөөд цахилгаан, эрчим хүчний тасалдлаас үйл ажиллагаа зогсох магадлалтай. Иймд техник, технологийн шийдлийг хамгийн оновчтой хэлбэрээр хийж, технологи өндөр хөгжсөн бусад улс орнуудын туршлагыг судлан, үйл ажиллагаандаа нэвтрүүлж байх нь зөв бөгөөд техник, технологийн анхаарал хандуулаагүйгээс үүдэн бүтээгдэхүүний өртөг өндөр гарах, ашигт ажиллагаа буурах эрсдлүүд гарч болно.

Өрсөлдөгчидтэй холбоотой эрсдэл

Мэдээллийн технологийн салбарын дэд бүтэц болох дата төвийн чиглэлээр үнэт цаас гаргагчтай ижил төрлийн үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгж, байгууллагууд одоогоор харьцангуй цөөн байгаа ч цаашид шинээр өрсөлдөгчид зах зээлд орж ирэх бүрэн боломжтой юм. Учир нь дата төвийн чиглэлээр үйл ажиллагаа эрхлэхэд зохицуулах байгууллагын зүгээс тусгай зөвшөөрөл шаарддаггүй, ажиллагаа, өртөг зардлын хувьд тийм ч нүсэр биш болно. Иймд одоогоор Монголд Улсад цөөн хэдэн аж ахуйн нэгж дата төвийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байна. Мэдээллийн технологи, дата төвийн зах зээлд үйл ажиллагаа явуулж буй компаниуд эсхүл гадаадын хөрөнгө оруулалттай компаниуд, дотоодын томоохон аж ахуйн нэгжүүд хүчин чадал, дэвшилтэт технологийн давуу талыг ашиглан, тус зах зээлд түрэн орж ирэх боломжтой. Энэ нь үнэт цаас гаргагчийн ашигт ажиллагааг бууруулах магадлалтай юм.

Санхүүгийн эрсдэл

Санхүүгийн эрсдэлд төслийн санхүүжилтийн мөнгөн урсгал, гадаад валютын ханшийн хэлбэлзэл, тоног төхөөрөмж болон ажил үйлчилгээний үнийн хэлбэлзэл, мэдээллийн технологийн үйлчилгээний үнийн хэлбэлзэл, цаг хугацаатай холбоотой компанийн ашигт ажиллагаанд нөлөөлж болох аливаа эрсдэл орно. Тухайлбал, анхдагч зах зээлд хувьцаа гаргах ажиллагаа нь эдийн засгийн болон зах зээлийн хүндрэлтэй байдлаас хамаарч цаг хугацаандаа амжихгүй, хөрөнгө оруулалтаа бүрэн татаж чадахгүй байх эрсдэл үүсч болно. Түүнчлэн, бүтээгдэхүүн үйлчилгээний өртөг нэмэгдэх, компанийн борлуулалт буурах, хэрэглэгчдийн худалдан авах чадвар муудах зэрэг нь санхүүгийн эргэлтийг багасгах эрсдлийг дагуулна.

Санхүүгийн эрсдэл

Эрсдлийн төрөл	Эрсдлийн түвшин	Эрсдлийн магадлал	Урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ
1 Санхүүжилтийн эрсдэл	Өндөр	Дунд	Анхдагч зах зээлийн арилжаа төлөвлөсний дагуу хэрэгжээгүйгээс үйл ажиллагаанд шаардлагатай хөрөнгө дутах, үйл явц удаашрах, эсвэл амжилтгүй болох гэх мэт санхүүжилтийн эрсдэл тулгарч болно. Үүнийг урьдчилан тооцоолж, санхүүжилтийн хуваарь, үс шатыг нарийн төлөвлөж, хувилбаруудыг гаргах хэрэгтэй.
2 Тоног төхөөрөмжийн үнийн өсөлт	Дунд	Дунд	Модуляр дата төвийг болон тоног төхөөрөмжийг бүгдийг гадаадаас импортоор авах тул валютын ханшаас хамааралтай үнийн өөрчлөлт гарч болно. Тиймээс, чанартай бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгчээс цогцоор нь худалдан авч үнийн хувьд хөнгөлөлт эдлэх боломжийн талаар хэлэлцээр хийж, гэрээ байгуулан баталгаажуулах.

3	Ажил, үйлчилгээний үнийн өсөлт	Дунд	Бага	Модуляр дата төвийн гадна барилгын барих ажлын өртөг өсөх, төлөвлөсөн хугацаа төсөвт багтаан хийж чадахгүй, хугацаанаасаа хойшлох эрсдэлтэй тул гүйцэтгэгч компанитай гэрээ хийж баталгаажуулсан байх.
4	Гадаад валютын ханшийн өсөлт	Өндөр	Өндөр	Улсын гадаад валютын нөөцтэй холбоотойгоор долларын ханш тогворгүй байгаа тул ханшийн өсөлтийг урьдчилан таамаглаж, зохих валютаар хөрвүүлэн төлбөр төлөгдөх хүртэл хадгалах.
5	Татварын өөрчлөлт	Өндөр	Бага	Цаашид улсын төсөвт татварын хэмжээ, төрлийг нэмэгдүүлж болзошгүй ч хөнгөлөлт үзүүлэх ч боломжтой.
6	Цаг хугацааны эрсдэл	Бага	Бага	Санхүүжилт хуваариас хоцрох, гүйлгээ саатах гэх мэт төлөвлөгөөт орлого орж ирэхтэй холбоотой эрсдлийг бууруулах үүднээс худалдан авалтын хуваарийг оновчтой гаргах, хөрөнгө оруулагчдад танилцуулах.

Хүний нөөцтэй холбоотой үүсч болох эрсдэл

Үнэт цаас гаргагч нь мэргэжлийн чадварлаг баг хамт олныг бүрдүүлж, тэдгээр ажилтнуудыг тогтвортой сайн ажиллуулахын тулд сурган, мэргэшүүлэх нь чухал ач холбогдолтой бөгөөд инженер техникийн ажилчдын ур чадвар, ажлын хариуцлагаас үүсэх үйл ажиллагааны эрсдлүүдийг бууруулах боломжтой юм. Үйл ажиллагаанд шаардагдах мэргэжилтнүүдийг бэлтгэж, хүний нөөцийн цогц бодлого боловсруулж ажиллах шаардлагатай бөгөөд системийн инженер, системийн администратор зэрэг мэргэжилтнүүд нь маш чухал үүрэгтэй. Мэдээллийн технологийн мэргэжлээр Монгол Улсад олон хүн төгсдөг ч мэргэшсэн, чадварлаг ажилтан олох болон сургаж мэргэшүүлэхэд цаг хугацааны хувьд хүндрэл гардаг.

Үйл ажиллагаанд бүх түвшний ажилтнуудад тогтвортой ажиллах нөхцлийг нь бүрдүүлж чадсан байх нь үйл ажиллагааны зардлыг хэмнэх болон бүтээмж өндөртэй ажиллах үндсэн нөхцөл болдог. Чадварлаг мэргэжилтнүүддээ урт хугацаанд тогтвортой ажиллах боломжийг бүрдүүлсэн таатай ажлын байрыг бүрдүүлж, хүний нөөцийн зөв бодлого явуулж, улмаар ажилдаа хариуцлагатай хандахад чиглэгдсэн хариуцлагын тогтолцоог нэвтрүүлж, түүнийг тусгасан урт хугацааны хөдөлмөрийн гэрээг байгуулах нь чухал юм. Үнэт цаас гаргагчийн хувьд Хөдөлмөрийн дотоод журам болон бусад дотоод дүрэм, журмуудыг боловсруулан, үйл ажиллагаандаа мөрдөж хэвшсэн байна.

Үнэт цаасны зах зээлтэй холбогдон үүсч болох эрсдэл

Үнэт цаасны зах зээлтэй холбоотой эрсдэлд холбогдох хууль, тогтоомжийн хэрэгжүүлэлт, санхүүжилт босгохтой холбоотой эрсдлүүдийг дурдаж болно. Үүнд, хөрөнгийн зах зээлээс татахаар төлөвлөсөн хөрөнгийг татаж чадахгүй байх, зах зээлд гаргасан хувьцааны үнийн хэлбэлзэл, арилжааны идэвх, хөрвөх чадвар муу байх асуудлууд орно. Хувьцааны ханшийн өсөлт, бууралт нь хөрөнгө оруулагчдад таатай болон таагүй нөхцөл байдлыг үүсгэж байдаг. Компанийн үйл ажиллагаа, цаашдын хэтийн төлөвтэй холбоотой сайн мэдээ, мэдээлэл олон нийтэд хүрэх тэр үед зах зээлийн үндсэн зарчмаар компанийн хувьцааны эрэлт нэмэгдэж, нийлүүлэлт багасан хувьцааны ханш өсдөг. Тэгвэл хүсэлт гаргагчийн үйл ажиллагаатай холбоотой таагүй мэдээлэл, тайлан гарах, зах зээлийн орчин нөхцөл өөрчлөгдөх зэрэгт

хөрөнгө оруулагчдын хувьцаа худалдан авах сонирхол буюу эрэлт багассанаар зах зээлийн зарчмын дагуу нийлүүлэлтийн илүүдлээс үүдэлтэй ханшийн бууралт явагддаг.

Нээлттэй хувьцаат компани болсноор үнэт цаасны зах зээлтэй холбоотой олон тооны дүрэм, журмуудыг мөрдөж, шаардлагатай шимтгэл хураамжийг төлөх, тайлан мэдээллийг олон нийтэд хүргэж байх хэрэгтэй болно. Энэ бүхнийг хуулиар заасан хугацаанд амжихгүй байх эрсдэл гарч болох ч энэ асуудлыг хариуцсан тусгай ажилтан томилж, ажлын төлөвлөлтөнд тусгаж өгснөөр шийдвэрлэж болно.

Давагдашгүй хүчин зүйлсийн эрсдэл

Газар хөдлөлт, хөрсний гулгалт, үер гэх мэт байгалийн гамшиг, гал түймэр, халдварт өвчин, үймээн самуун, зэвсэгт мөргөлдөөн гэх мэт онцгой байдал, гэнэтийн давагдашгүй хүчин зүйлс нь үнэт цаас гаргагчийн үйл ажиллагааны тасралтгүй байдлыг алдагдуулах эрсдэлтэй. Иймд үйл ажиллагаанд нөлөөлж болохуйц бүх нөхцөл байдлыг урьдчилан тооцоолж сэргийлэх, давагдашгүй хүчин зүйл тохиох үед хамгаалах тодорхой нөөц хэрэгсэл, гамшигт үзэгдлийн үед авах арга хэмжээ, хохирлыг бууруулах арга замуудыг төлөвлөсөн бэлэн байдлын бодлоготой байх нь чухал. Давагдашгүй хүчин зүйлсийг даван туулах зорилгоор нийт үйл ажиллагааны зардлын тодорхой хувийг тооцоолж, төсөвт тусгах, мэдээ мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангаж давхар "backup" хийх шаардлагатай. Мөн хариуцлагын даатгал, машин механизм, тоног төхөөрөмжийн даатгал, санхүүгийн даатгал гэх мэт даатгалд даатгуулах, харилцагчдын мэдээллийг найдвартайгаар халгалах гадаад болон дотоодын өөр байршил дах сервертэй холбогдох нөхцлийг хангаж, хохирлын хэмжээг тодорхой хэмжээгээр бууруулах боломжтой.

Аюулгүй байдлын эрсдэл

Үнэт цаас гаргагчийн эрхэлж буй бизнест аюулгүй байдал чухал ач холбогдолтой. Дата төвийн үйл ажиллагаа 24 цагийн турш тасралтгүй байх шаардлагатай, мөн төвд харилцагчдын дотоод чухал болон нууц мэдээлэл байршдаг тул найдвартай, аюулгүй байдлыг дээд зэргээр хангах шаардлагатай юм. Дата төвөөс мэдээлэл алдагдах, үйл ажиллагаа нь гадны санаатай болон санамсаргүй халдлагаас болж тасалдах эрсдэл байдаг. Эдгээрээс урьдчилан сэргийлэхийн тулд хяналт, хамгаалалтын давхар давхар тогтолцоо бий болгох нь чухал юм.

ДӨРӨВ. ҮНЭТ ЦААСНЫ ТУХАЙ

Үнэт цаас гаргагч нь Компанийн тухай хууль, Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хууль, Санхүүгийн зохицуулах хорооны “Үнэт цаасны бүртгэлийн журам”, Монголын хөрөнгийн биржийн “Бүртгэлийн журам” болон “Анхдагч зах зээлийн арилжааны журам”, Үнэт цаасны толбор тооцоо, төвлөрсөн хадгаламжийн төвийн “Үнэт цаасны төлбөр, тооцоо ITI системээр гүйцэтгэх түр журам”-д тус тус үндэслэн үнэт цаасаа олон нийтэд анх удаа санал болгож байна.

Үнэт цаас гаргагч нь 2015 оны 10-р сарын 1-ний өдрийн Хувьцаа эзэмшигчдийн хурлын 2015/08 дугаар тогтоолоор Дархан хотод Модуляр дата төвийн парк байгуулахад зориулан олон нийтээс хөрөнгө татан, нээлттэй хувьцаат компани болохоор шийдвэрлэсэн. Улмаар 2015 оны 12-р сарын 9-ний өдрийн Хувьцаа эзэмшигчдийн хурлын 2015/10 дугаар тогтоолоор нэг бүр нь 1,000 төгрөгийн нэрлэсэн үнэ бүхий 1,892,715 ширхэг энгийн хувьцааг нэрлэсэн үнэ буюу 1,000 төгрөгөөр анхдагч зах зээлд санал болгохоор тогтоосон. Энэ нь нийт хувьцааны 43.8 хувь ба нийт 1,892,715,000 төгрөг татан төвлөрүүлж, газарзүйн нөөц байршилд Модуляр дата төвийн парк байгуулна.

ҮНЭТ ЦААСНЫ НЭР		АЙТҮҮЛС
ХУВЬЦААНЫ ТӨРӨЛ		ЭНГИЙН ХУВЬЦАА
ҮНЭТ ЦААСНЫ НЭРЛЭСЭН ҮНЭ		1,000 ТӨГРӨГ
ҮНЭТ ЦААСНЫ ТОО ШИРХЭГ		4,324,263
ХӨРВӨХ ҮНЭТ ЦААС	ТОО ШИРХЭГ	2,431,548
	ХУВЬ	56.2 %
НИЙТЭД САНАЛ БОЛГОХ ҮНЭТ ЦААС	ТОО ШИРХЭГ	1,892,715
	ХУВЬ	43.8 %
НИЙТЭД САНАЛ БОЛГОХ ҮНЭ		1,000 ТӨГРӨГ
ТАТАН ТӨВЛӨРҮҮЛЭХ ХӨРӨНГӨ		1,892,715,000 ТӨГРӨГ
АНХДАГЧ ЗАХ ЗЭЭЛД БАЙРШУУЛАХ АРГА		ТОГТООСОН ҮНЭЭР САНАЛ БОЛГОХ АРИЛЖААНЫ АРГА

Үнэт цаас эзэмшигчдийн эрх, үүрэг

Айтүүлс ХХК-ийн хувьцаа эзэмшигч нь Монгол Улсын Компанийн тухай хууль, Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хууль, Компанийн дүрэм болон хувьцаат компанийн дүрмийн төсөлд зааснаар дараах ЭРХҮҮДИЙГ ЭДЭЛНЭ. Үүнд:

- Бусад хувьцаа эзэмшигчийн саналыг харгалзахгүйгээр өөрийн эзэмшиж байгаа хувьцаагаа чөлөөтэй захиран зарцуулах;
- Хувьцаа эзэмшигчдийн хурал зарлах, эцнээ санал хураалт явуулах тухай шийдвэр гаргах үед Төлөөлөн удирдах зөвлөл /ТУЗ/-өөс тогтоосон “бүртгэлийн өдөр” компанийн хувьцааг эзэмшиж байсан этгээд хуралд оролцож, хэлэлцэж буй бүх асуудлаар өөрийн эзэмшиж буй саналын эрхтэй хувьцаатай хувь тэнцүүлэн санал өгөх;
- ТУЗ-өөс ногдол ашиг олгохоор шийдвэрлэсэн үед давуу эрхийн хувьцаа эзэмшигчдэд ногдол ашиг хуваарилсны дараа эзэмшиж буй хувьцаанд ногдох ногдол ашиг авах, ногдол ашиг олгохоор зарласан боловч хуульд заасан хугацаанд хуваарилаагүй бол алданги төлөхийг шаардах;
- Компанийг таган буулгах үед Компанийн тухай хуулийн 28 дугаар зүйлд заасан журмын дагуу өр төлбөрийг барагдуулсны дараа үлдсэн эд хөрөнгийг худалдсанаас олсон орлогоос эзэмшиж буй хувьцааны тоогоор хувь хүртэх;
- Компанийн тухай хуулийн 38 дугаар зүйлд заасны дагуу компанийн нэмж гаргасан хувьцаа, хувьцаанд хөрвөх үнэт цаасыг тэргүүн ээлжинд худалдан авах, энэ эрхээ бусдад бүрэн болон хэсэгчлэн шилжүүлэх;
- Хувьцаа эзэмшигчдийн хурлаар дараах асуудлаар шийдвэр гаргахад эсрэг саналтай байсан, эсвэл санал хураалтад оролцоогүй хувьцаа эзэмшигч бүр өөрийн эзэмшиж буй хувьцааг эргүүлэн авахыг компаниас шаардах эрхтэй.

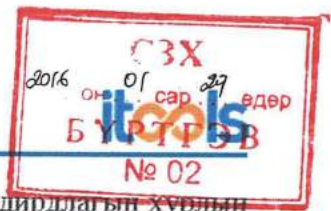
Үүнд:

- Нийлэх, нэгдэх, хуваах болон хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани болгон өөрчлөх;
  - Хэлцэл хийхийн өмнөх улирлын сүүлийн балансын активын нийт дүнгийн 25 хувиас дээш зах зээлийн үнэтэй эд хөрөнгө, эд хөрөнгийн эрхийг худалдах, худалдаж авах, захиран зарцуулах болон барьцаалахтай холбогдсон хэлцэл хийсэн, компанийн урьд гаргасан энгийн хувьцааны 25 хувиас дээш хэмжээний энгийн хувьцаа, энгийн хувьцаа худалдаж авах эрхийн бичиг болон энгийн хувьцаанд хөрвөх үнэт цаас гаргах зэрэг их хэмжээний хэлцэл хийх;
  - Хувьцаа эзэмшигчдийн эрхийг хязгаарласан нэмэлт өөрчлөлтийг дүрэмд оруулсан, эсхүл ийм агуулгатай компанийн дүрмийн шинэчилсэн найруулгыг батлах;
  - Хувьцаа эзэмшигч дангаарай эсвэл түүнтэй нэгдмэл сонирхолтой этгээдтэй хамтран компанийн энгийн хувьцааны 75-аас дээш хувийг эзэмших байгаа, түүнчлэн төрийн өмчийн эзэмшилд байсан компанийн хувьцааны хяналтын багцыг хувьчлан авсан тохиолдолд бусад хувьцаа эзэмшигчид нь компаниас хувьцаагаа эргүүлэн авахыг шаардах эрхтэй;
- Хувьцаа эзэмшигч нь компаниас дорх мэдээллийг шаардан авах эрхтэй.

Үүнд:

- Компанийн анхан шатны болон нягтлан бодох бүртгэл, гүйцэтгэх удирдлагын хурлын тэмдэглэл, тушаал шийдвэр болон хууль тогтоомжоор нийтэд мэдээлэхийг хориглосноос бусад баримт бичигтэй танилцах, үнэ төлбөртэй хуулбарлан авах;
- Компанийн жилийн санхүүгийн болон үйл ажиллагааны тайлан компанийн нэгдмэл сонирхолтой этгээдийн нэр, тэдгээрийн эзэмшлийн хувьцааны төрөл, тоо болон Санхүүгийн зохицуулах хороо, Монголын хөрөнгийн биржийн дүрэм журмаар тогтоосон бусад мэдээлэлтэй танилцах;
- Компанийн бусад энгийн хувьцаа эзэмшигчдийн эцэг/эх/-ийн нэр, өөрийн нэр, оршин суугаа газрын хаяг, түүний эзэмшлийн хувьцааны тоо зэргийг агуулсан бүртгэлийг шаардах эрхтэй бөгөөд үүнтэй холбогдон гарах зардлыг шаардлага гаргасан хувьцаа эзэмшигч хариуцана;
- Энгийн хувьцааны 10-аас дээш хувийн хувьцаа эзэмшигч нь компанийн аж ахуй, санхүүгийн үйл ажиллагаанд аудитын шалгалт хийлгэх;
- Энгийн хувьцааны 5-аас дээш хувийг эзэмшиж байгаа хувьцаа эзэмшигч нь хувьцаа эзэмшигчдийн хурлын бүрэн эрхэд хамаарах асуудлаар болон ТУЗ, тооллогын комиссын гишүүнд нэр дэвшүүлэх;
- Энгийн хувьцааны 10-аас дээш хувийн хувьцаа эзэмшигч нь компанийн хувьцаа эзэмшигчдийн ээлжит бус хурлыг хуралдуулахаар ТУЗ-д саналаа хүргүүлэх, ТУЗ энэ саналыг үндэслэлгүйгээр хүлээн аваагүй тохиолдолд өөрөө зарлан хуралдуулах;
- Хувьцаа эзэмшигч нь дорх үндэслэлээр Санхүүгийн зохицуулах хороо болон шүүхэд гомдол, нэхэмжлэл гаргах эрхтэй;

Үүнд:

- Компанийн тухай хууль, түүнд нийцүүлэн эрх бүхий байгууллагаас тогтоосон журам, компанийн дүрэмд заасны дагуу хувьцаа эзэмшигчдийн хурлыг зарлаагүй тохиолдолд гомдол гаргах;
- ТУЗ, Гүйцэтгэх удирдлага нь компанийн тухай хуулийн 84.4-г заасан үүргээ биелүүлээгүй бол уг албан тушаалтанаар компанид учирсан хохирлыг нөхөн төлүүлэхээр нэхэмжлэл гаргах;
- Компанийн энгийн хувьцааны нэг буюу түүнээс дээш хувийг эзэмшигч нь компанид учруулсан хохирлыг компанийн эрх бүхий албан тушаалтнаар нөхөн төлүүлэхээр нэхэмжлэл гаргах;
- Компанийн энгийн хувьцааны эзэмшигч нь сонирхлын зөрчилтэй хэлцлийн улмаас компани, түүний хараат болон охин компанид учирсан хохирлыг гэм буруутай этгээдээр нөхөн төлүүлэхээр нэхэмжлэл гаргах;
- Хууль тогтоомж болон Компанийн дүрмээр тогтоосон бусад эрх.

Компанийн хувьцаа эзэмшигчид дараах **ҮҮРГИЙГ ХҮЛЭЭНЭ**. Үүнд:

- Хувьцаа эзэмшигч нь өөрийн нэр, оршин байгаа хаягийн өөрчлөлтөө тухай бүр үнэт цаасны бүртгэл хөтлөх эрх бүхий этгээдэд мэдэгдэх;
- Энгийн хувьцааны хяналтын багцыг дангаараа буюу нэгдмэл сонирхолтой этгээдтэй хамтран худалдан авах хүсэлтэй этгээд нь компанийн тухай хууль болон Үнэт цаасны тухай хуульд заасан журмын дагуу энэ тухайгаа нийтэд мэдээлэх;

- Компанийн хувьцааг дангаараа буюу түүнтэй нэгдмэл сонирхолтой этгээдтэй хамтран худалдан авснаар тухайн этгээдийн эзэмшиж байгаа хувьцаа нь хяналтын багц болон түүнээс дээш хэмжээнд хүрсэн бол хяналтын багц эзэмшигч болсон өдрөөс хойш ажлын 60 хоногийн дотор бусад хувьцаа эзэмшигчийн эзэмшиж байгаа хувьцааг сүүлийн зургаан сарын зах зээлийн үнийн жигнэсэн дунджаас доошгүй үнээр худалдан авахаар санал гаргах;
- Хувьцаат компанийн энгийн хувьцааны гуравны нэгээс дээш хувийг дангаараа буюу түүнтэй нэгдмэл сонирхолтой этгээдтэй хамтран худалдан авсан буюу эзэмшиж байгаа этгээд нь энэ хэмжээний хувьцааг худалдан авсан өдрөөс хойш ажлын 10 өдрийн дотор өөрийн болон түүнтэй нэгдмэл сонирхолтой этгээдийн эцэг /эх/-ийн нэр, өөрийн нэр, оршин суугаа газрын хаяг, тус бүрийн эзэмшлийн хувьцааны тоо зэргийн талаарх мэдэгдлийг тухайн компани болон Санхүүгийн зохицуулах хороонд тус тус бичгээр мэдэгдэх;
- Дангаараа болон нэгдмэл сонирхолтой этгээдтэй хамтран компанийн хувьцааны 10-аас дээш хувийн хувьцаа эзэмшигч нь өөрийн буруутай үйл ажиллагааны улмаас компанид учирсан эд хөрөнгийн хохирлыг өөрийн хөрөнгөөр компанийн өмнө хариуцна;
- Компанийн хувьцааг дангаараа болон нэгдмэл сонирхолтой этгээдтэй хамтран эзэмшигч нь өөрийн эзэмшлийн үнэт цаасны тухай мэдээллээ нэгдмэл сонирхолтой этгээд болсон өдрөөс, эсхүл компанийн хувьцааны тав буюу түүнээс дээш багц болон хяналтын багцыг хамтран эзэмших болсноос хойш ажлын 3 өдрийн дотор компанид бичгээр мэдэгдэх;
- Хувьцаа эзэмшигч нь компанийн хүлээх үүргийг хариуцахгүй бөгөөд гагцхүү өөрийн эзэмшлийн хувьцааны хэмжээгээр эрсдэл хүлээнэ;
- Хууль тогтоомж болон компанийн дүрмээр тогтоосон бусад үүрэг.

Үнэт цаасыг олон нийтэд арилжих журам

Энэхүү журмын зорилго нь Айтүүлс ХХК-аас олон нийтэд санал болгож буй үнэт цаасыг анхдагч зах зээлд байршуулах, хуваарилах, арилжих үйл ажиллагааг холбогдох хууль журам, тогтоомжийн хүрээнд шударга, ил тод, олон нийтэд ойлгомжтой байдлаар явуулахад чиглэгдэнэ.

Үнэт цаасыг нийтэд санал болгох үнэ, анхдагч зах зээлийн арилжааны арга

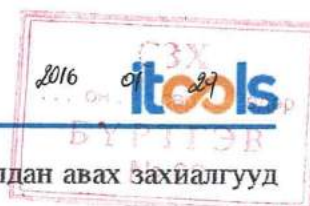
Үнэт цаас гаргагчийн 2015 оны 10-р сарын 9-ний өдрийн Хувьцаа эзэмшигчдийн хурлын 2015/10 дугаар тогтоолоор олон нийтэд санал болгох энгийн хувьцааг нэг бүрийг нь 1,000 төгрөгөөр “тогтоосон үнээр санал болгох арилжааны арга”-аар анхдагч зах зээлд санал болгохоор шийдвэрлэсэн.

Тогтоосон үнээр санал болгох арилжааны арга

Монголын хөрөнгийн биржийн “Анхдагч зах зээлийн арилжааны журам”-д зааснаар тогтоосон үнээр санал болгон арилжих арга гэдэг нь үнэт цаас гаргагчийн зүгээс үнэт цаасыг тогтоосон тодорхой нэг үнээр олон нийтэд санал болгон арилжих үйл ажиллагааг хэлэх бөгөөд үнэт цаас гаргагчийн зүгээс олон нийтэд нэг үнээр санал болгож байгаа ч хөрөнгө оруулагчийн зүгээс тогтоосон үнээс өндөр үнээр худалдан авах захиалга өгч болно. Захиалга авах хугацаа дуусч,

нийлүүлэлт хийгдэхэд биржийн арилжааны үндсэн зарчмын дагуу худалдан авах захиалгууд нь үнийн болон цаг хугацааны ахлах дарааллаар биелэгдэнэ.

Тогтоосон үнийн аргыг сонгосон үндэслэл

- Хөрөнгө оруулагчдад анхдагч зах зээлд санал болгох үнийг тодорхой нэг үнийн түвшинд буюу тогтоосон үнээр санал болгосноор хөрөнгө оруулагчдын хувьд худалдан авах шийдвэр, тооцоолол гаргахад хялбар бөгөөд үнэт цаас худалдан авах тоо хэмжээг нэмэгдүүлэх боломжтой.
- Хөрөнгө оруулагчдын үнэт цаас худалдан авахаар өгсөн захиалгууд нь арилжааны үндсэн зарчим болох үнийн болон цаг хугацааны ахлах дарааллаар биелэгдэх бөгөөд энэ нь хөрөнгө оруулагчдын хувьд тодорхой хэмжээний өрсөлдөөнийг үүсгэж, эрэлтийг нэмэх юм.
- Хэрэв хөрөнгө оруулагч нь өөрийн захиалгыг баталгаажуулахыг хүсвэл тогтоосон үнээс өндөр үнээр худалдан авах захиалга өгч болно.
- Анхдагч зах зээлээс худалдан авч буй хөрөнгө оруулагчийн хувьцаагаа хоёрдогч зах зээлд эргүүлэн худалдсанаас олохоор хүлээж буй өгөөжийн хэмжээг нэмэгдүүлэх боломжтой.

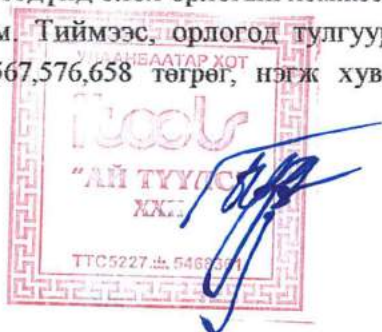
Олон нийтэд санал болгох үнийг тогтоосон үндэслэл

Үнэт цаас гаргагчийн 2015 оны 12-р сарын 9-ний өдрийн Хувьцаа эзэмшигчдийн хурлын 2015/10 тоот тогтоолоор үнэт цаасыг олон нийтэд санал болгох үнийг 1,000 төгрөгөөр буюу нэрлэсэн үнээр санал болгохоор шийдвэрлэсэн. Энэхүү шийдвэрийг гаргахдаа компанийн хөрөнгийн болон бизнесийн үнэлгээг үндэслэл болгосныг дор тайлбарлав.

Хүснэгт 57. Компанийн 2015.09.30-аарх бизнесийн үнэлгээний үнэ цэнэ, төгрөгөөр

Үнэлгээний арга	Бизнесийн үнэ цэнэ	Хувьцааны тоо ширхэг	Нэгж хувьцааны үнэ цэнэ	Ач холбогдлын хувь	Хувьцааны үнэ
Цэвэр хөрөнгөнд суурилсан хандлага	1,423,199,365	4,324,263	329.12	30%	1,000
Орлого капиталжуулалтын хандлага	5,567,576,658	4,324,263	1,287.52	70%	

Хөндлөнгийн үнэлгээчин үнэт цаас гаргагчийн бизнесийн үнэ цэнийг компанийн өөрийн цэвэр хөрөнгө болон төлөвлөгөөт жилүүдэд олох борлуулалтын орлого дээр үндэслэн тогтоосон. Цэвэр хөрөнгөд суурилсан үнэлгээгээр бизнесийн үнэ цэнийг 1,423,199,365 төгрөгөөр, нэгж хувьцаанд ногдох үнэ цэнийг 329.12 төгрөгөөр тодорхойлсон нь компанийн 2015 оны 9-р сарын 30-ны өдрөөрх дансны үнэ болох 327.7 төгрөгтэй ойролцоо байна. Гэвч үнэт цаас гаргагчийн үндсэн үйл ажиллагаа болох програм хангамж, мэдээллийн технологийн үйлчилгээ нь хөрөнгөд бус технологид илүүтэй суурилсан тул одоогийн хөрөнгийн үнэ цэнээс илүү ирээдүйд олох орлогын хэмжээнд суурилан үнэ цэнийг тодорхойлох нь илүү ач холбогдолтой юм. Тиймээс, орлогод тулгуурласан хандлагын аргаар компанийн бизнесийн үнэ цэнийг 5,567,576,658 төгрөг, нэгж хувьцаанд ногдох үнэ цэнийг 1,287.52 төгрөгөөр тогтоосныг

үндэслэн, үнэт цаасыг анх удаа олон нийтэд санал болгох үнийг 1,000 төгрөгөөр тогтоох нь бодит үнэлгээ гэж үзлээ.

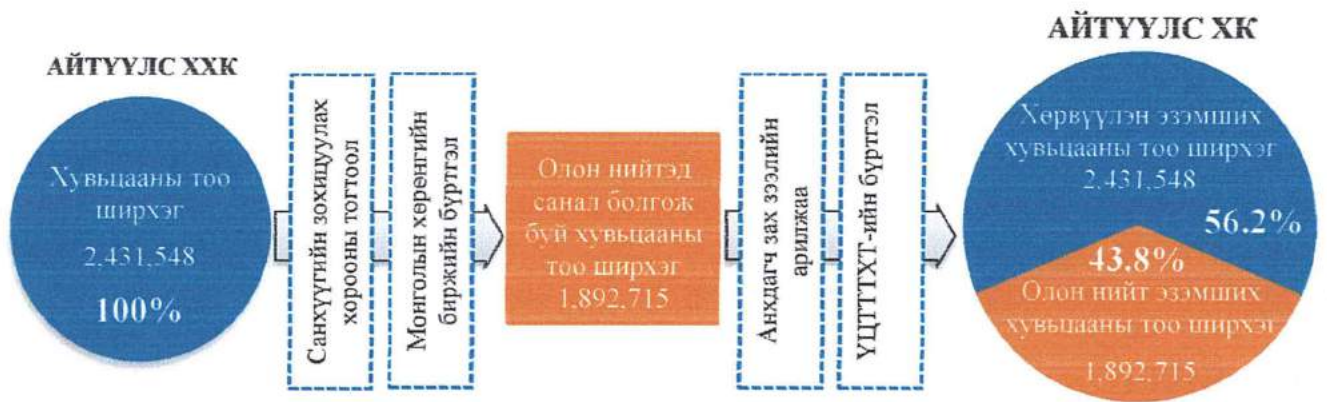
Урьд өмнө нь үнэт цаас гаргаж байсан эсэх

Үнэт цаас гаргагч нь урьд нь олон нийтэд үнэт цаас гаргасан удаагүй бөгөөд хувьцаагаа анх удаа олон нийтэд санал болгож байна.

Хөрвүүлэн эзэмших хувьцааны талаарх мэдээлэл

Үнэт цаас гаргагч нь олон нийтэд хувьцааныхаа 43.8 хувь буюу 1,892,715 ширхэг хувьцааг санал болгон, үлдсэн 56.2 хувь болох 2,431,548 ширхэг хувьцааг компанийн одоогийн хувьцаа эзэмшигч Ай Си Ти групп ХХК дорх байдлаар хөрвүүлэн эзэмшинэ.

Схем 5. Үнэт цаасыг анхдагч зах зээлд байршуулахад хөрвөх хувьцаа

Хүснэгт 58. Хувьцаа эзэмшигчийн хөрвүүлэн эзэмших хувьцааны тоо, эзэмшлийн хувь

Хувьцаа эзэмшигчид	ХК болохоос өмнөх хувь эзэмшил		ХК болсны дараа (олон нийтэд санал болгосон хувьцаа 100% арилжигдвал)	
	Хувьцааны тоо	Эзэмшлийн хувь	Хувьцааны тоо	Эзэмшлийн хувь
Ай Си Ти групп ХХК	2,431,548	100%	2,431,548	56.2%
Олон нийт			1,892,715	43.8%
Нийт	2,431,548	100%	4,324,263	100%

Тэргүүн ээлжинд худалдаж авах эрхээ хэрэгжүүлэх эсэх

Үнэт цаас гаргагчийн 2015 оны 12-р сарын 9-ний өдрийн Хувьцаа эзэмшигчдийн хурлын 2015/10 тоот тогтоолоор үүсгэн байгуулагчид нь үнэт цаасыг тэргүүн ээлжинд худалдан авах эрхээ хэрэгжүүлэхгүйгээр 43.8 хувийг бүхэлд нь олон нийтэд санал болгохоор шийдвэрлэсэн.

Үнэт цаасыг анхдагч зах зээлд байршуулах тухай

Үнэт цаасны анхдагч зах зээлийн арилжааг Санхүүгийн зохицуулах хорооны “Үнэт цаасны бүртгэлийн журам”, Монголын хөрөнгийн биржийн “Бүртгэлийн журам” болон “Анхдагч зах зээлийн арилжааны журам”-д заасны дагуу явуулна.

Схем 6. Үнэт цаасыг бүртгэх, анхдагч зах зээлд байршуулах үе шат

Санхүүгийн зохицуулах хорооны тогтоол: Санхүүгийн зохицуулах хорооны 2015 оны 1-р сарын 15-ны өдрийн 06-р тогтоолоор баталсан “Үнэт цаасны бүртгэлийн журам” болон Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хуулийн 9.6-д заасны дагуу хууль болон журмын шаардлагыг хангасан үнэт цаасны танилцуулга, бусад баримт бичгийг хүлээн авсан өдрөөс хойш ажлын 20 өдрийн дотор хянаж, хууль болон Хорооноос тогтоосон шаардлагыг хангасан гэж үзвэл үнэт цаасыг бүртгэлд бүртгэх тухай тогтоол гаргана.

Монголын хөрөнгийн биржид бүртгүүлэх: Санхүүгийн зохицуулах хорооноос бүртгэхийг зөвшөөрсөн тогтоол гарсны дараа МХБ-ийн “Бүртгэлийн” журам”-ын 7.1-д заасны дагуу биржид ирүүлсэн өргөдөл, журмын шаардлагыг хангасан баримт бичгийг хүлээн авсан өдрөөс хойш ажлын 20 өдрийн дотор хянаж, бүртгэлийн шалгалт хийж, шалгалтын тайланг МХБ өөрийн Захирлуудын зөвлөлийн хурлаар /ЗЗХ/ хэлэлцүүлж, ЗЗХ-ын саналыг үндэслэн үнэт цаасыг бүртгэх эсэх тухай шийдвэрийг МХБ-ийн Гүйцэтгэх захирлын тушаалаар гаргана.

Олон нийтэд сурталчилах: Санхүүгийн зохицуулах хорооны 2015 оны 1-р сарын 15-ны өдрийн 06-р тогтоолоор баталсан “Үнэт цаасны бүртгэлийн журам”-ын 18-р зүйлд заасны дагуу Хорооны тогтоол гарсны дараа үнэт цаас, түүний танилцуулгыг олон нийтэд сурталчилж эхлэх бөгөөд тус журмын 18.3-т заасны дагуу тогтоол гарснаас хойш зургаан сарын хугацаанд үнэт цаасыг танилцуулах хөтөлбөрийн дагуу олон нийтэд танилцуулна.

Санхүүгийн зохицуулах хорооноос анхдагч зах зээлийн арилжаа эхлүүлэх зөвшөөрөл авах: Үнэт цаасны тухай хуулийн 12.1-т заасны дагуу СЗХ болон МХБ-ийн бүртгэлийн аль алинд нь бүртгэгдсэн үнэт цаасыг анхдагч зах зээлд худалдаалах бөгөөд мөн энэ хуулийн 12.2-т заасны дагуу үнэт цаасыг МХБ-ийн бүртгэлд бүртгэсэн болон холбогдох бэлтгэлийг хангасан тухай МХБ-ээс гаргасан тодорхойлолт, үнэт цаас гаргагчийн хүсэлтэд үндэслэн СЗХ-оос үнэт цаасыг анхдагч зах зээлд худалдаалах тухай зөвшөөрлийг олгоно.

Анхдагч зах зээлийн арилжааг явуулах: МХБ-ийн “Анхдагч зах зээлийн арилжааны журам”-ын 3-р бүлэгт заасан “Тогтоосон үнээр санал болгох арилжааны арга”-ын дагуу явуулах бөгөөд СЗХ-ны тогтоол гарснаас хойш зургаан сарын дотор тухайн үнэт цаасыг анхдагч зах зээлд худалдана.

Санхүүгийн зохицуулах хороонд анхдагч зах зээлийн арилжааны тайлан өгөх: Үнэт цаасны тухай хуулийн 12.4-т заасны дагуу үнэт цаас гаргагч нь үнэт цаасыг үнэт цаасны анхдагч зах зээлд худалдаж дууссанаас хойш ажлын гурван өдрийн дотор тухайн үнэт цаасыг үнэт цаасны анхдагч зах зээлд арилжсан тухай тайланг СЗХ-ны “Үнэт цаасны бүртгэлийн журам”-ын 2-р хавсралтын дагуу бэлтгэн Хороонд ирүүлнэ. Уг тайланд анхдагч зах зээлийн арилжаа нь журмын дагуу явагдсан талаар МХБ-ийн дүгнэлтийг мөн хавсаргасан байна.

Санхүүгийн зохицуулах хорооноос хоёрдогч зах зээлийн арилжаа эхлүүлэх зөвшөөрөл авах: Үнэт цаасны тухай хуулийн 12.6-д заасны дагуу СЗХ нь үнэт цаасыг үнэт цаасны анхдагч зах зээлд арилжсан тухай тайланг ажлын гурван өдөрт багтаан хянаж, зөрчил гараагүй мөн үнэт цаасны анхдагч зах зээлийн арилжаа амжилттай болсон гэж үзсэн тохиолдолд үнэт цаасны хоёрдогч зах зээлийн арилжааг эхлүүлэх зөвшөөрлийг олгоно.

Хувьцаа эзэмшигчдийн хурал хуралдуулах: Санхүүгийн зохицуулах хорооны 2012 оны 34 дүгээр тогтоолоор баталсан “Хувьцаат компанийн хувьцаа эзэмшигчдийн хурлын зар хүргэх журам”-ын дагуу хувьцаа эзэмшигчдийн хурлыг зарлан хуралдуулна.

Анхдагч зах зээлийн арилжааны тухай

Арилжааны хуваарь, дуусах хугацаа

- Үнэт цаасны арилжаа нь МХБ-ийн үнэт цаасны арилжааны програмаар хийгдэнэ. Үнэт цаас гаргагч болон андеррайтер нь МХБ-тэй харилцан тохиролцон гэрээ байгуулж, арилжаа эхлэх, үргэлжлэх, дуусгавар болох хугацааг тогтоох бөгөөд СЗХ-ны зөвшөөрлөөр уг хугацаа нь хүчин төгөлдөр болно.
- Анхдагч зах зээлийн арилжаа үргэлжлэх, дуусгавар болох хугацаа нь үнэт цаасны борлуулалтаас олохоор төлөвлөж буй хөрөнгийг шаардлагатай хэмжээнд татан төвлөрүүлэх хүртэл үргэлжлэх бөгөөд үнэт цаас гаргагчийн хувьд хоёр үе шаттай байж болохоор төлөвлөв. Анхдагч зах зээлийн арилжаа үргэлжлэх нийт хугацаа зургаан сараас илүүгүй байна.
- Үнэт цаасны борлуулалтаас олохоор төлөвлөж буй хөрөнгийн 70-75 хувийг бүрдүүлсэн тохиолдолд үнэт цаас гаргагчийн хувьд анхдагч зах зээлийн арилжааг амжилттай болсонд тооцож болох бөгөөд СЗХ-ны зөвшөөрлөөр үнэт цаасны хоёрдогч зах зээлийн арилжааг эхлүүлнэ.

Үнэт цаасны захиалга авах

- Үнэт цаасыг нийтэд санал болгон сурталчилж эхэлсэн өдрөөс хойш 10-аас доошгүй хоногийн дараа худалдан авах захиалга авч эхэлнэ.

- Үнэт цаасны захиалгыг тогтоосон үнээс өндөр үнээр өгч болох бөгөөд захиалгуудыг арилжааны үндсэн зарчмын дагуу үнийн болон цаг хугацааны ахлах дарааллаар биелүүлнэ.
- Хөрөнгө оруулагч нь үнэт цаас худалдан авах захиалгаа брокерийн тусгай зөвшөөрөлтэй үнэт цаасны компанид өгөх бөгөөд брокер захиалгыг нь МХБ-ийн арилжааны програмд тогтсон хугацаанд шивж оруулна.
- Андеррайтер нь захиалга шивэх програмыг МХБ болон ҮЦТТХТ-тэй зөвшилцөн шийдвэрлэх ба аль болох хөрөнгө оруулагчдад хялбар, найдвартай аргыг сонгоно. Үүнтэй холбоотой мэдээллийг арилжаа эхлэхээс өмнө үнэт цаасны компаниуд болон олон нийтэд сайтар түгээнэ.

Үнэт цаасыг хэн худалдан авч болох вэ?

- Монгол Улсын болон гадаад улсын иргэн, хуулийн этгээд бүгд худалдан авах эрхтэй. Энэхүү танилцуулгад үнэт цаасыг худалдан авах эрхтэй бүх эдгээдийг хөрөнгө оруулагч гэж ойлгоно.
- Үнэт цаасыг анхдагч зах зээлээс худалдаж авахыг хүссэн хөрөнгө оруулагчид нь СЗХ-ны тусгай зөвшөөрөлтэй, үйл ажиллагаа нь хэвийн явагдаж буй үнэт цаасны компаниар зуучлуулан, ҮЦТТХТ-д үнэт цаасны данс, үнэт цаасны төлбөр тооцоо гүйцэтгэгч банкинд төлбөр тооцооны дансаа нээлгэсэн байх шаардлагатай.

Үнэт цаасыг хэрхэн худалдан авах вэ?

- Хөрөнгө оруулагч нь худалдаж авахаар төлөвлөсөн хэмжээгээр үнэт цаасны төлбөрийг шимтгэлийн хамт үнэт цаасны (эсхүл төлбөр тооцооны) дансандаа 100 хувь урьдчилан байршуулах шаардлагатай. Аль дансанд байршуулах нь арилжааны програмын сонголтоос хамаарах ба энэ талаар хөрөнгө оруулагчдад цаг тухайд нь шуурхай мэдэгдэнэ.
- Үнэт цаасны данс болон төлбөр тооцооны дансаа нээлгэн, үнэт цаас худалдаж авахад шаардлагатай мөнгөн хөрөнгөө урьдчилан байршуулсан хөрөнгө оруулагч нь үнэт цаас худалдан авах захиалгаа брокертоо өгнө. Ингэхдээ өөрийн биеэр очиж өгөхөөс гадна и-мэйлээр, утсаар, факсаар болон өөр хэлбэрээр өгөх боломжтой.

Нэмэлт мэдээлэл:

- Үнэт цаасны дансыг СЗХ-оос брокерийн үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл авсан, үйл ажиллагаа нь хэвийн явагдаж байгаа үнэт цаасны компаниар зуучлуулан ҮЦТТХТ-д нээлгэнэ. Үнэт цаасны дансанд хөрөнгө оруулагчийн худалдан авсан бүхий л үнэт цаас байршин хадгалагдаж байдаг.
- Үнэт цаасны төлбөр тооцооны дансыг өөрийн үйлчлүүлдэг үнэт цаасны компанитай хамтран ажилладаг, үнэт цаасны төлбөр тооцооны үйл ажиллагаа явуулах эрх бүхий арилжааны банкинд нээлгэнэ. Төлбөр тооцооны дансаар одоогоор хоёрдогч зах зээлийн арилжааны хэлцлүүдийн төлбөр тооцоо T+1 горимоор хийгдэж байна. Төлбөр тооцооны дансаар зөвхөн үнэт цаасны төлбөр тооцоо хийгдэх бөгөөд өөр

зориулалтаар ашиглах боломжгүй, хөрөнгө оруулагч, үнэт цаасны компани, банк гурвын дундын данс юм.

Схем 7. Үнэт цаас худалдан авах алхмууд

ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

Арилжааны шимтгэл

Үнэт цаасны арилжааны хэлцэл бүрийн үнийн дүнгийн тодорхой хувийг хувиар тооцдог үйлчилгээний хөлс болох шимтгэлийг үнэт цаасны зах зээлд үйл ажиллагаа явуулж буй зохицуулах болон мэргэжлийн оролцогч байгууллагууд авдаг. Шимтгэлийн хувийг үнэт цаасны компанийн үнэт цаасны данс нээх гэрээгээр тогтоодог ба СЗХ, МХБ болон ҮЦТТХТ-ийн шимтгэлийн хэмжээ нь тогтмол бол үнэт цаасны компаниудын хувьд харилцан адилгүй байдаг.

Албан татвар

Үнэт цаасанд хөрөнгө оруулагч хувь хүн нь Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуулийн 13.1.3-т заасан орлого /ногдол ашгийн орлого/-ын нийт дүнгээс, 14.1.3-т заасан орлого /хувьцаа, үнэт цаас борлуулсны орлого/-оос худалдаж авсан үнийг хассан зөрүүгээс тус хуулийн 23.1-д заасан /10 хувь/ хэмжээгээр татвар төлнө.

Үнэт цаасанд хөрөнгө оруулагч хуулийн этгээд буюу аж ахуйн нэгж нь Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуулийн 16.3.1-д заасан “ногдол ашгийн орлого”-ын нийт дүнгээс, 16.8-д заасан “хувьцаа, үнэт цаас борлуулсны орлого”-оос худалдаж авсан үнийг хассан зөрүүгээс энэ хуулийн 17.1, 17.2.1-д заасан хэмжээгээр /10 хувь/ албан татвар төлнө.

Валютын ханш

Үнэт цаасны арилжаа Монгол Улсын үндэсний мөнгөн тэмдэгт төгрөгөөр /MNT/ хийгдэнэ. Ханшийг тухайн өдрийн зах зээлийн ханшаар тооцно. Арилжааны банкууд төгрөгтэй харьцах гадаад валютын ханшийг өдөр бүр шинэчлэн тогтоодог. Монголын зарим арилжааны банкуудын гадаад валютын ханшийн мэдээлэл авах цахим хуудсуудыг дор дурдав.

Хүснэгт 59. Арилжааны банкуудын цахим хуудас

Арилжааны банкууд	
Худалдаа хөгжлийн банк- www.tdbm.mn	Кредит банк- www.creditbank.mn
Хаан банк- www.khanbank.com	Тээвэр хөгжлийн банк- www.transbank.mn
Голомт банк- www.golomtbank.com	Улаанбаатар хотын банк- www.ubcbank.mn
Төрийн банк- www.statebank.mn	Чингис хаан банк- www.ckbank.mn
Капитал банк- www.capitalbank.mn	Ариг банк- www.arigbank.mn
Капитрон банк- www.capitronbank.mn	Хөгжлийн банк- www.dbm.mn
Үндэсний хөрөнгө оруулалтын банк- www.nibank.mn	

Олон нийтэд үнэт цаасыг таниулах, сурталчилах арга хэлбэр

Санхүүгийн зохицуулах хорооны 2015 оны 1-р сарын 15-ны өдрийн 06-р тогтоолоор баталсан “Үнэт цаасны бүртгэлийн журам”-ын 18-д заасны дагуу үнэт цаасны танилцуулгыг олон нийтэд сурталчилна.

- СЗХ-ны тогтоол гарсан өдрөөс хойш олон нийтэд үнэт цаасыг сурталчилж эхлэх бөгөөд үнэт цаас гаргагч болон андеррайтерийн компанийн хооронд харилцан зөвшилцөн баталсан хөтөлбөрийн дагуу олон нийтэд үнэт цаасыг танилцуулна.

- Үнэт цаасны захиалга авч эхлэх өдрөөс 10-аас доошгүй хоногийн өмнө үнэт цаасны тухай ерөнхий мэдээлэл, худалдахаар санал болгож байгаа үнэ, арилжаалж эхлэх, дуусах өдөр, цагийн тухай мэдээллийг олон нийтэд болон үнэт цаасны арилжаанд оролцох эрхтэй брокер, дилерийн компаниудад хүргэнэ.

Схем 8. Үнэт цаасыг олон нийтэд сурталчилах хөтөлбөр

Үнэт цаасны хоёрдогч зах зээлийн арилжаа

Үнэт цаасыг анх удаа нийтэд санал болгох ажиллагаа амжилттай болсон тохиолдолд Монголын хөрөнгийн биржийн журмын дагуу Санхүүгийн зохицуулах хорооны зөвшөөрлөөр үнэт цаасны хоёрдогч зах зээлийн арилжааг эхлүүлнэ. Үнэт цаасны хоёрдогч зах зээлийн арилжаа эхэлснээр хувьцааг анхдагч зах зээл дээрээс худалдан авсан хөрөнгө оруулагчид хувьцаагаа бусдад худалдах эрх нээлттэй болно.

Татан төвлөрүүлэх хөрөнгийн зарцуулалт

Үнэт цаас гаргагч нэг бүр нь 1,000 төгрөгийн үнэтэй 1,892,715 ширхэг энгийн хувьцааг олон нийтэд санал болгон татан төвлөрүүлэх хөрөнгөөр 2016-2020 оны хооронд хэрэгжих “Модуляр дата төвийн парк” төслийн үйл ажиллагааг санхүүжүүлнэ. Уг төслийн хүрээнд компани нь өөрийн үндсэн дата төвийн үйл ажиллагааг өргөжүүлэхээс гадна Дархан хот дах өөрийн эзэмшлийн газарт Модуляр дата төвийн паркийг байгуулна. Төсөл хэрэгжих хугацаа 5 жил бөгөөд нийт татан төвлөрүүлэх **1,892,714,900** төгрөгийн зарцуулалтын задаргааг дор харуулав.

Хүснэгт 60. Татан төвлөрүүлэх хөрөнгийн ерөнхий задаргаа, хувиар

№	Хөрөнгө оруулалт	Тоо, ширхэг	Нэгж үнэ, төгрөг	Нийт үнэ, төгрөг	Хувь
1	Паркийн барилга	900 кв.м	650,000	585,000,000	30.9%
2	Гадна дэд бүтэц	1	280,000,000	280,000,000	14.8%
3	Оффисийн барилга	300 кв.м	900,000	270,000,000	14.3%
4	Контейнер модуль	1	269,730,000	269,730,000	14.3%
5	Цахилгааны систем	1	120,000,000	120,000,000	6.3%
6	Андеррайтерийн үйлчилгээний хөлс	1	109,176,900	109,176,900	5.8%
7	Хөргөлтийн систем	1	80,000,000	80,000,000	4.2%
8	Тоног төхөөрөмж	1	75,000,000	75,000,000	4.0%
9	Тавилга, эд хогшил	1	28,858,000	28,858,000	1.5%
10	Өргөгч кран	1	49,950,000	49,950,000	2.6%
11	Тээврийн хэрэгсэл/Суудлын машин	1	25,000,000	25,000,000	1.3%
Нийт дүн				1,892,714,900	

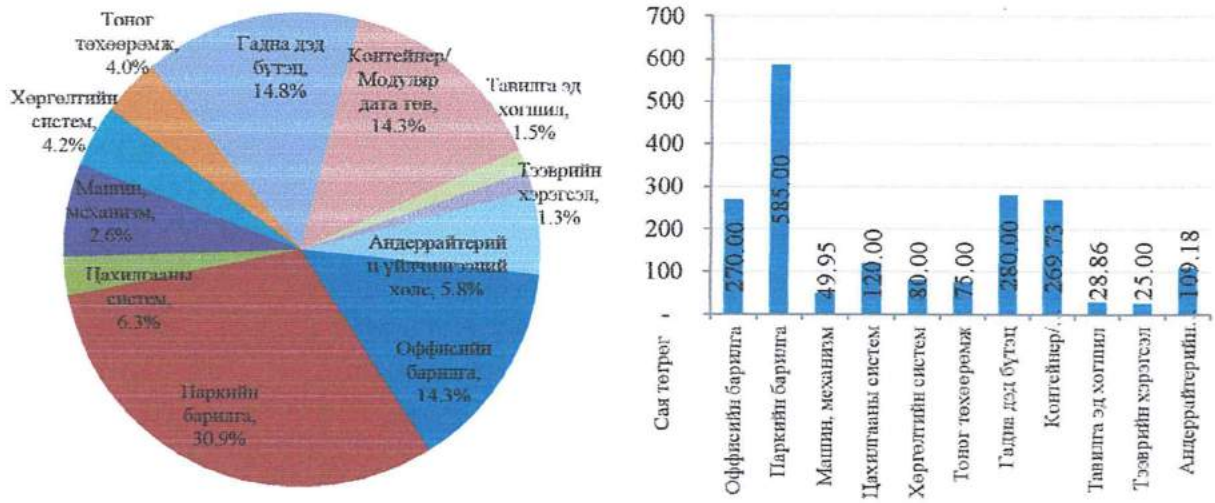
Модуляр дата төвийн паркийг байгуулахад эхний ээлжинд буюу 2016 оны 3-р сараас эхлэн Дархан-Уул аймгийн Дархан сумын 12-р багийн нутагт байршилтай өөрийн эзэмшлийн газарт 900 кв.м талбай бүхий нэг давхар төмөр карказан сэндвичэн дүүргэлтгүй барилга буюу паркийн барилгыг барьж, цахилгаан, дулаан, ус суваг, мэдээлэл холбооны сүлжээнд холбож, төмөр хашаа барин сайжруулалт хийснээр гадна дэд бүтцийг байгуулна. Барилга бүтээн байгуулалтын ажлыг 2016 оны 10-р сар гэхэд бүрэн дуусгахаар төлөвлөсөн байна /хавсралтаас цаг хугацааны төлөвлөлтийг харна уу/. Улмаар паркийн барилга дотор контейнерэн модулиудыг байршуулж, нөөц цахилгааны систем болон хөргөлтийн системийг суурилуулна. Паркийн барилга нь 30 контейнер модуль агуулах хүчин чадалтай ба энэхүү төслийн хугацаанд нэг модуляр контейнер худалдан авахаар төлөвлөсөн. Цаашид модуль нэмж худалдан авах эсхүл бусдын эзэмшлийн модулийг байршуулж үйлчилгээ үзүүлэх замаар модулиудын тоог аажмаар нэмж, дотоодын төдийгүй олон улсын хэмжээний газарзүйн нөөц модуляр дата төвийн паркийг бүтээхээр төлөвлөсөн болно. Тиймээс, контейнерүүдийг өргөж, зөөж байршуулахад зориулагдсан өргөгч кран авах юм. Түүнчлэн, модуляр дата төвийн паркийг нийтэд нь хянаж, удирдах, хамгаалах зориулалтаар 300 кв.м талбай бүхий 3 давхар оффисийн барилгыг барьж, шаардлагатай тавилга, эд хогшил, сүлжээний болон хяналтын тоног төхөөрөмжөөр тоноглоно. Мөн, олон нийтээс хөрөнгө татахад мэргэжлийн үйлчилгээ үзүүлсний хөлсөнд төлөх андеррайтерийн хөлсийг татан төвлөрүүлэх хөрөнгөд оруулсан болно.

Эдгээр зардлуудыг хувьчилж тооцвол нийт хөрөнгө оруулалтын 45.2 хувь нь паркийн болон оффисийн барилгын хөрөнгө оруулалт, 46.2 хувь нь гадна дэд бүтэц болон бусад дэд бүтэц болох контейнер модуль, өргөгч кран, цахилгааны систем, хөргөлтийн систем, тоног төхөөрөмж, тээврийн хэрэгсэл, тавилга эд хогшлын хөрөнгө оруулалт, 5.8 хувь нь андеррайтерийн үйлчилгээний хэлс байна Модуляр дата төвийн паркийн хэвийн үйл ажиллагааг хангах эргэлтийн хөрөнгө, бусад зардлыг үнэт цаас гаргагч хариуцах болно.

График 23. Татан төвлөрүүлэх хөрөнгийн бүтэц

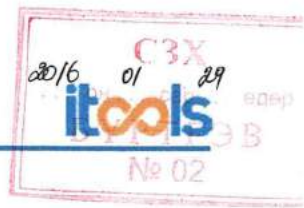
Барилга, байгууламж: Паркийн барилгын хэмжээ нь 900 кв.м /45x20/ хэмжээтэй нэг давхар байх бол оффисийн барилга нь 3 давхар, төмөр каркасан блок дүүргэлттэй, нийт 300 кв.м талбайтай байхаар төлөвлөсөн нь нийлээд 855,000,000 төгрөг болж байна. Гадна дэд бүтцийн зардлыг оруулаад нийт барилга, байгууламжийн зардал 1,135,000,000 төгрөг байна. Төслийн тооцоололд барилгын нэгж кв.м-ийн үнийг 650,000 төгрөгөөр тооцоолсон нь сэндвичэн барилгын жишиг үнээс өндөр байгаа нь тухайн барилгын галд тэсвэртэй байдал, тусгай зориулалт бүхий галын аюулгүй байдлын систем, өндөр чанартай цахилгаан болон компьютерийн сүлжээ, салхивчны системтэй байхаар тооцоолсонтой холбоотой. Гадна дэд бүтцэд цэвэр бохир ус, цахилгаан, дулаан, мэдээлэл холбооны сүлжээний дэд бүтцүүд багтана. Эдгээр дэд бүтцийн ажлын тоо хэмжээ, бүрдэл нь Дархан-Уул аймгийн мэргэжлийн байгууллагуудаас гаргах техникийн нөхцлүүдэд үндэслэн тооцоологдох бөгөөд төслийн тооцоололд жишиг үнээр тооцоолон оруулсан байна.

Контейнерэн модуль: Энэ нь модуляр дата төв болгон тоноглогсон 20 тонны контейнер байх бөгөөд дотроо компьютерийн тоног төхөөрөмжийн хэсэг, хөргөлтийн хэсэг, тог баригчийн гэх мэт тусгай хэсгүүдтэй ба дорх хүснэгтэд үзүүлсэн хүчин чадалтай байна. Үүнд:

ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

Хүснэгт 61. Үнэт цаас гаргагчийн контейнер модулийн үзүүлэлт

Үзүүлэлт	Хүчин чадал
Физик хэмжээ (Урт х Өргөн х Өндөр)	6,068 мм х 2,438 мм х 2,896 мм
Компьютер, тоног төхөөрөмжийн чадал	24 кВт
Зогсуурын тоо, Рак юнитын тоо	4 ш, 180U
Цахилгаан гэжээл	380В/50 Hz
Цахилгаан зарцуулалт	6 кВт/Рак
Тог баригч	20 кВольт Ампер, 2+1 нөөц
Тог барих хугацаа	10 минут
Хөргөлт	20 кВт, 2+1 нөөц
Гал эсэргүүцэх систем	Heptafluoropropane

Цахилгааны систем: Цахилгааны нөөц системд 120,000,000 төгрөг зарцуулах ба энэ нь 300кВт-ын хүчин чадал бүхий дизель генератор, түүний автомат удирдлагын цогц байх юм.

Хөргөлтийн систем: Энэ нь контейнер модуляр дата төвөөс ялгарч буй дулааныг гадагшлуулах систем бөгөөд 80,000,000 төгрөг үүнд зарцуулагдана.

Тоног төхөөрөмж: Үүнд паркийн барилгад байрлаж буй модуляр дата төвүүдийг интернэтэд холбоход шаардлагатай тоног төхөөрөмжүүд, мөн модуляр дата төвүүдийн сүлжээ, цахилгаан хангамж, температур, чийгшил зэргийг хянах зориулалт бүхий ээлжийн инженерүүдийн хяналтын өрөөний компьютер, тоног төхөөрөмжүүд багтана. Эдгээрийг худалдан авахад нийт 75,000,000 төгрөг болно.

Хүснэгт 62. Татан төвлөрүүлэх хөрөнгөөр авах тоног төхөөрөмжийн задаргаа

Тоног төхөөрөмж	Тоо	Нэгж үнэ, төгрөг	Нийт үнэ, төгрөг
Хяналтын компьютер	2 ш	1,450,000	2,900,000
Хяналтын компьютерийн дэлгэц	8 ш	300,000	2,400,000
Хяналтын дэлгэц	1 ш	15,000,000	15,000,000
Router/Рүүтер	2 ш	10,000,000	20,000,000
Switch/Свич	4 ш	5,800,000	23,200,000
Шилэн кабелийн холболтын төхөөрөмж	4 ш	2,000,000	8,000,000
Кабель	1000 м	500	500,000
Туслах хэрэгсэл	1 багц	3,000,000	3,000,000
Нийт			75,000,000

Тавилга, эд хогшил: Оффисийн барилгыг тохижуулах тавилга, эд хогшлын 28,858,000 төгрөгийн задаргааг дорх хүснэгтээс харна уу.

Хүснэгт 63. Татан төвлөрүүлэх хөрөнгөөр авах тавилга, эд хогшлын задаргаа

№	Эд хогшил	Тоо, ширхэг	Нэгж үнэ, төгрөг	Нийт, төгрөг
1	Компьютер /PC/	4	1,250,000	5,000,000
2	Компьютер /Notebook/	2	1,500,000	3,000,000

ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

2016 оны 01 сар 29 өдөр
tools ЭВ
 № 02

3	Жижиг принтер	2	420,000	840,000
4	Факсын аппарат	3	320,000	960,000
5	Тавилга /Ширээ, шүүгээ, сандал/	10	498,200	4,982,000
6	Том шүүгээ	4	669,000	2,676,000
7	Сейф	2	700,000	1,400,000
8	Гаднах хаяг /гэрлэн/	1	3,000,000	3,000,000
9	Бусад тавилга	2	3,500,000	7,000,000
Нийт дүн				18,858,000

Машин, механизм: Модуляр дата төвийн парк дотор контейнерэн модулиудыг зөөвөрлөхөд өргөгч кран, нийслэл хот болон Дархан хотын хооронд ажлын зориулалтаар зорчих зориулалтаар суудлын машин тус тус нэгийг худалдан авахаар төлөвлөсөн нь нийт 74,950,000 төгрөг байна.

Олон нийтээс татан төвлөрүүлэх хөрөнгийн хувилбар

Айтүүлс ХХК нь олон нийтээс татан төвлөрүүлэхээр төлөвлөсөн хэмжээнээс доош хэмжээний хөрөнгө татан төвлөрүүлсэн тохиолдолд зарим зардлыг түр хойшлуулж, төвлөрсөн хөрөнгөөр төслийн үйл ажиллагааг эхлүүлэх боломжтой юм. Тухайлбал, нийт татан төвлөрүүлэхээр төлөвлөсөн 1,892,714,900 төгрөгийн 70-75 хувийг татаж чадсан тохиолдолд эхний ээлжинд санхүүжүүлэн үйл ажиллагаагаа эхлүүлж болох хоёр хувилбарыг дор орууллаа.

Тухайлбал, шаардлагатай хөрөнгийн 75 хувийг татсан тохиолдолд паркийн барилгыг 900 кв.м биш 585.49 кв.м хэмжээтэй барьж, оффисийн барилгыг эхний жилд барихгүйгээр тухайн модуляр дата төвийн ойролцоо оффисийн байр түрээслэж, дараа дараагийн жилийн борлуулалтаас орох цэвэр ашгийн хөрөнгөөр оффисийн байрыг барьж, паркийн барилгыг өргөжүүлж болох ба үүний төслийн үйл ажиллагаа, үр ашигт нөлөөлөх нөлөөллийн хэмжээ бага юм.

Хүснэгт 64. Татан төвлөрүүлэх хөрөнгийн задаргаа, 75 хувиар

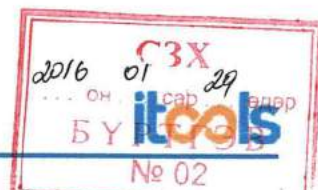
№	Хөрөнгө оруулалт	Тоо, ширхэг	Нэгж үнэ, төгрөг	Нийт үнэ, төгрөг
1	Паркийн барилга	585.49 кв.м	650,000	380,570,207
2	Гадна дэд бүтэц	1	280,000,000	280,000,000
3	Оффисийн түрээс	1	24,000,000	24,000,000
4	Контейнер модуль	1	269,730,000	269,730,000
5	Цахилгааны систем	1	120,000,000	120,000,000
6	Андеррайтерийн үйлчилгээний хөлс	1	86,457,968	86,427,968
7	Хөргөлтийн систем	1	80,000,000	80,000,000
8	Тоног төхөөрөмж	1	75,000,000	75,000,000
9	Тавилга, эд хогшил	1	28,858,000	28,858,000
10	Өргөгч кран	1	49,950,000	49,950,000
11	Суудлын машин	1	25,000,000	25,000,000
Нийт дүн				1,419,536,175

Харин шаардлагатай хөрөнгийн 70.13 хувийг татсан тохиолдолд паркийн барилгыг 900 кв.м биш 450 кв.м хэмжээтэй барьж, оффисийн барилгыг эхний жилд барихгүйгээр тухайн модуляр

ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

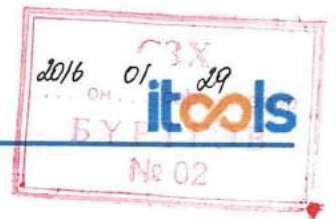
дата төвийн ойролцоо оффисийн байр түрээслэж, дараа дараагийн жилийн борлуулалтаас орох цэвэр ашгийн хөрөнгөөр оффисийн байрыг барьж, паркийн барилгыг өргөжүүлж болох юм.

Хүснэгт 65. Татан төвлөрүүлэх хөрөнгийн задаргаа, 70.13 хувиар

№	Хөрөнгө оруулалт	Тоо, ширхэг	Нэгж үнэ, төгрөг	Нийт үнэ, төгрөг
1	Паркийн барилга	450 кв.м	650,000	292,500,000
2	Гадна дэд бүтэц	1	280,000,000	280,000,000
3	Оффисийн түрээс	1	24,000,000	24,000,000
4	Контейнер модуль	1	269,730,000	269,730,000
5	Цахилгааны систем	1	120,000,000	120,000,000
6	Андеррайтерийн үйлчилгээний хөлс	1	82,251,900	82,251,900
7	Хөргөлтийн систем	1	80,000,000	80,000,000
8	Тоног төхөөрөмж	1	75,000,000	75,000,000
9	Тавилга, эд хогшил	1	28,858,000	28,858,000
10	Өргөгч кран	1	49,950,000	49,950,000
11	Суудлын машин	1	25,000,000	25,000,000
Нийт дүн				1,419,536,175

ТАВ. АНДЕРРАЙТЕРИЙН ДҮГНЭЛТ

Андеррайтерийн үйлчилгээ үзүүлж буй Стандарт инвестмент ҮЦК нь үнэт цаас гаргагч Айтүүлс ХХК-тай 2015 оны 10-р сарын 12-ны өдөр “Мэргэжлийн зуучлалын ажил гүйцэтгэх тухай” гэрээг байгуулсан. Андеррайтер нь гэрээний хүрээнд үнэт цаас гаргагчийн үйл ажиллагаатай нарийвчлан танилцаж, судалгааг явуулсны үндсэн дээр болон хараат бус хөндлөнгийн байгууллагуудын дүгнэлт, тайланд үндэслэн, холбогдох хууль, журмын дагуу энэхүү үнэт цаасны танилцуулгыг боловсруулж, андеррайтерийн дүгнэлтийг гаргаж байна. Стандарт инвестмент ҮЦК ХХК-ийн хяналтын багцыг /90 хувийг/ эзэмшигч нь үнэт цаас гаргагчийн бенефициар эзэмшигч Стандарт капитал ХХК тул андеррайтер нь үнэт цаас гаргагчтай зэргэлдээ компани юм. Тиймээс, үнэт цаасны танилцуулга болон энэхүү дүгнэлтийг боловсруулахдаа хараат бус аудитор, үнэлгээчин болон хуульчийн гаргасан дүгнэлт, мэдээлэлд үндэслэн, олон нийтэд ил түгээгдсэн зах зээлийн мэдээ, баримтыг шүүж, мэргэжлийн ёс зүйг баримтлан, хуулийн хүрээнд ажиллалаа.

Андеррайтерийн дүгнэлт гаргах үндэслэл

Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хуулийн 11.3-т “Үнэт цаас гаргагч нь энэ хуулийн 5.1.1-д заасан үнэт цаасыг нийтэд санал болгохдоо андеррайтерийн үйл ажиллагаа эрхлэх эрх бүхий хуулийн этгээдтэй гэрээ байгуулна” гэж, мөн хуулийн 41.1-д андеррайтерийн үйл ажиллагааг тодорхойлохдоо “Үнэт цаас гаргагчтай байгуулсан гэрээний үндсэн дээр түүний үнэт цаасыг нийтэд санал болгон гаргахад мэргэжлийн үйлчилгээ үзүүлэх, үнэт цаас гаргагчийн үнэт цаасны анхдагч зах зээлд худалдагдаагүй үлдсэн үнэт цаасыг андеррайтерийн гэрээнд заасан хэмжээгээр худалдаж авах зэрэг ажиллагааг андеррайтерийн үйл ажиллагаа гэнэ” гэж, түүнчлэн, Санхүүгийн зохицуулах хорооны 2014 оны 1-р сарын 15-ны өдрийн 06 дугаар тогтоолын хавсралтаар батлагдсан “Үнэт цаасны бүртгэлийн журам”-ын 10.1-д “Хүсэлт гаргагч нь Хорооны бүртгэлд бүртгүүлэх бэлтгэл шатанд хуульд заасны дагуу тусгай зөвшөөрөлтэй андеррайтер, Хороонд бүртгэлтэй аудитын, үнэлгээний үйл ажиллагаа эрхэлдэг зохицуулалттай хуулийн этгээд болон шаардлагатай бол хөндлөнгийн шинжээчтэй гэрээ байгуулна” гэж, тус журмын 10.3-т “Хүсэлт гаргагч, түүнд мэргэжлийн үйлчилгээ үзүүлж байгаа зохицуулалттай этгээд нь Хорооны бүртгэлд бүртгүүлэхээс өмнө, зохих дарааллын дагуу бичиг баримт, холбогдох дүгнэлтийг боловсруулж бэлдсэн байна” гэж тус тус заасан нь энэхүү андеррайтерийн дүгнэлтийг гаргах үндэслэл болж байна.

Андеррайтерийн дүгнэлт болон үнэт цаасны танилцуулгыг боловсруулахын тулд үнэт цаас гаргагчийн талаар дэлгэрэнгүй судалгаа явуулахаас гадна үйл ажиллагаа явуулж буй салбарын хөгжил, бодлого, хууль эрх зүйн орчин зэрэг макро болон микро орчинг судалж үзлээ. Үүний тулд үнэт цаас гаргагчийн бизнесийн үйл ажиллагаатай газар дээр нь очиж танилцах, компанийн ажилтнууд болон удирдлагатай уулзаж ярилцах, компанийн бизнес төлөвлөгөө, санхүүгийн тайлан, гэрээ болон бусад бичиг баримтуудтай танилцах, мэдээлэл, харилцаа холбооны салбарын талаарх албан ёсны тайлан, төлөвлөгөө, бодлогын баримт бичгүүдэд дүн шинжилгээ хийх, өрсөлдөгчдийг нь судлах, харьцуулах зэрэг аргыг хэрэглэлээ. Түүнчлэн, Санхүүгийн зохицуулах хорооноос хүлээн зөвшөөрсөн эрх бүхий, бие даасан андеррайтер болон үнэт цаас гаргагчтай нэгдмэл сонирхолгүй хуульч, үнэлгээчин, аудиторoor холбогдох үнэлгээ, дүгнэлтүүдийг гаргуулсан болно.

Андеррайтерийн нөхцөл

Стандарт инвестмент ҮЦК нь 2015 оны 10-р сарын 12-ны өдөр Айтүүлс ХХК-тай хийсэн гэрээнд заасны дагуу “Үнэт цаас гаргагчийн хувьцааг дээд зэргийн хүчин чармайлт гарган анхдагч зах зээлд борлуулах үйл ажиллагааг зохион байгуулах ба зах зээлд борлуулагдаагүй үлдсэн хувьцааг худалдан авах” нөхцлөөр ажиллана.

Үнэт цаас гаргагчийн тухай

Үнэт цаас гаргагч нь 2011 онд програм хангамж, мэдээллийн технологийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулахаар үүсгэн байгуулагдаж, 2012 оноос эхлэн домэйн нэрийн бүртгэл, вэб байршуулалт, виртуал серверийн түрээс, бизнес и-мэйл ашиглалт зэрэг интернэтийн технологид суурилсан 30 гаруй нэр төрлийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг аж ахуйн нэгж, байгууллага, хувь хүмүүст үзүүлж, тасралтгүй хэвийн үйл ажиллагааг нь ханган ажиллаж байна. 2015 оны 1-р сард олон улсын TIER II стандартыг хангасан дата төвийг Улаанбаатар хотод байгуулсан нь одоогийн байдлаар 2,000 гаруй вэбсайт байршуулж байгаа нь Монгол Улсад байршиж буй нийт вэбсайтын 24.17 хувийг эзэлж байна. Компани дата төвөө өдрийн 24 цагийн тусламжийн үйлчилгээтэй болгосноор харилцагчдад найдвартай үйлчилгээ үзүүлж чадсан, ба үүнийг Монголын програм хангамж үйлдвэрлэгчдийн холбооноос үнэлэн, үнэт цаас гаргагчийг 2015 оны шилдэг үйлчилгээ үзүүлсэн компаниар тодорхойлсон байна. Үнэт цаас гаргагч нь 100 хувийн эзэмшлийн нэг охин компанитай ба охин компани болох Си нэт ХХК нь 2015 оны 5-р сард Улаанбаатар хотын нутаг дэвсгэрт интернэтийн үйлчилгээ эрхлэх тусгай зөвшөөрөл авч, 11-р сараас үйлчилгээгээ эхлүүлсэн. Ийнхүү Айтүүлс ХХК нь үүсгэн байгуулагдсанаасаа хойш 3,000 гаруй харилцагч, үйлчлүүлэгчтэй болж, тэдэнд вэбсайтаа дотооддоо байршуулж, чанартай үйлчилгээ авах боломжийг олгон, салбартаа тодорхой байр суурь эзэлж чадсан үндэсний баялаг бүтээгч компани болсон байна.

Компанийн санхүүгийн байдлыг авч үзвэл борлуулалтын орлого нь жил бүр өсч, 2015 оноос ашигтай ажиллаж эхэлжээ. 2015 оны 9-р сарын 30-ны өдрөөр 15.2 сая төгрөг байсан цэвэр ашгийг оны сүүлээр 22 сая төгрөг болно гэсэн хүлээлттэй байна.

Айтүүлс ХХК-ийн орлогын үзүүлэлтүүд	2013.12.31	2014.12.31	2015.09.30
Борлуулалтын орлого	155,719,573	268,486,227	222,501,876
Борлуулсан бүтээгдэхүүний өртөг	39,895,117	168,908,674	51,868,211
Нийт ашиг/алдагдал	115,824,456	99,577,553	170,633,665
Үндсэн бус үйл ажиллагааны орлого	178,166	25,705	3,619,485
Үндсэн үйл ажиллагааны зардал	125,335,528	109,603,488	158,823,734
Үндсэн бус үйл ажиллагааны зардал	6,435,210	10,865,527	260,755
ТТӨА/алдагдал	(15,768,116)	(20,865,757)	15,168,661
Татварын зардал	-	-	2
ТТДА/алдагдал	(15,768,116)	(20,865,757)	15,168,659
Ногдол ашиг	-	-	-
Цэвэр ашиг/алдагдал	(15,768,116)	(20,865,757)	15,168,659

Үнэт цаас гаргагч нь 2015 онд оффисийн байр болон дата төв байгуулахад хөрөнгө оруулалт хийж, хөрөнгийн дахин үнэлгээг 2015 оны 6-р сарын 30-ны өдрийн байдлаар хийлгэсэн байна.

Далайван Аудит ХХК-ийн хийж гүйцэтгэсэн тус үнэлгээгээр компанийн эзэмшлийн нийт хөрөнгийг 1.1 тэрбум төгрөгөөр тогтоож, хөрөнгийн дахин үнэлгээний нэмэгдлээр бүртгэсэн байна.

Үнэт цаас гаргагч нь 2015 оны III улирлын байдлаар урт хугацаат өр төлбөргүй ба 172.4 сая тогрогийн богино хугацаат өр төлбөртэй байна. Компанийн санхүүгийн тайлагналыг аккруэл сууриар бүртгэдэг тул нийт өр төлбөрийн 53.7 хувийг урьдчилж орсон орлого бүрдүүлж байгаа нь компанийн өр төлбөрийн эрсдлийн хэмжээг бууруулж байна. Файн эстимэйт ХХК-ийн хараат бус үнэлгээчний дүгнэснээр үнэт цаас гаргагчийн өр төлбөрөө барагдуулах чадвар нь зохистой хэмжээтэй харьцуулахад сайн, дунджаар авч үзвэл урт хугацаанд төлбөр барагдуулах чадвар нь 90 хувьтай, дунд хугацаанд 50 орчим хувьтай байна. Тэрээр төлбөр барагдуулах санхүүгийн нөөцийн ихэнх нь авлага байгаа бөгөөд авлагын ихэнх нь дотоод авлага байгаа учир энэ нь ойрын хугацаанд төлбөр барагдуулах чадварыг нэмэгдүүлж байна, мөн компанийн санхүүгийн байдал харьцангуй тогтвортой, санхүүжилтийн эх үүсвэрийн бүтэц зохистой, өрийн болон өмчийн харьцааны үзүүлэлтүүд зохистой харьцааны шалгуурыг хангаж байна гэж дүгнэжээ. Ерөнхийдөө өр төлбөр эздийн өмчийн харьцаа 1-ээс ихгүй байхыг, өрийн харьцаа 0.5-аас ихгүй байхыг зохистой гэж үздэг ба Айтүүлс ХХК-ийн хувьд 2015 оны III улирлын байдлаар өр төлбөр ба эздийн өмчийн харьцаа нь 0.12, өрийн харьцаа нь 0.11 байна.

Айтүүлс ХХК-ийн санхүүгийн байдалын үзүүлэлтүүд	2013.12.31	2014.12.31	2015.09.30
Эргэлтийн хөрөнгө	103,273,567	322,126,174	494,544,923
Үндсэн хөрөнгө	76,417,122	530,230,833	1,094,944,151
Эргэлтийн бус хөрөнгө	76,417,122	530,230,833	1,094,944,151
Нийт хөрөнгө	179,690,689	852,357,007	1,589,489,074
Богино хугацаат өр төлбөр	81,238,360	224,164,838	172,454,879
Урт хугацаат өр төлбөр	-	-	-
Өр төлбөр	81,238,360	224,164,838	172,454,879
Хувийн өмч	116,402,967	610,387,536	851,002,831
Хөрөнгийн дахин үнэлгээний нэмэгдэл	-	-	526,279,542
Хуримтлагдсан ашиг	(17,950,638)	17,804,632	39,751,822
Эзэмшигчдийн өмч	98,452,329	628,192,168	1,417,034,195
Өр төлбөр ба эзэмшигчдийн өмч	179,690,689	852,357,007	1,589,489,074

Түүнчлэн, Татварын алба болон Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх газраас 2015 оны 11-р сарын байдлаар тодорхойлсноор үнэт цаас гаргагчийг татварын илүү төлөлттэй, мөн шүүхийн шийдвэрээр иргэн, хуулийн этгээдэд ямар нэгэн төлбөргүй гэж тодорхойлсон байна.

Бие даасан, хараат бус үнэлгээчин үнэт цаас гаргагчийн 2011-2014 оны хураангуй балансад бүтцийн шинжилгээ хийсэн ба компанийн эргэлтийн хөрөнгийн бүтэц нь хөрвөх чадвар сайтай, нийт хөрөнгөд эзлэх эргэлтийн хөрөнгө зохистой байгаа нь компанийн түргэн хөрвөх чадвар сайн байгааг харуулж байна гэж дүгнэсэн. Мөн, компанийн санхүүжилтийн эх үүсвэрийн хувьд сүүлийн 5 жилийн дунджаар авч үзвэл нийт эх үүсвэрийн 46.77 орчим хувийг эзэллэгийн эх үүсвэрээр бүрдүүлсэн ба бусдад төлөх өрийн үүргийг өөрийн хөрөнгөөр

АЙТҮҮЛС
 ХХК
 ТТС3227-5443381

СТАНДАРТ
 ИНВЕСТМЕНТ ҮЙЦ
 ХХК
 ТТС3981-5444381

хариуцах чадвар урт хугацаанд аюул багатай гэж дүгнэсэн байна. Нийт эх үүсвэрийн 50-аас дээшгүй хувийг зээлээр санхүүжүүлэхийг олон улсын практикт зохистой гэж үздэгийг харгалзвал үнэт цаас гаргагчийн хувьд санхүүжилтийн эх үүсвэр зохистой байна.

Айтүүлэ ХХК-ийн 2011-2015 III улирлын санхүүгийн байдлын тайланд хийсэн бүтцийн шинэжилгээ, Файн эстимэйт ХХК

Үзүүлэлт	2011 он	2012 он	2013 он	2014 он	2015 оны III улирал	Дундаж
Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгө	2.15%	8.37%	0.70%	8.22%	0.88%	4.06%
Авлага	0.00%	10.85%	40.30%	13.18%	19.22%	16.71%
Бараа материал	7.67%	2.41%	3.13%	11.04%	6.22%	6.09%
Урьдчилж төлсөн зардал/тооцоо	0.00%	31.47%	13.34%	5.35%	4.79%	10.99%
Эргэлтийн хөрөнгийн дүн	9.81%	53.09%	57.47%	37.79%	31.11%	37.86%
Үндсэн хөрөнгө	90.19%	46.91%	42.53%	62.21%	68.89%	62.14%
Эргэлтийн бус хөрөнгийн дүн	90.19%	46.91%	42.53%	62.21%	68.89%	62.14%
Нийт хөрөнгийн дүн	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Дансны өглөг	80.17%	0.00%	4.69%	9.62%	4.35%	19.76%
Цалингийн өглөг	0.00%	1.20%	0.00%	0.03%	0.32%	0.31%
Татварын өр	0.00%	1.86%	9.90%	0.13%	0.23%	2.42%
НДШ-ийн өглөг	0.00%	0.52%	0.01%	0.00%	0.12%	0.13%
Урьдчилж орсон орлого	11.22%	42.67%	21.95%	16.52%	5.83%	19.64%
Бусад богино хугацаат өр төлбөр	0.00%	13.87%	8.66%	0.00%	0.00%	4.51%
Богино хугацаат өр төлбөрийн дүн	91.39%	60.12%	45.21%	26.30%	10.85%	46.77%
Урт хугацаат өр төлбөрийн дүн	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%
Өр төлбөрийн нийт дүн	91.39%	60.12%	45.21%	26.30%	10.85%	46.77%
Эздийн хувийн өмч	8.94%	56.52%	64.78%	71.61%	53.54%	51.08%
Хөрөнгийн дахин үнэлгээний нэмэгдэл	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	33.11%	6.62%
Хуримтлагдсан ашиг	-0.33%	-16.64%	-9.99%	2.09%	2.50%	-4.48%
Эздийн өмчийн дүн	8.61%	39.88%	54.79%	73.70%	89.15%	53.23%
Өр төлбөр ба эздийн өмчийн дүн	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Үнэлгээчний дүгнэснээр 2014, 2015 оны III улирал үнэт цаас гаргагчийн хувьд орлого, ашгаа зохих хэмжээгээр өсгөж чадсан онцгой жил байсан ба энэ менежмент, нөхцөл байдлыг цаашид хэвээр хадгалж, улмаар хөгжүүлж ажиллах нь зах зээлд компанийн эзлэх нэр хүнд, байр суурийг дээшлүүлж, үнэ цэнэд эсрэг нөлөө үзүүлэхээр байна. Түүнчлэн, үнэлгээчин үнэт цаас гаргагчийн сул талуудыг тодорхойлж, дараах зөвлөмжийг өгснийг анхааран ажиллах хэрэгтэй. Үүнд:

- Компани хөрөнгийн ашиглалтыг сайжруулж, хүчин чадлыг дээшлүүлэх талаар анхаарч, санаачлагатай ажиллах. Үүний тулд техник, тоног төхөөрөмжид хөрөнгө оруулалт хийх, бүтээгдэхүүнийг хэрэглэгчийн хэрэгцээ шаардлагад нийцүүлж улам боловсронгуй болгох шаардлагатай.
- Компанийн үйл ажиллагааг санхүүжүүлж буй эх үүсвэрийн хугацаа нь богино байгаа учир энэ нь үйлдвэрлэх бүтээгдэхүүний онцлог, хэрэглээ, эргэлтэй уялдахгүй байгаад анхаарч, санхүүжилтийн эх үүсвэрийг урт хугацаатай, уян хатан нөхцөлтэй, зээлээр

бүрдүүлэх эсхүл хувьцаа гаргаж бүрдүүлэхэд анхаарах. Ингэснээр компанийн хугацааны үр ашгийг нээлттэй хүртэх боломжийг иргэдэд олгож, улмаар компанийн капиталын бүтэц зохистой байх боломж бүрдэнэ.

- Төлбөрийн чадвараа дээшлүүлэхийн тулд авлагуудаа төлүүлэх арга хэмжээг авах, цаашид бүтээгдэхүүнийг зээлээр борлуулахдаа барьцаатай болгох боломжийг эрэлхийлэх шаардлагатай.
- Цаашид хөрөнгийн ашиглалтыг сайжруулах, бүтээмжийг дээшлүүлэх чиглэлээр санаачлагатай ажиллах шаардлагатай.
- Компанийн ашигт ажиллагаа болон өгөөжийн түвшин өрсөлдөгч, тэргүүлэх болон салбарын дунджаас доогуур байгаад анхаарч, дундажид хүргэх зорилт тавьж ажиллах нь зүйтэй.

Үнэт цаас гаргагч нь өдөр тутмын нягтлан бодох бүртгэлийг хийж бүртгэдэг Апекс санхүүгийн програмыг ашигладаг нь сайшаалтай ч хараат бус аудиторын зөвлөснөөр компанийн онцлогт тохирсон нягтлан бодох бүртгэлийн тусгай бодлого боловсруулах, дотоод хяналтын үйл ажиллагааг сайжруулах шаардлагатай. Компани нь энэ талаар арга хэмжээ авч эхэлсэн ба нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын боловсруулалт 80 хувьтай явж байгаа тухай гүйцэтгэх удирдлагаас мэдээлсэн болно. Хараат бус аудиторын хувьд үнэт цаас гаргагчийн үйл ажиллагаанд дараах дүгнэлтийг өгсөн. Үүнд:

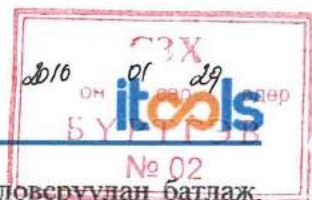
- Айтүүлс ХХК нь хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн үр ашигтай байдлыг хангаж чадсан.
- Айтүүлс ХХК-ийн дотоод хяналтыг тус компанийн 100 хувийн хувьцаа эзэмшигч Ай Си Ти групп ХХК хэрэгжүүлж байна.
- Үнэт цаасны танилцуулга болон хавсаргасан бичиг баримтад тусгагдсан санхүүгийн тоо мэдээлэл нь санхүүгийн тайлангаас зөрүүгүй илэрхийлэгдсэн. Нягтлан бодох бүртгэлийн тусгай бодлого байхгүй.
- Тус байгууллагын 2015 оны 9-р сарын 30-ны өдрөөр тасалбар болгосон санхүүгийн байдлын тайлан, орлогын дэлгэрэнгүй тайлан, өмчийн өөрчлөлтийн тайлан, мөнгөн гүйгээний тайлан, тодруулга нь Нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандартын дагуу үнэн зөв илэрхийлэгдсэн байна.

Компанийн удирдлага, засаглалын хувьд Айтүүлс ХХК-ийн гүйцэтгэх захирал Монгол Улсын иргэн И.Алтантулга нь Компанийн засаглалын сургалтанд хамрагдсан ба 2012 оноос Айтүүлс ХХК-д Үйл ажиллагаа хариуцсан захирлаар ажиллаж байгаад, одоогийн албан тушаалд 2014 оны 1-р сард томилогдсон, туршлагатай залуу боловсон хүчин юм. И.Алтантулга нь 1986 онд Баянхонгор аймагт төрсөн, 2007 онд ШУТИС-ийн Компьютерийн техник, менежментийн сургуулийг Санхүүгийн удирдлага мэргэжлээр бакалаврын зэрэгтэй дүүргэсэн ба Аэро Монголиа ХХК, Ремикон ХК, Инфо-Актив ХХК зэрэг үндэсний томоохон компаниудад маркетингийн менежер, ерөнхий менежрийн албан тушаалыг хашиж байсан ажлын туршлагатай байна. Тэрээр компанийн хувьцааг эзэмшдэггүй ба 2015 оны 11-р сарын байдлаар татварын өргүй, шүүхийн шийдвэрээр бусдад төлөх төлбөргүй байсан болно.

Хараат бус хуульчийн дүгнэснээр үнэт цаас гаргагч нь компанийн эрх зүйн үндэс болсон Компанийн дүрэм, Компанийн хөдөлмөрийн дотоод журам болон бусад журмуудыг Монгол Улсын Компанийн тухай хууль, Хөдөлмөрийн тухай хууль, Компанийн засаглалын кодекс

болон хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй хууль тогтоомжид нийцүүлэн боловсруулан батлаж, даган мөрдөж байна.

Цаашдын төлөвлөгөө, ирээдүйн боломж

Үнэт цаас гаргагч нь 2016 оноос Дархан-Уул аймагт байрших өөрийн эзэмшлийн газарт олон улсын TIER III стандартыг хангасан “Модуляр дата төвийн парк” байгуулахаар ажиллаж байна. Модуляр дата төв гэдэг нь дата төвийн зориулалтаар үйлдвэрлэгчээс урьдчилан ннженерчлэгдэж үйлдвэрлэсэн тусгай модулийг хэлдэг ба угсрах, зооёрлөн тээвэрлэхэд хялбар, өгөгдлийн ачааллын хүчин чадлыг нэмэх, хасах боломжтой уян хатан чанартай, өртөг багатай, дата төвийн хамгийн сүүлийн үеийн шийдэл юм. Монголд ийм дата төв одоогоор байхгүй ба үнэт цаас гаргагч нь энэхүү шинэлэг бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг Монголд анх удаа нэвтрүүлэхээр зорьж байна. Түүнчлэн, энэхүү шинэлэг дата төвийг нийслэл хотоос 220 км-ийн зайд орших Дархан хотод байгуулах гэж байгаа нь газарзүйн нөөц дата төвийн үүргийг гүйцэтгэх юм.

Айтүүлс ХХК нь төслийн хугацаанд нэг ширхэг иж бүрдэл модуль буюу контейнерийг худалдан авч, харилцагчиддаа дата төвийн үйлчилгээ шууд үзүүлэхээс гадна бусад байгууллагуудад модуляр дата төвийг танилцуулан нэвтрүүлж, тэдгээрийн эзэмшлийн модулийг өөрийн Модуляр дата төвийн паркад байршуулан үйлчилгээ үзүүлэхээр төлөвлөсөн байна. Мөн 2015 онд шинээр үйл ажиллагаагаа эхэлсэн охин компани Си нэт ХХК-аар дамжуулан харилцагчиддаа интернэтийн цогц үйлчилгээ үзүүлэхийг зорьж байна.

“Модуляр дата төвийн парк” төслийг санхүүжүүлэхэд 1.9 орчим тэрбум төгрөг шаардлагатай ба энэхүү хөрөнгийг олон нийтээс татан төвлөрүүлэх тухай шийдвэрийг компанийн Хувьцаа эзэмшигчдийн хурлаар хуулийн дагуу гаргасан байна. Айтүүлс ХХК-ийн 2015 оны 12-р сарын 9-ний өдрийн Хувьцаа эзэмшигчдийн хурлын 2015/10 тоот тогтоолоор компанийн нийт 4,324,263 ширхэг энгийн хувьцаанаас 43.8 хувь буюу 1,892,715 ширхэг хувьцааг нэг бүрийг нь 1,000 төгрөгөөр олон нийтэд санал болгож, 1,892,715,000 төгрөгийн хөрөнгийг татан төвлөрүүлэхээр тогтжээ.

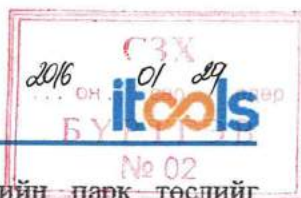
Татан төвлөрүүлэх хөрөнгийн задаргаа

№	Хөрөнгө	Тоо, ширхэг	Нэгж үнэ, төгрөг	Нийт үнэ, төгрөг	Хувь
1	Паркийн барилга	900 кв.м	650,000	585,000,000	30.9%
2	Гадна дэд бүтэц	1	280,000,000	280,000,000	14.8%
3	Оффисийн барилга	300 кв.м	900,000	270,000,000	14.3%
4	Контейнер модуль	1	269,730,000	269,730,000	14.3%
5	Цахилгааны систем	1	120,000,000	120,000,000	6.3%
6	Андеррайтерийн үйлчилгээний хөлс	1	109,176,900	109,176,900	5.8%
7	Хөргөлтийн систем	1	80,000,000	80,000,000	4.2%
8	Тоног төхөөрөмж	1	75,000,000	75,000,000	4.0%
9	Тавилга, эд хогшил	1	53,858,000	53,858,000	1.5%
10	Өргөгч кран	1	49,950,000	49,950,000	2.6%
11	Суудлын машин	1	25,000,000	25,000,000	1.3%
Нийт дүн				1,892,714,900	

ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

Үнэт цаас гаргагч нь 2016-2020 оны хооронд Модуляр дата төвийн парк төслийг хэрэгжүүлснээр 14.7 тэрбум төгрөгийн борлуулалтын орлоготой ажиллаж, төслийн эцэст 5.96 тэрбум төгрөгийн ашиг хуримтлуулахаар төлөвлөсөн байна. Борлуулалтын орлогын 35.6 хувийг Модуляр дата төвийн паркийн үйл ажиллагаанаас олох бөгөөд 36.1 хувийг интернэтийн үйлчилгээнээс, 27.1 хувийг одоогийн үндсэн үйл ажиллагаанаас, үндсэн 1.8 хувийг өөрийн эзэмшлийн оффисийн байрыг түрээсэлснээс тус тус олохоор байна. Цаашид Модуляр дата төвийг шинээр байгуулж, охин компани Си нэт ХХК-аар дамжуулан өргөн зурвасын өндөр хурдны интернэтийн үйлчилгээг цогцоор нь үзүүлж, үйл ажиллагаагаа өргөжүүлснээр ашгийн хэмжээгээ жилд дунджаар 65 хувиар өсгөхөөр төлөвлөсөн байна.

Үнэт цаас гаргагчийн 2016-2020 оны орлогын төсөөлөл, мянган төгрөгөөр

Үзүүлэлт	2016	2017	2018	2019	2020	Нийт
Нийт борлуулалтын орлого	794,583	1,584,416	2,616,583	4,066,416	5,654,583	14,716,581
Үндсэн үйл ажиллагааны	364,583	510,416	714,583	1,000,416	1,400,583	3,990,581
Модуляр дата төвийн	124,000	498,000	966,000	1,590,000	2,058,000	5,236,000
Түрээсийн /Оффис/	36,000	36,000	36,000	36,000	36,000	180,000
Интернэтийн /Си нэт/	270,000	540,000	900,000	1,440,000	2,160,000	5,310,000
НӨАТ, 10%	79,458	158,442	261,658	406,642	565,458	1,471,658
Цэвэр борлуулалт	715,125	1,425,975	2,354,925	3,659,775	5,089,124	13,244,923
Борлуулсан бүтээгдэхүүний өртөг	242,420	440,132	702,584	1,091,618	1,542,666	4,019,420
Нийт ашиг (алдагдал)	472,705	985,843	1,652,340	2,568,156	3,546,459	9,225,503
Үйл ажиллагааны зардал	448,310	490,970	521,097	555,107	591,296	2,606,780
Үйл ажиллагааны цэвэр ашиг/алдагдал	24,395	494,873	1,131,243	2,013,050	2,955,162	6,618,724
Татвар, 10%	2,439	49,487	113,124	201,305	295,516	661,872
Цэвэр ашиг (алдагдал)	21,955	445,386	1,018,119	1,811,745	2,659,646	5,956,851
Хуримтлагдсан цэвэр ашиг (алдагдал)	21,955	467,341	1,485,460	3,297,205	5,956,851	

Хөрөнгө оруулалтын өгөөж

Үнэт цаас гаргагчийн 2016-2020 оны хооронд хэрэгжүүлэх төслийн тооцоололд үндэслэн хөрөнгө оруулалтын өгөөжийг тооцоход дараах үр дүн гарч байна. Үүнд:

Хөрөнгө оруулалтын өгөөж

Үзүүлэлт	2016	2017	2018	2019	2020
Нийт борлуулалт, төгрөг	794,583,141	1,584,416,397	2,616,582,956	4,066,416,138	5,654,582,594
Цэвэр борлуулалт, төгрөг	715,124,827	1,425,974,757	2,354,924,660	3,659,774,524	5,089,124,334
Татварын дараах цэвэр ашиг, төгрөг	21,955,213	445,385,970	1,018,119,072	1,811,744,726	2,659,646,182
Хуримтлагдсан ашиг, төгрөг	21,955,213	467,341,183	1,485,460,255	3,297,204,981	5,956,851,163
Цэвэр ашгийн маржин, хувь	3%	28%	39%	45%	47%
Нийт хувьцааны тоо	4,324,263				
Нэгж хувьцаанд ногдох ашиг, /EPS/, төгрөг	5.08	103.00	235.44	418.97	615.05
Үнэ ашгийн харьцаа (P/E)	206.81	12.00	8.00	8.00	7.00
Олон нийгэд санал болгох үнэ, төгрөг	1,000				
Хувьцааны боломжиг зах зээлийн үнэ, төгрөг	1,050.00	1,235.96	1,883.55	3,351.78	4,305.36
Боломжиг зах зээлийн үнэлгээ, төгрөг	4,540,476,150	5,344,631,645.93	8,144,952,577.88	14,493,957,804.32	18,617,523,274.84
Эзэмшигчдийн өмч	4,556,942,559	4,890,982,037	5,654,571,341	7,013,379,886	9,008,114,522
Дансны үнэ	1,053.81	1,131.06	1,307.64	1,621.87	2,083.16

ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

Үнэ ба эзэмшигчдийн өмчийн харьцаа, (P/B)	1.00	1.09	1.44	2.07	2.07
Эзэмшигчдийн өмчийн өгөөж (ROE)	0.00	0.09	0.18	0.26	0.30
Ногдол ашгийн хэмжээ, төгрөг /25%/	5,488,803.1	111,346,492.6	254,529,768.1	452,936,181.4	664,911,545.5
Нэгж хувьцааны ногдол ашиг, төгрөг	1.27	25.75	58.86	104.74	153.76
Ногдол ашгийн өгөөж, хувь	0.1%	2.1%	3.1%	3.1%	3.6%

Цэвэр ашгийн маржингийн хэмжээ нь төслийн эхний жил 3 хувь байгаа нь 2020 он гэхэд 47 хувь хүртэл өсөхөөр байна. Нэгж хувьцаанд ногдох ашиг (EPS) нь 2016 онд 5.08 төгрөг байгаа нь жил бүр өсч, 2020 онд 615.05 төгрөг хүрэхээр байна. Хувьцааны дансны үнэ тогтвортой байж, бага зэрэг хэлбэлзсэн өсөлтийг үзүүлсээр төслийн сүүлийн жил 2,083 төгрөг болж байна. Харин хувьцааны боломжит зах зээлийн үнэ 2020 он гэхэд 4,305 төгрөг болж өсөхөөр байна. Үйл ажиллагаа нь дөнгөж эхэлж буйтай холбоотойгоор төслийн эхний жил үнэ ашгийн харьцаа (P/E) нь маш өндөр гарч байгаа ч төслийн эцэст хөрөнгө оруулагчдын хувьд хүлээн зөвшөөрөгдөхүйц дүн болох 7 байхаар авсан болно.

Хэрэв үнэт цаас гаргагч цэвэр ашгийнхаа 25 хувийг ногдол ашиг хэлбэрээр хувьцаа эзэмшигчиддээ хуваарилахаар шийдвэрлэвэл төслийн хугацаанд нийт 1.49 тэрбум төгрөгийн ногдол ашиг тарааж, ногдол ашгийн өгөөжийн хэмжээ нь 0.1 хувиас 3.6 хувь болж өсөхөөр байна.

Зах зээлийн орчин

Мэдээллийн технологи, интернэтийн сүлжээ нь дэлхий дахиныг холбож, хүмүүсийн амьдралд гүн гүнзгий нэвтэрч, байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдийн төдийгүй төрийн үйлчилгээтэй салшгүй холбоотой болсон. Манай улсад ч мөн адил мэдээлэл, харилцаа холбооны салбар хурдацтай хөгжиж, компьютер, интернэт, ухаалаг гар утас зэрэг нь иргэдийн өдөр тутмын хэрэглээ, аж ахуйн нэгж, байгууллагуудын хувьд вэбсайт, цахим үйлчилгээ нь зайлшгүй байх ёстой үзүүлэлт болсон байна. Төрөөс энэ салбарыг чухалчилж, тусгай бодлого, хөтөлбөрүүдээр дэмжсээр ирсэн ба 2016-2025 онд баримтлах дунд хугацааны бодлогыг удахгүй батлуулах гэж байна. Олон улсын түвшинд харьцуулбал Монгол Улсын мэдээлэл, харилцаа холбооны хөгжлийн түвшин Азийн хөгжиж буй улс орнуудаас дээгүүр байна.

Дотоодын зах зээлийн хувьд үнэт цаас гаргагчийн үндсэн үйлчилгээний чиглэл болох дата төвийн үйл ажиллагаа эрхэлдэг аж ахуйн нэгж, байгууллага одоогоор цөөн байна. Вэб байршуулах үйлчилгээ үзүүлж ирсэн томоохон өрсөлдөгч компаниуд нь ихэвчлэн гадаадын сүлжээнд зуучлан байршуулдаг тул гуравдагч улсаас хамааралгүй дотооддоо үйлчилгээ үзүүлэх зах зээлийн орон зай хангалттай байгаа юм. Модуляр дата төв одоогоор Монголд байхгүй байгаа ба энэхүү шинэлэг үйлчилгээг өөрийн улсад анх удаа нэвтрүүлснээр үүрэн тооцооллын болон бусад технологид суурилсан өөр бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг хөгжүүлэх, нэвтрүүлэх боломжийг нээж байна.

Салбарын хөгжил дэвшил ийнхүү сайн байхын сацуу мэдээллийн технологийг дагалддаг асуудлууд мөн ар араасаа хөврөн гарч байгаагийн нэг нь мэдээллийн аюулгүй байдлын асуудал юм. Цахим мэдээллээ аюулгүй орчинд хадгалуулахыг цахим өгөгдөл мэдээлэл эзэмшигч бүр хүсч байгаа ба үнэт цаас гаргагчийн байгуулахаар төлөвлөж буй модуляр дата

ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

төвийн парк нь цахим мэдээллийн аюулгүй орчныг жинхэнэ утгаар нь хангаж ажиллах цогц шийдэл болж чадах юм.

Түүнчлэн, нэг талаас мэдээллийн технологи нь орон зай, цаг хугацааны хязгаараас үл хамааран үйлчилгээ үзүүлэх боломжийг олгодог, нөгөөтэйгүүр Монгол улс байгалийн болон хүнээс үүдэлтэй давагдашгүй хүчин зүйлсийн эрсдэл харьцангуй бага, стратегийн ач холбогдолтой бүс нутагт хамаарах тул гадаадаас харилцагч татаж, олон улсын дата төв болох боломж их байна.

Эрсдэл

Хөрөнгө оруулагчдын хувьд хувьцааны ханшийн өсөлт болон ногдол ашгийн өгөөж чухал байдаг тул энэхүү танилцуулгад санал болгож буй үнэт цаасны ханш урт хугацаанд тогтмол өсч байгаа харагдаж байгаа ч хувьцаанд хөрөнгө оруулах нь ямагт эрсдэлтэй байдаг тул танилцуулгын эрсдлийн шинжилгээний хэсгийг сайтар уншиж танилцсаны үндсэн дээр хөрөнгө оруулалтын шийдвэрээ гаргахыг зөвлөж байна. Танилцуулгад дурдсан эрсдлийн хүчин зүйлсээс гадна үнэт цаас гаргагчийн үйл ажиллагаанд нөлөөлж болох өөр эрсдлүүд үүсэх боломжтой. Эрсдлүүд нь үнэт цаас гаргагчийн үйл ажиллагаа, санхүүгийн үзүүлэлт, ирээдүйн ашигт сөргөөр нөлөөлөх боломжтой ба энэ нь үнэт цаасны ханшид нөлөөлж хувьцааны ханш буурвал хөрөнгө оруулагч өөрийн оруулсан бүх хөрөнгө эсвэл хөрөнгийн зарим хэсгийг алдах эрсдэлтэйг анхаарна уу.

Үнэт цаас гаргагчийн хувьд болзошгүй эрсдлүүдийг урьдчилан тодорхойлж, эрсдлийг зөв удирдаж чадвал үйл ажиллагаанд учрах аливаа сөрөг нөлөөллийг хамгийн бага түвшинд байлгах боломжтой.

Дүгнэлт

Монголын хөрөнгийн биржид бүртгэлтэй мэдээллийн технологийн салбарт үйл ажиллагаа явуулдаг хувьцаат компани одоогоор ганц байгаа нь Оллоо ХК юм. Харилцаа холбооны салбарт Монголын цахилгаан холбоо ХК, Монгол шуудан ХК гэсэн хоёр хувьцаат компани байна. Үнэт цаас гаргагчийн үйл ажиллагаа эдгээр компаниудаас ялгаатай бөгөөд одоогоор дата төвийн үйлчилгээ үзүүлэгч цорын ганц нээлттэй хувьцаат компани болох боломжтой ба олон нийтэд нээлттэй компани болсноор энэхүү салбарыг сонирхогчдод салбарын хөгжлийн өгөөжөөс хүртэх боломжийг олгох юм.

Үнэт цаас гаргагчийн хувьд нийт хувьцааныхаа 43.8 хувийг олон нийтэд санал болгож байгаа, зах зээлийн үнэлгээ нь 1 тэрбум төгрөгөөс дээш буюу 4.3 тэрбум төгрөг, компани бүртгэгдсэнээс хойш 12 сарын хугацаанд үйл ажиллагаагаа явуулахад шаардагдах хангалттай хэмжээний эргэлтийн хөрөнгөтэй, компанийн эрх бүхий албан тушаалтнууд нь үйл ажиллагаа явуулахад шаардагдах туршлагатай, бүртгүүлэх үнэт цаас нь барьцаалагдах зэргээр гуравдагч этгээдийн эрхээр үүрэгжээгүй, битүүмжлэгдээгүй, өмчлөх эрхийг шилжүүлэхэд аливаа хязгаарлалтгүй, чөлөөтэй шилжих, арилжигдах боломжтой зэрэг Монголын хөрөнгийн биржийн II ангиллын шалгуурыг хангаж байна гэж үзэж байна.

Хувьцаа эзэмшигчид	Хувьцааны гоо, ширхэг	Эзэмшлийн үнийн дүн, төгрөг	Хувь
Ай Си Ти групп ХХК	2,431,548	2,431,548,000	56.2%
Олон нийт	1,892,715	1,892,715,000	43.8%
Компанийн нийт үнэлгээ	4,324,263	4,324,263,000	100%

Бизнесийн орчны хувьд Монголд төдийгүй дэлхий дахинд эрчимтэй хөгжиж буй мэдээллийн технологийн салбарын өргөн боломж, дотоодын өсөн нэмэгдэж буй мэдээллийн технологийн хэрэглээ, төрөөс мэдээллийн технологи, цахимжуулалтын талаар баримталж буй бодлого, хөтөлбөрийн дэмжлэг нь үнэт цаас гаргагчид энэ салбарт тогтвортой үйл ажиллагаа явуулах таатай нөхцөл, нээлттэй орон зайг бүрдүүлж байна.

Тиймээс, хөндлөнгийн байгууллагуудын бие даасан дүгнэлт, үнэлгээ, тодорхойлолт болон үнэт цаас гаргагчийн санхүүгийн тайлан, үйл ажиллагааны танилцуулга, салбарын судалгаа, бизнесийн төлөвлөгөөнд үндэслэн, Айтүүлс ХХК-ийн үйл ажиллагаа хэдийнээ жигдэрч, ашигт ажиллагаа нь жил бүр сайжирч, цаашид интернэтэд суурилсан өндөр технологийн үйл ажиллагааг үр ашигтай явуулах чадвартай удирдлага, мэргэжлийн баг бүрдүүлж чадсан, компанийн сайн засаглалыг хангаж ажиллах боломжтой гэж дүгнэж байна. Түүнчлэн, үнэт цаас гаргагч нь нийт хувьцааны 43.8 хувийг олон нийтэд санал болгож, 1,892,715,000 төгрөгийн хөрөнгө татаж, газарзүйн Модуляр дата төвийг Дархан хотод байгуулах төсөл нь амжилттай хэрэгжсэнээр 2020 оны эцэст хувьцааны ханш анхдагч зах зээлд санал болгох тогтоосон үнэ 1,000 төгрөгөөс 4,305.36 төгрөгт хүрч, 4.3 дахин өсөх боломжтой гэж тооцооллоо.

Модуляр дата төвийн паркийг байгуулан, дотооддоо нэвтрүүлснээр үнэт цаас гаргагч нь мэдээлэл, харилцаа холбооны үйлчилгээг бүх нийтийн хэрэглээ болгох, мэдлэгт суурилсан нийгэм, эдийн засгийг хөгжүүлэхэд мэдээлэл, харилцаа холбооны дэвшлийг өргөн хүрээтэй нэвтрүүлсний үндсэн дээр Монгол Улсын хөгжил, өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэх, мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангахад тодорхой хувь нэмэр оруулж чадах юм.

ЗУРГАА. АНДЕРРАЙТЕРИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

Стандарт инвестмент ҮЦК ХХК /РД:5444381/ нь 2011 оны 1-р сарын 25-ны өдөр Улсын бүртгэлд бүртгэгдсэн, үнэт цаасны зах зээл дээр брокер, дилер, хөрөнгө оруулалтын зөвлөх, андеррайтерийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа явуулах тусгай зөвшөөрөлтэй, Монголын хөрөнгийн биржийн гишүүн, Монголын арилжаа эрхлэгчдийн холбооны гишүүн компани юм.

Стандарт инвестмент ҮЦК ХХК нь андеррайтерийн үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрлийнхөө хүрээнд Мерекс ХК-ийн хувьцааг анх удаа нийтэд санал болгох ажиллагааг 2014 онд зохион байгуулж, нийт 2.6 тэрбум төгрөгийг амжилттай босгосон. 2015 онд Баянбогд ХК-д Стандарт проперти групп ХХК-ийг нэгтгэх замаар өөрчлөн байгуулахад мэргэжлийн үйлчилгээ үзүүлсэн.

Байгуулагдсанаасаа хойш “Бид санхүүгийн соёлыг түгээнэ” уриан дор нийт 17 гаруй мянган харилцагчдад брокерийн үйлчилгээ үзүүлж, 2015 оны 12-р сарын байдлаар нийт 12 гаруй тэрбум төгрөгийн арилжаа хийсэн.

ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ, ГИШҮҮНЧЛЭЛ	Огноо
Үнэт цаасны зах зээлд брокер дилерийн үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл /СЗХ-ны №141 тогтоол/	2011.05.06
Монголын хөрөнгийн биржийн гишүүн /СЗХ-ны №16 тогтоол/	2011.08.17
Үнэт цаасны зах зээлд хөрөнгө оруулалтын зөвлөхийн үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл /СЗХ-ны №292 тогтоол/	2011.10.12
Андеррайтерийн үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл /СЗХ-ны №137 тогтоол/	2012.05.09
Монголын үнэт цаасны арилжаа эрхлэгчдийн холбооны гишүүн	2011.12.14
Монголын бизнесийн зөвлөлийн гишүүн	2012.01

Хаяг: Улаанбаатар хот, Чингэлтэй дүүрэг, 1-р хороо, Жигжиджавын гудамж 5/3

Утас/факс: 70114433

Хариуцсан ажилтан: Ц.Чимгээ /шууд холбогдох утас 99066293/

Цахим хуудас: www.standardinvestment.mn

Цахим шуудан: info@standardinvestment.mn

ҮНЭТ ЦААСНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

“Модуляр дата төвийн парк” төслийн бүтээн байгуулалтын төлөвлөлт, сараар

Хавсралт-1

№	БҮТЭЭН БАЙГУУЛАЛТ	Үргэлжлэх хугацаа /7 хоног/	2016 ОН																			
			3-р сар	4-р сар	5-р сар	6-р сар	7-р сар	8-р сар	9-р сар	10-р сар												
Нэг	Паркийн болон оффисийн барилга	30																				
1.1	Архитектур төлөвлөлтийн даалгавар авах	2																				
1.2	Эскиз батлуулах	1																				
1.3	Техникийн нөхцөл авах	3																				
1.3.1	Ус суваг	3																				
1.3.2	Дулаан	3																				
1.3.3	Цахилгаан	3																				
1.3.4	Холбоо	3																				
1.4	Геологийн дүгнэлт гаргуулах	3																				
1.4.1	Геологийн дүгнэлт хийлгэх	2																				
1.4.2	Экспертизээр батлуулах	1																				
1.5	Ажлын зураг	6																				
1.5.1	Ажлын зураг хийлгэх	4																				
1.5.2	Экспертизээр батлуулах	2																				
1.6	Барилга эхлэх зөвшөөрөл авах	1																				
1.7	Улаан шугам тавих	1																				
1.8	Барилга угсралт, заслын ажил	12																				
1.9	Улсын комисс ажиллах	4																				
Хоёр	Гадна дэд бүтэц	9																				
2.1	Дулаан	9																				
2.2	Цахилгаан	9																				
2.3	Ус, суваг	9																				
2.4	Холбоо, шилэн кабель	9																				
Гурав	Контейнер дата төв	4																				
3.1	Захиалах	3																				
3.2	Хүлээн авах	1																				
Дөрөв	Цахилгааны систем	4																				
4.1	Генератор худалдан авах	2																				
4.2	Генератор суурилуулах	2																				
Тав	Хөргөлтийн систем	4																				

“АЙ ТҮҮИС” ХХК
 ТТС227.х.545.08

СТАНДАРТ ИНВЕСТМЕНТ УИХ ХХК
 ТТС3981.х.144428

БҮРГЭВ
 № 02
 50

ҮНЭТ ЦААС ГАРГАГЧ

itools

УТАС: 976-75755585

ВЭБ: www.itools.mn

АНДЕРРАЙТЕР

 СТАНДАРТ ИНВЕСТМЕНТ
Хөрөнгө оруулалтын зөвлөх, Брокер дилерийн компани

УТАС: 976-70114433

ВЭБ: www.standardinvestment.mn